

CENTRUL ȘCOLAR PENTRU EDUCAȚIE INCLUZIVĂ „ALEXANDRU ROȘCA”

”Lucrarile Simpozionului National Valențele art-
terapiei în contextul activităților instructiv-
educative și recuperatorii ale elevilor cu cerințe
educative speciale”

din cadrul Proiectului Educațional Național
„Prin formă și culoare, o șansă pentru fiecare!”
avizat în C.A.E.R.I. 2018 al M.E.N. poziția 421

LUGOJ
2018
ISBN 978-973-0-27203-1

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

**Oragnizator: Centrul Școlar pentru Educație
Incluzivă "Al. Roșca", Lugoj, STR.
FĂGETULUI, NR. 158 Tel./Fax: 0256/354702
e-mail: centrulrosca12@yahoo.com**

Prezentul volum conține comunicările științifice prezentate la Secțiunile "Abandonul școlar în contextul societății românești" și „Strategii la nivelul factorilor educaționali privind combaterea absenteismului și abandonului școlar”, din cadrul Simpozionului Național "Abandonul școlar în societatea contemporană", organizat de Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă "Al. Roșca", Lugoj

Coordonatori volum:

**Prof. Paraschivu Viorica
Prof. Frunzea Veronica
Prof. Vidoni Adelina
Prof. Vidoni Cristian
Prof. Suci Adriana
Prof. Răducan Flora
Prof. Livadariu Cosmina**

Notă: Fiecare autor își asumă responsabilitatea pentru conținutul științific al lucrărilor individuale, corectitudinea numelor și a textelor incluse în volum !

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

CUPRINS	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
STIMULAREA POTENȚIALULUI CREATIV ÎN RÂNDUL COPIILOR	13
	Prof. Psihopedagog: Anghel Teodora Maria Liceul Teoretic Special Iris, Timișoara
ART TERAPIA – ÎNTRE TEORIE ȘI PRACTICĂ.....	16
	Laura - Ionela Bălăngean – profesor psihopedagog Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă ”Constantin Pufan”Timișoara
ART-TERAPIA LA NIVEL PREȘCOLAR	20
	Prof. Căciulan Cristina-Mariana Grădinița P.P. Nr. 5, Lugoj, Timiș
TERAPIA ASISTATĂ DE ANIMALE LA COPIII CU DIZABILITĂȚI.....	23
	Prof. Psihopedagog Raru-Darie Liliana Ramona Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă, Băbeni , Vâlcea
BARIERE ÎN INTEGRAREA ALE COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE.....	27
	Profesor psihopedagog Raru-Darie Bogdan Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă, Băbeni , Vâlcea
INTEGRAREA COPIILOR CU CES, ÎN SISTEMUL EDUCAȚIONAL.....	34
	prof. dr. Sevastia Lizuca DICU, Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă, Băbeni
TIPOLOGIA INTELIGENȚELOR MULTIPLE IN CONTEXTUL ART-TERAPIEI	37
	Aniela Burlacu, profesor psihopedagogie speciala Școala Gimnaziala Speciala nr.10 Bucuresti
TERAPIA OCUPAȚIONALĂ REALIZATĂ DE CADRU DIDACTIC ITINERANT CU ELEVII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	41
	Ciutacu Simona Maria –învățător itinerant C.S.E.I Brăila
COMUNICARE, METODE ȘI TEHNICI PENTRU REALIZAREA UNUI PROGRES ÎN VIAȚA COPIILOR CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE	44
	Stanciu Carmen- Profesor De Limba Și Literatura Română Școala Gimnazială Sascut, Jud. Bacău
ARTTERAPIA – UN ALT MOD DE A EDUCA	48

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Profesor logoped - Derbac Carmen, Profesor pentru învățământul preșcolar – Flesca Cristina
C.Ș.E.I. "PRIMĂVARA" Reșița

ARTTERAPIA ȘI ROLUL ACESTEIA ÎN RECUPERAREA COPILULUI CU CERINȚE
EDUCATIVE SPECIALE 52

Prof. psihopedagog: Lelcu Gabriela Nicoleta;

Centrul Școlar De Educație Incluzivă Suceava

ARTTERAPIA- MODALITATE DE CUNOAȘTERE ȘI COMUNICARE LA ELEVII CU C.E.S.
.....57

Profesor-educator, Sîrbu Minodora

C.S.E.I. Rudolf Steiner Hunedoara

UTILIZAREA TERAPIEI PRIN ARTE CA METODĂ DE RECUPERARE A COPIILOR CU
DIZABILITĂȚI INTELECTUALE.....62

Prof. învă. preșcolar Mirela Crivinațu

Grădinița P. N. Nădrag

ART-TERAPII LA COPIII CU C.E.S. 65

Ichim Maria, profesor-educator, Spoială Daniela , învățător-educator

Centrul Școlar de Educație Incluzivă nr.2 Comănești

METODE ȘI MODALITĂȚI DE PREDARE LA CLASELE DE ELEVI CU CERINȚE
EDUCATIVE SPECIALE 71

Bîscoveanu Maria Magdalena - Profesor învățământ primar

Școala Gimnazială Găneasa Comuna Găneasa, jud. Olt

ART- TERAPIE ÎN ACTIVITĂȚILE DE RECUPERARE ALE ELEVILOR CU CERINȚE
EDUCATIVE SPECIALE 75

Boulescu Loredana- profesor psihopedagogie specială

Centrul Școlar de Educație Incluzivă „Primăvara” Reșița

RĂBDARE ȘI TOLERANȚĂ PENTRU ELEVII NOȘTRI 79

Bratu Ileana Irina Profesor pentru Învățământul Primar

Școala Gimnazială Găneasa, Comuna Găneasa, Județul Olt

DESENUL ȘI PICTURA – ARTTERAPIE PENTRU ȘCOLARUL MIC 82

Prof. învă. primar Buda Voichița Maria

Școala Gimnazială „Dimitrie Cantemir”, Baia Mare, jud. Maramureș

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

TULBURAREA DE CONDUITĂ ȘI ARTTERAPIA	86
Prof. Înv.Preșc: Busuioc G. Marilena Gena Școala Gimnazială Helegiu, Grădinița Nr.1 Drăgugești- Structură, Jud. Bacău	
TERAPIA PRIN MUZICĂ ÎN MUNCA CU PERSOANELE AUTISTE	90
Profesor psihopedagog Căpușan Mihaela Ramona Școala Gimnazială Specială C.R.D.E.I.I. Cluj Napoca	
TERAPIA PRIN CULOARE	94
Cojocarucamelia – Profesor Educator Centrul Școlar Pentru Educație Incluzivă „Primăvara”Resita Brătuianu Raluca Simona - Profesor Școala Gimnazială Nr.9 , Reșița, Jud.Caraș-Severin	
VALENȚELE ART-TERAPIEI ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV- EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII ALE COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	99
Profesor, Stoican Paraschiva Paula - Școala Gimnazială Specială Nr.10 – București	
COPIII CU CES ȘI BENEFICIILE ART-TERAPIEI	103
Prof. înv.primar Anghel Mihaela Școala Gimnazială Radu Vodă Fetești - Ialomița	
IMPORTANȚA ATELIERELOR DE ARTTERAPIE ÎN PROCESUL DE RECUPERARE A COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	106
prof. logoped Cornea Elisabeta, prof. logoped Torok Alina Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Făgăraș	
TEHNICI DE ART-TERAPIE FOLOSITE ÎN RECUPERAREA ELEVILOR CU C.E.S	111
Profesor educator: Crăciun Daniela Școala Gimnazială Specială „Constantin Păunescu” Iași	
DESENL- MODALITATE DE TERAPIE ȘI COMUNICARE	117
Profesor psihopedagog Terec Éva Gizela Școala Gimnazială Specială- CRDEII, Cluj- Napoca	
DEZVOLTAREA PERSONALĂ A ELEVILOR PRIN ART-TERAPIE.....	122
Profesor Moraru Cristina Elena Scoala Gimnazială Specială Tichilești	

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

	com. Tichilești, județul Brăila
ART-TERAPIA ÎN TULBURĂRILE EMOȚIONALE ALE COPILULUI ȘI ADOLESCENTULUI	126
	prof. Durlă Maria-Mirela Grădinița P.P. Nr. 3, loc.Petroșani, Jud. Hunedoara
INTEGRAREA COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	129
	Dvorniceanu Elena Prof. Înv.Preșcolar Școala Gimnazială Găneasa, Loc.Găneasa,Jud.Olt
VALENȚELE ART-TERAPIEI ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV - EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII ALE COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	133
	Enache Veronica - Învățător Itinerant și de Sprijin C.S.E.I. Brăila
POTENȚIALUL VINDECĂTOR AL TERAPIEI PRIN ARTĂ	137
	prof. înv. primar ETEM ȘENIZ Școala Gimnazială ”Lucian Grigorescu”, Medgidia
EURITMIA – TERAPIA VINDECĂRII UNOR DEZECHILIBRE SOMATICE ȘI PSIHICE LA COPIII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	140
	Profesor – educator : Dascăl Ramona-Maria Școala Gimnazială Specială C.R.D.E.I.I. Cluj-Napoca
BENEFICIILE ATELIERELOR DE TERAPIE PRIN ARTĂ LA ELEVII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	142
	Doru Gabriela profesor psihopedagog Liceul Special „Moldova”, Tîrgu Frumos, jud. Iași Doru Claudiu Emil profesor de educație fizică și sport Liceul Teoretic Waldorf , Iași
ART - TERAPIA LA COPIII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE.....	145
	Gălățan Cristina – Andreea profesor psihopedagog Deac Ionela – Maria profesor psihopedagogie specială CȘEI nr. 2, Bistrița

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

VALENȚELE FORMATIV – EDUCATIVE ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV – EDUCATIVE ALE COPIILOR CU CES	150
Profesor Grindei Mioara Ioana, Școala Gimnazială Corbii Mari, Localitatea Corbii Mari	
Profesor Grindei Marius, Colegiul „Vladimir Streinu” Găești, Localitatea Găești	
CONSILIEREA COPIILOR PRIN ARTĂ (ARTTERAPIA).....	155
Iacob Mihaela, profesor învățământ primar	
Școala Gimnazială numărul 13, Brașov	
INCLUZIUNEA, UN DREPT AL OMULUI (INKLUSION - EIN MENSCHENRECHT)	161
Prof. Natalia Danciu	
Prof. Carmen Cristina Serbanescu	
Școala Superioara Comerciala Nicolae Kretzulescu, Bucuresti	
MELOTERAPIA ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV-EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII ALE ELEVILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	166
Laslou Georgeta – profesor psihopedagog, Denes Melinda– profesor psihopedagog	
Centrul Școlar de Educație Incluzivă „Orizont” Oradea	
ART-TERAPIA ȘI CERINȚELE EDUCATIVE SPECIALE	172
Iftode Liliana profesor preparator	
Liceul Special „Moldova”, Tîrgu Frumos, jud. Iași	
VALORILE ȘI FORMELE ART- TERAPIEI.....	175
Onea Diana - Prof. Psihopedagog	
Școala Gimnazială Specială C.R.D.E.I.I, Cluj Napoca	
INTEGRAREA COPIILOR CU C.E.S.	177
Prof.înv.primar Peicuți Cristina	
Școala Gimnazială Dumbrava	
RELEVANȚA MELOTERAPEUTICĂ A MUZICII BISERICEȘTI PENTRU ORA DE RELIGIE, ȘI IMPORTANȚA ACESTEIA PENTRU MEDIUL EDUCAȚIONAL CONTEMPORAN ROMÂNESC.....	181
Prof. Micu Laurian	
Liceul Teoretic Special Iris, Timișoara	

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

VALENȚELE ART-TERAPIEI ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV-EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII ALE COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	185
Marca Florina, învățător, Șopt Liliana, învățător, Școala Gimnazială „Ioan Slavici” Șiria	
ART-TERAPIA ÎN ACTIVITĂȚILE INSTRUCTIV-EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII LA COPIII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	190
Prof. Stampar Maria, Prof. Popa Gabriela C. Ș. E. I. „C. Pufan” Timișoara	
DESENUL ȘI PICTURA ÎN ARTTERAPIE	195
Prof. înv. primar Mihnea Maria Școala Gimnazială „Dimitrie Cantemir” Baia Mare	
ART-TERAPIA – EDUCATIE SI RECUPERARE A COPIILOR CU CES	199
Molnar Rodica – Prof. P.P.S. Centrul Scolar pentru Educatie Incluzivă „Primăvara” Resita	
IMPORTANȚA DESENULUI ÎN CUNOAȘTEREA PERSONALITĂȚII ELEVULUI CU CES	203
Prof. Neagu Ioana Mădălina Liceul Tehnologic Special” Ion Teodorescu” Slobozia	
ACTIVITATEA DIFERENȚIATĂ PENTRU ELEVII CU CES	207
Prof. În. Primar Pandeale Camelia Școala Gimn. Gh. Popescu Mărgineni - Slobozia Prof. În. Primar Ene Cosmin Adrian Școala Gimn. Poboru	
DESENUL - DEZVOLTAREA EMOȚIONALĂ A COPIILOR – FORMĂ DE ART TERAPIE .	210
Pop Marilena - profesor educație plastică Școala: C.S.E.I. ”C-Tin Pufan” - Timișoara/Timiș	
ART-TERAPIA, MODALITATE DE FORMARE ȘI EDUCARE A COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	215
Băbeanu Camelia, prof. psihopedagogie specială, Popa Gabriela, prof. psihopedagogie specială Centrul Școlar de Educație Incluzivă Nr. 2 Comănești	

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

IMPORTANȚA PROIECTELOR EDUCATIVE ÎN PROCESUL TERAPEUTIC-RECUPERATOR AL ELEVULUI CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE INTEGRAT.....	218
Condurache Lavinia Daniela, profesor de sprijin/itinerant Școala Gimnazială Specială „Constantin Păunescu”, Iași Lavric Corina, profesor învățământ primar, Școala Gimnazială „Ion Neculce”, Iași	
VALENȚELE ART-TERAPIEI ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV-EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII ALE COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	222
Merk Maria Diana, profesor învățământ preșcolar, Băltărețu Ana Maria, profesor învățământ preșcolar Grădinița P.P. Nr.3, Petrosani	
VALENȚELE ART-TERAPIEI ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV-EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII ALE COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	225
Dincan Lenuța, Profesor educator Școala Gimnazială Specială Nr.10 București	
TERAPIA PRIN DESEN/PICTURĂ A COPIILOR CU AUTISM.....	229
Profesor Cheran Mirela Școala Gimnazială ”Șerban- Vodă Cantacuzino” , Călimănești	
TEATRUL CA TERAPIE ÎN LUCRUL CU ELEVI CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE INTEGRAȚI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL DE MASĂ	232
Rusu Raluca Elena, profesor itinerant și de sprijin Școala Gimnazială Specială ”Constantin Păunescu” Iași	
ACTIVITĂȚI DE TERAPIE EDUCAȚIONALĂ.....	237
Liea Aurora- Prof. Înv. Preșcolar Grădinița P. P. Nr.2, Lugoj	
BENEFICIILE UTILIZĂRII ART-TERAPIEI ÎN EDUCAȚIA SPECIALĂ.....	241
Marinescu Oana, Profesor-Educator C.S.E.I. ”Al. Rosca”, Lugoj	
EDUCATIA INCLUZIVA IN GRADINITA	244

**Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și
recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale**

	Ed. Stoica Calota Mariana
	Grădinița Radoiesti Deal, Com. Radoiesti, jud. Teleorman
POVESTEA CA ELEMENT TERAPEUTIC	250
	prof. Szabo Andra Sorina
	Grădinița P.P. Nr. 3, loc. Petroșani, Jud. Hunedoara
SUGESTII ARTTERAPEUTICE ÎN CORECTAREA TULBURĂRILOR DE LIMBAJ.....	257
	Profesor psihopedagog Szabo Maria Manuela
	Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă „Alexandru Roșca ” Lugoj
ARTTERAPIA PE ÎNȚELESUL COPIILOR	261
	Prof. Temle Elenuc Dănuț
	Școala Gimnazială „Dimitrie Cantemir”, Baia Mare, jud. Maramureș
IMPORTANȚA ART-TERAPIEI- COLAJUL, ÎN ACTIVITĂȚILE DESFĂȘURATE CU ELEVII CU CES.....	266
	Prof. Ivănescu Giulia
	Șc. Prof. Specială „ Emil Gârleanu”, Galați
TERAPIA PRIN ARTE CA METODĂ DE RECUPERARE A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI INTELECTUALE.....	274
	Prof. Popa Felicia-Anca
	C.S.E.I. “Orizont” Oradea
DEZVOLTAREA EXPRIMĂRII ELEVILOR – CONDIȚIE PRIMORDIALĂ ÎN FORMAREA PERSONALITĂȚII ACESTORA	279
	Prof. Țifrea Rodica-Florina
	Șc. Gimn. „ Aurel Vlaicu ”. Fetești
ARTTERAPIA-METODĂ ALTERNATIVĂ ÎN PROCESUL INSTRUCTUIV-EDUCATIV ȘI RECUPERATOR AL COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	282
	Prof. Turcu Marika, Prof. Nedelcu Adriana Daniela -Liceul Teoretic Special Iris Timișoara
VALENȚELE ARTTERAPIEI ÎN CADRUL EDUCAȚIEI COPIILOR CU DIZABILITĂȚI SAU C.E.S.....	286
	Profesor: Loredana Victoria Cristescu
	C.S.E.I. „Alexandru Roșca,-Lugoj-Timiș
BENEFICIILE ART-TERAPIEI LA COPII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE.....	290

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

	Prof. Bustescu Gabriela, Prof. Gafița Roxana Grădinița P.P. nr. 1, LUGOJ
ROLUL EDUCAȚIEI ESTETICE ÎN DEZVOLTAREA COPILULUI PREȘCOLAR.....	295
	Prof. VERBA ILDIKO, Grădinița P. P. Nr.2 Lugoj
VALENȚELE ART- TERAPIEI ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV- EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII ALE COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE	299
	Voinea Iuliana , Profesor Învățăământ Primar Școala Gimnazială ‘ ‘A.Ghencea’ ’ Sacele Constanța
UTILIZAREA TERAPIEI PRIN ARTE CA METODĂ DE RECUPERARE A COPIILOR CU DIZABILITĂȚI INTELECTUALE.....	303
	Prof. înv. preșcolar Mirela Crivinanțu Grădinița P.N. Nădrag
PLAN DE INTERVENȚIE PERSONALIZAT	306
	Prof. DĂRĂȘTEAN IONELA, Prof. RĂDOS DELIA Grădinița P.P. nr.7 Deva
PROGRAM DE INTERVENȚIE PERSONALIZAT	312
	Prof. Lazăr Elena Lucia, Prof. Sandu Viorela Grădinița P.P. Nr. 7 Deva
PROIECT DIDACTIC	318
	Prof-educator:Stamate Elena, Profesională Specială „Emil Gârleanu” Galați
STUDIUL DE CAZ.....	329
	Costache Dorina-Adela- Prof. Înv. Primar Școala Gimnazială Grebănu, Localitatea Grebănu, Jud.Buzău
PROIECT DIDACTIC	328
	Profesor-educator: Vîntdevară Elena-Lăcrămioara Unitatea de învățăământ: Școala Profesională Specială „ Emil Gârleanu” Galați
LUMEA COPIILOR ÎN CULORI	339
	Prof. educator Cimponeru Rodica, C.S.E.I. „ Al. Roșca”, Lugoj
TERAPIE OCUPAȚIONALĂ – „ Ornamente de primăvară”	345

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

	Prof. educator Ivănescu Giulia Șc. Profesională Specială „Emil Gârleanu”, Galați
LIBERTATE	349
	Profesor Cristina Elena Moraru, Șc. Gimn. Specială Tichilești- Penitenciar
BENEFICIILE UTILIZĂRII ARTTERAPIEI LA COPIII CU C.E.S.....	370
	Prof. Kinetoterapeu,t Buda Mihaela Alina , C.S.E.I. „, Primăvara”, Reșița
SUGESTII ARTTERAPEUTICE ÎN CORECTAREA TULBURĂRILOR DE LIMBAJ.....	373
	Profesor psihopedagog, Szabo Maria Manuiela, C.Ș.E.I. „, Al. Roșca”, Lugoj
TERAPIA PRIN ARTĂ- MODALITATE DE EXPRIMARE A COPIILOR CU TULBURĂRI DE SPECTRU AUTIST.....	382
	Profesor Viorica Paraschivu, Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă ”Al. Roșca”, Lugoj
	Profesor Veronica Frunzea, Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă ”Al. Roșca”, Lugoj

STIMULAREA POTENȚIALULUI CREATIV ÎN RÂNDUL COPIILOR

Prof. Psihopedagog: Anghel Teodora Maria
Liceul Teoretic Special Iris, Timișoara

Chiar dacă arta a fost inclusă ca mijloc important în educație încă din antichitate, ea rămâne, până azi, un instrument mereu îmbogățit, mereu mai incitant, în procesul de formare a tinerilor. De la principiul educației vechilor greci, *kalokagathia* (desemnând idealul armonizării virtuților morale cu frumusețea fizică, uniunea indisolubilă dintre bine și frumos, dintre etic și estetic), trecând prin epocile istorice, ajungem azi la o complexă intervenție prin artă în educație, la terapia prin artă, la artele verzi sau la mijlocirea autocunoașterii elevilor prin expresiile lor artistice.

Modelarea valorilor estetice, cunoașterea și înțelegerea lor, formarea unui simț critic, apreciativ dar și a capacității originale de a recepta creațiile artistice, reprezintă unul dintre obiectivele generale ale educației actuale. Abilitățile creative, în toate domeniile, sunt considerate azi, deosebit de importante și prima formă de creativitate căreia un copil i se poate dedica cu ușurință și cu plăcere este chiar creația artistică.

Importanța cultivării creativității încă din grădiniță, prin intermediul căreia sunt create premisele personalității creatoare, dezvoltată plenar și pregătită pentru a face față provocărilor societății contemporane, este subtil sugerată de reflecția pe care M. Tufeanu (2011) o plasează în deschiderea lucrării despre schimbarea socială și educația pentru schimbare. „În contextul social actual, în care mozaicul cultural este din ce în ce mai pronunțat, iar globalizarea impune restructurări de mentalități ce fac ca relațiile dintre oameni să capete noi dimensiuni, indivizii conștientizează – mai mult decât oricând – că adaptarea la mediu se poate face doar anticipând și acceptând. Anticiparea permite o evaluare a priori a condițiilor și regulilor de «joc social» și a disponibilităților cognitive, volitive și motivaționale personale care susțin participarea individului la această competiție permanentă, iar acceptarea oferă acestor disponibilități spațiu de reconfigurare, în vederea obținerii unor rezultate optime. Aceste capacități, exersate și dezvoltate în timp, permit indivizilor să fie competitivi, siguri pe ei, deschiși către nou, capabili de a-și gestiona resursele și îi susțin să acționeze în vederea construirii unui viitor sigur și satisfăcător, în plan personal, familial sau profesional.” (Tufeanu, 2011, p. 303).

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

M. Faure surprinde foarte plastic natura capacităților uimitoare pe care copiii le au: „Dincolo de observație, copiii sunt antrenați la o viață imaginativă care prelungește, colorează sau transfigurează faptele, domeniu al viselor și al entuziasmului încărcat de emoții, împodobit de ficțiuni și de simboluri... Sub influența acestuia, sensibilitatea unui copil se deschide în fiecare clipă, sentimentele se dezvoltă și se exprimă mai clar. La această trezire a sensibilității, imaginația copiilor contribuie în mod constant. Oricine trăiește în preajma lor știe cu câtă dezinvoltură răstoarnă barierele strânse ale realității, pentru a-și găsi libertatea într-o lume fără stavile... Ei găsesc în ficțiunile lor senzația realului... Pe de altă parte, caracterul esențial al realității pe care o transformă nu le scapă și știu să-l folosească în felul lor”(citată preluată din Revista Învățământului Preșcolar, nr. 1/2007). În acest context, misiunea activităților instructive și educativ-formative pe care profesorii o realizează în școli, implică observarea, evaluarea și cultivarea tuturor factorilor ce contribuie la potențarea capacităților cognitive și creative ale școlărilor, concomitent cu reducerea influenței negative din partea factorilor care produc blocaje ale creativității.

Pentru îndeplinirea acestui deziderat al educației secolului al XXI-lea, profesorii sunt chemați să se experimenteze în aprecierea și evaluarea diferențelor interindividuale, în ceea ce privește gradul de dezvoltare cognitiv-intelectuală, emoțională și socială a școlărilor. Pe de altă parte, optimizarea demersurilor instructive și educativ-formative, care urmăresc activarea și dezvoltarea creativității în rândul școlărilor, presupune proiectarea și gestionarea eficientă a unor combinații variate din multitudinea de strategii, metode și tehnici cunoscute, în funcție de specificul dezvoltării copiilor și a grupurilor în care sunt integrați.

Arta oferă, pe de o parte, posibilitatea introspecției și autocunoașterii dar, pe de altă parte, și posibilitatea de raportare la celălalt, la societate, cât și la trecutul istoric. Fără prezența artelor în procesul educativ, modelarea personalității tinerilor nu ar fi posibilă. Dezvoltarea abilităților tehnice, a competențelor, ar fi lipsite de vibrația vieții dacă muzica, pictura, teatrul sau dansul ar fi absente. Complexitatea trăirilor emoționale pe care ele le produc, constituie fundalul afectiv, ce susține edificiul întregii personalități. Emoția artistică îmbogățește, dă culoare, aprofundează legăturile interumane și cultivă la rândul ei, dimensiunea umanului.

Exigențele societății secolului al XXI-lea, nevoia de a face față problemelor complexe și schimbările din diferite sectoare de activitate au transformat problematica creativității și a dezvoltării ei într-o prioritate pentru sistemele educaționale și pentru piața muncii. Trăim într-o lume aflată într-o continuă și efervescentă schimbare, iar societatea românească nu face excepție de

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

la această regulă. În avangarda transformărilor, se află grădinița, școala și profesorii care le slujesc, respectiv copiii și tinerii care beneficiază de investițiile și eforturile acestor instituții și, nu în ultimul rând, întreaga societate românească.

Tocmai de aceea, educația trebuie să aducă în prim plan valorile estetice, arta, în diversitatea manifestărilor sale, pentru a fi înțeleasă, percepută și reînnoită de tânăra generație .

Bibliografie

Popa, M., *Statistică pentru psihologie. Teorie și aplicații SPSS* (ed. a II-a, revăzută și adăugită), Editura Polirom, Iași, 2008.

Stoica-Constantin, A., Caluschi, M., *Evaluarea creativității. Ghid practic*, Editura Performantica, Iași, 2005

Tufeanu, M., *Schimbarea socială și educația pentru schimbare, în vol. Materialele Conferinței Științifice Internaționale «Asistența psihologică, psihopedagogică și socială ca factor al dezvoltării societății»* (Vol. I, pp. 303-310), Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă”, Chișinău, 2011.

*** Revista Învățământului Preșcolar, Editura Coresi, București, nr. 1/2007.

ART TERAPIA – ÎNTRE TEORIE ȘI PRACTICĂ

**Laura - Ionela Bălăngean – profesor psihopedagog
Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă ”Constantin Pufan” Timișoara**

Paternitatea art-terapiei este atribuită pictorului englez Adrian Hill, care a experimentat-o în 1940. Fiind tuberculos și internat în sanatoriu, în timpul convalescenței sale, face desene și tapiserii care, spre marea mirare a medicilor, îi ameliorează starea de sănătate. Astfel, din 1940 Crucea Roșie britanică va utiliza această metodă cu pacienții ei. În 1950, primele programe de formare în art-terapie au luat naștere în Statele Unite. În anul 1500, în timpul unei epidemii de ciumă catalanii s-au vindecat transpirând (eliminând astfel toxinele) în timpul dansurilor. În 1872, Tardieu face unele considerații diagnostice pe marginea producțiilor artistice ale bolnavilor, iar în 1929 Hayer și Paneth utilizează desenul în cursul psihoterapiei.

Art-terapia este o metodă psihoterapeutică care folosește joaca și creativitatea artistică ca mijloc de recuperare. Din acest motiv ea este foarte potrivită copiilor, știindu-se faptul că jocul este tărâmul pe care le câștigi cel mai lesne atenția. Încă din perioada jocului simbolic, copilul își exersează funcțiile de simbolizare, modelaj, desen, toate fiind modalitățile unui act de comunicare bipolar - cu propria ființă și cu cei din afară. Orice mijloc de creație, în special artistic, oferă câmp de acțiune art-terapeutic fie ca expresie plastică prin desen, pictură, modelaj, colaj, sculptură, dactilopictură, fie ca expresivitate mimico-gestuală: mima, euritmia, dansul, fie exprimată prin creativitatea poetică/literară: creație de versuri, povești, sau expresivitate scenică: interpretare de roluri.

Art-terapia folosește arta ca mijloc de expresie pentru comunicarea gândurilor, atitudinilor, conflictelor și sentimentelor mai degrabă decât țintirea spre judecarea produselor finale. Aceste mijloace de expresie se află la îndemâna oricui, nu sunt doar daruri artistice. În zilele noastre art-terapia este utilizată cu succes atât în diagnosticarea și tratarea tulburărilor psihice cât și pentru optimizare și dezvoltare personală.

Una dintre funcțiile majore ale art-terapiilor expresive este încurajarea și dezvoltarea unor relații interpersonale mai bune și intensificarea comunicării interpersonale. Artele vizuale ajută persoana să se integreze. Participanții au posibilitatea de a-și elibera tensiunile, de a-și exprima emoțiile și de a comunica cu ceilalți prin modalități foarte diferite de cele cunoscute până în acel

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

moment. De cele mai multe ori, pentru a ne putea exprima avem nevoie de un anumit mediu sau de un grup care să ne ajute, să ne dea încredere, să ne valorizeze și să corespundă nevoii de siguranță.

Tehnicile utilizate în art-terapie, unele amintite deja, sunt desenul, pictura, modelajul cu plastilină sau lut, colajul, mișcarea, metafora, teatrul. Gânduri, atitudini, modalități de acțiune, de decizie, tipuri de comunicare și de relaționare în grup sunt dezvoltate, aduse la suprafață prin intermediul tehnicilor artistice enumerate mai sus. Participanții au astfel posibilitatea de a se cunoaște prin intermediul produsului finit realizat. Ei pot observa ceea ce le place sau ceea ce nu le place la propria persoană. Văd cum își pot îmbunătăți propriul comportament și chiar își propun să acționeze pentru o mai bună performanță.

Mecanismul psihologic pe care se bazează utilizarea acestor tehnici este proiecția. Artele vizuale constituie o cale de evaluare a personalității, a capacităților și dificultăților de a se adapta la mediul social. Problemele neconștientizate sunt exprimate simbolic în produsele creației artistice ale persoanei. Există o corespondență între culori și trăirile, emoțiile, dorințele, nevoile și gândurile unei persoane (Wallas, 1926). Interesant este că nu există un limbaj universal al culorilor ci fiecare culoare are o semnificație unică pentru fiecare persoană, iar asocierea ține de experiența persoanei, de structura sa internă etc. Prin desen membrii grupului au posibilitatea să-și reamintească de întâmplări petrecute anterior, să retrăiască evenimente conflictuale cu cei apropiați și să ajungă să le vadă acum într-o altă lumină. Desenul constituie și un mijloc de forare în timp printre amintiri, aducând la lumină situații neacceptate și neînțelese. Cu alte cuvinte art-terapia reprezintă folosirea terapeutică a creației artistice pentru îmbunătățirea stării emoționale a persoanelor care au diferite dificultăți de viață sau a celor care își doresc dezvoltarea personală. Art-terapia folosește tehnicile creative, pentru a ajuta fiecare persoană să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de anxietățile acumulate, de tensiuni și să faciliteze comunicarea și relaționarea.

Ideea de bază în art-terapie este aceea ca procesul creativ ajută oamenii în dezvoltarea abilităților personale și interpersonale (comunicare, relaționare, inteligență emoțională), în creșterea stimei de sine și a autoconștientizării, în gestionarea comportamentului și reducerea stresului, în dezvoltarea capacităților cognitive prin stimularea atenției, imaginației și a gândirii, toate acestea desfășurându-se în atelierul de art-terapie sub îndrumarea unui psihoterapeut ce coordonează întreaga activitate.

Valoarea art-terapiei este și una educațională. Participanții învață astfel să comunice mai adecvat, spontan, să-și conștientizeze mai clar pozițiile, atitudinile și să-i înțeleagă mai bine pe cei

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

cu care intră în contact. Efectul constă într-o mai bună socializare, performanță mai bună, relaționare și comunicare adecvată cu colegii și șefii. Atelierele de art -terapie propun un loc de exprimare liberă și creativă a emoțiilor, ideilor, frustrărilor, anxietăților , în forme și culori, un suport și o însoțire în evoluția fiecăruia de către un psihoterapeut specializat care asigură un cadru protector, bazat pe încredere.

Copilul învață într-un mediu atractiv și distractiv despre/și cum să gestioneze diferite situații de viață. Terapeutul are întotdeauna grijă să ofere sarcini provocatoare care să favorizeze învățarea, fără însă să suprasolicite copilul. Sunt folosite jocuri și activități motrice și senzoriale prin care se încearcă favorizarea inițiativei, căutarea unei soluții, exprimarea unei dorințe, conștientizarea propriului corp (Vodiță, 2002). Un principiu important este promovarea câștigării independenței, ajutând copilul să depășească pasivitatea.

Art-terapia are forța de a sprijini Ego-ul, de a stimula dezvoltarea, de a înlesni maturizarea, de a contribui la dezvoltarea organizării psihice, astfel ca aceasta să fie capabilă să funcționeze în condiții de stres fără a se deteriora.

Efecte art-terapiei asupra copiilor:

- ✓ îmbunătățirea stării emoționale prin formarea imaginii și încrederii în sine
- ✓ dezvoltarea intercomunicării (cu colegii și cu semenii, în general)
- ✓ depășirea anxietății.
- ✓ asigurarea unui sentiment de confort prin aceste activități
- ✓ formarea capacității de a reacționa adecvat în diversele situații de viață cotidiană
- ✓ dezvoltarea abilităților de muncă,
- ✓ educarea și dezvoltarea capacităților cognitive
- ✓ dezvoltarea și antrenarea motricității generale și fine
- ✓ prevenirea / ameliorarea tulburărilor de vorbire și de exprimare
- ✓ dezvoltarea și antrenarea simțului formelor, culorilor, expresivității artistice.

Rolul art-terapeutului este de a recunoaște și răspunde aspectelor evidente cât și celor ascunse ale producțiilor copilului, îl ajută pe acesta să creeze materiale expresive, facilitează dezvoltarea creativității copilului. În artă, imaginea este un substitut, un mod de a exterioriza experiența de viață, pulsionile, fanteziile, trăirile.

Bibliografie

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Alavinezhad, R., Mousavi, M., Sohrabi, N. (2014) *Effects of Art Therapy on Anger and Self-Esteem in Aggressive Children*, Social and Behavioral Sciences 113, 111-117.

Alois G.(2001) *Psihopedagogia persoanelor cu nevoi speciale*, Polirom, Iași,2001.

Kelemen, G.(2013), *Psihopedagogia jocului*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad.

ART-TERAPIA LA NIVEL PREȘCOLAR

**Prof. Căciulan Cristina-Mariana
Grădinița P.P. Nr. 5, Lugoj, Timiș**

Ființa umană este interesată nu numai să cunoască, ci și să simtă, să se bucure de frumusețile din jurul său.

În artă se materializează lumea noastră spirituală și în acest fel arta se oferă să ne reamintească faptul că suntem ființe spirituale și că eforturile noastre trebuie să ne conducă la apropierea de adevărata noastră esență, cea spirituală.

Semnificația artei ca și componentă a culturii nu se rezumă la funcția ei de cheie către existențele indivizilor, și societăților de odinioară sau de reflectare a vieții contemporane. Dacă arta nu ar exista, omul ar fi privat de anumite orizonturi, de o întreagă lume.

Câteva motive pentru care considerăm că avem nevoie de artă:

1. Artă favorizează un comportament natural al omului. Crearea de artă este un comportament primar. Copiii din întreaga lume fac instinctiv acest lucru. Fiecare cultură are o artă proprie. Așa cum limbajul este un comportament fundamental, la fel este și arta. Mai clar, arta este parte din noi. Avem nevoie de artă, deoarece ne completează și ne întregește pe noi ca ființe umane.
2. Artă este comunicare și comuniune. Artă și limbajul artistic, cu implicațiile sale semiotice, la fel ca și limbajul verbal și nonverbal, promovează un mediu de a exprima ideile și de a împărtăși informații. Artă ne oferă modalități de a comunica atât cu sinele cât și cu alții, de a ne manifesta prin comportamente exteriorizate vizual, în special atunci când nu găsim altă modalitate mai bună de exprimare. Artă ne ajută să împărtășim gânduri, idei și viziuni, permițându-ne să ne implicăm în situații de comunicare profundă, dezvoltându-ne spiritul de comuniune. Avem nevoie de artă pentru a ne putea exprima în totalitate și în mod complex.
3. Artă este vindecare emoțională. Crearea de lucrări de artă sau interacțiunea cu artă sunt activități care duc la relaxare, la o stare de calm, dar în același timp ne-ar putea anima și stimula. Iar aceasta este datorită efectului terapeutic al artei. Procesul de creare a artei angajează atât corpul cât și mintea și ne oferă timpul necesar de a privi în interiorul propriu și de a reflecta, întrucât artă în sine exprimă emoții. Artă oferă un mod de eliberare, un mod de reflecție și de angajare a sinelui în totalitate. Avem nevoie de artă pentru a ne menține sănătoși din punct de vedere emoțional, iar în

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

acest sens vorbim despre terapia prin artă. Ca modalitate unică de transformare și modelare emoțională și comportamentală.

4. Artă este o experiență creativă comună, nu doar personală. Crearea lucrărilor de artă, a artei, este o activitate colectivă. Fiecare formă de artă, cum ar fi pictura, dansul, teatrul au nevoie de un grup de artiști și de o audiență. Artă ne oferă un motiv de a fi împreună și de a împărtăși o experiență. Avem nevoie de artă pentru a ne menține în legătură cu alteritatea.

5. Artă dezvoltă anumite abilități mentale. Este deja dovedit faptul că artă, crearea artei dezvoltă abilitățile vizual-spațiale, atenția, memoria, creativitatea, inventivitatea, auto-evaluarea. Iar toate acestea se răsfrâng asupra celorlalte activități cu care o persoană intră în contact. Avem nevoie de artă pentru a fi creativi, artă fiind, în esență, cea mai relevantă și mai profundă expresie a creativității umane.

Art-terapia este un proces terapeutic benefic persoanelor de toate vârstele: copii, adolescenți, adulți și vârstnici, care pot întâmpina dificultăți fizice, emoționale, spirituale sau intelectuale. Tuturor acestor persoane art-terapia le va oferi sprijinul de care au nevoie.

Există situații în care art-terapia este indicată în mod special copiilor (preșcolari, școlari) cu dificultăți de comunicare, autism, cu stima și respectul de sine reduse, cu probleme de integrare și adaptare în grădinițe și școli, cu randament școlar slab, tulburări de limbaj, hiperactivitate, timiditate și nervozitate exagerată.

Art-terapia este o modalitate psihopedagogică specifică, pusă la dispoziția persoanei pentru a se cunoaște, pentru a face față dificultăților vieții cotidiene și pentru a surmonta aceste dificultăți. Grație unor tehnici apropiate de pictură, desen, modelaj, sculptură, fotomontaj, măști, marionete, fiecare persoană poate să își activeze potențialul creativ cu scopul de a explora și de a-și înțelege mai bine emoțiile și sentimentele. Toate aceste „instrumente” sunt utilizate într-un anumit mod, ca medieri creatoare. Art-terapia poate fi utilizată și ca modalitate de dezvoltare personală.

Tehnicile de terapie creativă îl ajută pe copil să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de anxietățile acumulate, de tensiuni și să dezvolte abilitățile de comunicare și inserție socială. Diferența dintre artă și terapie creativă prin artă constă în faptul că în artă beneficiarul este opera de artă, iar în terapia creativă beneficiarul este copilul, artă fiind un mijloc de dezvoltare pus la dispoziția acestuia.

Scopurile urmărite de atelierelor de artă terapie implementate sunt extrem de diverse:

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- dezvoltarea capacităților de exprimare verbală și non-verbală a dorințelor, trăirilor, sentimentelor;
- spargerea blocajelor emoționale;
- perfecționarea capacității de autocunoaștere și auto-acceptare;
- creșterea stimei de sine și a încrederii în propriile forțe;
- dezvoltarea valorilor morale și spirituale;
- dezvoltarea capacităților cognitive, creative și de integrare în grupuri;
- eliberarea de tensiuni, anxietate acumulată, stres, frustrări și sentimente negative
- conștientizarea și integrarea senzorială

Art-terapia apelează la funcția simbolică a artei plastice, pentru că acesta este unul dintre factorii procesului psihoterapeutic, ajutându-i pacientului să conștientizeze și să integreze materialul subconștientului, iar art-terapeutului să vorbească despre dinamica acestui proces, și despre modificările are au loc în psihicul pacientului.

Art-terapia vizual plastică este o activitate simbolică în cadrul căreia subiectul pune între el și terapeut un produs de nuanță artistică, o operă care are o dublă funcție – de semnificare și de comunicare – de-a lungul unui joc transferențial și contra-transferențial, de descoperire a conținutului psihic latent.

Art-terapia caută să dezvolte un limbaj simbolic al problematicii individului sub forma metaforelor și simbolurilor, prin intermediul expresiei artistice.

Avem nevoie de artă, cu atât mai mult în perioada preșcolară. Cu cât punem niște baze mai devreme, cu atât șansele să obținem rezultate superioare la un moment dat sunt mai mari.

Avem nevoie de artă pentru a ne forma noi înșine, pentru a ne dezvolta întregul complex de calități umane, pentru a fi oameni în adevăratul sens al cuvântului.

Bibliografie:

1. Gherguț, A. – *”Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii de educație integrate”*, editura Polirom, Iași 2001;
2. Revista *Învățământul Preșcolar* 1-2/2012, Editura Arlequin, București;
3. Revista *Învățământul Preșcolar și Primar* 3-4/2012, Editura Arlequin
4. Rubin, J.A. – *„Art-Terapia. Teorie și tehnică”*, editura Trei, București 2009

TERAPIA ASISTATĂ DE ANIMALE LA COPIII CU DIZABILITĂȚI

Prof. Psihopedagog Raru-Darie Liliana Ramona
Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă, Băbeni , Vâlcea

Termenul de zooterapie a fost introdus de catre psihiatrul american Boris Levinson in anul 1964, in urma experimentelor efectuate asupra copiilor cu deficiente de comunicare. Levinson studiaza cu minutiozitate posibilitatile de folosire a animalelor pentru tratarea unor afectiuni. realizand importante tratate de specialitate referitoare la acest domeniu.

Zooterapia inseamna, de fapt, utilizarea in scopuri terapeutice a unor animale (caini, pisici, cai, maimute) a unor pesti (delfini, pesti exotici) sau a unor pasari (papagali, alte pasari exotice), care pot avea rol activ in ameliorarea sanatatii fiintelor umane, in special in maladiile genetice, care tin de psihic, precum si in combaterea stresului.

Psihiatrul german Reinhold Bergler, profesor la Universitatea din Bonn, studiind efectele prezentei animalelor asupra omului a notat intr-un interviu aparut in revista Neue Gesundheit urmatoarele: animalele de casa au un simt al mirosului mult mai bine dezvoltat decat al nostru, ele detecteaza modificari in starea noastra de sanatare, despre care habar nu avem. De asemenea, simt cand puterile ne scad sau cand suntem framantati de griji. Animalele produc o relaxare mult mai rapida, si fara efecte secundare decat cea data de diferite preparate medicamentoase.

Câinii și pisicile se pot dovedi terapeuți de nădejde, aducând serioase beneficii asupra sănătății proprietarilor. Unele studii au arătat că un copil care are animal de companie prezintă un risc mult mai mic de a avea probleme cu legea mai târziu în viață.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Animalele de casa au o influență benefică atât asupra stării noastre generale de sănătate, cât și asupra aspectului fizic.

Studiile științifice realizate de cercetătorii americani evidențiază faptul că un animal de companie îl ajută pe stăpânul său să facă față mai bine celor mai grele încercări, să fie mai puternic din punct de vedere psihic. Iar simpla prezență a animalului favorit are efect calmant și relaxant.

Acest tip de terapie contribuie la reducerea stresului, ajută la o mai bună recuperare postoperatorie, diminuează presiunea arterială, reduce stările depresive și de anxietate și, nu în ultimul rând, contribuie la creșterea respectului de sine.

Terapia asistată de animale este termenul care pare a se fi impus în ultimii ani în literatura de specialitate pentru a defini “o intervenție direcționată, cu scop bine definit, în care un animal care întrunește anumite criterii este parte integrantă a unui proces de tratament” (Delta Society, 2005; Rusu, 2008).

Pet Partners (fosta Delta Society), cea mai mare organizație din Statele Unite ce oferă programe formative și certificări în acest domeniu, face astfel distincția între “terapie asistată de animale (TAA)” și “activități asistate de animale (AAA)”, ultimele fiind definite ca activități cu animale cu rol predominant recreațional, educațional și/sau terapeutic de îmbunătățire a calității vieții umane, fără însă ca acestea să aibă un scop bine definit, fără să se cuantifice în vreun fel rezultatele interacțiunilor cu animalul și fără să existe necesitatea prezenței unor profesioniști în domeniul sănătății (Delta Society, 2005).

Beneficii dovedite științific ale relației cu animalele:

- îmbunătățirea *relațiilor sociale*;
- creșterea *încrederii în ceilalți*;
- creșterea *stimei de sine*;
- dezvoltarea *conștiinței de sine*;
- reducerea nivelului de *stres*;
- reducerea nivelului de *furie*;
- reducerea *agresivității*;
- creșterea *rabdării*;
- *recuperare, reechilibrare emoțională*;
- *îmbunătățirea comunicării interpersonale*, mai ales în cazul copiilor care prezintă dificultăți în relaționarea cu ceilalți, dar care se simt mai confortabil în apropierea de un animal; este și motivul

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

pentru care, pentru a se apropia mai ușor de un astfel de copil, există psihoterapeuți care se folosesc de câini în cadrul psihoterapiei;

- menținerea de *relații sanatoase la vârsta adultă* poate fi influențată și de faptul că persoana respectivă a avut, în copilărie, animale de companie cu care a dezvoltat relații puternice;

- animalul de companie poate fi, în copilărie, *acel prieten necondiționat și devotat* cărui copil îi poate destăina cele mai ascunse gânduri;

- îmbunătățirea *comportamentelor prosoziale*, prin creșterea capacității de a manifesta *respect, empatie, acceptare*;

- îmbunătățirea capacității de a fi *responsabil* (mai ales la copii);

- îmbunătățirea *limbajului non-verbal* (mai ales la copii);

- ajută în *depresie*, în stările de *singurătate, anxietate* sau în *alte probleme emotionale*;

- o mai bună și eficientă organizare a *timpului și a programului*, atunci când animalul de companie este un câine care are nevoie de plimbări zilnice;

- creșterea sentimentului de *siguranță, protecție*, mai ales când câinele dvs. este unul de pază;

- *joaca*: joaca are o multitudine de efecte terapeutice, dar sunt puține momente în care ne jucăm propriu-zis la vârsta adultă, tocmai de aceea a avea un animal de companie jucăuș este un bun prilej de a ne juca împreună cu el;

- *miscare fizică*, în cazul în care animalul de companie este un câine care are nevoie de plimbări lungi sau de multă joacă;

- *îmbunătățirea motricității* (în cazul persoanelor cu diverse forme de handicap locomotor; una dintre formele TAA este terapia prin echitație, la dezvoltarea căreia a contribuit foarte mult Lis Hartel, o daneză paralizată de la genunchi în jos, castigatoare olimpică a concursurilor de echitație).

Se știe că prietenia dintre animale și copii este un lucru natural. Animalele sunt tovarăși de joacă extraordinari și reușesc uneori să îi învețe pe copii lucruri pe care adulții nu reușesc.

Pentru copiii cu dizabilități, compania unui animal poate avea efecte extrem de benefice, cu atât mai mult cu cât acestor copii le este mai greu să își facă prieteni și să comunice cu cei din jur.

Pe lângă dezvoltarea laturii emotionale, terapia asistată cu animale poate contribui și la dezvoltarea capacităților motorii ale copilului. Spre exemplu, calăritul terapeutic da uneori rezultate mai bune decât alte terapii de mișcare.

Calăritul terapeutic este de mare ajutor în cazul copiilor cu autism, dar și al celor cu scleroze multiple, distrofie musculară, probleme de comportament etc. pe lângă faptul că tonifică

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

musculatura, calaritul ajuta la dezvoltarea abilitatilor de coordonare, de concentrare, creste increderea in sine si stima de sine. Felul in care copilul interactioneaza cu calul ii poate dezvolta si abilitatile de comunicare care ulterior vor fi valorificate in mediul social. In plus, un avantaj al acestei terapii este faptul ca elevul uita de dificultatile intampinate pentru ca este o activitate amuzanta, captivanta.

Spre deosebire de cai, cainii prezinta un avantaj major: pot locui impreuna cu copiii. Cainii folositi in terapia cu animale sunt special antrenati pentru a avea grija de copii, pentru a-i ajuta in diferite situatii. In plus, cainii pot ajuta la efectuarea unor exercitii care dezvolta capacitatea motorie (cum ar fi alergatul, sariturile etc.), dar si la efectuarea de exercitii legate de vorbire. Comenzile executate la rostirea anumitor cuvinte cresc foarte mult încrederea în sine a copilului.

Bibliografie:

1. Broom, D.M., Johnson, K.G. (1993), *Stres and Animal Welfare*. London: Chapman and Hall.
2. Chandler, K. C. (2005). *Animal Assisted Therapy în Counseling*. NY: Routledge.
3. Delta Society (2004). *Animal Assisted Therapy Applications I*, Student Guide.
4. Delta Society (2005). *Team Training Course Manual, A Delta Society Program for Animal-Assisted Activities and Therapy*, <http://www.deltasociety.org>.
5. Delta Society (2007). *Improving human health through service and therapy animals*. <http://www.deltasociety.org/>
6. Fine, A.H. (Ed.) (2000). *Handbook on animal-assisted therapy: theoretical foundations and guidelines for practice*. San Diego, CA: Academic Press.
7. Biro Violeta, *Zooterapia. Terapii alternative*, Editura Polirom, 2006
8. www.goodtherapy.org
9. www.animaltherapy.net
10. www.equine-therapy-programs.com

BARIERE ÎN INTEGRAREA ALE COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

**Profesor psihopedagog Raru-Darie Bogdan
Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă, Băbeni , Vâlcea**

Ca ființă socială, omul este dependent de ceilalti oameni. Această dependentă înseamnă, de fapt, ajutor, posibilitatea de a comunica și coopera. Acest lucru da naștere la sentimentul de apartenență și solidaritate umană, precum și la sentimentul de securitate al individului.

Din categoria copiilor cu CES fac parte atât copiii cu deficiențe propriu-zise – la care, cerințele speciale sunt multiple, inclusiv educative, cât și copiii fără deficiențe, dar care prezintă manifestări stabile de inadaptare la exigențele școlii

Problema dizabilității

Întalnim pretutindeni oameni cu deficiențe. Perceperea lor socială nu este întotdeauna constantă, ea variază de la societate la societate, furnizând semnificații diferite, funcție de cultura și de valorile promovate.

Ce se crede despre persoanele cu deficiențe? Mulți oameni au reticente față de acestea deoarece au o concepție greșită despre ele. Unii știu din trecut despre persoanele cu handicap faptul că erau cersetori sau lațari ori au în acest domeniu o slabă experiență. Nici una dintre aceste idei nu oferă o imagine clară a persoanelor cu deficiențe. Și ele sunt oameni ca și ceilalți: unii dependenți, alții independenți; unii lideri, alții persoane obișnuite; unii bogați, alții săraci; unii grași, alții slabi etc. Ca orice persoană, ei sunt produsul unic al eredității lor și al mediului și sunt indivizi. Dar și persoanele deficiente, la rândul lor, au două păreri în ceea ce privește impedimentul lor: unele îl consideră un dezastru, iar altele un simplu inconvenient.

Integrarea socială în mediul de viață

Recunoscând faptul că orice proces de readaptare a unei persoane handicapate ar trebui să țină cont de măsurile care favorizează autonomia sa personală și/sau asigură independența sa economică și integrarea sa socială cea mai completă posibil, trebuie incluse și dezvoltate programe de readaptare, măsuri individuale și colective care să favorizeze independența personală, care să-i permită de a duce o viață cât mai normală și completă posibil, ceea ce include dreptul de a fi diferit. O readaptare totală presupune un ansamblu de măsuri fundamentale și complementare, dispozitii, servicii de facilitare care ar putea garanta accesibilitatea la confortul

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

fizic și psihologic. Adaptarea mobilierului exterior și urbanismul, accesul în clădiri, la amenajări și instalații sportive, transportul și comunicațiile, activitățile culturale, timpul liber și vacanțele trebuie să constituie toți acești factori care contribuie la realizarea obiectivelor readaptării. Este important și de dorit de a determina participarea, în măsura posibilului, a persoanelor handicapate și a organizațiilor care-i reprezintă la toate nivelele de elaborare a acestor politici.

Legislația trebuie să țină cont de drepturile persoanelor handicapate și să favorizeze, pe cât posibil, participarea lor la viața civilă. În cazul în care persoanele handicapate nu sunt în măsura de a-și exercita în mod deplin drepturile lor de cetățeni, trebuie să fie ajutate de a participa cât mai mult posibil la viața civilă, asigurându-le ajutorul adecvat și luând măsurile necesare.

Socializarea în familie

Copilul diferit se adaptează greu la relațiile interpersonale, de aceea părinții trebuie să joace rolul de tampon, de mediator între copil și persoanele străine. Uneori părinții pot dramatiza excesiv reacțiile inadecvate venite din partea unei persoane străine, identificând o falsă rea intenție într-un gest oricât de neutru.

În alte situații, ei neagă tot ceea ce copilul observă în jurul său legat de propria deficiență, insistă pe răutatea și ipocrizia persoanelor din anturaj, cultivând la copil convingerea că lumea în care trăiește este rea.

Pe de altă parte, unii părinți refuză să țină cont de dificultățile sociale determinate de deficiență. În acest fel, ei îi împiedică pe copii să înțeleagă și să accepte toate aspectele legate de propria deficiență.

Datorită acestui rol suplimentar de mediator, reacțiile părinților în fața unui copil cu deficiență capătă o importanță majoră. Părinții reacționează prin supraprotecție, acceptare, negare sau respingere. Aceste reacții au determinat gruparea părinților în următoarele categorii: ***parinti echilibrați, parinti indiferenti, parinti exagerati, parinti autoritari (rigizi), parinti inconsecventi.***

Părinții unui copil cu deficiență îndeplinesc teoretic aceeași funcție ca și părinții unui copil sănătos. Ei trebuie să rămână în primul rând părinți. Acești părinți joacă un rol important în medierea relației dintre copil și mediul exterior. Ei mențin un climat de toleranță și de egalitate în sânul familiei și în societate.

Un copil cu deficiență, chiar dacă este susținut are probleme legate de comportamentul natural în fața unei persoane străine. În acest caz, părinții joacă un rol de tampon sau de mediator între două persoane. Această intervenție va permite depășirea jenei și tensiunilor ce pot apărea în

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

cadrul relațiilor interpersonale. Rolul de mediator este ușor de îndeplinit de către părinții echilibrați, care abordează totul cu calm.

În cadrul unei familii echilibrate copilul cu deficiența are drepturi și obligații egale. Ei trebuie să aibă relații de reciprocitate și de egalitate cu frații și cu surorile sale, să se simtă « ca toată lumea ». Dacă se simte egal în familie, el va ajunge să se simtă egal și în societate. Practic, familia joacă rolul unui laborator în care copilului cu deficiența i se oferă oportunitatea de a-și găsi locul și de a se obișnui cu situația în care se află.

Copilul cu deficiență trebuie să se regasească pe același plan afectiv cu frații și surorile sale. El nu trebuie să monopolizeze dragostea părinților, ciard aici are nevoie de o atenție și de o îngrijire suplimentară. În familiile echilibrate, acest copil este egal cu frații și surorile sale, dar în același timp este îngrijit corespunzător. În acest context copilul se dezvoltă în armonie cu cei din jurul său, care-i acceptă dificultățile.

Familia impune copilului unele restricții, încurajează activitățile gospodărești și mai ales pe cele de autoîngrijire, stimulează abilitățile fizice și sociale ale copilului.

O persoană cu deficiența are nevoie de a fi recunoscută pentru ceea ce este și așa cum este. Atmosfera familială va fi caldă doar atunci când fiecare membru își ocupă locul care îi aparține.

Părinții echilibrați sunt calmi, deschiși și își manifestă frecvent dragostea. Caldura implică deschidere către cei din jur, plăcere, atenție, tandrețe, atașament. Acești părinți zămbesc des, își încurajează copiii fără a folosi critici permanente, pedepse, amenințări. Copiii acestor părinți vor fi atenți, prietenoși, cooperanți și stabili emoțional.

Parintii indiferenti. Acești părinți reacționează printr-o hipoprotecție, prin nepăsări, lipsa de interes. La o astfel de situație se poate ajunge prin :

- lipsa de afecțiune,
- suprasolicitarea copilului,
- respingere.

Lipsa de afecțiune-părinții demonstrează copiilor o lipsă de interes, de afecțiune, de îngrijire. Frecvent, acești părinți, sunt reci, ostili, își ceartă copilul pentru nimic, îl pedepsec sau îl ignoră. În aceste familii au loc certuri frecvente, iar copilul este antrenat în disputele dintre părinți.

O altă categorie de părinți lipsiți de afecțiune sunt cei care nu pot accepta sacrificarea vieții profesionale.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Pentru copilul cu deficiența situația este foarte dificilă. El se confruntă cu numeroase probleme pe care nu le poate depăși sau compensa. Dacă copilul nu este ajutat să le depășească, se ajunge la situația de eșec. Sentimentul de inferioritate care apare datorită eșecurilor ajunge să fie trăit intens, devenind traumatizant.

Frecvent, în această situație, copilul renunță ușor la eforturi, deoarece nu are o satisfacție mobilizatoare și ajunge la soluții ușoare sau la abandon școlar.

Suprasolicitarea copilului apare atunci când părinții nu țin seama de posibilitățile reale ale acestuia. Părinții unui copil cu deficiență au o reacție de negare a problemelor. Ei consideră copilul « ca toată lumea » și-i cer rezultate asemănătoare celor ale fraților și surorilor sănătoase. În acest caz, apare o suprasolicitare, care se soldează cu eșecuri demoralizatoare.

În situația eșecului părinții reacționează prin reproșuri și chiar pedepse repetate, care duc la apariția sentimentului de neputință, incapacitate și inutilitatea efortului.

Respingerea este o altă modalitate de hipoprotecție. Copilul cu deficiență este mereu comparat cu frații și surorile sănătoase și ridiculizat.

Părinții se detașează emoțional față de copiii cu deficiență, dar le asigură o îngrijire corespunzătoare. Atitudinea de respingere se manifestă mai mult sau mai puțin deschis, sub forma negării oricărei calități sau valori a copilului, care este permanent ignorat și minimalizat.

Aceste situații apar atunci când copilul nu a fost dorit. Părinții consideră că nu au nici un fel de obligații față de copilul lor. Chiar și în fața legii ei își declină responsabilitatea.

Parinții exagerați. Cel mai obișnuit răspuns, mai ales din partea mamei, este supraprotecția, o sursă de dependență. Acest comportament împiedică copilul să-și dezvolte propriul control, independența, inițiativa și respectul de sine.

Supraprotecția este un element negativ, generând negații atât din partea părinților, cât și din partea copiilor. Părinții care se simt vinovați devin exagerat de atenți, transformând copilul într-un individ dependent și solicitant pentru familie.

Această permanentă solicitare va genera reacții de nemulțumire și ostilitate din partea părinților, reacții care-l vor face pe copil să devină nesigur. Pentru copiii cu deficiențe această situație este foarte dificilă, întrucât ei nu beneficiază de un regim care implică stimularea și antrenarea în activitățile casnice. Acești părinți vor reuși « marea performanță » de a crește un copil singuratic, lipsit de posibilitatea de a-și manifesta propria personalitate. Copilul se va confrunta cu

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

greutatile vietii, dar nu va fi capabil sa le faca fata, deoarece nu a capatat instrumentele cu ajutorul carora sa actioneze si sa se apere.

Parintii autoritari – acest tip de reactie este tot o forma de hiperprotectie a parintilor cu o vointa puternica. Acesti parinti isi controleaza copiii intr-o maniera dictatoriala. Ei stabilesc reguli care trebuie respectate fara intrebari.

Copilul este transformat intr-o marioneta, este dirijat permanent, nu are voie sa-si asume raspunderi si initiative, i se pretinde sa faca numai « ce », « cat » si « cum » i se spune. Un astfel de comportament di partea parintilor are efecte negative, deoarece copilului i se anuleaza capacitatea de decizie si actiune.

Uneori autoritatea pune in evidenta atentia acordata copilului si grija pentru o indrumare corespunzatoare. Acest ti de autoritate este justificat mai ales in situatia unui copil cu probleme. In aceste cazuri, tanarul este intrebat, participa la discutii, dar in final tot parintii decid, in functie de parerile lor.

Parintii inconsecventi – oscileaza de la indiferenta la tutela. Cel mai adesea este vorba despre parinti instabili, nesiguri si incapabili de a opta ferm pentru o anumita atitudine. Alteori copilul este « pasat » la diferiti membri ai familiei, fiind supus unor metode educative diferite, adesea contradictorii. Crescuti intr-un mediu inconstant, lipsit de metode stabile, copilul devine nesigur si usor de influentat de persoane rau intentionate.

Jocul

Copiii, majoritatea timpului lor liber si nu numai, si-l petrec jucandu-se. Jocul reprezinta pentru copii o modalitate de a-si exprima propriile capacitati. Prin joc, copilul capata informatii despre lumea in care traieste, intra in contact cu oamenii si cu obiectele din mediul inconjurator si invata sa se orienteze in spatiu si timp. Putem spune ca jocul este « munca copilului ».In timpul jocului, copilul vine in contact cu alti copii sau cu adultul, astfel ca jocul are un caracter social.

Jocurile sociale sunt esentiale pentru copiii cu handicap, intrucat le ofera sansa de a se juca cu alti copii. In aceste jocuri sunt necesare minim doua persoane care se joaca si comenteaza situatiile de joc (loto, domino, table, cuburi, carti de joc etc.).

In perioada de prescolar se desfasoara mai ales in grup, asigurandu-se astfel socializarea. Din acest motiv, copiii cu handicap trebuie sa fie inscrisi la gradinita din vecinatate, alaturi de copiii sanatosi. Copiii sunt curiosi, dar practici, astfel ca ei vor accepta usor un copil cu deficienta fizica, care se deplaseaza in fotoliu rulant sau in carje. Ei sunt suficient de simpli si deschisi pentru a

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

accepta ușor un coleg cu probleme de sănătate. Perioada de prescolar este cea mai indicată pentru începerea socializării copiilor cu handicap. La această vârstă, socializarea se realizează ușor prin intermediul jucăriilor și al echipamentelor de joc. Totuși, trebuie să fim atenți la unele probleme deosebite. Unii copii cu deficiențe au avut experiența neplăcută a spitalizării și a separării de părinți. De aceea, pot apărea reacții intense, mai ales în primele zile de grădiniță. În alte cazuri, copilul are probleme legate de utilizarea toaletei și de deplasare. În aceste situații, este de preferat să se solicite prezența mamei până la acomodarea copilului în colectivitate și acomodarea personalului cu problemele copilului. Jocurile trebuie să fie adaptate în funcție de deficiența copilului.

Integrarea școlară

Formele de integrare a copiilor cu CES pot fi următoarele: clase diferențiate, integrate în structurile școlii obișnuite, grupuri de câte doi-trei copii deficienți incluși în clasele obișnuite, integrarea individuală a acestor copii în aceleși clase obișnuite.

Integrarea școlară exprimă: atitudinea favorabilă a elevului față de școală pe care o urmează; condiția psihică în care acțiunile instructiv-educative devin accesibile copilului; consolidarea unei motivații puternice care susține efortul copilului în munca de învățare; situație în care copilul sau tânărul poate fi considerat un colaborator la acțiunile desfășurate pentru educația sa; corespondența totală între solicitările formulate de școală și posibilitățile copilului de a le rezolva; existența unor randamente la învățatură și în plan comportamental considerate normale prin raportarea la posibilitățile copilului sau la cerințele școlare.

În școală, copilul cu tulburări de comportament aparține, de obicei, grupului de elevi slabi sau indisciplinți, el încălcând deseori regulamentul școlar și normele social-morale, fiind mereu sancționat de către educatori. Din asemenea motive, copilul cu tulburări de comportament se simte respins de către mediul școlar (educatori, colegi). Ca urmare, acest tip de școlar intră în relații cu alte persoane marginalizate, intră în grupuri subculturale și trăiește în cadrul acestora tot ceea ce nu-i oferă societatea.

Bibliografie:

1. Albu, A., Albu, C., „Asistentă psihopedagogică și medicală a copilului deficient fizic”, Iași, Polirom, 2000;
2. Ionescu, S., „Adaptarea socioprofesională a deficienților mintal”, București, Editura Academiei P.S.R., 1975;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

3. Miftode, V. (coord.), „*Dimensiuni ale asistentei sociale: forme si strategii de protectie a grupurilor defavorizate*”, Botosani, Eidos, 1995;
4. Popescu, G., Plesa, O. (coord.), „*Handicap, readaptare, integrare*”, Bucuresti, Pro Humanitate, 1998;
5. Verza, E., Paun, E., „*Educatia integrata a copiilor cu handicap*”, Unicef, 1998.
- Albu, Constantin et colab., 2006, *Psihomotricitatea*, Editura Institutul European, Iași, pp. 915;
6. Gherguț, Alois, 2001, *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii de educație integrată*, Editura Polirom, Iași, pp. 139-177;
7. Gherguț, Alois, 2005, *Sinteze de psihopedagogie specială. Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice*, Editura Polirom, Iași, pp. 240 – 257.

INTEGRAREA COPIILOR CU CES, ÎN SISTEMUL EDUCAȚIONAL

**prof. dr. Sevastia Lizuca DICU,
Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă, Băbeni**

În privința sistemului de învățământ din România există în prezent numeroase polemici și controverse. Ideea de ansamblu care controlează acțiunile celor răspunzători de schimbările din acest sistem este cea de îmbunătățire a serviciilor și de modernizare a acestora în scopul facilitării accesului tuturor tipurilor și claselor de indivizi la educație și formare.

Toate aceste tehnici și strategii prin care se dorește implementarea unei structuri solide a învățământului și a unei metode de abordare a educației bazate pe nevoile și capacitățile reale ale elevului, nu trebuie să se adreseze doar școlilor de masă, obișnuite și implicit elevilor acestora, ci și copiilor care prezintă deficiențe sau dificultăți de orice natură.

Apare astfel, destul de recent, noțiunea de cerințe educative speciale din încercarea de a înlocui inadapțarea școlară și dificultățile de natură educațională, în așa fel încât conceptul să fie cât mai sugestiv și mai puțin etichetator, respectând noile viziuni asupra dreptului la educație.

“Noțiunea de cerințe educative speciale desemnează necesitățile educaționale complementare obiectivelor generale ale educației școlare, necesități care solicită o școlarizare adaptată particularităților individuale și/sau caracteristice unei deficiențe (ori tulburări de învățare), precum și o intervenție specifică prin reabilitare/ recuperare corespunzătoare.”(T.Vrasmas,2001,pag.27)

Cerințele educative speciale fac trimitere către acea categorie de nevoi și cerințe de ordin educativ care survin și sunt solicitate de persoane care prezintă disfuncții sau deficiențe ca urmare a unor condiții defavorizante ce conditionează individul și îi oferă un grad mai înalt de specificitate față de cei din jur. Această abordare a învățământului prin prisma cerințelor speciale face trimitere la nevoile, capacitățile și competențele copilului în mod direct, și indirect, secund, la poziția profesorului sau educatorului. Totuși trebuie precizat că cerințele educative speciale nu abordează problematica elevilor care prezintă dificultăți la o anumită materie iar la celelalte face față satisfactor sau bine și nici a celor care nu se pot concentra din varii motive, ci se relatează direct de spectrul larg al dificultăților care intră în competența psihopedagogiei speciale, mai precis,

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

copiii cu dizabilitati , afectiuni de natura neuropsihica, neurofiziologica, ce prezinta dificultati de invatare pregnante, persistente, si copiii supradotati.

În acest cadru general de prezentare a cerintelor educative speciale este evidenta nevoia unei schimbări in conceptia si practica tradiționala de abordare a educatiei, nu doar din nevoia de evolutie la nivelul altor tari ci mai ales la nivelul acoperirii nevoilor unor categorii cat mai variate si diferite de indivizi.S-au dezvoltat astfel o serie de principii moderne ale educatiei cerintelor speciale:principiul drepturilor egale ale persoanelor cu deficiente in planurile ingrijirii, educatiei si instruirii, sanataii si recuperarii, dezvoltarii sociale, culturale, spirituale precum si in cel al perfectionarii in vederea obtinerii locurilor de munca; principiul egalizarii sanselor sau accesul la diversele sisteme ale societatii – economic, servicii, informatii etc.; principiul interventiei timpurii; principiul asigurarii serviciilor de sprijin (resurse umane, institutionale, materiale, financiare, guvernamentale); principiul cooperarii si al parteneriatului (parinti, profesori, elevi, consilieri).

În ceea ce priveste educația si instruirea, o importanță majoră o are introducerea noțiunilor de educatie integrata și scoli incluzive care subsumează principiile enuntate anterior si le raportează direct la necesitatile persoanelor cu nevoi speciale atat teoretic cat si practic.Dacă in România, începutul învățământului incluziv este înca sovaitor si nesigur, experienta tarilor europene si rezultatele lor concrete in acest domeniu confirma ca aceste notiuni nu sunt doar la nivel teoretic valide, ci sunt deopotriva aplicabile in practica cotidiana, intr-un mod benefic si productiv, nu doar micro-social ci si macro-social.

Principiul școlii incluzive, sustinut atat în legislatia natională cat și în cea internatională, porneste de la premisa drepturilor tuturor copiilor la invatatura impreuna, fara a considera starea lor fizica, intelectuala, emotionala sau de diferentiere la nivel etnic, religios, cultural, incercandu-se pe cat posibil eradicarea discriminarii si marginalizarea copiilor cu cerinte educative speciale.

“Educația integrată- se referă în esență la integrarea în structurile invatamantului de masa a copiilor cu cerinte speciale in educatie (copii cu deficiente senzoriale, fizice, intelectuale sau de limbaj, defavorizati socio-economic si cultural, copii din centrele de asistenta si ocrotire, copii cu usoare tulburari psiho-afective si comportamentale, copii infectati cu virusul HIV etc.) pentru a oferi un climat favorabil dezvoltarii armonioase si cat mai echilibrate a personalitatii acestora.” (D.V.Popovici,2007,pag.14)

Integrarea educativă si educația integrata prezintă doua mari acceptiuni: prima dintre ele face referire la gradul de cuprindere in domeniul educational al cat mai multor indivizi educabili,

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

macar în sfera obligatorie de învățământ- “Pentru ca o educație să fie integrată în sensul specific al termenului, ea trebuie să fie în primul rând integratoare, mai înainte de a fi integrativă.”(D.Ungureanu,2000,pag.16), iar cea de-a doua accepțiune este de tip calitativ, referindu-se la valoarea procesului instruirii, ca și asimilare și acomodare, ca și grad de comprehensiune și aplicabilitate, raportate firește la nevoile persoanelor cu CES, la calitatea educației care să le permită acumularea de cunoștințe și deprinderi specifice, într-un sistem educativ unic și să le faciliteze dezvoltarea raportată la standardele unei societăți democratice în permanentă schimbare.

Educația integrată dorește să ofere copilului cu deficiențe posibilitatea unei dezvoltări fizice și psihice care să-i permită să se asemene cât mai mult posibil cu copiii normali.

Se vehiculează în acest sens conceptul de normalizare care simbolizează idealul educațional și se află în interdependență cu cel de integrare, care reprezintă mijlocul de atingere a scopului. În accepțiunea largă, integrarea are ca obiective nu uniformizarea cantității și calității procesului instructiv-educativ, ci mai curând înlăturarea discriminărilor și segregărilor de orice natură care pot umbri eficacitatea actului educațional. Se poate ajunge în acest fel la nivelul în care școala depășește rolul său pur instructiv și devine o verigă din lanțul inserției și integrării la nivel social a persoanelor cu CES. Astfel trebuie privită “integrarea ca bazându-se pe recunoașterea integrității unei persoane, fapt care semnifică să fii tu însăși printre ceilalți, să fii capabil să îți se permită să fii tu însăși printre ceilalți.

Bibliografie

1. Vărășmaș, T., *Școala și educația pentru toți*, Ed. Miniped, București, 2004. Orientări teoretice și practice în Educația integrată. *DV Popovici*. Editura Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2007.
2. Revista națională de *educație* - Interferențe în *educație*. ... preexistente, acceptându-se chiar modificarea acestora” (Dorel Ungureanu, 2000).
3. Ungureanu, D., *Educația integrată și școala incluzivă*, Editura de Vest, Timișoara, 2000

TIPOLOGIA INTELIGENTELOR MULTIPLE IN CONTEXTUL ART-TERAPIEI

Aniela Burlacu, profesor psihopedagogie speciala
Scoala Gimnaziala Speciala nr.10 Bucuresti

Daca inteligenta si potentialul copilului din fata dvs. depinde de modul in care mediatii informatia ce ajunge la el? Daca putem modela comportamente nu doar in functie de capacitatea cognitiva a copilului ci si prin simpla transformare a actului invatarii? Cum e o lectie facuta in ritmuri de acordeon? Dar adunari in spatele copacilor din parc?

Copilul cu deficienta mintala poate sa ajunga sa faca legatura intre obiecte, fenomene si sa faca strategii daca mintea lui traseaza linii intre: identificarea emotiilor, descoperirea absurdului (ex. Ariciul doarme in musuroi?), de la empatie la actiune, invata sa intrebi ca sa intelegi, cunoaste si identifica, tactil- vizual-grafic.

Cum ar fi ca demersul actului didactic si al secventelor terapeutice sa fie in functie de tipul de inteligenta al copilului? Cum ar fi sa alegem tipul terapiei in functie de tipul de inteligenta al copilului?

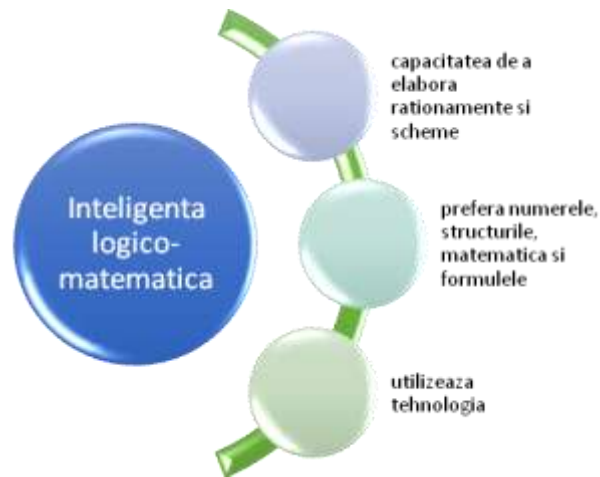
Odata, demult, H.Gardner ne-a spus o poveste despre tipurile de inteligenta si cum pot fi ele de ajutor in educatie:

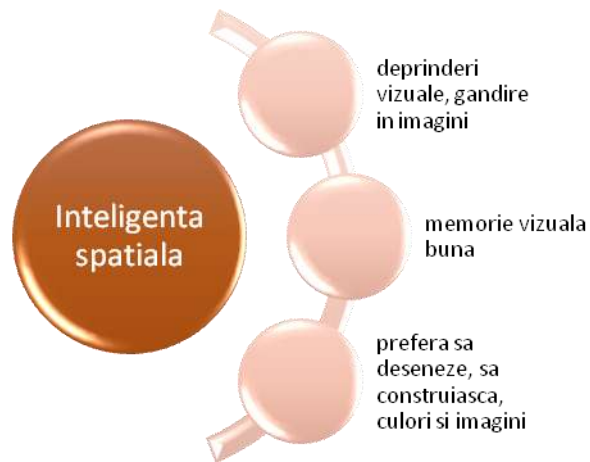
- Acest tip de inteligenta se dezvolta prin: citindu-i copilului povesti, orice regula, definitie, informatie greu de perceput trebuie sa aiba o poveste, povestind intamplari.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

- Acest tip de inteligenta se dezvolta prin: stimuland curiozitatea, spunandu-i povesti care includ adunarea, scaderea, implicand copilul in jocuri interesante cu numere, tip puzzle, adresand mereu intrebari care il fac sa gaseasca explicatii.

- Acest tip de inteligenta se dezvolta prin: deprinderile legate de organizare (spatiul de lucru sau organizare informatii) se pot transmite prin cusut grupuri de linii , utilizand pictura si modelajul, olarit, utilizand jocuri ce implica orientare si memorie vizuala.

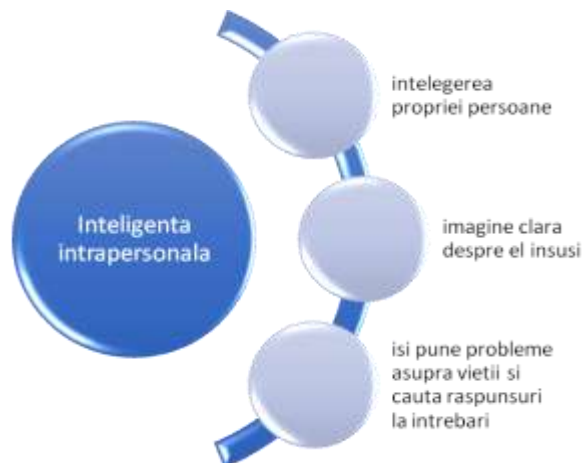
Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

- Acest tip de inteligență se dezvoltă prin: utilizarea animației în învățare cu fond muzical, despartim în silabe cuvintele prin batai ritmate.

- Acest tip de inteligență se dezvoltă prin: jocuri ce implică coordonare și mișcare, teatru.

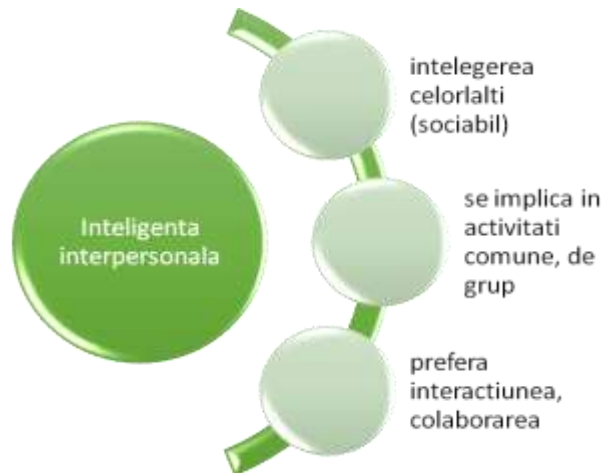

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- Acest tip de inteligență se dezvoltă prin: încurajându-l să se joace și să comunice cu ceilalți, jocuri de echipă.

Acest tip de inteligență se dezvoltă prin: implicându-l în jocuri de echipă, punându-l să explice celorlalți regulile unui joc.

Ar fi ideal să putem să folosim art terapia ghidându-ne după tipul de inteligență identificat la copil. Am putea ajunge la concluzia că potențialul copilului să fie mult mai mare decât cel pe care îl credeam noi. Cu oamenii vorbim în limba lor dar cu pasările zburăm în ritmul lor!

TERAPIA OCUPAȚIONALĂ REALIZATĂ DE CADRU DIDACTIC ITINERANT CU ELEVII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

**Ciutacu Simona Maria –învățător itinerant
C.S.E.I Brăila**

Fiecare cadru didactic își pune amprenta asupra copiilor pe care-i educă și împărtășește din experiența sa celorlalți. Copilul își recapătă demnitatea precum și capacitatea de a se opune evoluției bolii sau prezenței handicapului.

Fiecare copil are resurse pentru autodezvoltare și autodepășire prin aceste activități ocupaționale se poate dezvolta simțul estetic și dorința de a oferi o felicitare realizată de el.

Arta este deosebit de importantă pentru copiii cu dizabilități. Atunci când copilul creează artă își dezvoltă o mare abilitate de abilități, motorii și cognitive. Diferitele experiențe senzoriale implicate în producția de artă sunt senzații pozitive și plăcute. Copilul are oportunitatea de a se exprima idei și emoții, care este uneori dificil pentru copilul cu deficiențe.

În activitățile terapeutice ocupaționale se pune accentul pe reeducarea gestualității, a îndemânării, dezvoltarea expresivității, readaptarea subiecților la efort și revenirea lor la o activitate profesională cu efect de resocializare.

Prin aceasta, copiii cu dizabilități își redobândesc autonomia și demnitatea îndrumați de profesori de specialitate. Ele se recapătă, într-o manieră simbolică, prin intermediul produselor. Activitatea ocupațională ritmică scoate copilul cu dizabilități din izolarea lui, suprimă monotonia, starea de regresivitate sau complexe legate de prezența handicapului, favorizează adaptarea și evoluția clinică către ameliorare.

Terapia ocupațională își va găsi aplicație practică și va aduce bucurie, speranță și dorință de promovare a capacităților creative ale copiilor cu dizabilități.

Scopul art-terapiei practicate de profesori nu este numai de a le oferi copiilor un tip de activitate practică, de recuperare, ci și de a stimula capacitățile lor creatoare, dezvoltarea unor deprinderi practice noi, care să constituie baza de plecare a lor, cu valoare de reintegrare sau de resocializare. Se poate cultiva interesul și respectul pentru activitățile artistice, prețuirea rezultatelor activității, subliniindu-se astfel și valoarea educativ-morală a ergoterapiei. Indiferența va fi astfel înlocuită cu optimismul, încrederea în sine și în forțele proprii.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

În activitățile art-terapeutice se pune accentul pe reeducarea gestualității, a îndemnării, dezvoltarea expresivității, readaptarea subiecților la efort și revenirea lor la o activitate profesională cu efect de resocializare.

Prin aceasta promovez bunele practici în urma cărora se vor găsi alternative de grăbire a procesului de vindecare psihică și de resocializare a celor care au nevoie de aceasta.

Cadrul didactic de sprijin și nu numai oferă măiestria sa elevului cu cerințe speciale pentru a depăși barierele societății și stigmatizării, pentru a oferi egalitate de șanse și o educație pentru toți.

Poze cu lucrări ale elevilor cu C.E.S integrați în școlile de masă în cadrul unor proiecte județene desfășurate de mine împreună cu colegile mele participante în proiect

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

COMUNICARE, METODE ȘI TEHNICI PENTRU REALIZAREA UNUI PROGRES ÎN VIAȚA COPIILOR CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE

Stanciu Carmen- Profesor De Limba Și Literatura Română
Școala Gimnazială Sascut, Jud. Bacău

„Egalitatea este fundamentală în toate compartimentele organizării sociale.”

(George Bernard Shaw)

Copiii cu CES fac parte din societatea noastră, aceștia mai mult decât ceilalți copii au nevoie de o permanentă socializare și colaborare cu alți copii pentru asigurarea integrării sociale a lor. Prin contactul direct cu elevii din alte instituții școlare și prin participarea alături de ei la diverse activități se realizează diminuarea izolării și înlăturarea, în mare măsură, a tendințelor de agresivitate, contribuind la îmbunătățirea modului lor de viață. Tendința de a crea și sprijini cadrul necesar integrării sociale a copiilor cu dizabilități este cu cât mai activă, cu atât mai eficientă, argumentul suprem constituindu-l beneficiile psihosociale ale incluziunii, aceasta facilitând asumarea de roluri sociale proprii în comunitate și stabilirea de relații sociale. Crearea unor parteneriate între școală, familie și comunitate, dar și între diverse instituții școlare, presupune succesul elevilor la școală și mai târziu în viață. Atunci când părinții, elevii și ceilalți membri ai comunității se consideră unii pe alții parteneri în educație, se creează în jurul elevilor o comunitate de suport care începe să funcționeze.

Având în vedere că „Unde-s mulți, puterea crește” cum spune învățătura populară și numai prin unirea efortului părinților, cadrelor didactice, a școlii și a comunității se poate face o mai bună integrare a copiilor cu CES, am făcut o colaborare *BISERICA- ȘCOALA-FAMILIA*.

Prin intermediul Școlii de Vară, Parohia Conțești, Sascut a reușit să redea speranța unor generații că viitorul le zâmbește, că lumina triumfă, diminuând astfel întunericul prin bunătate, smerenie și milostenie, fiind un semn al comuniunii oamenilor cu Dumnezeu.

A fost o implicare colectivă a cadrelor didactice din comuna Sascut, majoritatea, desigur, de la Școala Gimnazială Sascut, structură Sascut-Sat, ce au îmbrățișat prompt acțiunea umanitară organizată de mai mulți preoți.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Am văzut fericirea de pe chipurile îngerșilor ce au participat activ și uimirea acestora determinată de jucăriile ce-i așteptau zilnic curate și ordonate, de candoarea și persuasivitatea activităților educative, de pildele înmiresmate cu dragostea Lui Dumnezeu față de copilul universal și copilul cu cerințe educative speciale redade cu har de părintele Miron Ionuț.

O vară de binețe și de vestire a guvernării divinității prin glasurile preoților duhovnici! Am simțit în această vară că *BISERICA* este *CASA* ce are ușa deschisă întotdeauna, ce îi ajută pe copii să se integreze, de aici și ideea unei *ȘCOLI DE VARĂ ÎN TINDA BISERICII*.

Mare accent trebuie să punem pe dezvoltarea abilităților de comunicare și relaționare interpersonală, deoarece putem preveni scăderea performanțelor școlare, problemele emoționale și de comportament, dificultățile de adaptare socială. Astfel, prin “tehnica ziarului vorbitor”, prin care se cere elevilor la începutul unei ore să-și exprime sentimentele produse de ziua respectivă acționând asupra unui ziar pe care l-a primit de la profesor; astfel, ruperea ziarului poate desemna sentimente de frustrare acumulate de elev.

Prin tehnica “Obiecte găsite”: Este o tehnică producătoare de amuzament și energie, contribuind la dezvoltarea abilităților de comunicare și negociere. Se va cere elevilor ca timp de câteva minute să iasă din clasă și să revină aducând cu sine un obiect pe care l-au găsit în afara clasei. Ei au sarcina de a prezenta cât mai frumos obiectul respectiv și, chiar mai mult, să convingă învățătorul să îl cumpere. Iar prin „desenul grupului” (realizarea unui desen în grup, pe o coală mare de hârtie, cu mențiunea ca fiecare să-și aleagă un loc pentru a desena ce dorește, astfel încât toți să dispună de un spațiu pentru desen în mod egal. Prin acest exercițiu se urmărește libertatea de manifestare, colaborarea cu colegii de grup, antrenarea răbdării și respectarea regulilor de grup).

Deși implicarea părinților, a bisericii și a altor factori sociali este de un real ajutor, educația formală este foarte importantă, iar asistența psihopedagogică specifică acordată acestor elevi de asemenea. Ea se realizează de către psihopedagog, profesor itinerant, consilier școlar, ca și de alți profesioniști (inclusiv medici) sau de echipe de intervenție multidisciplinară. Există în principal două etape importante în modificarea comportamentelor: observarea sistematică a comportamentelor în cauză, inclusiv a faptelor care precedă și a celor care urmează; ascultarea activă – angajarea într-o relație de parteneriat cu copilul - este foarte importantă mai ales la vârsta preșcolară și școlară mică; manipularea acestor conduite și evenimente în scopul obținerii conduitei dezirabile (manipularea consecințelor sau a antecedentelor). Tehnica întăririi are în vedere manipularea evenimentului care urmează unui comportament. Întărirea poate fi pozitivă sau negativă.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

întărirea pozitivă (aprobarea, lauda etc.) crește posibilitatea ca persoana să producă în viitor un comportament asemănător, în situații similare. Întărirea pozitivă presupune folosirea recompenselor pentru a motiva numai comportamentul corespunzător. Unii autori numesc relația dintre recompensă și comportament „contingent”. Există o gamă largă de recompense (aflate și în arsenalul clasic al „tehnologiei” educației morale); ele trebuie utilizate în funcție de fiecare copil: aprobare verbală, valorizare, apreciere a ceva; aprobare nonverbală (zâmbet, râs, aplauze); contact fizic (atingere pe umăr, strângerea mâinii, sărut, îmbrățișare etc); acordarea accesului la activități preferate; oferirea de premii, obiecte materiale etc. Recompensele pot fi acordate continuu sau intermitent.

Întărirea negativă este, după unii autori, o tehnică aversivă mai ales atunci când are în vedere eliminarea conduitelor indezirabile prin metoda sancțiunilor. Metoda poate deveni eficientă doar în cazul în care subiectul în cauză vrea efectiv să depășească conduita respectivă. Sancțiunea poate consta atât în înlăturarea întăririlor pozitive - deci este sinonimă cu întărirea negativă, cât și în utilizarea unor stimuli aversivi. O variantă mai eficientă pare a fi întărirea diferențiată, respectiv întărirea acelor comportamente care sunt incompatibile cu cele indezirabile. În utilizarea sancțiunilor, care nu au întotdeauna efectul scontat, trebuie respectate câteva reguli: Pedepsa se va folosi doar dacă este neapărat necesar (de exemplu, dacă a fost încălcată o regulă stabilită de comun acord). Înainte de aplicare, educatorul se va asigura că elevul în cauză înțelege de ce anume urmează a fi pedepsit. Sancțiunea trebuie aplicată de îndată ce conduita indezirabilă a fost realizată. Pedepsa trebuie preferată pe cât posibil în forme ușoare: mustrarea blândă (de preferat individual), atenția negativă (ignorarea), privare de recompense etc. Pedepsa trebuie aplicată consecvent. Pedepsele mai grave trebuie precedate de avertismente verbale. Sancțiunea nu trebuie asociată cu încetarea respectului sau a afecțiunii către copil. După efectuarea pedepsei trebuie purtată o discuție cu copilul pentru a se identifica mai bine rolul pe care aceasta l-a avut, sentimentele copilului, perspectiva eliminării sau prevenirii conduitei respective în viitor.

Tehnica modelării are în vedere asimilarea unor modele comportamentale pozitive prin imitarea unor persoane apropiate, ca de pildă educatorii sau părinții. Modelarea comportamentului are o relevanță mai largă în formarea caracterului și în educația morală la copii. Tehnica asertivă (din englezescul assert - a afirma, a căuta să impună, a-și impune punctul de vedere), numită și antrenament asertiv, poate fi utilizată atât ca sensibilizare a copilului, cât și ca procedeu de a face față diverselor situații de viață. Tehnica contractului presupune o înțelegere între elev și cadrul

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

didactic prin care elevului i se admite să facă ceea ce dorește dacă realizează mai întâi sarcina propusă de cadrul didactic. Cei doi pot conveni asupra unui scop comun sau pot elabora chiar un plan de acțiune împreună. Contractul poate viza de pildă reducerea treptată a comportamentelor indezirabile în vederea obținerii de recompense. Consilierea centrată pe realitate este una dintre cele mai utilizate metode de consiliere în domeniu. Individul trebuie să ajungă la un comportament responsabil, dar pentru aceasta trebuie îndeplinite trei condiții esențiale: să se confrunte cu realitatea, adică să o privească în față; să facă lucrurile corect; să fie responsabil.

Consilierul sau educatorul are obligația de a pune accentul pe prezent și nu pe trecut, pe comportament și nu pe sentimente. Adultul trebuie de asemenea să-l ajute pe elev să-și proiecteze planuri specifice pentru viitor și apoi să le urmeze.

Câteva exemple de exerciții: Pizza umană-Se pregătesc seturi de fișe cu denumirea ingredientelor necesare pentru a prepara o pizza: aluat, șuncă, cașcavalul, roșie, ceapă, porumb etc. Se amestecă bine fișele și se aplică pe spatele fiecărui participant. Se va spune copiilor că scopul lor este să afle ce ingredient sunt plimbându-se prin sală și punând colegilor întrebări la care răspunsul poate fi doar „da” sau „nu”. Când au aflat, vor găsi celelalte componente pentru a pregăti o pizza. Anunță startul spunând tare „Mi-i foame! Vreau o pizza!”. Îmi plac deoarece... Participanții sunt rugați să se așeze în cerc și să spună ce le place la persoana din dreapta lor.

Deseori comunitatea tinde să-i marginalizeze pe cei care sunt altfel. Persoanele cu deficiențe suferă nu atât din cauza deficienței, cât din cauza atitudinii pe care cei din jur o au față de ea. Nu este suficient să spunem că au aceleași drepturi, ci trebuie să le oferim și aceleași șanse la integrarea în societate. Să colaborăm, să fim uniți în a face bine, să acceptăm diversitatea, să fim toleranți și vom reuși în tot ceea ce ne propunem.

Bibliografie:

1. Dumitru G.; Bucurei C.; Cărăbuș C., „Integrarea elevilor cu cerințe educative speciale”, Timișoara, Editura Mirton, 2006;
2. Cucoș, C., „Pedagogie”, Iași, Editura Polirom, 2006;
3. Miftode, V. (coord.), „Dimensiuni ale asistenței sociale: forme și strategii de protecție a grupurilor defavorizate”, Editura Eidos, Botoșani, 1995.

ARTTERAPIA – UN ALT MOD DE A EDUCA

Profesor logoped - Derbac Carmen
Profesor pentru învățământul prescolar – Flesca Cristina
C.Ș.E.I. "PRIMĂVARA" Reșița

“A educa înseamnă a exersa conștient și intenționat, cu plan și metodă, o înrăurire asupra omului, cu scopul de a forma din el un izvor statornic de fericire și pentru el însuși și pentru societate, dezvoltându-i inteligența, afectivitatea și voința prin conformarea lor funcțională la legile logice, morale și estetice”. Punctul cel mai grav care se impune este la copiii cu probleme speciale. Modificarea ar consta în toate componentele ei ca sistem, structuri de conținut în sfera didacticii și a tehnologiei educaționale. Școala este prima instituție care ia contact cu viitorul, proiectându-și în prezent “producția” nu numai în deceniile imediat următoare ci la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Iau ființă numeroase instituții speciale – de tipul și forma “azilului”. Peste tot se impune reconcepția unitară a sistemului educațional special, modificarea de la nivel școlar, până la deschiderea largă spre educația adulților.

Realizarea rolului socioprofesional de învățător deriva din însăși noțiunea de educație. Cuvantul *a educa* înseamnă a adapta copilul cu nevoi speciale la mediul social adult – în școală. Acest mediu fiind adaptat la posibilitățile copilului de asimilare.

Pentru a fi ridicată pe o treaptă superioară a statutului pedagogic și social al învățământului școlar special din țara noastră, reevaluarea funcțiilor și finalităților sale în ansamblul sistemului de învățământ, având implicații semnificative în toate componentele procesului instructiv-educativ: natura obiectelor, conținutul, formele de organizare și desfășurare a activității, metodele de învățământ, evaluarea rezultatelor și reglarea în continuare a procesului respectiv în vederea optimizării lui.

Școala de mâine nu va mai fi exclusiv o școală a inteligențelor și cunoașterii, nici exclusiv o școală a acțiunii, nici a tehnologiilor ultraperfecționate, nici a comportamentului, ci va întruni toate aceste aspecte.

La școlile speciale, elevii cu probleme speciale vor învăța să facă față solicitărilor noi și diverse ale vieții. Ei se vor programa singuri, conform propriului ritm și propriilor sale posibilități. Ridicarea calității învățământului special ocupa un loc primordial.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Cercetările experimentale axate pe rolul jocului la vârsta școlară, au ajuns la concluzia ca terapia prin joc corespunde structurilor elementare ale inteligenței iar didactica învățătorului social trebuie să se bazeze pe organizarea progresivă a acestor structuri operatorii.

Specialiștii din domeniul psihologiei manifestă din ce în ce mai mult interes pentru perfecționare în diferitele terapii specifice consilierii infantile, iar părinții și familiile copiilor au încredere din ce în ce mai mare în acest proces terapeutic. Terapia prin joc, meloterapia, biblioterapia sau artterapia au prezentat numeroase beneficii prin aplicarea lor în consilierea copiilor. Fiecare dintre acestea aduce în discuție utilizarea unor instrumente îndrăgite de către copii, mai ales la vârsta preșcolară și școlară mică. Jocul, muzica, povestea, desenul sau pictura sunt activități terapeutice utilizate, în cadrul cărora copiii sunt implicați cognitiv și afectiv într-un grad foarte crescut.

Nu există un tip de terapie mai eficient decât altul, lucrul care face diferența dintre beneficii este măsura în care consilierul reușește să-și planifice și să-și organizeze intervenția terapeutică în funcție de abilitățile copilului, de preferințele și nivelul de dezvoltare ale acestuia, dar și de propriile cunoștințe și aptitudini.

Asemenea altor tipuri de terapii, exprimarea prin artă cu scop curativ a fost privită din mai multe perspective (psihanalitică, umanistă și developmentală), psiho-educatională, sistemică și integrativă. Artterapia înseamnă stimularea senzorială, achiziție de deprinderi și adaptare.

Artterapia promovează convingerea conform căreia toți indivizii au capacitatea de a se exprima într-un mod creativ, subliniind faptul că produsul final este mai puțin important decât procesul terapeutic în sine. Aplicabilitatea artterapiei este demonstrată atât în consilierea copiilor, cât și a adulților, atât în terapii individuale cât și în terapii de grup sau de familie.

Comportamentul verbal și nonverbal manifestat de copil oferă informații valoroase despre el, dar și despre problema cu care se confruntă. S. Trip prezintă câțiva indici pe care consilierul trebuie să-i urmărească în comportamentul copilului din timpul ședințelor artterapeutice, și anume:

- modul în care copilul se angajează în activitatea artistică oferă informații referitoare la stilul său caracteristic de a se implica și în alte activități;
- materialul din care confecționează produsul poate să ofere informațiile necesare cunoașterii copilului și a problemei acestuia;
- subiectul produsului poate să ofere informațiile necesare cunoașterii copilului și a problemei acestuia;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- mărimea produsului artistic final poate să ofere informații legate de nivelul stimei de sine a copilului;
- calitatea și tonul global al imaginii desenului oferă informații despre conceptul de sine al copilului și despre natura interacțiunilor stabilite;
- plasarea figurii în pagină poate oferi informații referitoare la aspirațiile copilului;
- cantitatea detaliilor oferă informații legate de adaptabilitatea copiilor;
- ștersăturile pot, de asemenea, să ofere informații despre gradul de adaptabilitate al copilului;
- calitatea și apăsarea pensulei pot oferi informații referitoare la trăsături precum securitatea, determinismul sau persistența.

O valoroasă abordare a asocierii culorilor, alese de către copii, cu tipul de temperament al acestora, este realizată de E. Bonchiș.

Art-terapia are o largă aplicabilitate, de la copiii mici până la varstnici, fiind folosită în principal pentru reabilitarea, stimularea și dezvoltarea copiilor și adulților cu dizabilități (fizice și mentale), dar și pentru dezvoltarea personală și în educație, respectiv în prevenire.

În multe țări, art-terapia este văzută ca fiind o terapie complementară sau ajutătoare în cadrul terapiei copiilor cu deficiențe, alături de terapia prin muzică, terapia prin joc etc. Modelele de lucru practicate în România, începând cu anii '90, odată cu transferul de informații, în special practice, realizate de diverse ONG-uri de caritate, sunt omologate și provin din Marea Britanie, Franța și Germania, țări cu tradiție în cercetarea/dezvoltarea art-terapiei și a tehnicilor conexe. Artele vizuale, muzica, literatura, mișcarea, dansul, teatrul, păpușile și marionetele sunt principalele componente ale acestor tehnici.

În terapia copilului cu deficiențe, se urmărește dezvoltarea unui sistem de comunicare și relaționare cu el în mod special în cadrul familiei. Prin art-terapie, se creează un spațiu sigur pentru copil, eliminând astfel frustrările și stările de agresivitate. În art-terapie sunt câteva obiective care trebuie urmărite înainte de începerea sesiunii de lucru, aceasta având un caracter inovativ pentru cel care lucrează cu pacientul. Obiectivele propuse vor fi personalizate în funcție de gradul de dezvoltare a copilului.

Știm că una dintre afecțiunile grave ale persoanei cu deficiențe este integrarea socială. Art-terapia poate furniza un mediu sigur persoanei cu autism, o integrare senzorială și explorare plăcută oferind un mediu calm și primitiv, făcând posibilă conștientizarea stimulilor externi, prin experiența produsului artistic. În terapia prin artă se experimentează procesul de creație, acesta având ca

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

finalizare produsul artistic care ajuta la furnizarea unei istorii vizuale a procesului terapeutic. Prin art-terapie intelegem un procedeu terapeutic ce are la baza eliminarea starilor de anxietate si a agresivitatii. Prin insasi natura sa, arta ofera toate mijloacele de relaxare si incredere in sine. Tocmai produsul finit este motivatia de care are nevoie persoana cu autism, iar cadrul oferit de sedintele de art-terapie reprezinta siguranta pentru aceasta persoana, acest lucru ajutand la eliminarea frustrarilor si implicit a starilor de anxietate. Dezvoltand capacitatea persoanei cu deficiente de a se “juca” cu elemente de limbaj artistic, facand din acest proces o motivatie pentru el, castigam teren in reglarea atentiei si eliminam treptat deficitul de atentie.

De asemenea, prin art-terapie se poate oferi ocazia reducerii sensibilitatii tactile prin expunerea la diverse materiale. Se pot stimula si dezvolta abilitatile motorii fine prin taierea, asezarea si organizarea materialelor. Prin faptul ca se tin ocupate mintea si mainile, se permite copiilor sa-si schimbe focusul de la experimentarea coplesitoare a mediului la activitati dedicate crearii lucrarilor de arta.

În ceea ce privește dezvoltarea proceselor senzorio-perceptive putem folosi ca activități: “Copacul magic”, “Floarea magică”, “Ferma”- colaj, “Peisaj de iarnă” – pictură. Pentru dezvoltarea gândirii putem folosi ca activități: “Omul minge”, “Cartea umblătoare”- colaj- pictură; “Pe-o insulă pustie”- modelaj; pentru dezvoltarea imaginației: “Sperietoarea”- construcție din materiale; pentru dezvoltarea atenției: “Inimioare”- origami; pentru dezvoltarea memoriei: “Ferma invizibilă”, metoda terapeutică fiind modelajul; la dezvoltarea emoțională putem realiza activitatea cu tema: “Palmierul emoțiilor”, metoda terapeutică fiind colajul. În ceea ce privește dezvoltarea relaționării se poate realiza activitatea “Globul cu continente și oceane”- colaj. De asemenea, exemplele pot continua și pentru stabilirea relației dintre consilier și copil, cunoașterea copilului, stima de sine scăzută, anxietate, fobii/frici, depresia, furia etc.

Exprimarea prin artă poate avea valențe terapeutice la orice nivel de vârstă și la orice tip de cultură și populație.

Bibliografie

1. Bonchiș, E. *Desenul și dezvoltarea cognitivă a copilului*, Ed. Universității din Oradea, Oradea, 2010;
2. Drugaș, I., *101 aplicații arterapeutice în consilierea copiilor*, Editura Primis, Oradea, 2010;
3. Trip, S., *Introducere în consilierea psihologică*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2007.

ARTTERAPIA ȘI ROLUL ACESTEIA ÎN RECUPERAREA COPILULUI CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

**Prof. psihopedagog: Lelcu Gabriela Nicoleta;
Centrul Școlar De Educație Incluzivă Suceava**

"Arta este expresia bucuriei omului în munca." Henry A. Kissinger

Alături de toate activitățile desfășurate în procesul de învățare, artterapia, ocupă un loc important în dezvoltarea personalității copilului.

Dezvoltarea plenară a personalității umane este posibilă numai și numai prin educație. După cum spune Kant: „omul nu poate deveni om decât prin educație” și aceasta prin latura sa estetică îl formează sub două aspecte: receptor al frumosului și creator al frumosului.

Exprimarea sentimentelor, reflectarea realității sociale prin imaginile grafico – plastice sunt posibile cu mult înainte de înțelegerea reprezentărilor și noțiunilor respective. Desenând, pictând, modelând, aplicând în lucrări diverse simboluri: patria, familia, școala, natura, evenimentele social – politice și istorice trăite de el, copilul se apropie într-un mod specific capacității lui de asimilare a lumii reale, de ceea ce constituie fondul educației. Latura estetică a educației îi dezvoltă copilului percepția, trăirea, înțelegerea, asimilarea intelectul, afectivitatea, latura morală a personalității și mai ales, aptitudini în crearea frumosului. Obstacolele și blocajele în cursa firească a dezvoltării umane se exprimă prin tulburări și dificultăți de adaptare, psihice, familiale și sociale. Călea dezamorsării, a rezolvării și a depășirii lor o constituie terapia, un proces curgător, amabil, prietenos, în stilul propriu fiecărui terapeut, dar care urmărește programul pe etape și într-o ordine.

Artterapia are o deosebită valoare formativă ce va conduce la apariția de situații de învățare valoroase ce vor evidenția pe lângă încărcătura estetică și pe cea etică și socială a conținuturilor temelor plastice.

Terapia și caracterul său compensator își va spori eficiența prin selecționarea, esențializarea și concretizarea conținuturilor, prin subiecte aplicative adecvate temelor plastice și prin activizarea elevilor.

Terapia expresiv – grafică va stimula și va da copilului un ideal estetic formându-i atitudini și un comportament estetic, dezvoltându-i astfel deplin și unitar personalitatea prin valorile grăitoare

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

ale artei. Această terapie stimulează nevoia de frumos, dar și conștientizarea acestei nevoi în viața și activitatea elevului.

Prin această terapie se dezvoltă și se întregeste personalitatea elevului; elevul se stimulează în procesul de învățare. Prin desen, pictură, modelaj, sculptură elevul se exprimă liber, este degajat, nu este îngrădit de anumite reguli mai rigide sau mai puțin rigide, își exprimă „părerea”, comunică așa cum poate și astfel se diminuează diferențele dintre elevul cu cerințe educative speciale și cel normal. La început copiii vor să deseneze și/sau să picteze ceea ce vor ei decât să li se impună tema. Astfel ei ordonează lumea cum doresc și sunt dispuși să coopereze mai mult. Așa ei exprimă o parte din propria personalitate, își eliberează propriile sentimente și atitudini care puteau fi inhibitate, ascunse. Acesta este primul țel al intervenției terapeutice – exprimarea de sine și libertatea gândirii și acțiunii, copilul își va verbaliza apoi gândurile și sentimentele trăite, va prezenta desenul în mod propriu, va personaliza, va da atenție culorilor și va relua sinele (la cererea dirijată a terapeutului).

Colajul este realizat prin lipirea sau atașarea de materiale de o mare varietate de hârtie sau pânză. Pot fi utilizate în colaj: hârtie de toate tipurile, variate texturi, lucruri moi și aspre, nasturi, poleială, celofan, cartoane de ouă, capace de sticlă, macaroane, fire de lână, frunze, coji, semințe de toate felurile, etc. Se utilizează cu succes pozele decupate din reviste sau cărți, fotografiile.

Un colaj poate fi realizat în multe feluri, similar cu pictura și jocul cu nisip.

Copiii pot povesti despre colajul în sine, îi pot da un titlu sau pot povesti despre procesul de realizare a acestuia.

Colajul ajută la eliberarea imaginației și poate fi utilizat ca exprimare senzorială și emoțională.

Aspectul acesta se poate realiza și prin îmbinarea și dezvoltarea cât mai eficientă a trei mari componente ale personalității: aptitudinile – care exprimă nivelul de realizare și eficiență într-un domeniu de activitate; temperamentul – care exprimă aspectul dinamico – energetic; caracterul – ce definește modul de relaționare a individului cu ceilalți, profilul psiho-moral al fiecăruia.

Aceste activități grafico – plastice sunt importante prin valoroasele funcții cognitive și educative pe care le au. Ele asigură pe planul cunoașterii aprofundarea reprezentărilor elevilor referitoare la obiecte sau noțiuni din mediul înconjurător, din viața poporului, sărbători și date importante din viața țării.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Pe plan educativ aceste activități realizează o puternică legătură între cunoaștere și acțiune, o retrăire la un nivel relativ superior a unor sentimente de dragoste, de admirație și respect, ca și exersarea unor comportamente etice într-un context artistic.

În acest mod se ajunge la întrepătrunderea organică între etic și estetic, la sudura între reprezentări, sentimente, trăiri afectiv – artistice, la legătura indisolubilă între viață și artă.

Artterapia facilitează apropierea de realitățile mediului înconjurător, de realitățile și aspectele diferite ale vieții.

Așadar prin terapia de expresie grafico – plastică (modelaj, desen, pictură, sculptură, etc.) se realizează asimilarea principalelor elemente de limbaj plastic, dezvoltând capacitatea de a se exprima uneori mai repede și mai ușor decât prin comunicarea verbală.

Una din însușirile caracteristice copiilor este aceea că sufletul și trupul sunt intens legate unul de altul. Dacă adultul nu lasă totdeauna să i se vadă afectele, copiii fac instinctiv contrariul. Prin intermediul activităților artistice îi facem să-și exprime impulsurile sufletești și asta înseamnă că necesitățile lor cele mai profunde sunt lăsate libere... dar nu în voia lor.

Participarea interioară a copiilor la activitatea creatoare nu este o descărcare, ea este marea ocazie prin care dezvoltăm abilități deosebite.

Arta înseamnă plăsmuire, formare, informare. Unele teme artistice pretind o atitudine interioară de care instinctiv nu suntem în stare. Prevăzătorul poate fi silit să devină îndrăzneț, neastâmpăratul să fie chibzuit, cel cu voință slabă să manifeste perseverență, încăpățânatul să devină apt pentru acomodare.

Recuperarea prin terapie ocupațională poate fi aplicată cu succes în toate formele de handicap. Mulți copii cu nevoi speciale manifestă un viu interes pentru desen – pictură, iar artterapia este un mijloc de formare de multiple abilități: motrice, practice, de elaborare a unor deprinderi profesionale, artistice, cognitive – la matematică desenăm linii, figuri geometrice, semne grafice; la cunoașterea mediului desenăm obiecte din mediul înconjurător; la botanică desenăm plantele în mediul lor de viață; la zoologie – animalele în mediul lor de viață; la anatomie și fiziologie – omul și organismul lui; la istorie și geografie desenăm hărți, munți, ape etc.; la limba română desenăm scene din povești, confecționăm, colorăm și pictăm siluete de personaje; pentru toate obiectele de învățământ facem colaje și realizăm lucrări cu diferite materiale recuperabile: hârtie, carton, material textil, materiale din natură (proaspăt, uscat), plastilină, lemn ș.a.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Pentru copiii din Centrul nostru pe lângă sărbătorile iarnă, cele de Paște și ziua de 1 Iunie, sunt cele mai așteptate momente ale anului. De aceea în această perioadă sunt organizate diverse activități ce au drept scop relaxarea copiilor și cunoașterea de către aceștia a datinilor și obiceiurilor păstrate din moși-strămoși.

În cadrul proiectelor și parteneriatelor adresate acestor sărbători, copiii grupați pe ateliere realizează diverse obiecte decorative: felicitări, ornamente, braduți, coronite, colaje, modelaje de plastilină din diverse materiale și prin diferite tehnici. Pe parcursul activității elevii mai mari, ajutați de cadrele didactice prezintă cele mai cunoscute obiceiuri și tradiții specifice Crăciunului, Anului Nou și Bobotezei: Ignatul, Colindatul, Impodobirea brazilor și a caselor, Steaua, Iordanul, Paștele și nu în ultimul rând sărbătoarea de 1 iunie (mult așteptată de copii). Toate acestea sunt sărbători care se respectă cu sfințenie de toți românii.

În funcție de sărbătoare la sfârșitul activității lucrările copiilor sunt adunate fie într-o frumoasă expoziție fie se ornează braduțul clasei, iar cei care doresc pot face schimb de lucrări sau obiecte pentru a le oferi celor dragi. .

Terapia aplicată și sarcinile date vor avea însă în vedere potențialul existent căci suprasolicitarea poate scădea interesul în raport cu activitatea, iar efectul va fi unul nedorit.

Este foarte important ca să formăm permanent o bună dispoziție, elevul să perceapă că activitatea desfășurată prezintă importanță nu numai pentru el, ci și pentru societate. Artterapia, ludoterapia, meloterapia, ergoterapia ș.a. își vor „îmbina eforturile” și vor valorifica disponibilitățile copilului cu nevoi speciale cu accent pe stimularea funcțiilor normale active sau latente și pe posibilitatea de a compensa lipsa de activitate a funcțiilor deficitare.

Concomitent artterapia și celelalte forme de terapie amintite mai sus urmăresc și realizează înlăturarea unor comportamente indezirabile, tendințe agresive adaptative sau nonadaptative combinat cu dezvoltarea afectivă, stimularea activității psihomotorii și formarea obișnuințelor de tip adaptativ.

Acestea pot avea eficiență maximă în anihilarea anxietății, în redobândirea stimei de sine și pot canaliza forțele în vederea educării încrederii în propriile valori.

Ele mai au în vedere stimularea și dezvoltarea sentimentelor de cooperare și întraajutorare, a spiritului de stăpânire de sine și de autocontrol, autonomie personală, de antrenare în activități care să-i aducă elevului satisfacție, reușită și să-l ajute să înțeleagă succesul și să-i conștientizeze necesitatea și valoarea.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Astfel,aceste activități sunt exerciții eficiente de autonomie personală, de răbdare, de dezvoltare a sentimentelor de cooperare și întrajutorare, de imaginație și creativitate de recăpătare a încrederii în sine, de stăpânire de sine și autocontrol, , de încredere în propriile valori. , de antrenare în activități care să-i aducă elevului satisfacție, reușită și să-l ajute să înțeleagă succesul și să-i conștientizeze necesitatea și valoarea.

Bibliografie:

- Iolanda Mitrofan, „*Terapia Unificării*” , Ed. Sper, 2004
Coord. Iolanda Miotrofan „*Cursa cu obstacole a dezvoltării umane*” , Ed. Polirom, 2004
Alois Gherguț, Cristina Neamțu, „*Psihopedagogie specială*” , Ed. Polirom, Iași, 2000
France Carlgren, „*Educație pentru libertate, pedagogia lui Rudolf Steiner*”, Ed. Triade, Cluj, 2004
Andrei Cosmovici, „*Psihologie generală*”, Ed. Polirom, 2005
Larousse, „*Marele dicționar al psihologiei*”, Ed. Trei, 2006
Andrei Cosmovici, Luminița Iacob, „*Psihologie școlară*”, Ed. Polirom 2005
Revista de educație specială, „*Studii și cercetări*” 1991
Revista de educație specială, „*Studii și cercetări*” 1992

ARTTERAPIA- MODALITATE DE CUNOAȘTERE ȘI COMUNICARE LA ELEVII CU C.E.S.

C.S.E.I. Rudolf Steiner Hunedoara
Profesor-educator, Sîrbu Minodora

Moto: „Fiecare copil este diferit; acest lucru este exact ceea ce îl face să fie special. Există câteva lucruri esențiale, comune tuturor copiilor; toți au nevoie de dragoste, de securitate, hrană bună și exercițiu. Fiecare copil are nevoie să se simtă protejat și acceptat; are nevoie ca ceilalți să-l placă. Fiecare micuț simte nevoia să fie călăuzit și chiar îi trebuie un anumit element de control din partea adultului, pe măsură ce își dezvoltă încrederea în sine și face primii pași spre independență.”

E. Schulman Kolumbus

Istoric

Paternitatea art-terapiei este atribuită pictorului englez **Adrian Hill**, care a experimentat-o în 1940. Fiind tuberculos și internat în sanatoriu, în timpul convalescenței sale, face desene și tapiserii care, spre marea mirare a medicilor, îi ameliorează starea de sănătate.

“Dacă este satisfăcut, spiritul creator ajută la vindecarea celui bolnav”, scrie Hill. Interesată de această abordare, Crucea Roșie britanică va utiliza aceasta metodă cu pacienții ei.

În anul 1950, primele programe de formare în art-terapie au luat naștere în Statele Unite.

Ce este art -terapia

Art-terapia reprezintă folosirea terapeutică a creației artistice pentru îmbunătățirea stării emoționale a persoanelor care au diferite dificultăți de viață sau a celor care își doresc dezvoltarea personală.

Atelierele de art-terapie propun un loc de exprimare liberă și creativă a emoțiilor, ideilor, frustrărilor, anxietăților, în forme și culori, un suport și o însoțire în evoluția fiecăruia de către un psihoterapeut specializat care asigură un cadru protector, bazat pe încredere.

Art-terapia folosește tehnici creative precum: desenul, pictura, modelajul, teatrul, dansul, muzica sau marionetele, pentru a ajuta fiecare persoană să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de anxietățile acumulate, de tensiuni și să faciliteze comunicarea și relaționarea.

Ideea de baza în art-terapie este aceea că procesul creativ ajută oamenii în dezvoltarea abilităților personale și interpersonale (comunicare, relaționare, inteligență emoțională), în creșterea stimei de

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

sine și a autoconștientizării, în gestionarea comportamentului și reducerea stresului, în dezvoltarea capacităților cognitive prin stimularea atenției, imaginației și a gândirii.

Cui se adresează art-terapia?

Copiii (preșcolari, școlari) cu dificultăți de comunicare, cu stima și respectul de sine reduse, cu probleme de integrare și adaptare în grădinițe și școli, cu randament școlar slab, tulburări de limbaj, hiperactivitate, timiditate, nervozitate exagerată, autism etc.

Celor care au dificultăți de expresie și lipsă de încredere în propriile forțe cu consecințe negative în comunicarea și relaționarea cu ceilalți.

Ce nu este Art Terapia

Art-terapia nu trebuie confundată cu arta. În artă beneficiarul este opera de artă, în art-terapia beneficiarul este omul, arta fiind un mijloc de dezvoltare pus la dispoziția lui.

În art-terapia nu se formează artiști, nu este nevoie de experiență sau competență sau talent, deoarece arta reprezintă doar o metodă prin care ne înțelegem mai bine propriile trăiri și conflicte interioare.

Finalitatea artei o reprezintă tabloul, sculptura, filmul sau dansul. Finalitatea art-terapiei o reprezintă dezvoltarea personală, vindecarea emoțională și transformarea individuală.

Art-terapia sau consilierea copiilor prin artă

Art-terapia înseamnă stimularea senzorială, achiziție de deprinderi și adaptare. Pentru a putea analiza nivelul de dezvoltare a exprimării artistice a copiilor, dar mai ales pentru a-l putea raporta la stadiul dezvoltării normale există o clasificare a caracteristicilor de bază și a elementelor grafice specifice stadiilor de dezvoltare a exprimării artistice (Malchiodi, 1998).

Art-terapia promovează convingerea conform căreia toți indivizii au capacitatea de a se exprima într-un mod creativ, subliniind faptul că produsul final este mai puțin important decât procesul terapeutic în sine.

La fel ca dezvoltarea cognitivă, și cea a exprimării artistice se realizează într-un proces secvențial care urmărește parcurgerea a șase etape: etapa mâzgălelilor, a formelor de bază, a formelor umne și a schemei simple, a schemei vizuale, realismul și adolescența

Tehnicile de art-terapia oferă elevilor oportunitatea de a explora și exprima, prin intermediul materialelor specifice creației artistice, dificultățile în legătură cu diversele trăiri sau relații personale, dificultăți ce ar putea fi greu de exprimat în cuvinte. Atmosfera relaxată îl îndeamnă pe

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

copil să se exprime liber oferindu-i posibilitatea de a se descărca, de a dezvălui trăiri care, în alte condiții, par a fi inacceptabile.

Jocurile, poveștile, desenele, modelajele, pictura, minidramatizările sunt unele dintre activitățile preferate de copii la vârsta preșcolară și școlară mică. La această vârstă, copiii acumulează numeroase informații, iar modul în care se realizează acest lucru este foarte important pentru formarea personalității. Fiecare acțiune pe care o întreprind duce la dobândirea unor cunoștințe, iar acest fapt face din vârsta copilăriei o perioadă definitivă în dezvoltarea armonioasă a copiilor.

Este important să îi antrenăm pe copii în activități precum: desenul, modelajul, jocul, povestirea, dar mai ales este important să le oferim feedback, de fiecare dată când aceștia se implică într-o activitate. Feedback-ul trebuie să conțină aprecieri despre modul în care copiii au participat la activitate, despre multitudinea de informații pe care au reușit să le acumuleze sau despre caracterul distractiv pe care poate să-l aibă învățarea. Vom vedea că în acest fel avem un aport considerabil în dezvoltarea armonioasă a copiilor. De cele mai multe ori este mai ușor să previi apariția unor tulburări, decât să intervii asupra lor.

Desenul permite uneori copilului să se exprime mai bine prin culori decât prin cuvinte, să-și dezvolte spiritul de observație, creativitatea și fantezia, îl ajută să descopere lumea înconjurătoare.

Desenul oglindește spiritul copilului, personalitatea sa, natura sentimentelor, înregistrează îmbogățirea experienței sale. Prin desen copilul nu dezvăluie numai aptitudinile practice (abilitate normală, calități perceptive, bună orientare în spațiu) ci și trăsături ale personalității sale: reacțiile emoționale de moment, atitudinile afective în situații determinate, preferințe, centre de interes, viziunea asupra lumii...

Cu privire la gestul grafic se distinge:

- linia furioasă, agresivă, care poate la limită să antreneze o ruptură, o sfâșiere a hârtiei,
- linia ezitantă, abia subliniată.

Culoarea are și ea valoare expresivă. Fiecare culoare are efecte proprii. Impresiile de bucurie sau tristețe, de armonie sau de tensiune pot fi citite din desenele copiilor. Roșul, culoarea preferată de copiii mici, mai târziu va exprima manifestări de ostilitate și dispoziții agresive. Negrul exprimă inhibiție, teamă, și s-ar asocia unui comportament depresiv; portocaliul- stare de fericire, relaxare; violetul- tensiuni conflictuale.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Culorile pot avea uneori puterea de a vindeca fără a provoca durere. Folosite cu pricepere stimulează energia, calmează nervozitatea, stimulează și dezvoltă memoria, imaginația. O valoroasă abordare a asocierii culorilor, alese de către copii, cu tipul de temperament al acestora, este realizată de E. Bonchiș.

În ceea ce privește dezvoltarea proceselor senzorio-perceptive putem folosi ca activități: “Copacul magic”, “Floarea magică”, “Ferma”- colaj, “Peisaj de iarnă” – pictură. Pentru dezvoltarea gândirii putem folosi ca activități: “Omul minge”, “Cartea umblătoare”- colaj- pictură; “Pe-o insulă pustie”- modelaj; pentru dezvoltarea imaginației: “Sperietoarea”- construcție din materiale; pentru dezvoltarea atenției: “Inimioare”- origami; pentru dezvoltarea memoriei: “Ferma invizibilă”, metoda terapeutică fiind modelajul; la dezvoltarea emoțională putem realiza activitatea cu tema: “Palmierul emoțiilor”, metoda terapeutică fiind colajul. În ceea ce privește dezvoltarea relaționării se poate realiza activitatea “Globul cu continente și oceane”- colaj.

„*Muzica* este oglinda sufletului omenesc. Ea pornește din inimă și se adresează inimii.”(George Enescu)

În viața copilului, *cântecul* apare chiar mai devreme decât limbajul vorbit. Copiii au tendința de a imita anumite surse sonore pe care le aud din natură ca: ciripitul păsărelelor, claxonul mașinilor, șuieratul locomotivei, al vântului, cântecul cucului, al greierașului.

Cercetările din domeniul psihologiei muzicale susțin că „exceptând cazurile de copii cu deficiențe anatomo- fiziologice, toți copiii sunt apti pentru educație muzicală având aptitudini înnăscute, ca în cazul învățării mersului sau limbajului vorbit.”

Muzica are deosebite valențe formative, învățarea ei continuând o adevărată „terapie” pentru intelectul copiilor. Ea nu este numai un divertisment, cum este considerată uneori și nici numai o cale de sensibilizare a copiilor, ci ea educă și dezvoltă o serie de procese psihice(gândirea logică, memoria, atenția distributivă, afectivitatea, voința, imaginația, creativitatea), procese intelectuale, priceperi și deprinderi. Nici un cântec și nici o activitate muzicală nu trebuie să fie efectuată în mod formal, fără semnificație, ci cu un scop educativ, care să trezească în sufletul micuților elevi stări emoționale și să le dezvolte treptat sensibilitatea și receptivitatea artistică.

Terapia prin muzică:

- poate încuraja exprimarea non- verbală și dezvoltarea de aptitudini sociale: ascultare/atenție, contact personal direct, față în față;
- poate dezvolta conștiința de sine și interacțiunea;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- poate ajuta la stabilirea de relații personale, aducând un sentiment de apartenență la un grup;
- dezvoltă potențialul copilului pentru joaca creativă, spontană.

Meloterapia provoacă o adevărată încântare pentru copii, favorizează integrarea socioafectivă a copiilor cu CES în colectiv.

Practicarea muzicii în cor determină copiii să se asculte reciproc, să se accepte, să se sincronizeze cu grupul, să renunțe la atitudini critice sau de respingere.

Sunetele instrumentelor muzicale generează trăirea unor experiențe noi. Copiii își canalizează atenția asupra lor, se împrietenesc mai ușor, își împărtășesc gânduri și impresii. Toate posibilele neplăceri sunt uitate și se face simțită coeziunea grupului.

Art-terapia învață copiii și oamenii mari deopotrivă, să se exprime, să dea frâu liber creativității. Fie că este art-terapie prin pictură, art-terapie prin modelaj, art-terapie prin joc, art-terapie prin teatru sau dans, copilul învață să devină el însuși, să se exprime liber, să devină încrezător în forțele sale proprii, să comunice și să relaționeze, într-un cuvânt, să fie un copil fericit.

Art-terapia este o oportunitate pentru fiecare de a se exprima spontan și autentic, o experiență care în timp duce la împlinire personală, vindecare emoțională și profundă transformare. Atelierul de art-terapie este locul în care copiii își exprimă emoțiile, trăirile, temerile și dorințele.

„Marea artă a unui educator constă în cizelarea manierelor și informarea minții; el trebuie să sădească în elevul său bunele obiceiuri și principiile virtuții și ale înțelepciunii, să-i dea treptat o viziune asupra omenirii și de a iubi și imita tot ce este excelent și demn de lăudat.” (John Locke)

Bibliografie

1. Bonchiș, E. – *”Desenul și dezvoltarea cognitivă a copilului”*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2010;
2. Drugaș, I.- *”101 aplicații artterapeutice în consilierea copiilor”*, Editura Primis, Oradea, 2010;
3. Trip, S.- *”Introducere în consilierea psihologică”*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2007.

UTILIZAREA TERAPIEI PRIN ARTE CA METODĂ DE RECUPERARE A COPILOR CU DIZABILITĂȚI INTELECTUALE

**Prof. înv. preșcolar Mirela Crivinașu
Grădinița P. N. Nădrag**

*„Tot ceea ce n-avem de la naștere și de care avem nevoie când suntem mari, ne este dat prin educație. Această educație ne vine de la natură, de la oameni sau de la lucruri.” Jean
Jacques Rousseau*

Arta este limbajul accesibil tuturor indiferent de cultură, potențial intelectual, experiență sau cunoștințe. În art-terapie se pleacă de la premisa că procesul creativ poate avea rol de exteriorizare a conflictelor, a tensiunilor interioare, facilitând surmontarea cu ușurință a experiențelor traumatice, adaptarea la stres, exprimarea liberă a pacientului prin intermediul metaforelor și simbolurilor. Grație unor tehnici de pictură, desen, modelaj, sculptură, dans, terapie prin teatru etc. Fiecare persoană poate să își activeze potențialul creativ cu scopul de a explora și de a-și înțelege mai bine emoțiile și sentimentele. Art-terapia poate fi utilizată și ca modalitate de dezvoltare personală.

Art-terapia promovează convingerea că prin artă, copiii se pot exprima creativ, subliniind faptul că produsul final este mai puțin important decât procesul terapeutic în sine.

Obiectivele stimulării prin arte combinate sunt:

- dezvoltarea și consolidarea deprinderilor și calităților motrice de bază, a abilităților manuale, a motricității fine,
- creșterea autonomiei și exersarea dominanței laterale,
- însușirea corectă a schemei corporale,
- scăderea frecvenței / dispariția unor mișcări stereotipe,
- educarea mișcărilor simultane și coordonate,
- imitarea gesturilor simple,
- creșterea capacității de coordonare oculo-motorii, de concentrare a atenției,
- dezvoltarea capacității de identificare a culorilor/formelor/obiectelor, etc.
- îmbunătățirea comunicării funcționale,

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- creșterea gradului de sociabilitate,
- stimularea creativității.

Prin atingerea obiectivelor, rezultă:

- creșterea gradului de încredere în forțele proprii,
- dezvoltarea stimei de sine,
- dezvoltarea autonomiei și independenței personale, a creativității și imaginației,
- creșterea capacității de interrelaționare și stabilire de contacte sociale, a gradului de dezvoltare emoțională,
- îmbunătățirea abilităților de comunicare.

Stimularea prin artă este o metodă de intervenție recuperatorie care presupune realizarea unor sesiuni de stimulare prin: desen, muzică, mișcare, joc, povești, teatru, lucru manual (arte combinate). Art-terapia înseamnă stimulare senzorială, achiziție de deprinderi și adaptare.

Art-terapia vizual-plastică este o activitate care utilizează metode non-verbale, bazate pe creația plastică (desen, pictură, sculptură, modelaj, colaj), având valențe psiho-terapeutice, evidențiate prin obiectivarea activității imaginative într-un produs de nuanță artistică, sau prin receptarea și trăirea semnificațiilor unor asemenea produse. Activitatea de creație vizual-plastică (desen, modelaj etc.) are următoarele valori: expresivă, proiectivă, narativă și asociativă. Prin desen și pictură, persoana cu dizabilități își exprimă sentimentele, trăirile, nevoile, se exprimă pe sine însăși și își descoperă astfel identitatea. Pictura, ca și desenul, este un joc, un dialog între subiect și terapeut, este un mijloc de comunicare. Modelajul este o modalitate de exprimare tactilkinestezică în care mâinile intră în contact direct cu lutul, plastilina sau pasta ceramică și, prin diverse acțiuni de manipulare, materialul folosit primește anumite forme. Această formă de art-terapie vizual-plastică este o modalitate prin care cel ce modelează își spune povestea.

Terapia prin teatru se ocupă de aplicarea tehnicilor și proceselor specifice teatrului în terapia grupurilor de persoane cu nevoi speciale. Teatrul este o tehnică de eliberare a tensiunilor. Astfel terapia prin teatru contribuie într-o mai mare măsură la dezvoltarea abilităților de comunicare, a abilităților de socializare și empatie, precum și a abilităților de autocunoaștere și autoreflexie.

Terapia prin dans este un procedeu prin care îl ajutăm să-și cunoască mai bine corpul, să își expună sentimentele și să se elibereze emoțional. Terapia prin dans pornește de la ideea în care corpul este reprezentarea sinelui, iar modul în care persoana își utilizează corpul în repaus și

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

mișcare este expresia lumii sale interioare. Prin mișcare copilul vine în contact cu lumea înconjurătoare și cu obiectele, și doar prin mișcare și noi contacte cu mediul, cunoștințele despre propriul corp vor crește. Terapia prin dans oferă copilului un mod de relaționare cu mediul și cu ceilalți atunci când el este limitat de o dizabilitate.

Terapia prin muzică - Muzica este motivantă și agreabilă; muzica poate încuraja relaționarea, relaxarea, învățarea și auto-exprimarea. Terapia prin muzică se adresează simultan multiplelor probleme de dezvoltare. Terapia prin muzică poate oferi oportunități orientate spre succes pentru achiziționare și atingerea scopurilor propuse. Structura și input-ul senzorial dobândit prin muzică îi ajută să stabilească un răspuns, expectanțele, interacțiunile pozitive și organizarea. Terapia prin muzică nu înseamnă educație muzicală, ci în acest tip de terapie, muzica este folosită în primul rând pentru a stabili un contact cu copilul, apoi ca mod de exprimare în care acesta să se simtă în siguranță. Important este ca terapeutul muzical să cunoască foarte bine particularitățile individuale ale fiecărei persoane cu care lucrează, să urmărească reacțiile acestuia la contactul cu fiecare instrument și la sunetele diverselor instrumente pentru a putea folosi aceste informații în scopul utilizării unor strategii cât mai bune de lucru.

Atunci când copiii au dificultăți sau nevoi care le îngreunează accesul la mediul înconjurător și relațiile cu acest mediu, este foarte important să li se acorde ajutor de specialitate pentru a obține deprinderi și abilități în acest sens, terapia prin artă este o oportunitate excelentă pentru a crea un mediu stimulat, iar acest mediu poate fi folosit pentru a răspunde nevoilor individuale ale fiecărei persoane în parte. Un element esențial, care conferă și mai multă greutate tehnicii art-terapeutice este acela că aceste procedee terapeutice sunt non-invazive și ele pot fi folosite la orice categorie de vârstă și dizabilitate.

BIBLIOGRAFIE:

- Preda, V. (2003). „Terapii prin mediere artistică”, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Cathy A. Malchiodi (2003). „Malchiodi Handbook of Art Therapy”, Guilford Publications
- Drugas.Ioana (2010). „101 aplicatii arterapeutice in consilierea copiilor”, Ed.Primus, Oradea
- Runceanu.E.Laura-Hathazi.Andrea (2006). „Educarea persoanelor cu dizabilități multiple”- Cluj-Napoca

ART-TERAPII LA COPIII CU C.E.S.

**Ichim Maria, profesor-educator
Spoială Daniela, învățător-educator
Centrul Școlar de Educație Incluzivă nr.2 Comănești**

Arta reprezintă limbajul accesibil tuturor indiferent de cultură, potențial intelectual, experiență sau cunoștințe. În activitățile de art-terapie se pleacă de la idea că procesul creativ poate exterioriza conflictele, tensiunile interioare, facilitând surmontarea cu ușurință a experiențelor traumatice, adaparea la stres, exprimarea liberă prin intermediul metaforelor și simbolurilor. Există câteva tehnici de aplicare a activităților de art –terapie, precum cele de pictură, desen, modelaj, sculptură, dans, terapie prin teatru etc.

Fiecare dintre noi poate să își activeze potențialul creativ cu scopul de a explora și a înțelege mai bine emoțiile și sentimentele personale. De aceea art-terapia poate fi utilizată și ca modalitate de dezvoltare personală (Preda, 2003, p.30). Orice conținut devine abordabil prin artă, dar și conținuturile abstracte pot fi transformate cu ușurință în realități concrete.

Art-terapia nu este o metodă de psihoterapie sau o modalitate de relaxare, ea este o metodă activă de stimulare multisenzorială, care poate fi folosită ca și modalitate de lucru, dar și ca mijloc didactic, în procesul instructiv-educativ și asta datorită impactului pe care îl are asupra: dezvoltării abilităților de exprimare verbală și nonverbală; dezvoltarea abilităților de exprimare a dorințelor, sentimentelor, trăirilor; creșterii încrederii în propria persoană și creșterii nivelului stimei de sine; rezolvării unor probleme și conflicte intra și inter-personale; depășirea unor blocajelor emoționale; îmbunătățirii abilităților de autocunoaștere și autoacceptare; dezvoltării unor valori morale; dezvoltării imaginației și creativității; eliberarea de tensiuni, stres, frustrări și sentimente negative; dezvoltării abilităților sociale; facilitarea achizițiilor școlare; dezvoltării abilităților de învățare.

Activitățile prin art-terapie facilitează și stimularea inteligenței emoționale, care este fundamentală pentru învățare, precum și adaptarea la mediul social și profesional și a inteligențelor multiple propuse de Howard Gardner care sugerează încorporarea într-o mai mare măsură în curriculum-ul artei, a activităților dedicate autocunoașterii, comunicării și învățării prin cooperare (Armstrong, 2003, p.19). Pentru ca o metodă să fie eficientă este necesară identificarea și luarea în

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

considerare a „zonei proximei dezvoltări”, termen a fost introdus de L. S. Vîgotski pentru a sublinia relația dintre învățare și dezvoltare.

S-a demonstrat că art-terapia este eficientă în tratamentul unor variate situații dificile precum anxietatea, depresia, trauma, furia și problemele psiho-emoționale. Art-terapia reprezintă un proces terapeutic benefic tuturor persoanelor : copiilor, adolescenților, adulților și vârstnicilor, care întâmpină dificultăți fizice , emoționale, spirituale sau intelectuale. Art-terapia le poate oferi sprijinul de care au nevoie.

Există însă și situații în care art-terapia este indicată în mod special și anume :

- Copiilor (preșcolari, școlari) ce prezintă dificultăți de comunicare, cum ar fi autismul, cei cu stima și respectul de sine redus, cei cu probleme de integrare și adaptare în grădinițe și școli, cei cu randament școlar slab, cei cu tulburări de limbaj,cei cu hiperactivitate, timiditate și nervozitate exagerată.
- Adolescenților cu dificultăți care întâmpină dificultăți în depășirea crizei de adolescență (adaptarea la starea adultă, exprimarea independenței, viața sexuală și experiența maritală,etc.) și părinților acestora, care au nevoie de informații și suport pentru a gestiona această perioadă din viața copiilor lor.
- Persoanelor care prezintă dificultăți în gestionarea propriilor emoții și anume cele care suferă de anxietate, stres, depresie.
- Persoanele care au nevoie de susținere și ascultare în timpul unei perioade dificile cum ar fi: doliu, divorț, șomaj, examene și care își pot pierde temporar interesul față de sine și față de ceilalți.

Art-terapia vizual – plastică reprezintă o activitate în care se utilizează metode non-verbale bazate pe creația plastică (desen, pictură, sculptură, modelaj, colaj). Are valențe psihoterapeutice ce sunt evidențiate prin obiectivarea activităților imaginative, într-un produs de nuanță artistică sau prin receptarea și trăirea semnificațiilor unor asemenea produse.

Desenul și pictura sunt favorabile, persoanelor cu deficiențe mentale prin faptul că ele își exprimă astfel sentimentele, trăirile, nevoile, se exprimă pe sine și își descoperă astfel identitatea. Desenul și pictura, sunt un joc, un dialog între subiect și terapeut, un mijloc de comunicare. Desenul artistic și pictura sunt îndeletniciri recuperatorii foarte agreate de copii, deoarece pot fi practicate oricând și necesitând doar pensula, pânza, culorile sau creionul și hârtia. Ele sunt abordabile de toate persoanele cu handicap indiferent dacă au mai mult sau mai puțin simț artistic. Această activitate poate induce un sentiment de satisfacție și utilitate.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Modalitățile ei de folosire sunt în funcție de deficiențe, mergând de la pictura cu degetul sau cu pensula în gură pâna la rafinamente moderne, prin aruncare, pulverizare, tamponare, etc. Putem avea picturi calme sau violente, care pot trăda stări sufletești cu substrat psihic. Culoarele au efecte proprii și pot fi calde sau reci. Culoarele reci, în particular tonurile albastre, au tendința să se concentreze, să „fugă” din fața privirii noastre, pe când tonurile de roșu iradiază, tind să „avanseze” spre noi. Există și culori care se completează sau care se opun. Anumite combinații de culori pot da impresia de armonie, de coerență, altele, din contră, provoacă efecte contrastante. Noțiunile de ton cald sau ton rece este semnificativă și pare să fie legată de proprietățile fizice elementare ale culorii.

Efectele culorilor sunt induse și de corespondențele naturale dintre culori și anumite elemente naturale dânt impresiile de tristețe sau de bucurie, de armonie sau de tensiune care pot fi citite din desenele copiilor. De obicei, culorile calde sunt apanajul copiilor deschiși, bine adaptați grupului, în timp ce culorile reci caracterizează copiii închiși în ei înșiși, independenți și adesea agresivi. Roșul, este culoarea preferată de copiii mici, dar mai târziu va exprima manifestări de ostilitate și dispoziții agresive. Printre copiii care folosesc culoarea albastră se pot distinge două grupe: cei care caută să se conformeze regulilor exterioare, dar care nu le acceptă și cei care se conformează regulilor grupului și le acceptă.

Se spune că culoarea neagră exprimă inhibiție, teamă și s-ar asocia unui comportament depresiv, culoarea portocalie reflectă o stare de fericire și de relaxare, culoarea verde o reacție față de disciplina prea riguroasă, culoarea violet reprezintă tensiuni conflictuale. Un interes îl reprezintă alegerea nuanțelor și reprezentarea acestora; suprapunerea culorilor exprimă conflictul dintre diverse tendințe; izolarea culorilor exprimă rigiditate și teamă; amestecul culorilor fără discriminare ar exprima imaturitate și impulsivitate.

Corespondențele dintre culori și natură vizează nu numai lucrurile, ci și diferitele stări. De exemplu, tonurile opace și fene evocă rezistență, în timp ce tonurile vii au o calitate aeriană, ele evocă jocul luminii traversând lucrurile. În picturile copiilor pot fi citite impresiile de tristețe sau de bucurie, de armonie sau de tensiune.

Meloterapia reprezintă o metodă de art-terapie ce este prezentată de valoarea terapeutică a muzicii și rezultă din multiplele influențe pe care le poate avea asupra psihicului uman. Muzica este arta de a exprima sentimente și idei cu ajutorul sunetelor, care sunt combinate într-o manieră specifică, declanșând astfel procese afective dintre cele mai variate și neașteptate pornind de la emoția muzicală, cu o gamă largă de manifestare (bucurie, trăire interioară, sentimentul armoniei)

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

până la descărcări explozive. S-a demonstrat că instrumentele de percuție, cum ar fi castanietele, clopotele, tamburinele, șambalele, xilofonele, pot facilita comunicarea, mai ales în cazul copiilor cu deficiență mentală, autism sau în cazul copiilor timizi și anxioși. Terapia muzicală sau meloterapia înseamnă folosirea specializată a muzicii în slujba persoanelor cu cerințe speciale (mentale sau fizice) pentru abilitare/ realabilitare sau educație specială; scopul ei este de a ajuta indivizii în atingerea și menținerea unor abilități înalte de funcționare (Roșcan, 2013). Meloterapia nu este o educație muzicală, pe parcursul căreia beneficiarii dobândesc deprinderi muzicale de bază, ci un tip de art-terapie unde muzica este folosită în primul rând pentru a stabili un contact cu copilul și un mod de exprimare prin care acesta să se simtă în siguranță. Este foarte important ca terapeutul să cunoască foarte bine particularitățile muzicale ale fiecărei persoane cu care lucrează, pentru a putea urmări reacțiile acestuia la contactul cu fiecare instrument și la sunetele diverselor instrumente și pentru a le putea folosi pentru implementarea unor strategii cât mai bune de lucru.

Efectele curative ale muzicii sunt diferite în cazul persoanelor cu cerințe speciale sau aflate în stări de boală, în funcție de tipul și specificul deficiențelor sau afecțiunilor:

- Pentru copiii cu deficiență mentală sau pentru cei cu autism, meloterapia este frecvent folosită, pentru stabilirea unui alt tip de comunicare. Muzica este utilizată în terapie pentru a stabili contactul cu copilul deficient și a facilita comunicarea între el și profesor/ terapeut. La copiii cu deficiență mentală și la cei hiperactivi, meloterapia poate fi utilizată pentru ameliorarea inhibiției voluntare a actelor motorii și pentru realizarea unor performanțe în plan psihomotoric.
- Pentru copii anxioși și hiperkinetici se folosește un instrument care emite unele sunete prelungi de clopoței deosebit de armonioase;
- Pentru copiii cu instabilitate emoțională, meloterapia determină diminuarea tensiunilor psihice, reducerea agresivității, favorizează cooperarea în interiorul grupului și activitățile în echipă.

Una dintre cele mai expresive metode de manifestare corporală este dansul. Terapia prin dans sau terapia mișcării, este o modalitate de folosire a mișcărilor corpului pentru eliminarea oboselei, a tensiunii nervoase, dar și de pierdere a caloriilor și de socializare.

Terapia prin dans a luat ființă în 1940, cu ajutorul pionierului său Marian Chance.

Psihiatrii din Washington D.C. au descoperit că pacienții lor prezentau o îmbunătățire fizică și psihică, după ce urmau cursul de dans al lui Chance. Ca rezultat, Chance a fost rugat să lucreze cu pacienții considerați prea agitați pentru a urma o ședință normală de terapie.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Specialiștilor din cadrul Asociației Americane de Dans Terapeutic, consideră că folosirea mișcării în scop psihoterapeutic este un proces prin care individul își manifestă emoțiile, gândurile și starea de spirit.

Se consideră că terapia prin dans provoacă schimbări complexe asupra celui care o practică. Schimbările acestea sunt resimțite atât la nivel emoțional, cognitiv, cât și la nivel fizic și comportamental. Această terapie prin dans se adresează atât persoanelor cu probleme emoționale, cât și persoanelor cu probleme de alimentație, persoanelor care au supraviețuit unui abuz, vârstnicilor, copiilor cu autism, dar și persoanelor care doresc să scape de stresul acumulat. Ca formă de tratament, terapia prin dans ajută la detensionarea nervoasă, la arderea caloriilor, la întărirea oaselor, și nu în ultimul rând la socializare. Nu este o artă cu reguli exacte și cu pași dinainte cunoscuți. Cei care predau astfel de cursuri de terapie prin dans afirmă că în timpul terapiei nu există rutină, fiecare ședință aducând elemente noi, în funcție de cât a evoluat pacientul. Mișcarea își urmează propriul ritm, cu scopul eliminării tensiunii acumulate.

La baza acestei terapii stă ideea potrivit căreia o bună stare de spirit, mentală și emoțională, favorizează existența unei stări generale de bine. Potrivit Asociației Americane de Terapie prin Dans, această metodă de tratament se deosebește de dansul obișnuit, bazat pe aspectul estetic, prin exploatarea naturii fiecărei mișcări firești a corpului pentru obținerea unei stări de bine și de calm. Specialiștii care folosesc această terapie afirmă că în funcție de tipul și de intensitatea mișcărilor realizate - mișcări lente sau rapide, dansul oferă numeroase beneficii, de la întărirea oaselor, la arderea caloriilor și socializarea cu persoane noi. Un alt beneficiu al acestei terapii este reprezentat de faptul că mișcărilor de dans ajută la întărirea oaselor, în special a acelor care susțin greutatea corpului - tibia, fibula sau femurul. Prin intermediul terapiei prin dans se pot modela laturi noi de personalitate, abilități care țin de relaționarea cu cei din jur și, mai ales, se poate lucra asupra respectului și iubirii de sine.

Această terapie este adesea considerată o formă de meditație, datorită implicațiilor sale benefice asupra stării de conștiință și a organismului.

O altă activitate de art-terapie o reprezintă teatrul care se ocupă de aplicarea tehnicilor și proceselor specifice teatrului în terapia grupurilor de persoane cu nevoie speciale.

Este o tehnică de eliberare a tensiunilor dar și de clarificare a stării celui care dă viață unui anumit personaj. Actorul joacă de fapt propria experiență, cu înțeleșurile și trăirile ei.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Acest tip de art-terapie contribuie la dezvoltarea abilităților de comunicare, de socializare și empatie, precum și a celor de autocunoaștere și autorefecție. Rolurile vor fi alese de fiecare subiect și învățate. Rolul interpretat devine un instrument al acțiunilor interpersonale. Rolul poate fi al celui care îl joacă, un rol complementar sau un alt rol. Dar se are grijă ca semnificația și conținutul materialului de învățat să fie adaptat scopului. Se urmărește astfel o învățare comportamentală și socială.

Principiul de bază al acestei activități este de a schimba rolurile între protagoniști. Se vor respecta următoarele condiții:

- Timpul – acțiunea poate cuprinde toate ipostazele timpului;
- Gradul de realism - domeniul imaginației, ceea ce este posibil real, ceea ce este real;
- Moduri de comunicare – care pot fi nonverbale sau verbale. Aceste modalități de lucru conferă prin acțiunile sale autenticitate individuală datorită catharsisul pe care îl propune, prin priza de conștiință, prin punerea în ordine a rolurilor și adecvarea acestora la situația actuală individuală.

Art-terapia și-a dovedit eficiența în abordarea diferențiată și stimularea copiilor și adulților cu dizabilități intelectuale. Atunci când copiii sau adulții au dificultăți sau nevoi care le îngreunează accesul la mediul înconjurător sau relațiile cu mediu, este foarte important să li se acorde ajutor de specialitate pentru a obține deprinderi și abilități în acest sens. Terapia prin artă este o oportunitate excelentă pentru a putea crea un mediu stimulat, iar acest mediu poate fi folosit pentru a răspunde nevoilor individuale ale fiecărei persoane. De aceea se consideră că șansa individualizării abordării artterapeutice asigură progrese semnificative, cu implicații sociale ușor delimitante. Un element esențial al tehnicii art-terapeutice este acela că aceste procedee terapeutice sunt non-invazive și ele pot fi folosite la orice categorie de vârstă și dizabilitate.

Bibliografie :

- Preda, V. (2003). *Terapii prin mediere artistică*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Gherguț, A. (2001) – „*Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii de educație integrate*”, editura Polirom, Iași
- Rubin, J.A. (2009) – „*Art-Terapia. Teorie și tehnică*”, editura Trei, București
- Verza, E. (1994) – „*Psihopedagogia specială*”, Editura Didactică și Pedagogică, București
- Preda, V. (2006) – *Terapii prin mediere artistică*, Editura Universitară Clujeană, Cluj-Napoca .

METODE ȘI MODALITĂȚI DE PREDARE LA CLASELE DE ELEVI CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

**Bîscoveanu Maria Magdalena - Profesor
învățământ primar
Școala Gimnazială Găneasa Comuna Găneasa,
jud. Olt**

Noțiunea de CES desemnează necesitățile educaționale complementare obiectivelor generale ale educației școlare, necesități care solicită o școlarizare adaptată particularităților individuale și/sau caracteristice unei dizabilități ori tulburări de învățare, precum și o intervenție specifică, prin reabilitare/recuperare corespunzătoare. CES exprimă o necesitate evidentă de a se acorda anumitor copii o atenție și o asistență educațională suplimentară, fără de care nu se poate vorbi efectiv de egalizarea șanselor, de acces și participare școlară și socială. CES desemnează un ‘continuum’ al problemelor speciale în educație, de la dizabilitățile grave și profunde la dificultățile/tulburările ușoare de învățare. Copiii cu diferite tipuri de deficiențe (dizabilități) au fost până de curând școlarizați doar prin unitățile speciale de învățământ. Prezența lor din ce în ce mai mare în școlile obișnuite, “deschise” tuturor copiilor, este o tendință tot mai evidentă a diversificării populației școlare în toată lumea. Dreptul și accesul efectiv la educație și pentru acești copii se realizează însă în modalități diferite, adesea foarte complexe, în care esențiale sunt ideile de nondiscriminare și de egalizare a șanselor, de acceptare în școală a tuturor copiilor, de abordare și de valorizare educațională adecvată pentru fiecare, de a asigura aceeași calitate a educației la toți elevii.

Ca ființă socială, omul este dependent de ceilalți oameni. Această dependență înseamnă, de fapt, ajutor, posibilitatea de a comunica și coopera. Acest lucru dă naștere la sentimentul de apartenență și solidaritate umană, precum și la sentimentul de securitate al individului. Din categoria copiilor cu CES fac parte atât copiii cu deficiențe propriu-zise, unde cerințele speciale sunt multiple, inclusiv educative, cât și copiii fără deficiențe, dar care prezintă manifestări stabile de inadapatare la exigențele școlii. Deci, din aceasta categorie fac parte :

- copiii cu deficiente senzoriale : vizuale, auditive, locomotorii etc,
- copiii cu deficiente mintale,
- copiii cu tulburari afective (emotionale),

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- copiii cu handicap asociat.

Problema handicapului o întâlnim pretutindeni. Perceperea lor socială nu este întotdeauna constantă, ea variază de la societate la societate, furnizând semnificații diferite, în funcție de cultură și de valorile promovate. Știm cu toții ce se crede despre persoanele cu deficiente. Mulți oameni au reticențe față de acestea deoarece au o concepție greșită despre ele. Unii știu din trecut despre persoanele cu handicap faptul că erau cerșetori sau lăutari ori au în acest domeniu o slabă experiență. Nici una dintre aceste idei nu oferă o imagine clară a persoanelor cu deficiențe. Și ele sunt oameni ca și ceilalți : unii dependenți, alții independenți ; unii lideri, alții persoane obișnuite unii bogați, alții saraci ; unii grași, alții slabi etc. Ca orice persoană, ei sunt produsul unic al eredității lor și al mediului și sunt indivizi. Dar și persoanele deficiente, la rândul lor, au două păreri în ceea ce privește impedimentul lor : unele îl consideră un dezastru, iar altele un simplu inconvenient.

În clasele de elevi cu cerințe educative speciale cadrele didactice se confruntă de cele mai multe ori cu probleme, datorită și faptului că acești copii cu diferite probleme au nevoie de o atenție sporită și de unele metode care să dea rezultate. Astfel cadrul didactic trebuie să cunoască și să utilizeze strategii didactice care să identifice și să sprijine rezolvarea dificultăților de învățare în clasă, dar să-l și implice pe elev în procesul de învățare, urmărindu-se astfel dezvoltarea gândirii și stimularea creativității și a interesului pentru învățare. Nu se poate lucra diferențiat cu elevii dacă profesorul nu cunoaște foarte bine copiii, atât sub aspectul dezvoltării lor fizice cât și al dezvoltării psihice. În proiectarea activităților educative, metodele active de grup stimulează și dezvoltă foarte mult învățarea prin cooperare, facilitează comunicarea, colaborarea și relaționarea între elevi, autonomie personală formarea opiniilor și înțelegerea corectă a realității. Aplicarea metodelor activ participative duce la o învățare mai activă și cu rezultate evidente, pregătind copiii de a fi capabili să ia decizii în rezolvarea unor situații neobișnuite. Dintre metodele activ-participative care se utilizează cu succes în predarea – învățarea și evaluarea noțiunilor școlare la diferite discipline pot fi amintite: jocul didactic, metoda mozaic, metoda KWL „Știu- Vreau să știu – Am învățat”, instruirea programată, metoda Starbursting și altele.

Și jocul didactic este o metodă care constă în plasarea elevilor într-o activitate ludică cu caracter de instruire. Învățarea care implică jocul devine plăcută și atrăgătoare, se face într-o atmosferă de bună dispoziție și destindere. Indiferent de tipul său, jocul didactic trebuie să îndeplinească anumite cerințe: să aibă precizate obiectivele pedagogice; să fie rațional integrat în

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

sistemul muncii educative; să dozeze gradul de dificultate ale; să fie dozate din punct de vedere calitativ.

Activitățile ludice cu valențe instructive pot fi extrem de variate. Ele trebuie să fie folosite pentru a dinamiza activitatea de predare-învățare și pot fi îmbinate cu alte metode, în funcție de particularitățile intelectuale și de vârstă ale elevilor și de tipul de lecție. Metoda KWL – Know, Want to Know, Learn - Știu – Vreau să știu – Am învățat – este metodă ce activează elevii și îi face conștienți de procesul învățării și oferă elevilor posibilitatea de a-și verifica nivelul cunoștințelor. Prin acest exercițiu se încurajează participarea fiecărui elev prin conștientizarea eventualelor lacune și prin motivarea acoperirii acestora, se stimulează atenția și gândirea.

Alte metode ce pot fi utilizate ar mai fi

- Metoda Mozaicul – este o strategie bazată pe învățarea în echipă. Fiecare elev are o sarcină de studiu în care trebuie să devină expert. El are în același timp și responsabilitatea transmiterii informațiilor asimilate celorlalți colegi. În cazul copiilor cu CES, aceștia trebuie să răspundă fiecare în parte la câte o întrebare din cadrul unei teme comune, iar la final pe baza răspunsurilor, se vor afla și asimila informații utile despre tema respectivă.
- Metoda învățării reciproce – este o strategie de învățare a tehnicilor de studiere a unui text. După ce sunt familiarizați cu metoda, elevii interpretează rolul profesorului, instruindu-și colegii. Are loc o dezvoltare a dialogului elev-elev. Această metodă dezvoltă capacitatea de exprimare, atenția, gândirea cu operațiile ei și capacitatea de ascultare activă. În cazul copiilor cu CES, aceștia trebuie să relateze în manieră proprie și într-o succesiune logică evenimentele și ideile principale dintr-o poveste.
- Metoda Pălăriilor gânditoare – este o tehnică care se bazează pe interpretarea de roluri în funcție de pălăria aleasă. Sunt 6 pălării gânditoare, fiecare având câte o culoare: alb, roșu, galben, verde, albastru și negru. Membrii grupului își aleg pălăriile, iar după ce își interpretează rolurile, acestea se pot inversa. Această metodă stimulează gândirea colectivă și individuală și dezvoltă capacitățile de respect pentru opinia celuilalt. În cazul copiilor cu CES, aceștia trebuie să interpreteze roluri cât mai simple pentru însușirea unor noțiuni de bază despre anumite activități, meserii, etc.
- Tehnica LOTUS (floarea de nufăr) – presupune deducerea de conexiuni între idei, concepte, pornind de la o temă centrală, care determină 8 idei secundare ce se construiesc în jurul celei principale, asemeni petalelor florii de nufăr. Cele 8 idei secundare urmează să devină la rândul lor teme principale, pentru alte 8 flori de nufăr. În cazul copiilor cu CES, această metodă se

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

aplică pe o perioadă mai lungă de timp. De exemplu, în cazul celor 4 anotimpuri, elevii trebuie să relateze noi enunțuri care să-i conducă la descoperirea anotimpului care urmează.

- Brainstorming-ul este o metodă de dezvoltare de idei noi ce rezultă din discuțiile purtate între elevi unde fiecare vine cu o mulțime de sugestii. Rezultatul acestor discuții se soldează cu alegerea celei mai bune soluții de rezolvare a situației dezbătute. Interesul metodei este acela de a da frâu liber imaginației, a ideilor neobișnuite și originale. În cazul copiilor cu CES această metodă se folosește de obicei la rezolvarea de situații-problemă, de tipul: - Dacă nu e așa, cum e? - Cum trebuie să ne comportăm în....? etc. Acestea sunt numai câteva din metodele lucrului în echipă.

Bibliografie:

Verza, Emil, *Psihopedagogia integrării și normalizării*, în Revista de educație specială, nr. 1 /1992.

Ungureanu, Dorel, *Educația integrată și Școala inclusivă*, Editura de Vest, Timișoara, 2000.

ART- TERAPIE ÎN ACTIVITĂȚILE DE RECUPERARE ALE ELEVILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

**Boulescu Loredana- profesor psihopedagogie specială
Centrul Școlar de Educație Incluzivă „Primăvara” Reșița**

Un rol important în reabilitarea și reinserția socio-profesională a persoanelor cu o largă varietate de suferințe fizice, psihice sau sociale, îl ocupă terapia ocupațională. Termenul *terapie ocupațională* „derivă din cuvintele care o compun: **ocupația** (ideea de activitate în care te implici, te angajezi și participi efectiv și motivat) și **terapie** (tratamentul unei boli, al unei dizabilități)” (Pritcan V., Boderscova L., Chihai J.,2008). Recuperarea prin terapie ocupațională îmbracă mai multe forme, printre care și art terapia.

Art terapia este definită de către Asociația Britanică a Art Terapeuților (BAAT) drept „folosirea materialelor pentru auto-exprimare și reflecție în prezența unui art terapeut pregătit corespunzător”. Asociația Americană de Art Terapie (AATA) definește art terapia în ca fiind o „utilizare terapeutică a creației artistice, în cadrul unei relații profesionale, de către persoane care trec prin experiența unei boli, traume sau provocări le vieții, precum și de către persoane care sunt interesate de dezvoltare personală”. În articolul „*A brief guide to the basic fundamentals of art therapy*” realizat de P. Frank în HuffPost, Dr. Sarah Deaver, președintele Asociației Americane de Art Terapie, specifică că „art terapia este o profesie din zona sănătății mentale” și că mijloacele artistice sunt utilizate în procesul creativ „pentru a-și atinge obiectivele de tratament și personale, cum ar fi explorarea emoțiilor, rezolvarea conflictelor, gestionarea comportamentului, abilități sociale”.

Art terapia este o modalitate foarte bogată de exprimare a sinelui, arta poate exprima lucruri care nu pot fi exprimate verbal, un avantaj pentru cei care nu sunt obișnuiți să vorbească despre ceea ce simt și depășește modul de gândire defensiv care poate fi exprimat în terapia verbală. Beneficiile art terapiei sunt multiple: dezvoltarea gradului de conștientizare despre sine și despre ceilalți, descoperirea de noi strategii și soluții de a face față simptomelor și experiențelor traumatiche, de prevenție și reducere a stresului, îmbunătățește abilitățile creative și cognitive.

Terapia prin artă se bazează pe proprietatea artei de a opera ca mediator și îndeplinește trei funcții majore: oferă posibilitatea diagnosticării și comunicării prin artă, terapeutul putând să identifice și să interpreteze datele psihologice; experiențele și trăirile pot fi remodelate în spațiul

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

estetic, cu amplificarea perspectivelor asupra istoriei personale de viață; activizează resursele creative (în și prin artă) și structurile compensatorii care pot oferi șanse mai mari de integrare socială. (*Revista de terapii creativ-expressive și dezvoltare personală, unificatoare, vol I, nr.1, 2014*).

Fiind un proces terapeutic benefic persoanelor de toate vârstele, care pot întâmpina dificultăți fizice, intelectuale, emoționale sau spirituale, art terapia poate oferi sprijinul de care au nevoie, ea fiind indicată în mod special copiilor cu dificultăți de comunicare, cu stima și respectul de sine reduse, cu probleme de integrare și adaptare în instituții de învățământ, cu tulburări de limbaj, timiditate, hiperactivitate, autism. Art-terapia folosește tehnici creative precum desenul, pictura, modelajul, teatrul, dansul, muzica sau marionetele și se desfășoară într-un cadru terapeutic, derulându-se fie între două persoane, fie în cadrul unui grup. Nu există modalitate corectă sau greșită în exprimarea emoțiilor prin art-terapie.

În procesul instructiv-educativ din școlile speciale se aplică diferite metode și tehnici de art-terapie, prin aceste activități, copiii putând să-și dezvolte stima de sine și spontaneitatea care pot facilita integrarea emoțională și comportamentală în grup, să-și formeze abilități de comunicare și relaționare, printr-un contact verbal și non verbal adecvat cu ceilalți, să-și exprime sentimente și emoții, dorințe și nevoi, să-și dezvolte capacități cognitive precum atenția, limbajul, gândirea, memoria, creativitatea, să-și reducă și să-și elimine anxietățile, frustrările, inhibițiile prin descărcarea creativă a tensiunilor acumulate, să-și dezvolte toleranța la frustrări prin dezvoltarea autocontrolului, să-și formeze abilități de relaționare și cooperare adaptate nevoilor și cerințelor grupului.

În contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale, pictura și colajul pot fi practicate ca forme de art-terapie, fiind modalități de intervenție plăcută, ce se pot adresa tuturor ariilor în care copiii prezintă dificultăți. Ele au și un scop educativ, o anumită tematică din care copiii au ocazia să învețe.

Modalități de realizare a desenului și picturii în activitățile de art-terapie: *cu ce se poate desena/picta* - cu creion de cărbune, creioane colorate, ceracolor, carioca, cretă colorată, lumânare, tempera, acuarela, cerneală, tuș; ca instrumente de lucru, în afară de pensulele, de diferite mărimi, se mai pot folosi bețișoare, scobitori, fire de lână, folie, bucăți de material textil, materiale din natură (legume, fructe, flori, frunze etc.), așchii de lemn (rumeguș), dopuri, burete, vată, paie, bile de sticlă, lemn etc.; *pe ce se poate desena/picta?*- pe hârtie (foi de desen de diferite culori, mărimi și

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

grosimi), pe carton, pe folie, foi de plastic, pe sticlă, oglindă, faianță, ceramică, pe textile (de diferite calități), pe lemn, pe tablă, în nisip, gris, zăpadă, noroi, argilă, plastilină, pe asfalt, perete, pe farfuria de hârtie, pe pietre de diferite mărimi.

Tehnici de lucru care pot fi utilizate:

- desen: cu bețe groase, bețișoare (în nisip, zăpadă etc.), cu creta (pe asfalt, pe carton, pe hârtie), cu creioane (pe hârtie de diferite mărimi și grosimi), cu ceracolor (pe hârtie);
- pictură: cu pensule de diferite mărimi (pe hârtie, material textil, folie, sticlă, faianță, oglindă, ceramică, lemn, pietre), cu degetul, palma, talpa piciorului (pe oricare dintre materialele înșirate mai sus), cu vată, bucăți de burete, materiale din natură, cu bețișoare sau paie;
- ștampilare: cu degetul, palma, legume, fructe, frunze, flori, dopuri, materiale textile, fire de lână, bucăți de burete, vată;
- tehnici de lucru combinate: imagini mozaic (din hârtie, coajă de ou, așchii etc.), imagini din materiale din natură, imagini din fire de lână, imagini din ceară;
- tehnici de lucru cu utilizarea unor obiecte ca: pieptene, pai, scobitoare, bețișoare, periuță de dinți, lopățică;
- tehnici de lucru interesante: imagini simetrice, ștampilare, pictură pe sticlă, gravură, imagini din ceară (prin aplatizare, cu ajutorul fierului de călcat), colaj.

Exemple de activități interesante prin care putem aplica art-terapia la elevii mici și nu numai:

- ✓ **Pictură cu bile de sticle:** *instrumente de lucru:* tempera, paletă, apă, foaie de desen, capac de cutie, bile de sticlă, material moale pentru șters; *modalitate de realizare-* se acoperă masa de lucru cu ziare, se așează foaia de desen în cutie, se pune tempera, diferite culori, pe foaia de desen și câteva bile de sticlă, se mișcă cutia ca bilele să se rostogolească pe suprafața foii în diferite direcții (ele vor amesteca culorile și vor lăsa urme interesante pe foaie), se scot bilele din cutie și se lasă foaia la uscat!
- ✓ **Pictură cu folie:** *instrumente de lucru-* tempera, apă, pensule, o foaie de carton, creioane colorate, ceracolor, ziare, vată, folie transparentă, material moale pentru șters; *modalitate de realizare-* se acoperă masa de lucru cu ziare, se pune tempera pe foaia de carton (diferite culori alese anterior- se pot pune pete de culoare, se pot trasa linii în diferite direcții sau se pot pune stropi mărunți pe foaie), se folosește multă culoare concentrată, se acoperă foaia cu folia, apoi se presează cu o bucată de vată, se observă modul în care se îmbină culorile, se

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

ridică cu grijă foia de pe foaie, se pune foaia la uscat (opțional se poate completa imaginea, desenând pe foaie cu creioane colorate, pictând cu tempera sau lipind forme decupate dintr-o revistă)!

- ✓ **Pictură „Imagine”:** *inseumente de lucru*- tempera, apă, foaie de desen, vase de plastic, făină albă, lingură, planșă de plastic (sau o tavă), o bucată de carton gros, material moale pentru șters, ziare; *modalitate de realizare*- se acoperă masa de lucru cu ziare, se prepară materialul necesar picturii (se pune tempera 2/3 într-un vas și făină albă 1/3 și se amestecă bine cu o lingură), se toarnă vopseaua astfel obținută pe planșa de plastic și se netezește uniform cu o bucată de carton gros, se desenează o imagine (cu degetul sau cu un băț) pe planșa acoperită cu vopsea, se așează cu grijă o foaie de desen peste planșa de plastic și se apasă ușor cu palma, se ridică încet foaia de pe planșă și se observă imaginea realizată!

Concluzie – art-terapia se sprijină pe dinamica de grup și implică acțiune, asigură contactul direct cu materialul ce urmează a fi valorificat, prin activitățile sale practice și plastice este „medicamentul” vieții psihice și fizice ale persoanei cu nevoi speciale.

Bibliografie:

- Aron Rubin, J.- *Art-terapia, teorie și tehnică*, Editura Trei, 2009;
- Boderscova, L.; Chihai, J.; Pritcan, V. – *Terapie ocupațională și reabilitare psihosocială – suport de curs*, Bălți, 2008;
- Muszka, P.A.- *Educație estetică*, Editura Belladonna, Cluj Napoca, 2003;
- Vatafu, N.- „*Arterapia, creatorul uman și sentimentul de măiestrie*”- *Revista de terapii creativ-expresive și dezvoltare personală unificatoare*, Vol.1, nr.1, 2014, p1-5;
- Surse online: https://www.huffingtonpost.com/2015/02/26/art-therapy-guide_n_6755178.html; <https://centrummareaneagra.ro/art-terapie/>

RĂBDARE ȘI TOLERANȚĂ PENTRU ELEVII NOȘTRI

**Bratu Ileana Irina Profesor pentru Învățământul Primar
Școala Gimnazială Găneasa, Comuna Găneasa, Județul Olt**

„... în livadă ne place să avem copaci care rodesc mai devreme sau mai târziu [...] toate aceste roade sunt bune, nici unul nu este de aruncat. De ce să nu acceptăm în școli, minți mai agere sau mai încete? De ce nu i-am ajuta? Pierdem timp dar câștigăm satisfacție și respect... ”

Comenius

Educația specială este concept fundamental utilizat în cadrul procesului instructiv-educativ al copiilor cu deficiențe și care se desprinde tot mai mult de conținutul învățământului special. Procesul de incluziune și de integrare a copiilor cu deficiențe în școala publică trebuie parcurs cu multă responsabilitate de către profesori, deoarece trebuie să se acționează la diferite nivele structurale. Activitatea de integrare se dovedește a fi eficientă dacă, pe parcursul școlarizării în școala de masă frecvența este bună, iar participarea la activitățile clasei din care face parte să fie constructive.

Integrarea școlară a copiilor cu handicap mintal se poate realiza, prin integrare individuală în clasele obișnuite, integrarea unui grup de 2-3 copii cu deficiențe în clase obișnuite. Dificultatea de învățare se referă la o întârziere, o dezvoltare încetinită în plan emoțional sau comportamental. Se manifestă prin dificultăți semnificative în achiziționarea și utilizarea receptării și înțelegerii limbajului, a vorbirii, scrierii, citirii (literizării, silabisirii), a raționamentului și abilităților matematice, ca și unor abilități sociale. Se consideră că un elev are dificultăți de învățare dacă:

- există o diferență semnificativă între capacitățile sale și performanța școlară atinsă;
- progresul realizat de el în procesul de învățare este minim sau zero, pe o perioadă mai mare de timp;
- lucrează în plan școlar la un nivel inferior copiilor de aceeași vârstă;
- are dificultăți persistente în învățarea citit-scrisului și a calculului matematic;
- are dificultăți emoționale și de comportament care împiedică frecvent și la un nivel considerabil procesul de învățare a copilului sau chiar a întregii clase;
- are deficiențe senzoriale și psihice care necesită un echipament sau servicii specializate suplimentare;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- are dificultăți continue de comunicare și interacțiune care-l împiedică în dezvoltarea unor relații sociale echilibrate și formează obstacole în procesul învățării.

Un copil de la grădiniță pâna în clasa a patra poate să întâmpine următoarele dificultăți:

- dificultăți la citirea cuvintelor singulare, care nu sunt înconjurare de alte cuvinte;
- să învețe greu legătura dintre litere și sunete;
- să confunde cuvinte mici cum ar fi "în" și "nu" sau "mere" și "tare"
- să facă greșeli constante de citire și ortografie, cum ar fi: inversarea literelor "d" și "b", inversiuni ale cuvintelor, cum ar fi "cap" și "pac", "u" în loc de "n", transpoziții cum ar fi "stop" cu "post", substituții cum ar fi "casa" cu "acasa".

Un elev cu deficiențe de vedere trebuie privit la fel ca oricare dintre elevii clasei, fără a exagera cu gesturi de atenție și fără a fi favorizat mai mult decât ar cere gradul și specificul deficienței sale. Elevii cu handicap de vedere trebuie încurajați să se deplaseze prin clasă, școală, pentru a învăța să evite obstacolele și să identifice cu mai multa ușurință locurile unde trebuie să acorde o atenție deosebită, să fie apreciați mai ales cu ajutorul expresiilor verbale sau cu atingeri tactile, să realizeze în principiu aceleași sarcini ca și colegii lor de casă, iar acolo unde este posibil, să se adapteze mijloacele de învățământ și conținutul sarcinilor de lucru la posibilitățile reale ale acestor elevi.

Și elevul cu deficiențe de auz trebuie privit la fel ca oricare dintre elevii clasei. Pierderea auzului la vârste mici determină imposibilitatea dezvoltării normale a limbajului și, implicit a gândirii copilului, cu consecințe serioase în planul dezvoltării sale psihice. Din acest motiv, diagnosticul precoce al pierderii de auz, urmat de protejarea auditivă timpurie, este cea mai eficientă cale de compensare a auzului și garanția reușitei integrării școlare a copilului cu tulburări de auz.

Copiii cu handicap fizic sunt foarte sensibili și atenți la ceea ce se spune în jurul lor. Manifestările din sfera motricității trebuie privite în relație stransă cu dezvoltarea intelectuală, expresia verbală și grafică, maturizarea afectiv-motivațională și calitatea relațiilor interindividuale ca expresie a interindividuale ca expresie a maturizării sociale.

Integrarea școlară a copiilor cu cerințe speciale în învățământul de masă presupune:

- a educa copiii cu cerințe speciale în școli obișnuite, alături de copiii normali;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- a asigura servicii de specialitate (recuperare, terapie educațională, consiliere școlară, asistență medicală și socială etc.) în școala respectivă;
- a acorda sprijinul necesar personalului didactic și managerilor școlii în procesul de proiectare și aplicare a programelor de integrare;
- a permite accesul efectiv al copiilor cu cerințe speciale la programul și resursele școlii obișnuite (biblioteca, terenuri de sport etc);
- a încuraja relațiile de prietenie și comunicarea între toți copiii din clasă/școală;
- a educa și ajuta toți copiii pentru înțelegerea și acceptarea diferențelor dintre ei;
- a ține cont de problemele și opiniile părinților, încurajându-i să se implice în viața școlii;
- a asigura programe de sprijin individualizate pentru copiii cu cerințe speciale;
- a accepta schimbări în organizarea și dezvoltarea activităților instructiv-educative din școală.

Bibliografie:

- Casantra Abrudan, *Psihopedagogie specială*, Ed Imprimeriei de Vest, Oradea, 2003
- A. Gherguț, „*Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale*” Iași, Editura Polirom, 2006
- C. Neamțu, A. Gherguț, „*Psihopedagogie specială*”, Iași, Editura Polirom, 2000
- E. Joița, „*Management Școlar*”, Craiova, Editura Gh. C. Alexandru, 1995
- T. Vărășmaș, „*Invățământul integrat și/sau inclusiv*”, București, Editura Aramis, 2001

DESENUL ȘI PICTURA – ARTTERAPIE PENTRU ȘCOLARUL MIC

**Prof. înv. primar Buda Voichița Maria
Școala Gimnazială „Dimitrie Cantemir”, Baia Mare, jud. Maramureș**

Fiecare om, fie el copil sau adult știe să deseneze, dar nu oricine își dă seama de asta de la început. Toți oamenii manifestă subconștient atracție față de creația vizuală. Când avem lângă noi, întâmplător, o foaie de hârtie, un pix, un creion, încercăm să desenăm ceva: linii drepte și strâmbe, linii curbe, cercuri și linii frânte, tot ce ne vine în minte. Arta ne binedispune, ne oferă posibilități nelimitate de a crea pe hârtie sau pe pânză propria lume, populată de personaje reale sau fantastice. Desenul facilitează exprimarea a ceea ce stă ascuns în adâncul nostru, a dorințelor și a fanteziilor noastre celor mai neobișnuite.

Un artist își dezvoltă atenția, învață să observe oamenii, să vadă frumusețea lumii care ne înconjoară în lucruri care par neînsemnate la prima vedere.

Prin desen sau pictură, copiii reprezintă lumea așa cum o văd ei, ei își exprimă propria stare de spirit, relația pe care o au cu lucrarea.

Jocurile, poveștile, desenele, modelajele sunt unele dintre activitățile preferate de copii la vârsta școlară mică. La această vârstă, copiii acumulează numeroase informații, iar modul în care se realizează acest lucru este foarte important pentru formarea personalității copilului.

Fiecare acțiune pe care o întreprinde duce la dobândirea unor cunoștințe, iar acest fapt face din vârsta copilăriei o perioadă definitivă în dezvoltarea armonioasă a copiilor. Rolul nostru, al dascălilor este de a transmite latura distractivă, interactivă și provocatoare a explorării mediului din jur. Este important să-i antrenăm pe copii în activități precum desenul, modelajul, jocul, povestirea, dar mai ales este important să le oferim feedback-ul, de fiecare dată când aceștia se implică într-o activitate. Feedback-ul trebuie să conțină aprecieri despre modul în care copiii au participat la activitate, despre multitudinea de informații pe care au reușit să le acumuleze sau despre caracterul distractiv pe care poate să-l aibă învățarea.

Pentru a preveni apariția unor tulburări, au apărut să prindă contur și în țara noastră diferite terapii specifice consilierii infantile, cum ar fi: terapia prin joc, meloterapia, biblioterapia, artterapia.

Artterapia este un domeniu hibrid bazat pe disciplinele artei și psihologiei, obiectivul ei principal fiind utilizarea creativității în vindecarea și îmbunătățirea vieții. Utilizarea artei în terapie

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

constituie o alternativă de exprimare non-verbală a emoțiilor și cognițiilor. Artterapia este utilizată pentru a încuraja dezvoltarea personală, a îmbunătăți auto-înțelegerea și a sprijini dezvoltarea emoțională. Artterapia înseamnă stimulare senzorială, achiziție de deprinderi și adaptare. „Obiectul de activitate” al artterapiei este omul, stările și emoțiile sale, dezvoltarea sa integrată. În funcție de predispozițiile persoanei, aceasta poate rezona mai mult cu una sau alta dintre modalitățile artistice specifice. Artterapia oferă suport emoțional pentru elevii care au diferite afecțiuni sau au experimentat diferite traume, reduce stresul, ajută la deblocarea creativității și favorizează dezvoltarea personală.

Copiii cu diferite tipuri de nevoi și probleme pot beneficia de eficacitatea artterapiei. Adesea întâlnim copii care prezintă dificultăți în a-și descrie verbal propriile emoții și gânduri. Acest lucru constituie chiar o caracteristică specifică vârstelor mici, când vocabularul este sărac în concepte care definesc stări emoționale. Luând în calcul această particularitate a vârstelor mici, și anume incapacitatea copiilor de a-și comunica verbal stările afective, artterapia vine în sprijinul lor, oferindu-le mijloace de exprimare non-verbală a propriilor emoții, gânduri, nevoi și dorințe.

Terapia prin artă îl ajută pe copil să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de anxietățile și tensiunile acumulate, să dezvolte abilități de comunicare, să exerseze și să optimizeze propriile capacități de relaționare cu ceilalți copii și cu adulții, ajutând în final, la elaborarea unor strategii de rezolvare a conflictelor.

Art terapia are multiple beneficii:

- dezvoltarea inteligenței emoționale
- dezvoltarea abilităților de exprimare
- comunicare și relaționare
- creșterea adaptării în societate
- o dezvoltare armonioasă, echilibrată, responsabilizare,
- dezvoltarea inițiativei,
- dezvoltarea imaginației și a spiritului creativ,
- reducerea tensiunilor și a anxietății,
- dezvoltarea unor instrumente sănătoase de rezolvare a conflictelor și dezvoltarea stimei de sine.

Aplicație artterapeutică: Baloane vesele, baloane supărate

Obiectiv: dezvoltarea emoțională prin identificarea paletelor de trăiri afective experimentate în diferite situații

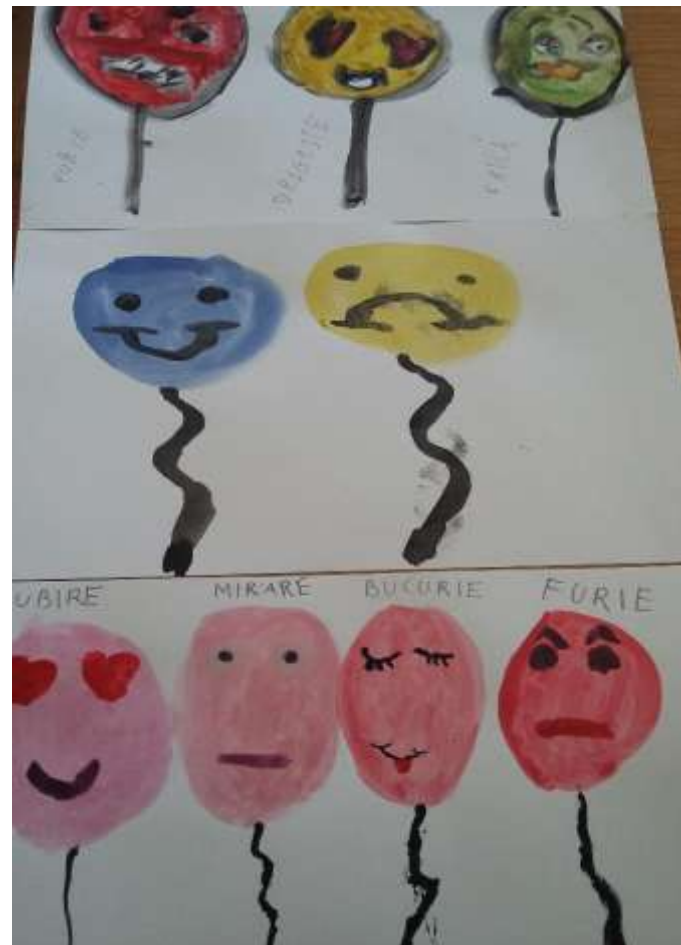
Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Metodă terapeutică: pictura

- Etape: analiza imaginilor care prezintă baloane vesele, triste, furioase, teamă
- Asocierea fiecărei emoții cu o culoare
- Pictarea baloanelor și evidențierea trăsăturilor faciale prin utilizarea unei nuanțe mai închise la culoare
- Discutarea posibilelor gânduri ce ar putea să le treacă prin minte balonașelor, în momentul trăirii emoțiilor exprimate
- Discuții finale cu privire la modul în care copilul s-a simțit pe parcursul activității și ce a învățat

Această activitate se poate utiliza și în rezolvarea de probleme (copilul va identifica strategiile prin care baloanele supărate pot deveni fericite, găsind astfel posibile soluții la diferite probleme cu care copiii se confruntă). Prin utilizarea acestei metode, putem cunoaște copilul care va încerca să relaționeze, va trebui să prezinte ce anume își spun baloanele de unele sunt vesele, iar altele sunt triste.

Culorile pot spune foarte multe despre un desen dar și despre personalitatea micului artist:

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Roșul - utilizarea lui exclusivă indică o tendință spre agresivitate, o lipsă de control emoțional. Albastru – utilizat în exces, poate indica un control de sine prea marcant. Verdele – controlul relațiilor sociale. Galbenul – utilizat singur, denotă o dependență a copilului de adult. Maroul – poate traduce proasta adaptare familială și socială, diverse conflicte ale copilului, regresie. Violetul este semn de neliniște, anxietate, mai ales când este asociat cu albastrul. Negrul trădează angoasa.

Din desene aflăm date despre personalitatea copilului. Linii subțiri, abia marcate, tendința de a-și corecta mereu desenul, folosirea liniei pentru precizie – copil timorat, inhibat, nu are încredere în el.

Linii puternic trasate, tendința de a găuri coala – copil agresiv. Linii de intensitate medie - copil echilibrat. Desene murdare, confuz, ca o ciornă – copii cu posibile dificultăți de scriere. Tăieturile și ștersăturile – lipsa încrederii în sine, teama de noi descoperiri. Punctulețele – temperament meticulos. Linii cu tendințe ascendente – copil vesel, bucuros, fericit. Linii cu tendințe descendente – copil trist, neplăcut. Linii frânte și neregulate – copil agitat, furios, aprins.

Bibliografie:

- Drugaș, Ioana, *101 aplicații artterapeutice în consilierea copiilor*, Editura Primus, Oradea, 2010
- *Îmi place să pictez, 33 de tehnici plastice*, Editura Litera
- Venturi, Lionello, *Cum să înțelegem pictura*, Editura Meridiane, București, 1978

TULBURAREA DE CONDUITĂ ȘI ARTTERAPIA

Prof. Înv.Preșc: Busuioc G. Marilena Gena
Școala Gimnazială Helegiu
Grădinița Nr.1 Drăgugești- Structură
Sat Drăgugești, Com. Helegiu, Jud. Bacău

Ceea ce m-a determinat să aleg titlu pentru lucrarea de simpozion dar și pentru documentarea mea, a fost prezentarea la grupa de preșcolari a cărei educatoare sunt, începând cu luna martie, a unui băiețel venit din Italia, originar din satul nostru, însă care a locuit în Italia până la vârsta de aproximativ 5 ani. Să-l numim generic „Băiețelul”, întrucât nu vreau să dau nume. La primul contact am observat că nu pronunță decât câteva cuvinte, mama lui spunându-mi că în Italia la grădiniță a fost marginalizat, însă în familie s-a vorbit tot timpul românește. Toate bune până copilul a rămas în colectivul de preșcolari când totul a luat o întorsătură nu tocmai plăcută în sensul că:

„Băiețelul“ manifesta:

*Comportament agresiv– agresiune față colegii de grupă: îi lovea, mușca, împingea, arunca în ei cu jucării,etc, dar și față de educatori.

*Comportamentul disruptiv– ce prindea în mână distrugea, arunca, de multe ori materialul didactic folosit în activitățile din grădiniță fiindu-i „dușman”.

*Incalca repetat, nu accepta, regulile grupei de preșcolari, etc.

Am detaliat foarte pe scurt comportamentul „Băiețelului”, activitățile de la grupă devenind un chin pentru copii din grupă, dar și pentru mine întrucât toți ochii erau îndreptați asupra sa, copii plângându-se mereu de comportamentul colegului lor. Orice strategie aș fi aplicat nimic nu părea să de roade. Nu mai vorbesc despre faptul că atunci când începeam activitățile, deschidea ușa și ieșea din clasă.

Am organizat activități în care a fost invitat psihologul școlii, dar și mama „Băiețelului”. În urma convorbirii dintre mamă și psiholog aceasta a fost sfătuită să meargă cu copilul pentru investigații medicale. Cooperând, mama a dus pe „Băiețel” la doctor, care i-a pus diagnostic de „TULBURARE DE CONDUITĂ”, iar ca și recomandări i s-a spus să frecventeze grădinița normală.

Documentându-mă despre „TULBURARE DE CONDUITĂ”, am aflat că:

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Un copil cu astfel de tulburare poate afișa un *model de comportament* perturbator, violent și manifestă probleme severe legate de încălcarea repetată a regulilor și normelor sociale, corespunzătoare vârstei sale de dezvoltare.

„*Tulburările de comportament*” sau modificările de comportament sunt forme de dezechilibru psihic, ce implică tulburări în sfera emoțional-volitivă, ca urmare a unei leziuni cerebrale pre-sau post-natale, a unor structuri psihice morbide de natura sociogena” (I. Strachinaru, 1994). Aceste devieri de conduită sunt, asadar, nu doar abateri de la normele stării de sănătate, ci și de la normele morale, cu daune resimțite în raporturile sociale normale.

În literatura de specialitate se fac multe comentarii privind comportamentul normal și anormal. Tulburarea de conduită este definită ca o conduită antisocială persistentă la copil și adolescent. Putem spune că mulți copii sunt la un moment dat autorii unor acte care contravin normelor sociale și încalcă drepturile personale sau de proprietate. De asemenea, mulți dintre copii au avut în dezvoltarea lor evenimente izolate de tip furt sau minciună și chiar la copilul normal pot apărea, accidental și destul de rar, gesturi agresive, cu lovire intenționată. Copilul considerat a avea o tulburare de conduită diferă de toți ceilalți prin intensitatea, extinderea și severitatea comportamentelor antisociale. Din păcate, nu există o linie netă de demarcație între comportamentul social normal și cel anormal.

Tulburarea de conduită se poate manifesta încă din perioada preșcolară, dar primele simptome semnificative apar de regulă, în cursul perioadei de mijloc a copilăriei și a adolescenței. Specialiștii explică această tulburare folosind un model bio-psiho-social de cauzalitate. Acest model sugerează faptul că un singur factor nu este responsabil pentru apariția și dezvoltarea tulburării de conduită, ci interconectarea complexă a următorilor trei factori.

Factorii biologici și genetici. Mulți copii și adolescenți cu tulburări de comportament au membrii apropiați ai familiei cu tulburări mentale, inclusiv tulburări ale dispoziției, tulburări de anxietate, tulburări legate de consumul de substanțe și tulburări de personalitate. Acest lucru sugerează faptul că o anumită predispoziție pentru această tulburare poate fi moștenită.

Factorii sociali și de mediu. Viața de familie disfuncțională, abuzul în copilărie, experiențele traumatice, un istoric familial de abuz de substanțe, precum și un model educațional neadecvat ar putea fi considerați factori importanți care contribuie la dezvoltarea acestei tulburări. De asemenea, statutul socio-economic scăzut pare a fi un factor de risc pentru dezvoltarea de tulburări de comportament.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Factori psihologici. Unii experți consideră că tulburările de comportament pot reflecta probleme legate de insuficiența structurare a conștientizării morale (în special, lipsa de vinovație și remușcare) și deficite în procesarea cognitivă.

Evoluția tulburării de conduită este variabilă la majoritatea indivizilor, tulburarea se remite în perioada adultă. Debutul precoce prezice un prognostic nefavorabil și un risc crescut în viața adultă pentru tulburare de personalitate antisocială, tulburări în legătură cu o substanță, tulburări afective sau anxioase, tulburări somatoforme. Nu este un lucru neobișnuit pentru copii sau adolescenți, ca în timpul dezvoltării lor, să întâmpine probleme legate de comportament. Comportamentul este considerat a fi o problemă atunci când sunt încălcate drepturile altora, când nu sunt respectate normele și regulile generale acceptate vârstei, iar aceste manifestări sunt de durată și perturbă semnificativ viața de zi cu zi a copilului sau a familiei lui, funcționarea școlară și socială.

Există legături și asemanări între:

Tulburarea de tip opozitie- sfidare conține elemente observate în tulburarea de conduită (opozitie și sfidare a persoanelor investite cu autoritate), dar aceasta nu prezintă în manifestare comportamente severe de violare a normelor sociale și drepturilor fundamentale a celorlalte persoane. Tulburarea de tip opozitie- sfidare, în multe situații precede tulburarea de conduită.

Copiii cu „*Tulburarea de hiperactivitate*”/ deficit de atenție prezintă adesea un comportament hiperactiv și impulsiv care poate fi disruptiv, însă acest comportament prin sine nu violează normele sociale corespunzătoare vârstei și prin urmare nu satisface, de regulă, criteriile pentru tulburarea de conduită.

Iritabilitatea și problemele de conduită survin adesea la copiii sau adolescenții cu „*Tulburare afectivă*”, însă acestea poate fi de regulă distinse de tiparul problemelor de conduită, pe baza evoluției episodice și a simptomelor caracteristice.

Tulburarea de adaptare poate prezenta simptome specifice tulburării de conduită, însă în acest caz debutul este asociat clar cu un factor stresor psihosocial.

Tratamentul pentru tulburarea de conduită se bazează pe mai mulți factori, în funcție de vârsta copilului, severitatea simptomelor, precum și capacitatea copilului de a participa și de a tolera terapiile specifice.

Psihoterapia. Principalul obiectiv urmărit în psihoterapia tulburării de conduită este acela de a ajuta copilul să învețe să-și exprime și să controleze furia în moduri mai adecvate și acceptate social. De

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

asemenea, demersul psihoterapeutic își propune să remodeleze gândirea copilului pentru a îmbunătăți abilitățile de rezolvare a problemelor, de gestionare a furiei.

Psihoterapia de familie este folosită pentru a ajuta la îmbunătățirea interacțiunilor din familie și optimizarea comunicării. Această formă de terapie contribuie la optimizarea climatului emoțional și intensificarea activităților de cooperare și sprijin între membrii acesteia. În cazul în care copilul afișează simptomele prezentate mai sus, este foarte important să solicitați ajutor calificat medical și psihologic. Un copil sau adolescent cu astfel de tulburări prezintă un risc crescut pentru dezvoltarea în viața adultă tulburări mentale severe: tulburarea de personalitate antisocială, tulburări de anxietate, tulburări de dispoziție, etc.

Farmacoterapia. Deși nu există niciun medicament aprobat în mod oficial pentru a trata tulburările de comportament, diverse medicamente pot fi utilizate pentru a trata unele dintre simptomele sale, cum ar fi ADHD. Pe termen scurt medicația s-a dovedit eficientă în controlarea simptomelor specifice de neatenție, impulsivitate și hiperactivitate. Totuși, aceasta nu ajută la ameliorarea relațiilor dintre copil și părinți, profesori sau colegi.

Bibliografie:

<http://www.lapsiholog.com/tulburarea-de-conduita.html>

Ion Strachinaru, *Psihopedagogie specială*, editura Trinitas, anul 1994. Pedagogie, Psihologie. .

TERAPIA PRIN MUZICĂ ÎN MUNCA CU PERSOANELE AUTISTE

**Profesor psihopedagog Căpușan Mihaela Ramona
Școala Gimnazială Specială C.R.D.E.I.I. Cluj Napoca**

Autismul este tulburarea centrală din cadrul unui întreg spectru de tulburări de dezvoltare, cunoscut sub numele de spectrul tulburărilor autismului (autism - autistic spectrum disorders) sau de tulburări pervazive (globale) de dezvoltare (pervasive developmental disorders), termenul oficial folosit în sistemele internaționale de clasificare (Diagnostic and Statistic Manual, DSM IV, International Classification of Diseases-ICD 10). Aceste tulburări prezintă o largă varietate de manifestări clinice, presupuse a fi rezultatul unor disfuncționalități de dezvoltare multifactoriale ale sistemului nervos central sau genetice.

Autismul este un sindrom comportamental definit de un curs caracteristic și de apariția simultană a unor perturbări particulare în trei mari domenii.

Pe lângă dificultățile în interpretarea rezultatelor testului de I.Q, se adaugă și faptul că indivizii autiști demonstrează frecvent un model de abilități împrăștiate pe parcursul unor teste standardizate (de exemplu: o discrepanță între I.Q-ul verbal și cel nonverbal) sau un limbaj limitat ori chiar lipsa lui definitivă. Deși un număr de studii au demonstrat punctele tari (de ex: decodarea) și slăbiciunile caracteristice (înțelegere, gândire abstractă) totuși nu există nici un tipar care să poată fi observat la toți indivizii autiști și nici deficite neuropsihologice.

Procesele perceptuale ale copiilor cu autism reprezintă o altă țintă a cercetărilor de bază. Copiii autiști par a avea un câmp vizual-perceptiv îngustat față de copiii normali.

De exemplu, U. Frith (1989) relatează cazul unui copil autist în vârstă de 7 ani care căuta cel mai mic puf alb pe covor, dar recunoștea extrem de greu jucării sau persoane. Aparent, percepția sa vizuală era extrem de acută. Autoarea susține faptul că autiștii își focalizează atenția asupra detaliilor și, astfel, apare fragmentarea percepțiilor. Un alt exemplu concludent este cel al unui copil care este atras de un cercel strălucitor, dar nu observă persoana care îl poartă. După cum se cunoaște, autiștii își îndreaptă atenția spre un altfel de stimuli decât copiii normali; din momentul în care se nasc, aceștia din urmă se ghidează după vocea partenerului uman, urmărindu-i inflexiunile. În cazul copiilor autiști, răspunsul este mai degrabă obținut prin foșnirea unei bucăți de hârtie. Mai recent, Bullinger a scos în evidență o serie de alte anomalii ale conduitelor perceptive la copiii

autiști, aceștia folosind, în opinia sa, în manieră privilegiată, proprietățile periferice ale sistemului lor vizual, în detrimentul celui foveal. Astfel, totul se petrece ca și cum copilul autist, prin conduitele sale perceptivo-motrice, ar evita stimulările care îl confruntă cu proprietățile geometrice precise ale obiectelor și ale spațiului care le conține, preferând o percepție mai flexibilă, cu semnificație mai curând tonico-emoțională decât instrumentală. Problema perceptuală a autistului este probabil una dintre cele mai importante cauze implicate în dificultățile sale de învățare. Procesele cognitive sunt de asemenea afectate, dintre acestea tulburările de limbaj sunt constante și, în cele mai multe cazuri, majore în autism.

Meloterapia

Mulți autori s-au confruntat cu dificultăți în a găsi o definiție cât mai completă și clară a acestei forme de terapie. Orice definiție a meloterapiei nu e evidentă în sine; un meloterapeut nu ajută oamenii prin muzică la fel cum îi ajută un logoped în dezvoltarea vorbirii și limbajului. În meloterapie se încearcă a se intra în contact cu o altă parte a ființei umane, prin intermediul muzicii. Se poate observa cum, în munca meloterapeutică, orice probleme pot lua calea comunicării interactive.

Întrucât în țara noastră meloterapia în formă complexă este încă puțin utilizată, am optat pentru definiția dată de “Național Association for Music Therapist” : Meloterapia înseamnă folosirea specializată a muzicii în slujba persoanelor cu nevoi în sănătatea mintală , fizică, pentru abilitare , reabilitare sau educație specială; scopul este de a ajuta indivizii în atingerea și menținerea nivelelor maxime de funcționare.(L. Bunt, 1994)

Există două forme de terapie prin muzică:

forma activă, denumită de unii autori și *directă*, constă în diverse activități muzicale desfășurate de subiecții înșiși, muzica instrumentală sau vocală;

forma receptivă sau *indirectă*, în care subiecții audiază muzica; în acest caz, pasivitatea subiecților nu este totală, întrucât activitatea de recepție solicită prin ea însăși, un anumit grad de participare.

Din punct de vedere al numărului de subiecți implicați, meloterapia poate fi *individuală* și *de grup*.

DE CE TERAPIA PRIN MUZICĂ LA PERSOANELE CU AUTISM ?

- Literatura de specialitate spune că majoritatea persoanelor cu autism răspund pozitiv la muzică. (DeMyer, 1974; Edgerton, 1994; Euper, 1968; Snell, 1996; Thaut, 1992).
- Persoanele cu autism adesea manifestă un interes sporit și un răspuns pozitiv la muzică, făcând din aceasta un instrument terapeutic excelent în a lucra cu ei.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- Muzica este un răspuns uman bazal, cuprinzând toate gradele de abilitate/dizabilitate. Meloterapeuții sunt capabili să se coboare la nivelul fiecărui client și să-i permită să se dezvolte de acolo. Flexibilitatea muzicii o transformă într-un mediu care poate fi astfel adaptat încât să răspundă nevoilor fiecărui individ în parte.

- Muzica este motivantă și agreabilă;

Muzica poate încuraja relaționarea, relaxarea, învățarea și auto-exprimarea;

Terapia prin muzică se adresează simultan multiplelor probleme de dezvoltare;

Terapia prin muzică poate oferi oportunități orientate spre succes pentru achiziționare și atingerea scopurilor propuse;

Structura și imputul senzorial dobândit prin muzică îi ajută să stabilească un răspuns, expectanțele, interacțiunile pozitive și organizarea.

Terapie prin muzică nu înseamnă educație muzicală în care copiii capătă deprinderi muzicale de bază, ci în acest tip de terapie, muzica este folosită în primul rând pentru a stabili un contact cu copilul, apoi ca mod de exprimare în care acesta să se simtă în siguranță. Important este ca meloterapeutul să cunoască foarte bine particularitățile individuale ale fiecărui copil cu care lucrează, să urmărească reacțiile acestuia la contactul cu fiecare instrument și la sunetele diverselor instrumente pentru a putea folosi aceste informații în scopul utilizării unor strategii cât mai bune de lucru.

Terapia prin muzică poate fi eficientă în a se adresa caracteristicilor autismului în următoarele moduri :

- Muzica este considerată un “ limbaj universal” care creează într-un mod non-agresiv punți de legătură între oameni sau între oameni și mediul înconjurător, facilitând inter-relaționarea, învățarea, auto-exprimarea și comunicarea;

- Muzica captează și menține atenția. Este motivantă și antrenantă și poate fi folosită ca un întăritor natural pentru răspunsurile dorite (dezirabile).

- Terapia prin muzică poate stimula clienții să reducă răspunsurile negative și să crească participarea în moduri adecvate și social acceptate.

- Terapia prin muzică poate să-i determine pe cei care nu vorbesc să comunice, participe și să se exprime non-verbal. Adesea terapia prin muzică poate ajuta dezvoltarea comunicării verbale, vorbirii și a abilităților de comunicare.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- Muzica oferă stimulare multisenzorială (auditivă, vizuală și tactilă). Astfel, ca rezultat, procesele auditive și alte abilități – sensorio-motorii, fine și grosiere pot fi îmbunătățite prin terapia prin muzică.

Multe persoane cu autism având talente muzicale înnăscute, terapia prin muzică oferă șansa exersării acestora și crearea unor experiențe de succes;

Bibliografie:

Alvin, Juliette & Warwick, Auriel- *Music Therapy For The Autistic Child*, Oxford, University Press, 1991;

Bunt, L- *Music Therapy: An Art Beyond Words*, Ed. Rutledge, London and New York, 1994;

Graham, U.- *Psihical and Creatie Activities For The mentally handicapped*, Cambridge, University Press, 1979;

TERAPIA PRIN CULOARE

**Cojocaru Camelia – Profesor Educator
Centrul Scolar Pentru Educatie Incluzivă „Primăvara” Resita
Brătuianu Raluca Simona - Profesor
Școala Gimnazială Nr.9 ,Reșița, Jud.Caraș-Severin**

Devenită abia în 2009 meserie oficială, art terapia este un domeniu în care psihologi ce și-au dublat pregătirea cu una artistică ajută persoanele cu dizabilități sau care au trecut prin traume existențiale să-și deblocheze canalele de comunicare și, astfel, să-și înfrângă frustrările, stresul sau emoțiile acumulate.” Modelarea emoțiilor prin artă este posibilă,” spune medicul pediatru Manuela Borlea, președinta Organizației de Terapie prin Artă „Doina Pocioianu” din Timișoara.

Art-terapia poate modela personalitatea copilului, dar se pot forma și anumite abilități ale acestuia, susțin specialistii. Mai exact, practica ajută la dezvoltarea capacităților de exprimare verbală și nonverbală, a dorințelor, a sentimentelor și a trăirilor.

De asemenea, poate crește stima de sine și îl ajută pe copil să se cunoască mai bine și să se accepte. „Art-terapia este indicată atunci când cel mic suferă de anumite blocaje emotionale, mai ales că-l ajută să se elibereze de tensiuni, de stres, dar și de frustrări și sentimente negative“, adaugă psihologul. Nu în ultimul rând, ajută la dezvoltarea capacităților cognitive, cum sunt memoria, atenția, limbajul și gândirea.

Chiar dacă îi vizează în primul rând pe copii, terapia prin artă poate fi aplicată și în cazul adulților. Însă, pentru că există foarte multe cereri, iar numărul terapeuților e destul de mic, aceștia preferă să se ocupe de cazurile copiilor cu probleme. Terapie prin artă presupune, în primă fază, identificarea problemelor fiecărui pacient, după care urmează tratamentul prin artă (muzică - meloterapie, teatru - ludoterapie, pictură sau olărit). „Art terapia este o metodă de diagnostic a sănătății mintale, venind în sprijinul terapiei clasice de recuperare, spărgând blocajele emoționale ale subiectului, modificându-i pozitiv personalitatea și ajutându-l să se integreze în societate”. Cei mai mulți copii care apelează la art terapie sunt nevăzători, dar și hiperkinetici ori victime ale unor diverse abuzuri (accidente, viol, agresiuni fizice sau psihice din partea membrilor familiei sau a unor necunoscuți). Potrivit art terapeuților, simpla modelare a lutului ajută la diagnoza pacientului, dar și la intervenția asupra problemei acestuia. „Contactul cu lutul, modelarea lui, duce la dezvoltarea capacității motorii a copilului. Pe de altă parte, ca și în meloterapie unde folosim toba,

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

instrument în care copilul bate, lutul devine un instrument prin care copilul își exteriorizează starea emoțională. Faptul că lovește bucata de lut de masă sau o taie ori o înțeapă cu un instrument e mijlocul lui de comunicare a stării emoționale prin care trece, și, mai mult decât atât, reprezintă deblocarea căilor lui de comunicare. „Modelarea lutului ajută la descărcarea emoțională a micuțului și devine un simbol în diagnoză, agresarea materialului fiind clar un semn că are o problemă”, completează Beatrice Căițanu, președinta Lux Animae, o altă organizație din domeniul art terapiei. Folosind arta, psihologii interpretează semnalele transmise de micii pacienți. Efectele terapiei prin artă sunt evidente, după câteva luni copiii reușind să se raporteze de la egal la egal la semenii lor născuți fără vreun handicap. „Un copil născut orb, care la debutul terapiei modela din lut mormane de bile, după câteva luni a realizat un copac foarte frumos”. Copilul tratat prin teatru Art terapia este extrem de utilă în cazul copiilor nevăzători din naștere, care, din cauza handicapului, nu știu să socializeze nici măcar cu părinții lor. Potrivit terapeuților, art terapia îi ajută pe aceștia să se descătușeze. Mihaela Moisin, mama unui copil de 11 ani născut nevăzător, povestește că, de când face art terapie, fiul ei s-a schimbat radical. „A devenit mai sociabil și a început să se autocontroleze. Copiii nevăzători își dezvoltă anumite ticuri: se leagănă, sar, țipă. Sunt ticuri pe care și el le manifestă de obicei necontrolat. Un alt beneficiu e acela că, din punct de vedere al motricității, al orientării în timp și în spațiu, acestia conștientizează mai bine unde se află, cine e în jurul lui. Mama lui Darius povestește că, de-a lungul timpului, a întâlnit mulți psihologi care puneau semnul egal între un copilul nevăzător și unul născut cu retard mintal. Mihaela Moisin spune că viața lui Darius s-a schimbat din ianuarie, odată cu primele ședințe de art terapie. Săptămânal, Darius face modelaj, meloterapie și teatru, acesta din urmă plăcându-i cel mai mult. După prima ședință de art terapie prin teatru, Darius i-a zis mamei sale: “Miha, a fost foarte mișto, mai vreau”. La ultima piesă de teatru a jucat rolul unui prinț. “L-am văzut pe Darius și i-am văzut și pe ceilalți copii ieșind de la terapie: erau extrem de bucuroși, încântați de ceea ce au făcut, de faptul că au realizat totul prin forțe proprii”, conchide Mihaela Moisi.

Art terapia Phronetik

Cele trei fundamente ale froneticii sunt : omul, atitudinea unei comuniuni active si geneza formei, cu alte cuvinte modalitatea în care noi luam forma in aceasta lume.

Phronetik este un model de gandire, dar si unul de

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

actiune. Metoda Phronetik nu isi are originea în gandirea sterila; baza metodei Phronetik este o artă a vindecarii, veche de mii de ani care stimuleaza si eliberează fortele biologice si inconsciente ale auto-vindecării omului, mereu în legătură cu lumea ce-l înconjoară.

Multa vreme drumul s-a numit: “munca de reprezentare si formare” – caci sufletul vorbeste în imagini – ne construim viața si dam forma vietii noastre, putem deveni artisti ai vietii. Legile formei sunt valabile pentru TOT ceea ce ia forma în aceasta lume. Diferentele între forme sunt date numai de materiale si instrumentele concepției de forme ce au o diversitate infinita. Pe parcursul muncii de cercetare, respectiv a conceperii de imagini a devenit evident ca exista imagini care exprima esențialul, oglindesc si stimulează miscarea vitala / fluxul vital – Lebensbewegung – si altele care în schimb le distorsionează. Care este diferența dintre aceste imagini? Cum pot fi diferențiate? Prin ratiune? Prin intuiție? Aceste imagini distorsionate împiedică fortele de autovindecare să devina active. Măști, modele, fixatii, imagini incoerente, imagini ale ego-ului, imagini ale fricii...

Apoi a venit momentul de a da un nume acestor experiențe, acestor instrumente, acestei modalități de a stimula viata, si de a însoti fiecare individ în drumul sau către centru, de a il sprijini pentru a-si elibera fluxul vital, a-si recupera energia si puterea originara – a se vindeca pe de-a-ntregul. Iar numele a fost : Phronetik.

Fundamentul acestei denumiri este conceputul filosofic – *phronesis*. *Phronesis* desemnează capacitatea omului de a recunoaste si înțelege legile universale si de a actiona după ele, mai ales în situatiile sale prezente de viață.

Întelegerea – recunoașterea – *phronesis* reprezinta o capacitate mentala cu mult mai cuprinzătoare. Ea este o însusire a atitudinii interioare, capabila sa recunoasca partea valoroasa si adevărată a unei acțiuni. Fronesis permite recunoasterea situativa a ceea ce este corect si orientarea in actiune in conformitate cu acesta. Prin urmare nu este vorba numai de a face ceva corect ci si de modalitate, de «cum se face». De asemenea procesul de însotire nu are nimic de a face nici cu *episteme* – cunoașterea lucrurilor – care este invariabila conform legilor naturii. Pentru ca în acest caz este vorba de posibilitățile transformării, de viață ca flux, curgere.

Fundamentarea froneticii are un context larg, cuprinzând: fiinta umana, situatia speciala (conditii si posibilitati) a unui individ pe care noi il însotim, conditiile si posibilitățile noastre, dar si ale relatiei. Fronesis este o «gândire practică» – ea se referă la viață, la forma vietii aici si acum, ea este poarta catre mai multa fericire, pace si iubire pentru toti. Astfel ea este si un principiu al eticii.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Apropierea denumirii foneticii de fonetica este una intentionată pentru ca și fonetica conține ideea: *lumea este sunet, vibrație*. Totul are propria sa frecvență, iar rezonanța este o lege fundamentală a cosmosului. Fiecare om are propriul său sunet, dacă nu putem vibra pe frecvența noastră proprie și ne plasăm în dezarmonie, ne îmbolnăvim spiritual, psihic sau fizic. Terapia înseamnă mai întâi de toate: să creăm spațiul în care propriul sunet poate vibra din nou, un spațiu în care să putem să-l redescoperim și să-l recuperăm fără teamă.

A fi sănătos înseamnă a fi din nou întreg. Întreg înseamnă să descoperim că nu trăim despărțiți de ceilalți sau de viață. Vibrăm împreună ca într-o mare simfonie – în plenitudine se află posibilitatea.

Trăirile traumatice tulbură și împiedică această posibilitate și ne depărtează de sunetele noastre. În Phronetik se oferă metode care permit: stergerea tiparelor dezarmonice, crearea de noi tipare armonice, pline de viață, și rescrierea unor principii paralizante în principii stimulative. Ceea ce este întunecat și greu cedează locul luminii și destinderii.

În art-terapia Phronetik care a luat naștere din principiile fundamentale ale foneticii, acest proces de mai sus are loc prin intermediul formelor, imaginilor. Imaginea în cazul de față nu este un comentariu sau o încercare de ajutor într-un proces. Este expresia procesului. Este o experiență reală, materială. Este calea și expresia a ceea ce se poate transforma în corpul energetic și ceea ce transformă.

Art-terapia Phronetik ne învață limbajul imaginilor – în toate aspectele sale, de la cele interioare până la cele materiale. O muncă imagistic-artistică prin care ne putem asigura de noi înșine, ne putem transforma, descoperii ceea ce suntem și vrem să devenim, prin care noi descoperim unicitatea fără a ne simți singuri. Ea este redată într-un limbaj care are multiple posibilități și cuvinte: mișcarea, imaginile interioare/imaginația, exprimarea prin forme în spațiu (sculptura, modelaj), desenul/grafica, imaginea video, pictura cu toate materialele ei și multe altele. ACEST limbaj este de o minunată bogăție.

Art-terapia Phronetik ne arată un drum pe care individul nu se mai confruntă cu sine ci se compune cu sine, se regăsește și trăiește în *aici și acum* , dând expresie propriei sale ființe și realizându-și propria natură.”

Rolul psihologului este acela de a modela și de a încuraja exprimarea liberă, spontană, într-o atmosferă degajată, în care copilul se simte în siguranță și protejat. Este bine cunoscut faptul că arta, creația artistică, permite terapeutului accesul liber în latura interioară a copilului. Cei mici vor

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

exprima astfel sentimentele ascunse și le vor elibera prin intermediul materialelor specifice creației artistice. Pentru că cei mici sunt încurajați să se exprime prin desen, prin terapie li se dezvoltă simțul formelor, a culorilor și abilitățile de muncă. În plus, lucrul în grupuri îi ajută să se integreze mai ușor și chiar să-și dezvolte valorile morale și spirituale.

Bibliografie:

- READ, Herbert, *Modern Sculpture*, Thames and Hudson, London & New York, 1999, p. 136, 157 2.
- MARK DEL VECCHIO , *Postmodern Ceramics*, Thames & Hudson, New York, 2001, p. 15, 29, 135 3.
- ALLEN, Pat B., *Art is a way of knowing*, Boston: Shambhala Publications, Boston, 1995 4.
- MALCHIODI, Cathy A., *The soul's palette: drawing on art's transformative power health and well-being*, Shambhala Publication, Boston, 2002
- ARON RUBIN, Judith, *The art of art therapy*, New York: Brunner/Mazel, 1984
- McNIFF, Shaun, *Art Heals. How Creativity Cures the Soul*, Shamballa Boston & London, 2004
- CSIKSZENTMIHALY, Mihaly, *Flow: The Psychology of Optimal 20 21 Experience*, Harper& Row, New York, 1990
- GOLEMAN, Daniel, *Emotiile distructive. Dialog stiintific cu Dalai Lama consemnat de Daniel Goleman*, traducerea Laurentiu Staicu, Editura Curtea Veche , Bucuresti, 2005

VALENȚELE ART-TERAPIEI ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV-EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII ALE COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

**Profesor, Stoican Paraschiva Paula -
Școala Gimnazială Specială Nr.10 – București**

Art-terapia învață copiii și oamenii mari deopotrivă, să se exprime, să dea frâu liber creativității. Fie că este art-terapie prin pictură, art-terapie prin modelaj, art-terapie prin joc, art-terapie prin teatru sau dans, copilul învață să devină el însuși, să se exprime liber, să devină încrezător în forțele sale proprii, să comunice și să relaționeze, într-un cuvânt, să fie un copil fericit.

Art-terapia este o oportunitate pentru fiecare de a se exprima spontan și autentic, o experiență care în timp duce la împlinire personală, vindecare emoțională și profundă transformare.

Art-terapia se definește ca fiind un grup de metode psihoterapeutice în care rolul central în recuperarea bolnavului îl joacă creativitatea artistică. Primele ateliere de terapie creativă, de terapie prin arta, apar în 1950 în Anglia și SUA. În 1952, mai mulți profesioniști francezi se grupează și înființează atelierele de meditație artistică de la spitalul Saint Anne din Paris. După 1990, terapia creativă se îndreaptă către câmpul cultural, social, educativ, socio-educativ, ieșind din cantonarea din zona psihiatriei. În prezent art-terapia este utilizată ca instrument de lucru în programele de psihoterapie experiențială, gestalt-terapie, psihoterapia copilului etc.

Art-terapia folosește arta ca mijloc de expresie pentru comunicarea gândurilor, atitudinilor, conflictelor, sentimentelor mai degrabă decât țințirea spre judecarea produselor finale estetice după standardele externe. Aceste mijloace de expresie sunt la îndemana oricui, nu sunt doar daruri artistice. În zilele noastre art-terapia este utilizată cu succes atât în diagnosticarea și tratarea tulburărilor psihice cât și pentru optimizare și dezvoltare personală.

Pentru a ne putea exprima avem nevoie de multe ori de un mediu sau de un grup care să ne ajute, să ne dea încredere, să ne valorizeze și să corespundă nevoii de siguranță.

Una dintre funcțiile majore ale art-terapiilor expresive este încurajarea și dezvoltarea unor relații interpersonale mai bune și intensificarea comunicării interpersonale. Artele vizuale ajută copilul să se integreze într-o situație socială, să coopereze în grup. Astfel, copiii au posibilitatea de a-și elibera tensiunile, de a-și exprima emoțiile și de a comunica cu ceilalți prin modalități foarte diferite de cele cunoscute până în acel moment.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Pentru copiii, atelierul de art-terapie este locul în care își exprimă emoțiile, trăirile, temerile și dorințele. Rolul psihologului este acela de a modera și de a încuraja exprimarea liberă, spontană, într-o atmosferă degajată, în care copilul se simte în siguranță și protejat.

Tehnicile utilizate în art-terapie sunt desenul, pictura, modelajul de plastilină sau lut, colajul din elemente independente (plante sau elemente textile), mișcarea, metafora, teatrul. Gânduri, atitudini, modalități de acțiune, de decizie, tipuri de comunicare și de relaționare în grup sunt devoalate, aduse la suprafață prin intermediul tehnicilor artistice enumerate mai sus. Copiii au astfel posibilitatea de a se cunoaște prin intermediul produsului finit realizat. Ei pot observa ceea ce le place sau ce nu le place la propria persoană. Văd cum pot să îmbunătățească propriul comportament și chiar își propun pași de acțiune pentru o mai bună performanță în situația dată.

Mecanismul psihologic pe care se bazează utilizarea acestor tehnici este proiecția. Artele vizuale constituie o cale de evaluare a personalității, a capacităților și dificultăților de a se adapta la mediul social. Problemele neconștientizate sunt exprimate simbolic în produsele creației artistice ale persoanei.

Art-terapia este o formă de educație, o metodă ideală pentru relaxare, de rezolvare naturală a problemelor. Este un mijloc de recuperare afectiv-emotională a copiilor; are efect curativ, are posibilitatea să descopere potențialul personal și să-l folosească în scopul de a vindeca răni „interioare” și o stare de spirit, o creație care se adresează sufletului.

Așadar, este benefică atât persoanelor cu deficiențe cât și persoanelor fără deficiențe. O activitate de desen, pictură, dramaterapie, origami, modelaj etc. poate elibera pe oricine de anxietăți, de stresul de peste zi, de tensiunile acumulate și poate reda buna dispoziție, confortul, starea de bine oricărei persoane, fie ea copil, tânăr sau senior. Se poate face individual sau în grup.

Art-terapia dezvoltă inteligenta emoțională, stimulează toate canalele senzoriale, dezvoltă capacitatea de a te exprima repede și ușor, încorporează frumosul în viața și activitatea noastră, dezvoltă imaginația creatoare, stimulează creativitatea. Tot ea e aceea care facilitează comunicarea interpersonală, face să crească sociabilitatea persoanei, să se adapteze mult mai ușor, să rezolve eficient stări conflictuale. Prin tehnicile specifice art-terapiei, copilul își activează potențialul creativ pentru o mai bună autoexplorare și înțelegere a propriilor emoții și sentimente, îi învață pe copii să devină încrezători în forțele proprii, să comunice și să relaționeze cu cei din jur, să se exprime spontan și autentic, ceea ce duce în timp la împlinirea personală și vindecare emoțională.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Terapia prin arta este o terapie alternativă care se adresează în special copiilor și adolescenților care sunt reticenți la metodele tradiționale. Această metodă poate fi aplicată și în cazul adulților, care reușesc astfel să depășească anumite probleme personale, reușesc să se cunoască mai bine, să aibă mai multă încredere în propria persoană și să depășească limitele comunicării. Terapia prin artă este recomandată și toxicomanilor, persoanelor marginalizate și bătrânilor.

Terapia prin artă, numită de specialiști și art-terapie, este o formă de dezvoltare a creativității și o cale de exprimare a sentimentelor copiilor. Stimularea imaginației întărește personalitatea copilului, îl face să înfrunte mai ușor tot ceea ce-l rănește, ce îi face rău.

Diferența dintre arta propriu-zisă și terapia prin ea este următoarea: în artă, beneficiarul este opera, pe când în cazul art-terapiei, beneficiarul este copilul, arta fiind doar un mijloc de dezvoltare pus la dispoziția lui. Psihologii care au aplicat terapia prin creație au constatat că pe lângă creativitate și comunicare, aproape toți copiii au avut salturi considerabile în plan cognitiv, intelectual și afectiv-emoțional.

Problemele ce pot fi ameliorate prin art-terapie sunt diverse: timiditatea; labilitatea emoțională; problemele de integrare în grădinițe sau școli; respectul redus față de sine; negativismul; nervozitatea accentuată; hiperactivitatea; tulburările de limbaj; randamentul școlar slab; depresia.

Terapia prin artă îl ajută pe copil să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de anxietățile și tensiunile acumulate, să dezvolte abilități de comunicare și să exerseze și optimizeze propriile capacități de relaționare cu ceilalți copii și cu adulții, ajutând în final, la elaborarea unor strategii de rezolvare a conflictelor.

Câteva dintre beneficiile art terapiei:

- dezvoltarea inteligenței emoționale, - dezvoltarea abilităților de exprimare, - comunicare și relaționare, - creșterea adaptării în societate, - o dezvoltare armonioasă, echilibrată, responsabilizare, - dezvoltarea inițiativei, - dezvoltarea imaginației și a spiritului creativ, - reducerea tensiunilor și a anxietății, - dezvoltarea unor instrumente sănătoase de rezolvare a conflictelor și dezvoltarea stimei de sine.

Art-terapia este o activitate care utilizează toate formele expresive, pictura, sculptura, muzica, literatura, poezia, teatrul, și dansul ca mijloace de punere în valoare și îmbogățire a personalității fiecăruia, ajutându-l să exprime emoțiile profunde și dificultățile pe care le întâmpină

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

sau pur și simplu să se dezvolte armonios. Copiii au rareori limbajul și dezvoltarea cognitivă necesare procesării și redării experiențelor lor numai prin intermediul cuvintelor, astfel încât ei își completează comunicările în mod spontan cu ajutorul formelor simbolice de expresie și comunicare, cum ar fi joaca, metaforele și o varietate de imagini vizuale, auditive și kinestezice. Nu există modalitate corectă sau greșită în exprimarea emoțiilor prin art-terapie.

S-a dovedit că art -terapie are valențe benefice asupra copiilor cu deficiență mintală, nu numai pe planul echilibrării emoționale, ci și pe planul compensării personalității lor marcate de deficiență, fiind un mijloc agreabil și util pentru integrarea lor psihosocială.

Bibliografie:

*Aron, Rubin, J., *Artterapia, teorie și tehnică*, București, Editura Trei, 2009.

*Bratu , M., *Dimensiunile creativității în structura personalității puberilor și adolescenților cu dizabilitate mintală*- teză de doctorat, 2009.

*Crețu ,V., *Dezvoltarea copilului pe arii de autonomie și câmpuri sociale prin activitate și participare*-București, Editura Printech, 2003.

*Matei , R., Popovici, D.V., *Terapie ocupațională pentru persoane cu cerințe speciale*, Constanța, Editura Muntenia, 2005.

*Eftimie, C., *Programa pentru disciplina opțională- Art-terapie*, București, 2003.

*Mușu,I., Păunescu, C., *Psihopedagogia special integrată*, București,Editura Pro Humanitate, 1997.

http://en.wikipedia.org/wiki/Art_therapy

COPIII CU CES ȘI BENEFICIILE ART-TERAPIEI

Prof. înv.primar Anghel Mihaela
Școala Gimnazială Radu Vodă Fetești - Ialomița

La momentul actual, *”art-terapia este considerată o activitate care utilizează metode non-verbale, având valențe psihoterapeutice, evidențiate prin obiectivarea activității imaginative într-un produs de nuanță artistică, sau prin receptarea și trăirea semnificațiilor unor asemenea produse”* (Preda, 2006). Art-terapia mai este denumită și terapie expresivă, fiind strâns legată de psihologia artei și încurajează autocunoașterea și creșterea emoțională; este un proces constituit din două părți: creație și interpretare.

Terapia prin arte expresive este o terapie multimodală integrativă ce pune accentul pe aspectele de vindecare ale procesului creativ. Mișcarea, desenul, pictura, sculptura, muzica, scrisul, sunetul și improvizarea sunt folosite într-un cadru de susținere, centrat pe copil, în care acesta își poate trăi și exprima sentimentele. Profesorii care folosesc artele expresive sunt conștienți că, implicând mintea, corpul și emoțiile, aduc în prim plan atât capacitățile intuitive, imaginative, cât și pe cele logice. Din moment ce stările emoționale sunt rareori logice, utilizarea imageriei și a modalităților nonverbale permite participantului o cale alternativă pentru autoexplorare și comunicare. Această abordare se pretează lucrului cu copiii cu cerințe educative speciale, care se bazează mai mult pe modurile vizual-spațiale de gândire, decât pe modurile verbal-analitice.

Terapia prin arta - îl ajută pe copil să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de anxietățile și tensiunile acumulate, să dezvolte abilități de comunicare și să exerseze și optimizeze propriile capacități de relaționare cu ceilalți copii și cu adulții, ajutând în final, la elaborarea unor strategii de rezolvare a conflictelor.

Iată câteva dintre **beneficiile** art-terapiei:

- dezvoltarea inteligenței emoționale,
- dezvoltarea abilităților de exprimare, comunicare și relaționare,
- creșterea adaptării în societate,
- o dezvoltare armonioasă, echilibrată,
- responsabilizare,
- dezvoltarea inițiativei,

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- dezvoltarea imaginației și a spiritului creativ,
- reducerea tensiunilor și a anxietății,
- dezvoltarea unor instrumente sănătoase de rezolvare a conflictelor și dezvoltarea stimei de sine.

Copiii au rareori limbajul și dezvoltarea cognitivă necesare procesării și redării experiențelor lor numai prin intermediul cuvintelor, astfel încât ei își completează comunicările în mod spontan cu ajutorul formelor simbolice de expresie și comunicare, cum ar fi joaca, metaforele și o varietate de imagini vizuale, auditive și kinestezice.

Tehnicile de art-terapie oferă copiilor oportunitatea de a explora și exprima, prin intermediul materialelor specifice creației artistice, dificultățile în legătură cu diversele trăiri sau relații personale, dificultăți ce ar putea fi greu de exprimat în cuvinte. Atmosfera relaxată îl îndeamnă pe copil să se exprime liber oferindu-i posibilitatea de a se descărca, de a dezvălui trăiri care, în alte condiții, par a fi inacceptabile.

Produsele activității “vorbesc” în locul copilului.

Activitățile ce se vor desfășura:

Desenul și pictura sunt utilizate pentru a ajuta copilul să devină conștient de sine, de existența sa în lume. Desenele pot fi folosite în moduri variate, cu scopuri multiple și la diferite nivele. Prin intermediul picturii (inclusiv cea cu degetele) copilul își exprimă cu ușurință emoțiile. Simplul act de a desena fără intervenție exterioară reprezintă o puternică exprimare a sinelui care ajută stabilirea identității persoanei și este o cale de exprimare a sentimentelor. Desenul le oferă de asemenea, posibilitate de a avea succes. Învățând să aibă încredere în propriile forțe, copilul se dezvoltă.

Modelajul oferă atât experiențe kinestezice, cât și tactile. Flexibilitatea și maleabilitatea lutului se potrivesc unei varietăți de nevoi. El pare să spargă adesea blocajele copilului, putând fi utilizat cu succes și de cei care au mari dificultăți în exprimarea sentimentelor. Copiii “supărați” pot simți un sentiment al controlului și stăpânirii de sine, prin intermediul lutului. Copilul agresiv poate folosi lutul pentru a-l lovi și sfărâma. Se utilizează de asemenea și plastilina. Lutul și plastilina au și un efect benefic în sensul relaxării mâinilor, în urma realizării unor exerciții specifice.

Colajul ajută la eliberarea imaginației și poate fi utilizat ca exprimare senzorială și emoțională, folosind diverse exerciții. Ajută foarte mult și în ceea ce privește îmbunătățirea motricității fine.

Poveștile și confecționarea de măști au rolul de a-l ajuta pe copil să asimileze experiențele trăite și realitatea în general. Copilul învață să dea sens lumii din afara lui dar și să-și structureze gândurile.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Alte tehnici folosite sunt teatrul de păpuși, jocul de rol, jocurile de mișcare, muzica și dansul, etc. Unul din punctele forte ale tehnicilor de art-terapie îl reprezintă faptul că pentru copil, orice exercițiu devine o joacă, îl va realiza în mod natural, fără să i se pară că depune vreun efort considerabil. Art-terapia facilitează și stimularea inteligenței emoționale, fundamentală pentru învățare și adaptare la mediul social și profesional și a inteligențelor multiple propuse de Howard Gardner care sugerează încorporarea într-o mai mare măsură în curriculum-ul artei, a activităților dedicate autocunoașterii, comunicării și învățării prin cooperare (Armstrong, 2003, p.19). Pentru ca metoda să fie eficientă este necesară identificarea și luarea în considerare a „zonei proximei dezvoltări”, termen introdus de L. S. Vîgotski pentru a sublinia relația dintre învățare și dezvoltare, termen foarte necesar educației specializate.

În concluzie, printre beneficiile art-terapiei se numără descoperirea propriilor capacități, a potențialului de schimbare/dezvoltare armonioasă, capacitatea de a se exprima liber, dezvoltarea creativității, satisfacția unui lucru făcut cu propriile forțe, încrederea în sine, sentimentul împlinirii, acceptarea de sine, descărcarea tensiunilor, cunoașterea și învățarea unei game de abilități comportamentale necesare integrării în diferite grupuri sociale. Astfel, atunci când copiii sau chiar adulții au dificultăți sau nevoi care le îngreunează accesul la mediul înconjurător și relațiile cu acest mediu, este foarte important să li se acorde ajutor de specialitate pentru a obține deprinderi și abilități în acest sens, terapia prin artă este o oportunitate excelentă pentru a crea un mediu stimulat, iar acest mediu poate fi folosit pentru a răspunde nevoilor individuale ale fiecărei persoane în parte. Prin urmare șansa individualizării abordării art-terapeutice asigură progrese semnificative. Un element esențial, care conferă și mai multă greutate tehnicii art-terapeutice este acela că aceste procedee terapeutice sunt non-invazive și ele pot fi folosite la orice categorie de vârstă și dizabilitate.

Bibliografie:

1. Bunt, L. (1994). *Music Therapy: An Art Beyond Words*, Ed. Rutledge, London and New York.
2. Preda, V. (2003). *Terapii prin mediere artistică*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
3. Suport de curs: *Terapie ocupațională și reabilitare psihosocială OO Somato – organizație activă în domeniul Sănătății Mintale*

IMPORTANȚA ATELIERELOR DE ARTTERAPIE ÎN PROCESUL DE RECUPERARE A COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

**Autori: prof. logoped Cornea Elisabeta, prof. logoped Torok Alina
Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Făgăraș**

Nu ne putem imagina copilăria fără răsetele, poznele, jocurile și originalitatea ei. Inimile și mințile copiilor devin mari prin joc, imaginație și creativitate. Despre un copil nu se poate spune că el crește și atât, trebuie să spunem că el se dezvoltă prin jocuri și activități creative, ajungând astfel să se cunoască și să se autodepășească.

Cu aceasta credință, profesorii și elevii CSEI Făgăraș desfășoară ateliere de creație și fantezie care permit dezvoltarea abilităților sociale, creative și de învățare activă a elevilor cu CES. Scopul terapeutic al acestor ateliere este de a produce o schimbare, o creștere, o echilibrare în psihicul acestor copii aflați în dificultate, de a-i ajuta să se înțeleagă, să își exprime conflictele, să se elibereze de tensiuni, să se descopere pe sine într-un mod cât mai armonios. În cadrul atelierelor elevii au ocazia să se familiarizeze cu diferite texturi, obiecte și tehnici menite să le îmbunătățească și consolideze abilitățile manuale, să le dezvolte autonomia personală și încrederea în sine, să le sporească capacitatea de concentrare, să se accepte pe sine. Totodată copiii învață să își orienteze energia în mod creativ, să tolereze frustrarea, să își deblocheze emoțiile și trăirile, depășind astfel toate blocajele derivate atât din dizabilitățile lor psihice cât și din sentimentele de inferioritate și abandon provocate de către societate.

Aici, ei pictează cu mânuțele, împletesc, cos, lipesc, decupează, modelează, realizează colaje senzoriale din mărgelute, felicitari cu tematici, mărtișoare, obiecte decorative pentru sărbătorile creștinești (Crăciun, Paște, Ziua Mamei), tablouri tematice. Rezultatele (produsele hand-made confecționate) sunt uimitoare, în ele se reflectă personalitatea fiecărui copil, unicitatea sa, bucuria momentului, inima de copil care răzbate prin intermediul mânuțelor care “meșteresc”.

Profesorii îi învață și îi îndrumă în munca lor, oferindu-le tot sprijinul necesar , în funcție de dizabilitatea cu care se confruntă.

Mijloacele creative utilizate:

- desen (liber sau tematic)
- pictură (pe diverse materiale și obiecte- icoane pe sticlă)

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- modelaj (plastilină, lut sau alte materiale)
- colaj (liber sau tematic)
- împletituri din diverse ațe
- tehnici ale hârtiei (quilling, tehnica șervețelului)
- decorațiuni de măști
- confecționare de produse decorative hand-made
- decorarea prin tehnica ”magic marble” a formelor de ipsos obținute prin turnare în matriță

Întâlnirile se derulează într-un cadru securizant, suportiv și anume cabinetele psihologice aflate în școala, unde elevilor li se dă posibilitatea să se exprime pe sine așa cum simt și așa cum pot.

Artterapia este modul subtil de a ajunge la sufletul copilului, de a vedea dincolo de aparențe, de a vedea dincolo de deficiență, de absență, de tăcere...

În aceste ateliere, copiii se simt ca acasă, simt că au valoare, că nu mai sunt stigmatizați de societate, o societate aspră, acuzatoare. Poate nici acasă nu simt că sunt în mijlocul atenției, nu simt că-si pot manifesta liber sentimentele, poate că părinții nici nu au timp să-i asculte, să-i mângâie. Cu o laudă, să-i faci să se simtă importanți. Artterapia dezvoltă inteligența emoțională, stimulează toate canalele senzoriale, dezvoltă capacitatea de a te exprima repede și ușor, încorporează frumosul în viața și activitatea noastră, dezvoltă imaginația creatoare, stimulează creativitatea. Tot ea e aceea care facilitează comunicarea interpersonală, face să crească sociabilitatea persoanei, să se adapteze mult mai

ușor, să rezolve eficient stări conflictuale. Art terapia este cea care dă persoanei o stare afectivă tonică și care îi reduce starea de tensiune sau anxietate.

Artterapia s-a dovedit a avea valențe benefice asupra acestor copii cu deficiență mintală, nu numai pe planul echilibrării emoționale, ci și pe planul compensării personalității lor marcate de deficiență, fiind un mijloc agreabil și util pentru integrarea lor psihosocială.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

TEHNICI DE ART-TERAPIE FOLOSITE ÎN RECUPERAREA ELEVILOR CU C.E.S

Profesor educator: Crăciun Daniela
Școala Gimnazială Specială „Constantin Păunescu” Iași

Arta este limbajul accesibil tuturor, indiferent de cultură, potențial intelectual, experiență sau cunoștințe. Cu ajutorul ei orice conținut devine abordabil, iar conținuturile abstracte se pot transforma cu ușurință în realități concrete. Grație unor tehnici de pictură, desen, modelaj, sculptură, dans, terapie prin teatru etc. fiecare persoană poate să își activeze potențialul creativ cu scopul de a explora și de ași înțelege mai bine emoțiile și sentimentele. Reprezintă așadar o modalitate de dezvoltare personală, un mijloc de construire a personalității, permite o conectare cu sinele, dezvoltă capacitatea de expresie și comunicarea în relațiile interumane.

Terapia prin artă ajută copiii cu probleme în ceea ce privește abilitățile de comunicare, de construire a unei relații, de integrare senzorială, ajutându-i să-și dezvolte simțul de sine. Ea poate fi un mijloc de înțelegere a stadiului emoțional al copilului, un mijloc de identificare a conflictelor sau de rezolvare a problemelor, și îi ajută pe aceștia să își exprime sentimentele sau ideile prin intermediul metaforelor și simbolurilor, dar și să facă mai ușoară adaptarea la stres. Este deosebit de utilă în lucrul cu cei care nu vorbesc, respectiv cu cei care au dificultăți în ceea ce privește exprimarea verbală.

Deși în comparație cu tehnicile clasice, tehnicile creative utilizate în terapie oferă o libertate mai mare în interacțiunea dintre terapeut și beneficiar, acest lucru nu presupune însă diminuarea importanței metodelor clasice, întrucât ele stau la baza acestuia împreună cu arta. Tehnicile de terapie creativă îl ajută pe copil să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de anxietățile acumulate, de tensiuni și să dezvolte abilitățile de comunicare și inserție socială. Diferența dintre artă și terapie creativă prin artă constă în faptul că în artă beneficiarul este opera de artă, iar în terapia creativă beneficiarul este copilul, arta fiind un mijloc de dezvoltare pus la dispoziția acestuia.

Art-terapia oferă copilului posibilitatea de a se exprima liber, într-un mediu securizat fără să simtă presiunea de a căuta cuvinte potrivite pentru lucrurile pe care le trăiește. Ele utilizează imaginile prin intermediul picturii, modelajului, colajului, nisipului, sunetului pentru a înțelege mai bine lumea interioară și exterioară.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Popa M. (1997) și Păunescu C. (1999) identifică o gama diversă de strategii și tehnici ale arte-terapiei ce pot fi adaptate atât la activitatea cu indivizii normali cât și cu cei cu deficiențe:

1. modelajul în plastilina sau lut
2. sculptura
3. pictura sau desenul
4. decorațiunile
5. confecționarea de jocuri, jucării și marionete
6. artizanatul
7. dansul, muzica, teatrul
8. terapia verbală

Modelajul în plastilină sau lut reprezintă nivelul de bază al posibilității de exprimare artistică. Contactul cu materialul, inclusiv cu lutul, induce o stare de satisfacție, de reconfort și îl ajută să manevreze tensiunile interioare spre exterior datorită faptului că poate utiliza volume și poate reprezenta în spațiu. Modelajul poate fi utilizat, la început, ca instrument de investigație, lăsând copilul să facă ce vrea cu materialul, observând în acest timp probleme copilului și schițarea căilor de terapie. Se pot nota expresiile verbale din timpul modelajului și discuțiile dintre parteneri. Produsul realizat, indiferent de valoare sa artistică, întărește motivația existențială și contribuie la schimbarea imaginii de sine. Sunt de apreciat efectele psihoterapeutice ale activității în grup și posibilitățile de afirmare de sine pe plan social, prin expozițiile organizate (la nivelul tuturor școlilor speciale).

Sculptura este inclusă de unii autori în tehnici de art-terapie. Lemnul sau alte materiale, necesită o activitate psihomotrică mai încordată și mai susținută, cu importanță în decontractarea motorie, fenomen de bază în tehnicile de relaxare. Sculptatul și transpunerea materialului în obiecte concrete asigură descărcarea tensiunilor psihice prin fenomenul de catharsis.

Un alt grup de tehnici folosite în art-terapie sunt **pictura, decorarea** pe materiale de tot felul, inclusiv pe sticlă, desenul artistic, **confecționarea** de jucării, jocuri, confecționarea de obiecte de artizanat, păpuși, măștișoare, ilustrate. Toate aceste activități pot fi folosite pentru reeducarea deficiențelor membrelor superioare, uneori și a celor inferioare (desenul și pictura efectuate cu ajutorul degetelor de la picioare) în bolile psihice, retardul mintal.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

În terapia prin pictură emoțiile, stările și sentimentele sunt exprimate prin intermediul picturii, desenului, gestului grafic și culorii. Picturile pot fi calme sau violente, trădând tot atâtea stări sufletești cu substrat psihic. Tehnici de lucru folosite sunt adesea pictura cu degetele, pictura cu picioarele, pictura cu mâinile, tehnica picturii cu buretele, tehnica paiului, pictura în laviuri, tapetul sau pictura pe verticală, tehnica stropitului (Pollock).

Decorațiunile pot fi folosite pentru a lupta împotriva tulburărilor de percepție a culorilor, dar și a altor deficiențe iar confecționarea de jocuri și jucării, marionete, ca și desenul și pictura, intră în categoria activităților ce caută o comunicare prin redescoperirea unor posibilități noi, fapt care permite proiectarea propriilor trăiri, cât și libertatea de exprimare.

Artizianatul este o modalitate de expresie ce folosește teme de inspirație folclorică, oglindește cultura satului românesc, arhitectura, obiceiurile (Covoare, bluze, căni, linguri pirogravate, sticle îmbrăcate, obiecte confecționate din scoici). Activitatea reprezintă un prilej de reeducare a gesturilor, gusturilor, mobilității articulațiilor și educarea simțului estetic.

Pantomima este un dans de exprimare a unor gesturi specifice unui personaj sau a unei acțiuni. Pantomima poate fi executată cu muzică sau fără și se pot utiliza și măști. În prima etapă se vor imita personaje cunoscute din viață sau din literatură. În cazul elevilor agresivi în prima fază se cere imitarea unui războinic (pentru detensionare), apoi imitarea unui învins.

Dansul în cuplu- este folosit mai ales cu adolescenți și reprezintă forma cea mai puternică de comunicare și relație socială. Formarea unui cuplu reprezintă o alegere, o opțiune pentru ieșirea din conflict, ieșirea din situația de marginalizare, exprimarea publică a unei inițiative și dorințe, cererea de intrare în relație, realizarea unui dialog subconștient între forțele instinctuale normale și canalizarea unor tendințe abisale, realizarea unui dialog în stil social, stabilirea unei situații afective pozitive, întărirea unui comportament social pozitiv sau eliberarea de sub tensiunea impulsurilor. Dansul în pereche dezvoltă prin tensiunile interpersonale o gamă de sentimente - pasiune, dragoste, auto valorificare, schimbarea imaginii de sine, perceperea pozitivă a celuilalt. Dansul în cuplu intensifică descărcările refulate ale unor inhibiții social-morale, având consecințe benefice asupra stării de echilibru a persoanei.

Terapia de expresie verbală. Consecințele deficiențelor de limbaj asupra individului sunt pe de o parte influența unui limbaj degradat ce i-a modificat individului capacitatea de adaptare socială, iar pe de altă parte imaginea valorii sale și a altora a fost afectată prin utilizarea unui limbaj deficitar. În cazul terapiei de expresie verbală se vizează, în primul rând catharsisul, prin trei

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

modalități: a. repovestirea liberă a unor întâmplări conflictuale; b. povestirea în scris a situației declanșatoare de conflict; c. i se dă subiectului o temă și i se cere să-și imagineze cum va decurge acțiunea-se recurge la discuții libere pe baza tehnicilor individuale.

Recitirea de poezii: - selecția unei poezii pe care o preferă; - se va recita și se va imprima pe bandă; - se va asculta banda și apoi se va recita. Este o tehnică indicată pentru însușirea corectă a sunetelor, a semnificației lor, de pronunție corectă, insistându-se pe aspectele afective ale limbajului.

Teatralizarea sau interpretarea de roluri - rolurile vor fi alese de fiecare subiect și învățate – se are grijă ca semnificația și conținutul materialului de învățat să fie adaptat scopului. Se urmărește astfel o învățare comportamentală și socială. Rolul poate fi al celui care îl joacă, un rol complementar sau un alt rol. Principiul de bază este de a schimba rolurile între protagoniști. Se ajunge la un fenomen de interacțiune care prin intermediul rolurilor devine acțiune.

Interpretarea prin raporturi acționale (copilul poate avea ca parteneri o persoană reală) exprimă modelul și pe sine însuși. Se vor respecta următoarele condiții: 1. Timpul - plasarea acțiunii poate să cuprindă toate ipostazele timpului- trecut, prezent, viitor; 2. Gradul de realism - Ceea ce este real; - Ceea ce este posibil; - Domeniul imaginației; 3. Moduri de comunicare - Nonverbal; - Verbal.

Muzicoterapia este o terapie non-verbală, care utilizează sunetul și muzica sub toate formele lor. Există două maniere de lucru: una activă, în care copilul relaționează și se exprimă prin intermediul instrumentelor muzicale și a propriului corp, și alta receptivă, pasivă, în care copilul ascultă muzica și apoi verbalizează. Studiile demonstrează că prin terapia prin muzică scade tensiunea, se reduc durerile, se reduce tensiunea musculară, se încurajează mișcarea pentru refacerea fizică. Muzica stârnește sentimentul de siguranță, senzația de calm și combate depresia, îmbunătățește coordonarea, atenția și capacitatea de concentrare. Pe baza terapiei prin muzică se îmbunătățește atât starea fizică cât și cea mintală a copilului, și chiar performanțele sale în plan social.

Principalul obiectiv al meloterapiei este acela de a stabili contactul cu elevul cu deficiențe și de a facilita comunicarea între el și educatorul transformat în terapeut. Pentru atingerea acestui scop, se sugerează realizarea unei diferențieri tranșante între utilizarea muzicii în sens terapeutic și utilizarea acesteia în diferite activități recreative. Cercetările au demonstrat că, instrumentele de percuție, cum ar fi castanietele, clopotele, tamburinele, țambalele, xilofonele, facilitează comunicarea, mai ales în cazul copiilor cu handicap mintal mai sever sau al celor timizi și anxioși.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Terapia educațională realizată prin muzica apelează la următoarele tipuri și forme de organizare și desfășurare a activităților muzicale: cântecul, jocurile muzicale, jocurile muzicale-exercițiu, jocurile cu text și cântec, audițiile muzicale. Dintre toate acestea cântecul are impactul cel mai puternic asupra dezvoltării psihicului copilului. Este scop și mijloc în terapia educațională, întrucât prin el se concretizează majoritatea obiectivelor muzicoterapiei. Datorită accesibilității lui și a conținutului său variat se dezvoltă vocea, auzul muzical, se formează deprinderea de a cânta individual sau în grup, se dezvoltă dragostea față de muzica și activitate. Selecționarea va respecta principiul accesibilității astfel încât la început se vor folosi linii melodice scurte cu ambitus mic, ritm simplu, curgător, cuvinte ușor de pronunțat cu conținut lesne de asimilat, apoi treptat se va mari ambitusul.

Terapia prin intermediul culorilor, cunoscută **drept cromoterapie**, este folosită adesea în lucrul cu elevii cu deficiențe. Culoarea este doar o formă de lumină vizibilă, de energie electromagnetică. Toate culorile curcubeului au propriile proprietăți vindecătoare. În lucrul cu elevii se pot folosi obiecte, lumina (tubul interactiv cu bule, mingea magică, norișorul cu lumini, proiectorul mobil, dușul de lumini, cascada de lumini, sfere și cuburile de lumini, materiale fluorescente: tubul, pânza, lâna, particule, steluțe) sau doar rugămintea de a se gândi la o anumită culoare.

Folosirea art-terapiei este foarte folositoare în lucrul cu elevii cu deficiențe, ele având numeroase scopuri dintre care îmbunătățirea motricității fine și grosiere, dezvoltarea abilităților de viață independentă, dezvoltarea abilităților de a se juca cu plăcere cu o altă persoană, dezvoltarea abilităților de a se deschide emoțional și de a-și exprima propriile trăiri și dorințe, diminuarea stresului și a anxietății, învățarea bazelor comunicării cu o altă persoană, stabilirea unei legături cu o altă persoană, diminuarea efectelor secundare ale disfuncției de integrare senzorială, inclusiv anumite stereotipii, învățarea construirii unui joc, a unei povești etc. descoperind propriile limite și capacități.

Bibliografie:

1. *Să înțelegem Autismul*, Karen Siff Exkorn, Editura Aramis, 2005
2. *Terapie ocupațională pentru persoanele cu cerințe speciale*, Doru Vlad Popovici, 2004
3. *Cartea Albă a Psihopedagogiei Speciale*, Adrian Roșan, 2013, (articol *Terapia prin arte ca metodă de recuperare a adulților cu dizabilități intelectuale*, Anca MERCEA -ILIEȘ)

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

4. *Ghid de bune practici în domeniul educației și asistenței copiilor cu deficiențe mintale*, Asociația Clara, Liceul Tehnologic Special „Ion Pillat” Dorohoi, mai 2015

DESENUL- MODALITATE DE TERAPIE ȘI COMUNICARE

**Profesor psihopedagog Terec Éva Gizela
Școala Gimnazială Specială- CRDEII, Cluj- Napoca**

Stimularea spiritului copiilor prin intermediul artelor constituie o obligație. Artele reprezintă o componentă indispensabilă a unei pedagogii interactive, care valorizează creativitatea elevilor. Nu numai emisfera stângă se cere a fi antrenată, ci și cea dreaptă, care vizează afectivitatea și spontaneitatea creativă.

Valențele emoțional-estetice pot fi potențate nu numai prin intermediul disciplinelor de profil, ci prin toate activitățile instructiv-educative, fapt ce necesită pregătirea tuturor profesorilor în direcția formării propriei sensibilități, dar și pentru formarea sensibilității elevilor, în vederea receptării semnificațiilor estetice.

Metodele specifice educației estetice sunt: exercițiul, explicația și demonstrația. Vom spune despre exercițiu, că poate să îmbrace mai multe forme: exersarea unor capacități perceptive (ascultarea, discriminarea formelor și culorilor), exerciții de traducere reciprocă a limbajelor artistice (de trecere de la limbajul muzical la cel literar sau plastic, printr-o povestire sau vizualizare a fluxului sonor) sau exerciții tehnice (repetare la instrumente, exersări cromatice, mișcări coregrafice).

Explicația intervine ca moment introductiv în achiziționarea de cunoștințe teoretice sau în dobândirea de deprinderi specifice. Demonstrația stă mai mult la îndemâna profesorului specializat într-un domeniu al artei.

Jocul și învățarea oferă copilului nenumărate prilejuri de a-și combina și recombina reprezentările de care dispune, de a construi realul din propriile sale imagini. Copilul dispune nu numai de capacitatea de a se juca și învăța, ci și de aceea de a crea. În activitatea creatoare a copilului participă însă nu doar imaginația, ci și importante elemente de idee, deprinderi și priceperi.

Aceste aspecte pot fi evidențiate în desenele copiilor. Pentru a desena, copilul trebuie să țină un creion în mână, să miște mâna pe hârtie, ori pentru aceasta el trebuie să-și elaboreze o serie de deprinderi și să depășească diverse dificultăți care îi apar în cale. Deși toate aceste elemente sunt subordonate activității de desenare, fără ele desenarea nu poate fi executată.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Există particularități specifice ale desenului la fiecare dintre substadiile de dezvoltare.

În prima perioadă, copiii desenează la întâmplare, fără intenții clare, fragmentar, specific pentru ei fiind incapacitatea generală de asamblare.

În a doua perioadă, copiii trec prin faza clișeeilor, un fel de desene stereotipe, ce sunt repetate ori de câte ori este nevoie în alte contexte grafice. De data aceasta însă, elementele desenului încep să se asambleze între ele. Specifice sunt compozițiile liniare, nivelările mărimilor obiectelor, adăugirile unor numeroase elemente suplimentare.

În a treia perioadă copiii încep să facă abstracție de elementele care nu au importanță pentru subiect, fapt care face ca desenele lor să fie aparent mai sărăcicioase. Cresc însă capacitățile de redare corectă a mărimilor obiectelor și, mai ales, a relațiilor dintre ele.

O mare importanță o are coloratura afectivă a creațiilor. Aceasta se vede și din felul cum utilizează copiii culorile în desen. Treptat, ei încep să sesizeze semnificația afectivă a culorilor.

EVOLUȚIA DESENULUI

Spre vârsta de 18 luni debutează primele semne grafice, dacă anturajul îi pune la dispoziție materiale. Desenul se înscrie până la 8-9 luni în cadrul activităților ludice. Prin intermediul lui se poate urmări evoluția gândirii simbolice și a structurii cognitive progresive a spațiului reprezentat. După PIAGET, desenul devine un mijloc de exteriorizare și de cunoaștere a universului spiritual al copilului și o formă de echilibru între lumea lui interioară și solicitările lumii exterioare.

OSTERRIETH studiază desenul copilului și remarcă importanța ajungerii acestuia la realismul vizual. În concepția lui, în orice fază desenul se găsește raportat la devenirea adultă. Desenul reprezintă o activitate dificilă, deoarece este îmbinarea capacităților intelectuale cu elementele psihomotricității.

Presupune operări cu elemente spațiale, procese complexe de analiză, comparare și sinteză, coordonare ochi-mână, respectarea raporturilor spațiale și a dimensiunilor: sus- jos, la fel, stânga-dreapta, mic- mare, lângă, plasarea corectă a elementelor de desenat pe suprafața plană în poziție verticală, orizontală sau oblică sub anumite unghiuri.

Desenul pentru copilul deficient mintal este o activitate dificilă, deoarece desenul spontan nu se manifestă. Se pot observa reproduceri lacunare, erori ale formei prin lipsa de adâncime și de perspectivă, prin caracterul static al imaginilor, prin tendința stereotipă de repetare a unor elemente.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Activitatea de desenare trebuie concepută și desfășurată astfel, încât să trezească și să mențină interesul, să mobilizeze afectivitatea, asigurând plăcerea muncii efectuate și bucuria succesului.

Din primele clase se pot practica: hașurarea sau colorarea unor contururi gata executate, aplicarea șabloanelor și copierea de contururi pe hârtie semitransparentă aplicată direct pe model.

Se pot utiliza procedee de desen schematic elementar: măsurare, tăiere, decupare, lipire, asamblare. Aceste activități se asociază cu modelajul în plastilină, împunsături cu acul, cusături pe carton sau materiale textile, decupaj de carpete și covoare după model.

La unii deficienți mintal ritmul, echilibrul, contrastele, armonia, măsura sunt inaccesibile. Reprezentările se șterg repede, atenția este de scurtă durată. Desenele sunt lipsite de originalitate, expresivitate, claritate; unii deficienți mintal rămân în faza realismului neizbutit.

Apar supradimensionări, perspective prin rabatare, persistă unele forme. Culoarea nu are un rol constructiv sau impresiv, exprimă doar trăirile interioare. Îngustimea câmpului perceptiv dă imagini lacunare, fragmentare, ireale. Există adaosuri și omisiuni absurde. Abandonează ușor sarcina. Prin culoare se descoperă și se descarcă psihic. Utilizează ilogic culorile: figuri umane monocrome, fețe albastre, păr verde, oameni de zăpadă și brazi roșii. Spațiul plastic este ori deschis, gol, simplist și static sau, dimpotrivă, este aglomerat, greu, brut, sumbru, bizar, grotesc și neechilibrat. Utilizarea unui spațiu grafic exagerat de mic poate fi un semn de dezechilibru.

Concepția simbolică asupra spațiului propune o divizare a foii de desen în trei zone orizontale și două verticale: zona orizontală superioară ar simboliza idealul, zona mediană-centrul de interes cotidian al copilului, zona orizontală inferioară- pulsunile sale primitive, banda verticală dreaptă ar reprezenta viitorul, iar cea stângă- trecutul.

Impresiile de tristețe sau de bucurie, de armonie sau tensiune pot fi citite din desenele copiilor. Culorile calde sunt apanajul copiilor deschiși, bine adaptați grupului, în timp ce culorile neutre sau reci caracterizează copiii închiși în ei înșiși, independenți și adesea agresivi. Prezintă interes și alegerea nuanțelor și repartizarea acestora: suprapunerea exprimă conflictul dintre diverse tendințe, izolarea acestora exprimă rigiditate și teamă, amestecul fără discriminare ar exprima imaturitate și impulsivitate.

După F. MINKOWSKA, copilul senzorial se interesează de obiecte familiare, îi place să le acumuleze, ceea ce dă desenului impresia de extremă bogăție. În peisaje apar case, arbori, străzi, personaje în detaliu, fiecare obiect este reprezentat cu o grijă deosebită, totul este viu, totul se

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

mișcă, totul este în curbe și sinusoidale. Iubește tonurile vii, realiste, culoarea domină forma și dă ansamblului o impresie de lumină și viață.

Copilul rațional este exact opusul: construcția este precisă, echilibrată, statică, trăsăturile sunt nete, domină simetria, obiectele lăsând între ele suprafețe vide.

Repetarea unor teme are o mare valoare indicativă. În desenul satului sau orașului, la copiii instabili emoțional, apar cu mai mare frecvență străzi lungi și sinuoase.

Ceea ce privește Testul Omulețului, deficientul mital se desenează pe sine în 80% din cazuri, culorile dominante fiind: negru 90%, roșu 60%, galben 40%, maro 35%, albastru 30%, violet 28%, verde 18%.

Vârsta omulețului la majoritatea copiilor coincide cu cea a autorului. Tendințele de personalizare apar la vârstele mai mari sau la copiii cu imaginație bogată.

Enumerăm câteva dintre elementele cele mai frecvente care pot apărea în desenele elevilor, precum și semnificația lor: solul, pământul- hrană, siguranță, munții rotunjiți evocă sânii mamei, iar cei ascuțiți- frică, constrângere, soarele- simbol patern, poate avea semnificație prietenoasă sau agresivă, norii- amenințare, apa- imaginea mamei, apare mai frecvent la copiii cu enureză, zăpada- univers înghețat, lipsit de căldură afectivă, florile- simbol al feminității, al bucuriei, dacă sunt stereotipe, preocupări sexuale, păsările- dorința de afecțiune, satisfăcută sau nu, animale domestice- compensarea unui sentiment de abandon, copacul- nevoia de protecție, dacă e plin de fructe, dorință de reușită, casa- importanța căminului, fumul ieșind din horn poate reprezenta atmosfera caldă din cadrul familiei . La copiii instituționalizați găsim case cu multe etaje, biserici.

Simbolurile materne și paterne indică importanța părinților pentru copii prin afecțiune sau așteptarea afecțiunii, frică sau căutarea siguranței. Dacă mediul este prea decorativ, este prezentă dorința de refugiu sau absența imaginii paterne coerente.

RECUPERAREA PRIN TERAPIA OCUPAȚIONALĂ

Poate fi aplicată cu succes în toate formele de dizabilități. Printre terapiile ocupaționale semnificative, la care psihopedagogii și educatorii își pot aduce o contribuție importantă sunt: ludoterapia, artterapia, meloterapia, terapia prin dans, și ergoterapia.

Se știe, că unii copii cu dizabilități manifestă un interes viu pentru muzică, dans, pictură, joc, confecționarea unor obiecte, ceea ce poate constitui nu numai moment de consumare a energiei, dar și de formare a unor abilități motrice, practice, ori de formare a unor deprinderi profesionale.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

În același timp, prin aceste forme de terapie se urmărește și înlăturarea unor comportamente agresive, dar și maturizarea afectivă, stimularea activității psihomotorii și formarea automatismelor adaptative. Se va stimula dezvoltarea sentimentelor de cooperare și munca în echipă, a spiritului de stăpânire de sine și de autocontrol, de antrenare în activități care să-i aducă copilului satisfacție și să-l ajute să înțeleagă succesul.

Efectele optime ale recuperării se apreciază în condițiile formării unor calități fizice și psihice, care permit subiecților să ajungă la un anumit nivel de autonomie personală, exercitarea unor ocupații sau profesii, formarea unor comportamente adecvate la situație, capacitatea de a comunica prin limbaj oral și scris, conturarea unor interese cât mai diverse, formarea simțului de responsabilitate și de autocontrol, însușirea abilităților motorii și a dexterității manuale.

Bibliografie:

1. Badea, Elena, *Cunoașterea personalității copilului prin desen*, Psihologia, 1997/ 1
2. Golu, Pantelimon, Zlate, Mielu, Verza, Emil, *Psihologia copilului*, E.D.P., București, 1994
3. Păunescu, Constantin, Mușu, Ionel, *Recuperarea medico- Pedagogică a copilului handicapat mintal*, Editur Medicală, București, 1990.
4. Verza, Emi, *Psihopedagogie specială*, E.D.P., București, 1997

DEZVOLTAREA PERSONALĂ A ELEVILOR PRIN ART-TERAPIE

**Profesor Moraru Cristina Elena
Scoala Gimnazială Specială Tichilești
com. Tichilești, județul Brăila**

Astăzi în școlile incluzive elevii sunt antrenați în diferite activități de art-terapie, evenimente, serbări școlare, acțiuni de voluntariat menite să contribuie la formarea unor competențe sociale și civice, orientând copiii spre progres. În sistemul educațional s-a afirmat un sistem de activități terapeutice care să perfecționeze în permanență tendința de dezvoltare a elevilor prin orientarea spre satisfacere a intereselor și opțiunilor individuale ale elevilor. Studiile efectuate de către cercetări au identificat patru tipuri de școli, fiecare reprezentând anumite caracteristici în relația familie-școală:

- ✓ Școala ierarhică, autoritară- care oferă posibilități minimale de cooperare, cadrul didactic are monopolul cunoașterii pedagogice și intervenția externă este exclusă în procesul decizional
- ✓ Școala participativă - comunitatea, elevul sunt resurse importante în procesul educativ
- ✓ Școala comunitară - apelează la resursele comunității
- ✓ Școala autonomă - exclude orice intervenție exterioară, dar valorifică potențialul participativ al elevilor.

Art-terapia reprezintă folosirea terapeutică a creației artistice pentru îmbunătățirea stării emoționale a persoanelor care au diferite dificultăți de viață sau a celor care își doresc dezvoltarea personală. Atelierele de art -terapie propun un loc de exprimare liberă și creativă a emoțiilor, ideilor, frustrărilor, anxietăților, în forme și culori, un suport și o însoțire în evoluția fiecăruia de către un psihoterapeut specializat care asigură un cadru protector, bazat pe încredere.

Art-terapia folosește tehnici creative precum desenul, pictura, modelajul, teatrul, dansul, muzica sau marionetele, pentru a ajuta fiecare persoană să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de anxietățile acumulate, de tensiuni și să faciliteze comunicarea și relaționarea.

Ideea de bază în art-terapie este aceea că procesul creativ ajută oamenii în dezvoltarea abilităților personale și interpersonale (comunicare, relaționare, inteligență emoțională), în creșterea stimei de sine și a autoconștientizării, în gestionarea comportamentului și reducerea stresului, în dezvoltarea capacităților cognitive prin stimularea atenției, imaginației și a gândirii; toate acestea desfășurându-se în atelierul de art-terapie sub îndrumare unui psihoterapeut ce coordonează întreaga

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

activitate. Putem afirma că activitatea se bazează pe recunoașterea faptului că gândurile și emoțiile fundamentale, ce vin din inconștient, capătă expresie mai degrabă în imagini decât în cuvinte. Nu există modalitate corectă sau greșită în exprimarea emoțiilor prin art-terapie. Nu trebuie să excelezi în pictura sau sculptură, ci trebuie doar să te simți liber și să te exprimi liber.

Art-terapia învață copiii și oamenii mari deopotrivă, să se exprime, să dea frâu liber creativității. Fie că este art-terapie prin pictura, art-terapie prin modelaj, art-terapie prin joc, art-terapie prin teatru sau dans, copilul învață să devină el însuși, să se exprime liber, să devină încrezător în forțele sale proprii, să comunice și să relaționeze, într-un cuvânt, să fie un copil fericit.

Prin activitățile de art terapie se dorește satisfacerea curiozității elevilor cu cerințe educaționale speciale, crearea unei comunități școlare care își cunoaște și își valorifică tradițiile, învață să descopere, stimulează participarea și are o imaginație aparte. În același timp, în opinia mea, aceste relații pot consolida și pot conduce la instaurarea unui sistem de cooperare și educarea nonformală va reprezenta, astfel, un mod de dezvoltare a abilităților, posibilitatea deschiderii unor noi orizonturi.

Terapia prin artă- îl ajută pe copil să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de anxietățile și tensiunile acumulate, să dezvolte abilități de comunicare și să exerseze și optimizeze propriile capacități de relaționare cu ceilalți copii și cu adulții, ajutând în final, la elaborarea unor strategii de rezolvare a conflictelor. Iată câteva dintre beneficiile art terapiei:

- ✓ dezvoltarea inteligenței emoționale,
- ✓ dezvoltarea abilităților de exprimare, comunicare și relaționare,
- ✓ creșterea adaptării în societate,
- ✓ o dezvoltare armonioasă, echilibrată,
- ✓ responsabilizare, dezvoltarea inițiativei,
- ✓ dezvoltarea imaginației și a spiritului creativ,
- ✓ reducerea tensiunilor și a anxietății,
- ✓ dezvoltarea unor instrumente sănătoase de rezolvare a conflictelor și dezvoltarea stimei de sine.

Pe lângă rolul instructiv educativ aceste activități terapeutice ajută și la recuperarea elevilor privați de libertate și aici pot aminti: vizita la grădina zoologică cu elevii de la ciclul primar - terapia cu animale este recomandată pentru responsabilizarea elevilor. Vizita la grădina zoologică întregeste tabloul terapiei prin menținerea atenției concentrate, exersarea percepțiilor, dezvoltarea

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

reprezentărilor. Elevii sunt mai receptivi la ceea ce li se arată și apoi vor să audă ceea ce li se spune în legătură cu mediul, fiind dispuși să coopereze în acest sens. Aceste activități trebuie să fie incluse în mod gradat, în acord cu particularitățile de vârstă-preponderent la ciclul primar - cunoștințele științifice - ciclul gimnazial.

Serbarea poate fi modalitatea eficientă de cultivare a înclinațiilor artistice ale elevilor contribuind la dezvoltarea armonioasă a personalității lor. Vizitele la muzeul de istorie Carol I-Brăila, expozițiile organizate în cadrul Bibliotecii Județene Panait Istrati sunt un mijloc de a intui și prețui valorile culturale, istorice ale comunității noastre.

Carnavalul este o manifestare veselă, antrenantă, plină de mișcare și surprize, participanții îmbracă diverse costume care întruchiează diferite personaje, rolul terapiei fiind de a stimula imaginația elevilor.

Concursurile sunt forme competiționale de activitate extrașcolară, organizată pe diferite teme.

Vizionarea și spectacolele constituie o altă formă de art terapie în școală prin care elevul face cunoștință cu lumea minunată a artei, arta filmului dă copiilor iluzia realității. Această formă de activitate îl pune pe elev în postura de spectator, dar valoarea metodei rezidă în faptul că ea constituie o sursă inepuizabilă de impresii puternice și apelează permanent la afectivitatea copilului, în sufletul elevului reapar trăirile afective, emoțiile puternice, sentimentele morale care se vor transforma ulterior în convingeri ferme pe parcursul procesului instructiv educativ. Vizionarea unor filme, spectacole de teatru poate fi o sursă de informare, dar și un punct de plecare pentru organizarea unor acțiuni interesante.

Psihodrama este o metoda de terapie ce facilitează continuarea și încheierea diverselor trăiri și acțiuni ale copilului (întâmplări din trecut, situații neterminate, dorințe, evenimente traumatice, situații viitoare etc.) sub forma dramatizării, jocului de rol și prezentării dramatice de sine.

În concluzie, printre beneficiile art-terapiei se numără descoperirea propriilor capacități, a potențialului de schimbare/dezvoltare armonioasă, capacitatea de a se exprima liber, dezvoltarea creativității, satisfacția unui lucru făcut cu propriile forțe, încrederea în sine, sentimentul împlinirii, acceptarea de sine, descărcarea tensiunilor, cunoașterea și învățarea unei game de abilități comportamentale necesare integrării în diferite grupuri sociale.

Bibliografie:

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- 1) Ionescu, M, Chis, I, *Mijloace de învățământ și integrarea acestora în activitățile de instruire și autoinstruire*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001,
- 2) Stefan, M, *Lexicon pedagogic*, Editura Aramis, București, 2006,
- 3) Mogonea, F, *Pedagogie pentru viitorii profesori*, Editura Universitaria, Craiova, 2010

ART-TERAPIA ÎN TULBURĂRILE EMOȚIONALE ALE COPILULUI ȘI ADOLESCENTULUI

prof. Durlă Maria-Mirela
Grădinița P.P. Nr. 3, loc.Petroșani, Jud. Hunedoara

*Motto: „Doamne, acordă-mi seninătatea de a accepta lucrurile pe care nu le pot schimba, curaj să pot schimba lucrurile pe care le pot schimba și înțelepciunea de a vedea diferența”.
(Rugăciunea Seninătății)*

CUVÂNTUL ARTĂ DUCE CU GÂNDUL la: creativitate, dans, teatru, muzică sau pictură. Să continuăm jocul: apar termeni ca suflet și sensibilitate. De aici rezultă că sentimentele condiționează existența artei. Și cum reciproca este valabilă, a apărut Art Terapia, “o îmbinare între cultură și mijloace terapeutice, pentru a crea o formă psihică și fizică de optimizare”.

Atât copiii din centrele de plasament, persoane cu probleme fizice sau psihice, cât și adulții cu probleme personale, care au nevoie de mai multă încredere în ei înșiși, sunt ajutați cu acest tratament care folosește arta. „Este cea mai ușoară formă de terapie care dă rezultate. Anumite boli se pot ameliora doar prin muzică, teatru sau dans, fără veșnicile medicamente”, (psiholog Gabriela Romanet).

Procesul art-terapeutic presupune din partea artistului aplicarea unor mijloace artistice în vederea facilitării exprimării non-verbale a emoțiilor.

Tulburările emoționale în vârsta copilăriei și adolescenței precum și abordarea multiaxială a acestora din punct de vedere terapeutic presupune o experiență îndelungată și o circumstanță temeinică a aspectelor neurobiologice, a tablourilor neuroclinice, a modalităților de exprimare verbală și non verbală, precum și a microgrupului familial și social în care trăiește copilul.

În tulburările dispoziției mergând până la riscul suicidar sunt cunoscute cercetările în domeniul neuromediatorilor- serotonină, noradrenalină, dopamină precum și a axului hipotalamo-hipofizar. În cazul serotoninei este vorba despre o hipoactivitate, iar în cazul axului hipotalamo-hipofizar este vorba despre o hiperactivitate. Importante sunt și cercetările recente de neuroimagistică.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Din punct de vedere anamnestic sunt importante următoarele aspecte:

- antecedentele heredo-colaterale semnificative (tulburări psihice, abuz de substanță, dizarmonii de personalitate- la genitori);
- tabloul clinic identificat uneori indirect prin observație și exprimare nonverbală poate identifica: tulburări ale dispoziției, instabilitate, iritabilitate, impulsivitate, agresivitate, tulburări de concentrare, sereotipii și bizarerii, anxietate de separare, ticuri.

Anamneza oferă informații valoroase referitoare și la funcționarea familiei, performanța academică, tulburările de identitate cu impact asupra stimei de sine generatoare de distres.

Art-terapia reprezintă o metodă valoroasă în diagnosticul tulburărilor emoționale ale copilului. Prin gestul grafic copilul comunică o multitudine de aspecte corelate cu trăirile sale, cu căutarea identității, cu anxietățile generate, cu mediul familiar și profesional cu situațiile de neglijare și abuz. Este exprimată agresivitatea, frustrarea, tendința de dominare, stima de sine scăzută, rivalitatea în fratrie, absența speranței, tristețea, mecanismele de compensare și de apărare a eului, aspecte psihotraumatice semnificative, soluții de rezolvare a situațiilor traumatice.

Ca metodă terapeutică art-terapia are valențe terapeutice în:

1. Realizarea unei terapii prin:

- detensionarea copilului și familiei
- condiționări pozitive repetate
- posibilitatea exprimării nonverbale a unor situații traumatizante prin anihilarea a sentimentului de rușine și a criticii din partea celorlalți
- relaționarea interpersonală și comunicare cu ceilalți membri ai grupului. – dezvoltarea unor aptitudini și motivații
- creșterea stimei de sine și găsirea unor mecanisme adecvate de rezolvare a situațiilor traumatizante
- adecvarea comportamentului la solicitările grupului și înțelegerea nevoilor celorlalți.

2. Rezultatele și beneficiile terapiei prin arta

Terapia prin arta a avut rezultate impresionante în cazul persoanelor și copiilor cu handicap fizic sau mental. Mai mult decât atât, este uimitor faptul că terapia prin arta are numeroase beneficii asupra pacienților oncologici, lucru testat și confirmat de către dr. Mugur Ciumageanu, medic psihiatru, psiholog și psihoterapeut.

3. Punctual, printre beneficiile terapiei prin arta se numără:

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- tratarea timidității
- depresia
- tulburările mentale și emotionale
- traumele provenite din matratăre și violența domestică
- consolidarea respectului de sine
- distrugerea blocajelor emotionale
- eliberarea tensiunii, a sentimentelor negative
- eliminarea frustrărilor.

Terapia prin arta este utilizată pentru dezvoltarea psihică și emoțională a copiilor și a adulților. Aceasta formă de terapie are rolul de a dezvolta capacitatea de autoînțelegere, comunicarea și relațiile interumane, dar și de a elabora strategii sau de a rezolva conflicte.

Bibliografie:

1. AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION, Manual de Diagnostic și Statistică a tulburărilor Mentale DSMIV-TR- 2000- Asociația Psihiatrilor Liberi din România 2003, p 39-133.
2. MENTAL HEALTH, PSYCHIATRY AND THE ARTS- a teaching handbook- Reacliffe Publishing, Oxford- New York, Victoria Tishler.
3. EINON Dorothy, Creative Child- Recognize and Stimulate your Child's Natural Talent, Barron's, 2010
4. KAPLAN & SADOK, Manual de buzunar de psihiatrie clinică, Editura medicală 2001, p. 175 - 221
5. KAPLAN & SADOK Study Guide and Self-Examination Review in Psychiatry Wolter Kluver -Lipp

INTEGRAREA COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

**Dvorniceanu Elena Prof. Înv.Preșcolar
Școala Gimnazială Găneasa, Loc.Găneasa,Jud.Olt**

Autorul Alois Gherguț subliniază că educația integrată a copiilor cu cerințe educative speciale, urmărește dezvoltarea la aceștia a unor capacități fizice și psihice care să-i apropie cât mai mult de copiii normali, a implementării unor programe cu caracter corectiv-recuperator, stimularea potențialului restant, ce permite dezvoltarea compensatorie a unor funcții menite să le suplinească pe cele deficitare, crearea climatului afectiv în vederea formării motivației pentru activitate, în general și pentru învățare, în special asigurarea unui progres continuu în achiziția comunicării și a cogniției, formarea unor abilități de socializare și relaționare cu cei din jur, formare de deprinderi cu caracter profesional și de exercitare a unor activități cotidiene, dezvoltarea comportamentelor adaptative și a însușirilor pozitive ale personalității, care să faciliteze normalizarea deplină. Cercetătorul sus numit demonstrează că copilul nu poate răspunde în mod eficient cerințelor specifice comunității normalilor și dacă eșecurile se repetă pe perioade lungi de timp, el se poate deforma și chiar regresa în plan psihic, soluții de prevenire a acestor eșecuri, ce se concentrează în pregătirea suplimentară a copilului cu CES pentru integrare și pe parcursul integrării.

Principiile care stau la baza educației speciale sunt:

- Copiii au dreptul să învețe împreună, indiferent de dificultăți și de diferențe.
- Fiecare copil este unic și are un anume potențial de învățare și dezvoltare.
- Școala și comunitatea asigură șanse egale de acces la educație pentru toți copiii.

Datorită folosirii termenilor: deficiență sau handicap ca modalitate de "etichetare", unele persoane cu deficiențe preferă să fie numite "persoane cu dizabilități".

Dificultăți/tulburări specifice de învățare - concept folosit în locul acelor termeni, care, utilizați în descrierea unui copil/persoane, pot determina traume sau stigmatizări.

Exigențele educației incluzive nu pot fi tratate izolat. Ele trebuie să facă parte dintr-o strategie educativă globală. În ultimul deceniu au devenit vizibile eforturile de angajare a învățământului într-un proces de restructurări profunde, menit a schimba grila de valori a educației în acord cu democratizarea întregii societăți, unde asigurarea respectării dreptului la educație pentru toți copiii (art. 28 din Convenția Drepturilor Copilului) și egalizarea șanselor de succes ale acestora au reprezentat și continuă să reprezinte obiectivele esențiale. Una dintre aceste provocări este și

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

necesitatea schimbării viziunii asupra copiilor cu C.E.S. și încercarea de a le oferi o viață normală prin transformarea reprezentărilor sociale și renunțarea la etichetări și stigmatizări.

Scopurile principale ale relației dintre școală, familie și comunitate, în vederea integrării copiilor cu nevoi speciale sunt:

- informarea și sensibilizarea comunității locale cu privire la posibilitatea recuperării, educației chiar și pentru copiii ce au abandonat școala;
- sporirea conștientizării din partea comunității școlare a necesității implicării în transformarea școlii într-o școală integrativă;
- schimbarea mentalității și atitudinii opiniei publice față de copiii cu nevoi speciale;
- dezvoltarea unei rețele de cooperare în domeniul educației, implicată în procesul de integrare (ex.: poliția, serviciile sociale, spitale, etc.);
- implicarea părinților copiilor din clasă în vederea reacționării mai rapide la probleme și acordarea sprijinului suplimentar copiilor cu nevoi speciale;
- implicarea comunității în sprijinul acordat copiilor cu nevoi speciale;
- elaborarea programelor școlare de informare și pregătire a comunității locale pentru educația incluzivă, prin aceasta înțelegând adaptarea școlii la cerințele speciale ale fiecărui copil, indiferent de problemele acestuia, și nu a copilului la cerințele școlii, găsirea unor strategii didactice adecvate, a unor metode și tehnici de lucru specifice: planificare, instruire, evaluare.

Paralel, prin integrare, se realizează și o pregătire psihologică a subiectului, care să contribuie la crearea unor stări efectiv emoționale corespunzătoare, în care confortul psihic este menținut de satisfacțiile în raport cu activitățile desfășurate. Raportul relației, socializare, integrare, incluziune are în vedere implicațiile practice și teoretice ce privesc evoluția sistemului de organizare a educației speciale și a pregătirii copiilor pentru integrarea și incluziunea în activitățile profesionale și în colectivitățile sociale.

Integrarea școlară a copiilor cu cerințe speciale în învățământul de masă presupune:

- a educa copiii cu cerințe speciale în școli obișnuite, alături de copiii normali;
- a asigura servicii de specialitate (recuperare, terapie educațională, consiliere școlară, asistență medicală și socială etc.) în școala respectivă;
- a acorda sprijinul necesar personalului didactic și managerilor școlii în procesul de proiectare și aplicare a programelor de integrare;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- a permite accesul efectiv al copiilor cu cerințe speciale la programul și resursele școlii obișnuite (biblioteca, terenuri de sport etc);
- a încuraja relațiile de prietenie și comunicarea între toți copiii din clasă/școală;
- a educa și ajuta toți copiii pentru înțelegerea și acceptarea diferențelor dintre ei;
- a ține cont de problemele și opiniile părinților, încurajându-i să se implice în viața școlii;
- a asigura programe de sprijin individualizate pentru copiii cu cerințe speciale;
- a accepta schimbări în organizarea și dezvoltarea activităților instructiv-educative din școală.

Un criteriu fundamental de diferențiere a formelor de integrare se referă la durata prezenței copilului cu CES în școala obișnuită. Astfel putem întâlni:

- forme de integrare totală – elevii cu CES petrec tot timpul în școala obișnuită cu excepția eventualelor programe terapeutice care se pot desfășura în spații special destinate acestui scop;
- forme de integrare parțială – elevii cu CES petrec doar o parte din timpul său în școala obișnuită sau la anumite discipline școlare unde pot face față;
- integrare ocazională – participarea în comun la diferite excursii, serbări, întreceri sportive, spectacole etc.

De altfel nu trebuie să uităm că omul , ca ființă socială , este dependent de ceilalți oameni. Această dependență înseamnă de fapt ajutor, posibilitatea de a comunica , de a coopera.. Acest lucru dă naștere la sentimentul de apartenență și solidaritate umană, precum și la sentimentul de securitate al individului.

Unul dintre drepturile fundamentale ale copilului este acela de a fi susținut în valorificarea maximală a propriilor capacități, ceea ce reprezintă criteriul șanselor egale în educație ce nu poate fi realizat decât în condițiile unei abordări diferențiate, nu izolate sau segregate. În fond copiii cu cerințe educative speciale se raportează la sprijinul necesar acordat strict copilului, pentru a putea depăși dificultățile cu care se confruntă și care reprezintă obstacole în procesul adaptării sociale .

Bibliografie:

- Gheorghe RADU, "Introducere în psihopedagogia specială"
- Cristian BUICA, "Principiul normalizării. Formarea atitudinilor pozitive ale personalului didactic privind integrarea copiilor în dificultate"

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- Ordinul 5.379 al ministrului educației și cercetării privind metodologia de organizare și funcționare a serviciilor educaționale prin cadre didactice de sprijin-itinerante pentru copiii cu cerințe educative speciale școlarizați în învățământul de masă.
- Verza, E., Paun, E., „Educatia integrata a copiilor cu handicap”, Unicef, 1998.
- Vrașmaș, T. , „Învățământ și / sau incluziv” , Ed. Aramis ,2001

VALENȚELE ART-TERAPIEI ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV-EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII ALE COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

**Enache Veronica - Învățător Itinerant și de Sprijin
C.S.E.I. Brăila**

Terapia prin artă îl ajută pe copil să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de anxietățile și tensiunile acumulate, să dezvolte abilități de comunicare și să exerseze și optimizeze propriile capacități de relaționare cu ceilalți copii și cu adulții, ajutând în final, la elaborarea unor strategii de rezolvare a conflictelor. Dintre beneficiile art terapiei amintim:

- dezvoltarea inteligenței emoționale,
- dezvoltarea abilităților de exprimare,
- comunicare și relationare,
- creșterea adaptării în societate,
- dezvoltare armonioasă, echilibrată, responsabilizare,
- dezvoltarea inițiativei,
- dezvoltarea imaginației și a spiritului creativ,
- reducerea tensiunilor și a anxietății,
- dezvoltarea unor instrumente sănătoase de rezolvare a conflictelor și dezvoltarea stimei de sine.

Art-terapia utilizează toate formele expresive: pictura, sculptura, muzica, literatura, poezia, teatrul, și dansul ca mijloace de punere în valoare și îmbogățire a personalității fiecărui copil, ajutându-l să exprime emoțiile profunde și dificultățile pe care le întâmpină sau pur și simplu să se dezvolte armonios. Copiii au rareori limbajul și dezvoltarea cognitivă necesare procesării și redării experiențelor lor numai prin intermediul cuvintelor, astfel încât ei își completează comunicările în mod spontan cu ajutorul formelor simbolice de expresie și comunicare, cum ar fi joaca, metaforele și o varietate de imagini vizuale, auditive și kinestezice. Tehnicile de art-terapie oferă copiilor oportunitatea de a explora și exprima, prin intermediul materialelor specifice creației artistice, dificultățile în legătură cu diversele trăiri sau relații personale, dificultăți ce ar putea fi greu de exprimat în cuvinte. Atmosfera relaxată îl îndeamnă pe copil să se exprime liber oferindu-i

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

posibilitatea de a se descărca, de a dezvălui trăiri care, în alte condiții, par a fi inacceptabile. Desenul și pictura sunt utilizate pentru a ajuta copilul să devină conștient de sine, de existența sa în lume. Desenele pot fi folosite în moduri variate, cu scopuri multiple și la diferite nivele. Prin intermediul picturii (inclusiv cea cu degetele) copilul își exprimă cu ușurință emoțiile. Simplul act de a desena fără intervenție exterioară reprezintă o puternică exprimare a sinelui care ajută stabilirea identității persoanei și este o cale de exprimare a sentimentelor. Desenul le oferă de asemenea, posibilitatea de a avea succes învățând să aibă încredere în propriile forțe, copilul se dezvoltă. Modelajul oferă atât experiențe kinestezice, cât și tactile. Flexibilitatea și maleabilitatea lutului se potrivesc unei varietăți de nevoi. El pare să spargă adesea blocajele copilului, putând fi utilizat cu succes și de cei care au mari dificultăți în exprimarea sentimentelor. Copiii “supărați” pot simți un sentiment al controlului și stăpânirii de sine, prin intermediul lutului. Copilul agresiv poate folosi lutul pentru a-l lovi și sfărâma. Se utilizează de asemenea și plastilina. Lutul și plastilina au și un efect benefic în sensul relaxării mâinilor, în urma realizării unor exerciții specifice. Modelajul este una dintre activitățile preferate de copii. Colajul ajută la eliberarea imaginației și poate fi utilizat ca exprimare senzorială și emoțională, folosind diverse exerciții. Ajută foarte mult și în ceea ce privește îmbunătățirea motricității fine. Poveștile și confecționarea de maști au rolul de a-l ajuta pe copil să asimileze experiențele trăite și realitatea în general. Copilul învață să dea sens lumii din afara lui dar și să-și structureze gândurile. Alte tehnici folosite sunt teatrul de păpuși, jocul de rol, jocurile de mișcare, muzica și dansul, etc.

Prin art terapie oamenii pot găsi eliberarea și integrarea emoțiilor copleșitoare, crizelor sau traumelor. Astfel, se poate îmbunătăți calitatea vieții, comunicarea, creativitatea, depășirea unor momente dificile (despartiri, pierderi, blocaje).

Art terapia oferă o perspectivă ce nu poate fi disponibilă prin alte mijloace. Poate crește abilitatea oamenilor de a comunica, ajuta la reconcilierea conflictelor (interioare și exterioare), îmbunătățește gradul de conștientizare de sine, managementul comportamental, dezvoltă aptitudini sociale.

Margaret Naumburg, educator și terapeut ce a folosit pentru prima dată art terapia ca formă distinctă de psihoterapie, spunea că exprimarea prin artă este o cale de manifestare a imaginilor existente în inconștient. Art terapia a fost folosită pe o gamă largă de populație, de la copii mici până la vârstnici, de la veterani la prizonieri și oameni cu dizabilități psihice și fizice, inclusiv la copiii cu

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

tulburări din spectrul autist. În multe țări art terapia este văzută ca fiind o terapie complementară sau ajutătoare în cadrul terapiei copiilor cu autism, alături de terapia prin muzică, terapia prin joc etc.

Terapia de expresie grafică și plastică cuprinde modelajul, desenul, pictura, sculptura. Aceste activități ajută copilul să se exprime uneori mai repede și mai ușor decât prin comunicarea verbală. Atunci când desenează sau modelează copilul își proiectează o parte din experiențele, trăirile și atitudinile sale, acest lucru conducând la o relaxare, liniștire pentru el.

Valoarea și eficiența terapiei și a caracterului său compensator crește atunci când copiii sunt activați și conținuturile temelor plastice sunt atent selecționate.

Lucrez cu 20 de copii cu cerințe educative speciale integrați în învățământul de masă ca învățător itinerant și de sprijin, cu vârste cuprinse între 5 și 16 ani, cu diagnostice diferite, copii cu intelect de limită, cu tulburări de învățare, cu deficiențe ușoare, moderate, handicap asociat, ADHD etc. Sunt diferiți și fiecare necesită altă abordare, altă strategie. Un lucru e cert, toți sunt bucuroși, încântați, atunci când avem activități ocupaționale, abilități practice. Participă cu plăcere la diverse activități și mă întreabă mereu când mai facem astfel de activități. I-am implicat de fiecare dată în concursuri, festivaluri, expoziții etc și sunt foarte fericiți atunci când munca le este răsplătită cu laude, diplome. Astfel, ei sunt valorizați și motivați totodată când văd că pot face lucruri pentru care sunt apreciați și încrederea în sine crește și sunt mai pozitivi.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Bibliografie

Ghergut, A, 2013, *Sinteze de psihopedagogie specială, Ghid pentru concursuri si examene de obținere a gradelor didactice*, Ediția a III a, Editura Polirom, Iasi.

Gherguț, A, 2006, *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii diferențiate și incluzive in educatie*, Editura Polirom, Iași.

w.w.w.google.ro, Ghid de bune practici în domeniul educației și asistenței copiilor cu deficiențe mintale.

POTENȚIALUL VINDECĂTOR AL TERAPIEI PRIN ARTĂ

prof. înv. primar ETEM ȘENIZ
Școala Gimnazială "Lucian Grigorescu", Medgidia

Exprimarea prin artă creează o stare de bucurie, ameliorează anxietatea și, de asemenea, permite copiilor, tinerilor să acționeze ca o persoană plină de încredere, permite să treacă mai ușor de experiențele și sentimentele dificile sau stresante. Terapia prin arta nu se adresează doar celor ce au anumite probleme sau afecțiuni, ci este pentru noi toți, cei ce ignorăm sau ne-am pierdut creativitatea, partea ludică, legătura cu simțurile noastre.

Prin intermediul art-terapiei se poate modela personalitatea copilului, dar se pot forma și anumite abilități ale acestuia, susțin specialiștii. Mai exact, practica ajută la dezvoltarea capacităților de exprimare verbală și nonverbală, a dorințelor, a sentimentelor și a trăirilor. De asemenea, poate crește stima de sine și îl ajută pe copil să se cunoască mai bine și să se accepte. „Art-terapia este indicată atunci când cel mic suferă de anumite blocaje emoționale, mai ales că-l ajută să se elibereze de tensiuni, de stres, dar și de frustrări și sentimente negative“, adaugă psihologul. Nu în ultimul rând, ajută la dezvoltarea capacităților cognitive, cum sunt memoria, atenția, limbajul și gândirea.

Arta își manifestă potențialul vindecător atunci când suntem absorbiți, implicați și în strânsă legătură cu ceea ce experimentăm, cu lumea internă, cât și cu cea externă. Uneori practicarea terapiei prin arta este o activitate legată în primul rând de corpul nostru, este despre a vedea, a atinge, a permite senzațiilor și percepțiilor să existe și să fie simțite.

Desenul, pictura, muzica, asemenea jocului sunt o modalitate de exprimare liberă a copiilor, a tinerilor, a tuturor celor care își pot exprima astfel mai bine conflictele interioare, dar pe care nu le-ar putea pune în cuvinte. Activitatea artistică oferă o oportunitate pentru orice persoană să evite experiențele stresante de exprimare și să-și formuleze experiența proprie la un alt nivel prin desen, pictură, muzică și dans

Chiar dacă uneori uităm sau ne este greu să credem că și un copil special poate face lucruri la fel de frumoase ca și ceilalți, ei reușesc să ne demonstreze că pot realiza la fel de multe lucruri ca și ceilalți copii. Pe lângă bucuria și plăcerea pe care le au copiii pe parcursul desfășurării activităților artistice, se urmărește și dezvoltarea abilităților de socializare în grup, motricitatea fină și abilitățile artistice.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Studiile au demonstrat că art terapia este eficientă în tratamentul unei game variate de situații dificile precum anxietate, depresie, traumă, furie și probleme psiho emoționale.

Art- terapia este un proces terapeutic benefic persoanelor de toate vârstele: copii, adolescenți, adulți și vârstnici, care pot întâmpina dificultăți fizice , emoționale, spirituale sau intelectuale:

- copiilor (preșcolari, școlari) cu dificultăți de comunicare, autism, cu stima și respectul de sine reduse, cu probleme de integrare și adaptare în grădinițe și școli, cu randament școlar slab, tulburări de limbaj, hiperactivitate, timiditate și nervozitate exagerată.
- adolescenților care întâmpină dificultăți în a depăși criza adolescenței (adaptarea la starea adultă, exprimarea independenței, viața sexuală și experiența maritală etc.) și părinților acestora, care au nevoie de suport și informații pentru a gestiona adecvat această perioadă din viața copiilor lor.
- persoanelor care suferă de anxietate, stres, depresie, dificultăți în a-și gestiona propriile emoții.
- persoanelor ce au nevoie de susținere și ascultare în timpul unei perioade dificile: doliu, divorț, șomaj, examene și care își pot pierde temporar interesul față de sine și față de ceilalți.

Din moment ce stările emoționale sunt rareori logice, utilizarea imaginației și a modalităților nonverbale permite participantului o cale alternativă pentru autoexplorare și comunicare. Această abordare se pretează lucrului cu copiii cu deficiențe mentale, care se bazează mai mult pe modurile vizual-spațiale de gândire, decât pe modurile verbal-analitice. Astfel, conceptele verbale dezvoltate prin limbaj, pot fi de asemenea, dezvoltate prin activitatea artistică și pot fi înțelese prin intermediul artei: desen, pictură, sculptură etc. Terapeutul trebuie să fie receptiv și în același timp să fie capabil să abordeze sentimentele de frustrare și anxietate, generate de provocările procesului de creație.

Autismul afectează grav partea de comunicare și relaționare cu mediul înconjurător . În art-terapia cu copilul cu autism se creează un spațiu sigur, eliminând astfel frustrările și stările de agresivitate. Este o terapie la îndemâna tuturor, părinți sau specialiști deopotrivă. Procesul creației oferă la un rezultat palpabil, produsul artistic.

În art- terapie sunt câteva obiective ce trebuie atinse:

- *Integrarea și reglarea senzorială.*

Art- terapia poate furniza un mediu sigur persoanei cu autism, o integrare senzorială și explorare plăcută, oferind un mediu calm și primitiv .

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- *Redarea emoțiilor - exprimarea de sine.*

Copilul cu autism înseamnă că mental, psihic și emoțional este supus unui stres foarte mare.. Dezvoltarea capacității de a-și exprima emoțiile printr-o formă sau alta reduce stresul și implicit stările agresive.

- *Rezolvarea deficiențelor motorii, formarea unor abilități grafice.*

Se realizează reglarea motrică fină prin exerciții grafice și se creează un spațiu relaxant și ludic.

- *Rezolvarea deficiențelor în relațiile sociale.*

Se facilitează socializarea și relaționarea cu alte persoane.

- *Eliminarea stării de anxietate.*

Arta oferă toate mijloacele de relaxare și încredere în sine, eliminând frustrările și implicit stările de anxietate.

- *Dezvoltarea capacității cognitive, a atenției.*

Dezvoltând capacitatea persoanei cu autism de a se “juca” cu elementele de limbaj artistic, se reușește reglarea atenției.

Art- terapia este în special indicată pentru copiii la care introspecția este adesea dificilă, copii cu deficiențe mentale, dar și pentru adolescenți, adesea refractari la abordarea clasică. La adulți, metoda este foarte bună pentru persoanele care au dificultăți în a problematiza prin cuvinte sau care, din contră, vorbesc ușor despre problemele lor fără să progreseze în acest fel, la persoanele marginalizate pentru care crearea unei opere reprezintă o revalorizare a lor.

Bibliografie:

Dumitru G.; Bucurei C.; Cărăbuș C., „*Integrarea elevilor cu cerințe educative speciale*”, Timișoara, Editura Mirton, 2006.

Miftode, V. (coord.), „*Dimensiuni ale asistenței sociale: forme și strategii de protecție a grupurilor defavorizate*”, Editura Eidos, Botoșani, 1995.

EURITMIA – TERAPIA VINDECĂRII UNOR DEZECHILIBRE SOMATICE ȘI PSIHICE LA COPIII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

Profesor – educator : Dascăl Ramona-Maria
Școala Gimnazială Specială C.R.D.E.I.I. Cluj-Napoca

În ultimii ani, atenția este îndreptată în sfera activităților de terapie educațională.

Aplicarea programelor educațional –terapeutice a avut în vedere caracterul complex și integrativ al acestora, organizarea lor în perspectiva școlii incluzive și a principiilor educației integrate și valorificarea resurselor de învățare conexe, oferite elevilor cu cerințe educative speciale de către școală, familie și mediul social (alcătuit din contextul actual și cel ulterior învățării). Acest demers oferă o mare deschidere spre normalitate, ceea ce în viziunea contemporană, înseamnă a oferi persoanelor cu cerințe educative speciale modele și condiții de viață cotidiană cât mai apropiate de condițiile și modurile de viață obișnuite. Normalizarea trebuie percepută ca un proces reciproc de acceptare a persoanelor cu dizabilități de către comunitate și de participare a acestora la viața comunității.

În scopul ameliorării programelor de recuperare și terapie a elevilor cu cerințe speciale, Carol Ouvry a propus în anul 1987 un curriculum-model pentru elevii cu deficiențe intelectuale, structurat pe patru arii de dezvoltare:

- a) *Aria de dezvoltare fizică* – având ca obiectiv central mișcarea corpului, motricitatea grosieră, imaginea corporală, manualitatea, fizioterapia;
- b) *Aria de dezvoltare perceptivă* – având ca obiectiv central percepția motorie și conștientizarea aferențelor senzoriale
- c) *Aria de dezvoltare intelectuală* – având ca obiectiv central formarea abilităților cognitive și a comunicării;
- d) sociale.

Pornind de la acest curriculum-model au fost dezvoltate în timp mai multe forme de terapie incluse în categoria terapiilor educaționale (terapia ocupațională, terapia cognitivă, *Aria de dezvoltare personală și socială* – având ca obiectiv central independența copilului într –un mediu cât mai restrictiv posibil, cu componentele autonomia personală, autonomia socială și competențele psihoterapia de expresie, meloterapia, ludoterapia, dezvoltarea autonomiei personale, euritmia etc.)

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Euritmia este o formă de educație și terapie elaborată și aplicată la începutul secolului XX de către Rudolf și Marie Steiner, având la bază suite de mișcări însoțite de acorduri muzicale adaptate tipurilor de mișcare, care completează specificul metodicii Waldolf de a introduce într-un mod particular fiecare conținut, fie el noțional sau de formare a unor deprinderi, folosește ca model de redare corpul uman, evidențiind intervale, tonuri muzicale, sunete rostite printr-o anumită expresie gestuală a brațelor, a palmelor și a corpului, într-o unitate dinamică.

Euritmia nu reprezintă o asociere simplă a elementelor de meloterapie cu cele din registrul psihomotric, ea presupune și o componentă estetică prin semnificațiile gesturilor și mișcărilor efectuate, precum și o componentă cognitivă prin conștientizarea mișcărilor și elaborarea mesajului transmis prin mișcare. În timpul orelor de euritmie, copiii cu CES (cerințe educative speciale) interpretează prin mișcări sugestive întâmplări sau povestiri scurte, pe măsură ce exersează, dobândesc abilitatea de a-și controla gesturile, mișcările brațelor, locomoția și, în timp, reușesc să dea formă, prin mișcarea brațelor și a picioarelor, unor ritmuri, unor sunete care asociază gesturi specifice.

Fragmentele muzicale sau lirice care sunt transpuse euritmice rezultă din translatarea tonurilor sau a sunetelor în gesturi precise, cu o conotație specifică, nu se cer posturi, ca în balet, nu se cere un mimetism, ca la vârstele mici, ci o înțelegere a mesajului, a sunetului corelat cu mesajul și cu întreaga semnificație a gestului artistic.

Fiecare vocală, consoană și nuanță a cuvântului, a vorbirii, fiecare notă muzicală, fiecare interval sau acord muzical are o mișcare intrinsecă ce este relevată printr-un gest euritmice. Astfel, putem vorbi de o *euritmie poetică* – este vorbire,, vizibilă ‘’în spațiu și de o *euritmie muzicală* – este cântare „vizibilă ‘’ în timp (se consideră că vorbirea și cântul sunt două posibilități de exprimare a stărilor sufletului omenesc, în acest sens, euritmia este o formă de relevare a sufletului omenesc).

Nu în ultimul rând, prin euritmie putem urmări unele aspecte de natură terapeutică, ea fiind întâlnită în activitățile cu persoanele care prezintă afecțiuni sau tipuri de deficiență. (Alois Gherguț, 2007)

Bibliografie:

Alois Gherguț - ,, *Sinteze de Psihopedagogie specială*’’, ediția a II -a , editura Polirom , 2007

BENEFICIILE ATELIERELOR DE TERAPIE PRIN ARTĂ LA ELEVII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

**Doru Gabriela profesor psihopedagog
Liceul Special „Moldova”, Țirgu Frumos, jud. Iași
Doru Claudiu Emil profesor de educație fizică și sport
Liceul Teoretic Waldorf Iași**

De ce terapie prin artă? Sau cum de terapie se poate combina cu arta? În artă beneficiarul este opera de artă, iar în terapia creativă beneficiarul este copilul, arta fiind un mijloc de dezvoltare pus la dispoziția acestuia. Și de ce nu, atâta vreme cât totul se face pentru interesul și bunăstarea copiilor cu dizabilități, pentru care acest tip de terapie reprezintă un mod mult mai ușor de a-și exprima nevoile și emoțiile care nu pot fi transmise prin cuvinte.

Cu siguranță majoritatea dintre noi am desenat și nu mă refer aici numai la orele de desen din școală, ci la mici schițe sau mici „mâzgălituri” pe care le-am așezat pe foaie tocmai în ideea de a ne relaxa, sau de a ne elibera de un anumit stres, sau de o stare mai neplăcută. În egală măsură am ascultat și muzică de relaxare sau nu numai, orice alt tip de muzică, pe gustul nostru, am dansat de multe ori, poate chiar fără să ne dăm seama, dar, pentru același motiv pentru care am și desenat. Acela de a ne simți eliberați, împăcați, relaxați.

Chiar și în bucătărie, atunci când frământăm aluatul pentru a face pâine, nu facem altceva decât să modelăm, la fel cum modelăm lutul sau plastilina în copilărie și dacă ne amintim bine ne făcea mare plăcere. Și asta pentru că modelajul nostru avea o temă, transmitea ceva, construiam ceva, era un act artistic și unul de relaxare în același timp, dar, la finalul căruia aveam un produs finit, ceva al nostru, pentru care nu a fost nevoie să folosim cuvintele ci numai starea interioară.

Artterapia presupune utilizarea artei plastice (desen, pictură, modelaj, sculptură) în scop terapeutic sau reeducativ. În sens larg, artterapia presupune reunirea mai multor activități creative sub același obiectiv. Expresia generică „art-terapie” include toate formele de artă: dansterapie, meloterapie, dramaterapie, arte plastice, unele forme de ergo-terapie. În ambele accepțiuni, artterapia se desfășoară într-un cadru terapeutic derulându-se fie între două persoane, fie în cadrul unui grup.

Tocmai aceste tehnici despre care am povestit mai sus - pictura, muzica, desenul, dansul, teatrul, modelajul, colajul sunt folosite în terapia prin artă pentru a veni în sprijinul fiecărei

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

persoane și pentru a facilita procesul de înțelegere a sinelui, de eliberare a anxietăților acumulate și de facilitarea a relaționării și comunicării cu cei din jur.

Și chiar dacă nouă, aceste tehnici ne sunt aproape și ne folosim de ele uneori fără să ne dăm seama, pentru copiii cu dizabilități este nevoie de crearea acestui mediu, acestui spațiu în care ei să se simtă în siguranță pentru a-și putea exprima emoțiile. Terapia prin artă pune accentul pe puterea expresivă și relațională a artei; emoțiile estetice pot contribui, alături de cele cognitive și morale, la restaurarea stării de bine, atât în plan fizic cât și psihic a unei persoane. Pentru aceasta, terapia prin artă pune în lucru tehnici specifice, ceea ce face ca arta să devină terapeutică prin intermediul specialiștilor avizați.

În cadrul atelierelor de terapie prin artă, copiii au posibilitatea de a se cunoaște și de a se înțelege prin intermediul produsului finit. Ei au ocazia să observe ceea ce le face plăcere sau ceea ce le displace la propria persoană. Participanții au posibilitatea de a-și elibera tensiunile, de a-și exprima emoțiile și de a comunica cu ceilalți. Pentru a ne putea exprima, de cele mai multe ori avem nevoie de un mediu sau de un grup care să ne ajute. Prin tehnicile specifice art-terapiei, persoana își activează potențialul creativ, pentru o mai bună autoexplorare și înțelegere a propriilor emoții și sentimente (M. Dioșteanu, E. Năstac, 2009).

Terapia prin artă reprezintă practic o metodă de intervenție recuperatorie realizată și pusă în practică prin intermediul unor sesiuni de stimulare prin artă, muzică, mișcare, joc, povești, teatru.

Obiectivele propuse prin intermediul atelierelor de lucru care folosesc tehnici de terapie prin artă sunt: consolidarea abilităților manuale, creșterea autonomiei personale, dezvoltarea motricității generale, însușirea corectă a schemei corporale, scăderea frecvenței unor mișcări stereotipe, dezvoltarea motricității fine, creșterea capacității de coordonare oculo-motorii, creșterea achizițiilor cognitive, dezvoltarea conceptelor de culoare, formă, mărime, dezvoltării vocabularului, creșterea capacității de comunicare, creșterea gradului de socializare, stimularea creativității, dezvoltarea capacității de realizare a unor sarcini împreună cu alți beneficiari precum și creșterea gradului de securizare afectivă.

Educația/art-terapia creativă reprezintă un succes și dezvoltă abilitățile de adaptare atunci când participarea beneficiarului este de natură voluntară. Prin abilitățile de adaptare dobândite în cadrul ședințelor de art-terapie beneficiarul capătă autoritate asupra mediului înconjurător, fapt ce contribuie la sentimentul de competență.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Comunicare și procesul de creație conduc spre o stimă de sine crescută, curajul, asumarea riscului, experimentul învață noi deprinderi, îmbogățește viața, acestea având calități terapeutice incontestabile. Apar idei noi, noi căi de comunicare, noi căi de autoexprimare și noi moduri de a vedea lucrurile.

Antrenarea empatiei în relațiile interpersonale, dezvoltarea unor strategii intrapersonale și interpersonale de rezolvare a problemelor și a conflictelor, spargerea blocajelor emoționale, optimizarea capacităților de autocunoștere și dezvoltarea capacităților cognitive (memorie, atenție, limbaj, gândire etc), eliberarea de tensiuni, anxietate, înlăturarea frustrărilor acumulate și a sentimentelor negative, perfecționarea unor abilități deja formate (colaj, pictură, modelaj etc) și dezvoltarea competenței sociale, se numără printre beneficiile educației/art-terapiei creative.

Conform lui Fabini (2006), principalele efecte ale artterapiei sunt: 1. stimularea creativității și a unui mod de viață creativ 2. le redă clienților încrederea că sunt capabili să creeze ceva 3. orientează procesele inconștiente prin acțiunea creativă pentru a obține ameliorarea stării emoționale. (Revista de terapii creative-expresive și dezvoltare peronală unificatoare, Vol. 1, Nr. 1, 2014).

Bibliografie:

- ✓ Dioșteanu, M., Năstac, E., (2009), *Tehnici de lucru prin arte combinate*, Editura Egal, Bacău;
- ✓ Ioniță, S., (2012), *Art terapia în contextul serviciilor terapeutice*, Anuarul grupurilor de risc anul II;
- ✓ Pașca, M., D., Banga, E., (2016), *Terapii ocupaționale și arte combinate-repere creative*, Editura University Press, Tîrgu Mureș;
- ✓ Vatavu, N., (2014), *Artterapia, creatorul uman și sentimentul de măiestrie*, Revista de terapie creativ-expresive și dezvoltare personală unificatoare, vol.1, nr. 1;

ART - TERAPIA LA COPIII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

**Gălățan Cristina – Andreea profesor psihopedagog
Deac Ionela – Maria profesor psihopedagogie specială
CȘEI nr. 2 Bistrița**

Art – terapia este o formă de terapie expresivă care utilizează procesul creator de a face artă pentru a îmbunătăți starea fizică, mentală, emoțională a individului.

Procesul creativ implicat în exprimarea artistică a individului îl poate ajuta pe acesta să rezolve probleme și să controleze comportamente și emoții, reduce stresul, îmbunătățește stima de sine.

Art – terapia încurajează oamenii să își exprime și să își înțeleagă emoțiile prin intermediul exprimării artistice și a procesului creativ. Este o formă de terapie expresivă care folosește pensula, culorile, creta și markererele. Art – terapia combină teorii psihoterapeutice diferite.

Art – terapia este o terapie alternativă care îi poate ajuta pe elevii cu cerințe educative speciale care întâmpină probleme în procesul de dezvoltare. Sunt incluse condiții fizice, emoționale, comportamentale și terapia este construită pentru a lucra pe punctele forte ale copilului. Această terapie a înregistrat rezultate pentru copiii cu dizabilități în ceea ce privește anxietatea și creșterea nivelului de socializare. S-a demonstrat că utilizarea artei a dus la îmbunătățirea abilităților motorii și a concentrării.

Art-terapia, ca activitate, ca terapie, ca modalitate de educație, care urmărește să-i cultive copilului interesul pentru artă, pentru culoare, pentru procesul de creație, asigurând o stare de bine, de relaxare, de satisfacție, sondând potențialitățile lui nebanuite. Prin art-terapie se realizează o intervenție colectivă terapeutică și compensatorie, care vizează dezvoltarea capacităților cognitive, afective și volitive. Activitatea de art-terapie cultivă sensibilitatea copiilor, le formează și le consolidează deprinderile de coordonare psihomotrice, le armonizează mișcările, îi ajută să își exprime sentimentele, le dezvoltă personalitatea, îi face mai deschiși spre lume, mai fericiți.

Având la baza înțelegerii psihologiei copilului, teoria lui Freud, E. Kramer fundamentează ideea de artă ca scop. Art-terapia are forța de a sprijini Egoul, de a amplifica dezvoltarea sensului, de a înlesni maturizarea în general. Principala funcție a artei, în acest context, este de a contribui la dezvoltarea organizării psihice a individului, astfel ca acesta să fie capabil să funcționeze în condiții de stres fără a se deteriora. În acest sens, art-terapia devine atât o componentă a unui mediu

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

terapeutic, cât și o formă de terapie complementară. Terapia prin artă este legată de conceptul de sublimare, de plăcerea pe care o obține subiectul prin activități cu caracter artistic. Sublimarea, în viziunea lui Freud, este cel mai dezirabil mecanism de apărare al Ego-ului. Celelalte mecanisme de apărare, regresia, reprimarea, proiecția, formațiunea reacțională, raționalizarea se concretizează într-o cenzurare a energiei libidinale (Tomșa I.,R., 2012, p. 116).

Tulburările abordate prin intermediul art – terapiei sunt ADHD, autismul, tulburările de învățare și tulburările emoționale.

Această terapie se focalizează pe copilul cu cerințe educative speciale prin câștigarea de noi abilități în timp ce limitează distractorii și comportamentele dezadaptative.

Deoarece arta este o comunicare non – verbală, facilitează exprimarea gândurilor și sentimentelor conștiente și inconștiente. Terapeutul poate utiliza rezultatul muncii ca un stimul pentru a-l susține pe elev în procesul de învățare.

Terapia îi ajută pe elevi în procesul învățării. Deschide o formă de comunicare non – verbală pentru cei care întâmpină dificultăți în exprimarea emoțiilor, gândurilor (copii timizi, copii cu vocabular sărac, copii care au trăit diverse traume). Îi ajută să își identifice emoțiile și să facă față situațiilor.

Susan DuFresne spune că ”arta este vindecătoare și meditativă atât pentru copii cât și pentru profesor. Este inspiratoare și lasă spațiu pentru exprimare liberă și creativă. Artă construiește încrederea în sine. Dezvoltă abilitatea de a asculta și abilitatea de a lucra de la o bucată la un întreg.

Nancy Bailey, profesor în învățământul special, susține că arta poate echilibra câmpul de joacă deoarece copiii cu dificultăți de învățare pot excela la desen, pictură, dans sau cântat.

Art – terapia ajută la:

- îmbunătățirea motricității fine
- dezvoltarea abilității de a rezolva probleme
- îmbunătățirea comunicării și exprimării
- motivarea copiilor spre succes.

În cazul copiilor cu autism au fost observate următoarele beneficii ale art – terapiei:

- stimularea senzorială: arta este o experiență tactilă care liniștește și oferă confort
- dezvoltă abilități sociale și interpersonale
- eliberează copilul de anxietate și stres

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- este o modalitate de expresivitate pentru cei care sunt non – verbali sau care au un vocabular sărac

- controlează comportamentul: un studiu publicat în ”Journal of the American Art Therapy Association” descrie cazul unui copil de 5 ani cu dificultăți de integrare senzorială care i-a afectat comportamentul la clasă. După ce s-a intervenit prin intermediul art – terapiei, copilul și-a îmbunătățit comportamentul.

- dezvoltă abilități motorii.

Ședințele de art - terapie sunt structurate astfel încât să aibă un început, o parte în care copilul lucrează și un final, iar regulile și limitele sunt destul de clar definite. Acestea ajută copilul să-și construiască rutina de care are nevoie pentru a se simți în siguranță.

Micuții experimentează aspectul senzorial al procesului prin textura materialelor. Colajul îi ajută să înlăture anxietatea prin faptul că pot participa activ, că au libertatea de a alege materialele preferate astfel încât să se poată exprima pe sine.

Prin art- terapie se poate oferi ocazia reducerii sensibilității tactile prin expunerea la diverse materiale, se pot stimula și dezvolta abilitățile motorii fine prin tăierea, așezarea și organizarea materialelor.

Pentru că le sunt ocupate mintea și mâinile, copiii pot să-și schimbe focusul de la experimentarea copleșitoare a mediului la activități plăcute prin crearea lucrărilor de artă.

Procesul creativ și comunicarea crește stima de sine, curajul, asumarea riscului, experimentul învață noi deprinderi, îmbogățește viața, acestea având calități terapeutice incontestabile. Apar idei noi, noi căi de comunicare, noi căi de autoexprimare și noi moduri de a vedea lucrurile.

Educația/art-terapia creativă este eficientă și dezvoltă abilitățile de adaptare atunci când participarea beneficiarului este voluntară. Prin abilitățile de adaptare dobândite în cadrul ședințelor de art-terapie beneficiarul dobândește autoritate asupra mediului înconjurător, fapt ce contribuie la sentimentul de competență.

Antrenarea empatiei în relațiile interpersonale, dezvoltarea unor strategii intrapersonale și interpersonale de rezolvare a problemelor și a conflictelor, spargerea blocajelor emoționale, optimizarea capacităților de autocunoștere și dezvoltarea capacităților cognitive (memorie, atenție, limbaj, gândire etc), eliberarea de tensiuni, anxietate, înlăturarea frustrărilor acumulate și a sentimentelor negative, perfecționarea unor abilități deja formate (colaj, pictură, modelaj etc) și dezvoltarea competenței sociale, se numără printre beneficiile educației/art-terapiei creative,

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

practicată de noi cu metode ce au la bază domeniul ceramicii cu artele conexe acestei (sculptura, pictura, grafica), ceea ce sintetic exprimat este o educație/art-terapie multimodală centrată pe ceramică.

În art-terapie sunt câteva obiective pe care trebuie să ni le propunem înainte de a începe sesiunea de lucru, acestea având un caracter orientativ pentru cel care lucrează cu copilul. Obiectivele pe care ni le propunem vor fi personalizate în funcție de gradul de dezvoltare al copilului sau adultului cu autism.

Obiectivele ce trebuie atinse în terapia prin artă în autism:

1. Integrarea și reglarea senzorială

Una din afecțiunile grave ale persoanei cu autism este integrarea senzorială. Art-terapia poate furniza un mediu sigur persoanei cu autism, o integrare senzorială și explorare plăcută oferind un mediu calm și primitor făcând posibilă conștientizarea stimulilor externi prin experiența produsului artistic. În terapia prin artă se experimentează procesul de creație, acesta având ca finalizare produsul artistic care ajută la furnizarea unei istorii vizuale a procesului terapeutic.

2. Redarea emoțiilor - exprimarea de sine

Terapia ajută la dezvoltarea capacității de a-ți exprima emoțiile printr-o formă sau alta, reduce stresul și implică stările agresive. Pentru cei înalt funcționați poate fi o formă perfectă de exprimare a emoțiilor.

3. Rezolvarea deficiențelor motorii, abilități grafice

Unul din principalele obiective în art - terapie este reglarea motrică fină prin exerciții grafice, prin această metodă se creează un spațiu relaxant și ludic deopotrivă.

4. Rezolvarea deficiențelor în relațiile sociale

Prin sesiunile de art-terapie consolidăm relația dintre terapeut și pacient dar se pot construi sesiuni de grup facilitând socializarea și relaționarea cu alte persoane.

5. Pauza productivă

Dezvoltarea abilităților de petrecere a timpului liber într-un mod productiv pentru persoanele cu autism nu este deloc un obiectiv ușor de atins, dar prin art-terapie putem găsi mijloace practice de conștientizare a timpului liber productiv, art-terapia având destule mijloace la îndemână. De exemplu, coloratul poate deveni o pauză productivă.

6. Coordonarea mână-ochi

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Unul din neajunsurile persoanei cu autism este coordonarea mână-ochi. Prin sesiunile de art - erapie se ameliorează acest aspect făcându-se apel la mijloacele de exprimare artistică (desen, grafică, pictură, colaj, modelaj)

7. Eliminarea stării de anxietate

Prin art-terapie înțelegem un procedeu terapeutic ce are la bază eliminarea stărilor de anxietate și a agresivității. Prin însăși natura sa, arta oferă toate mijloacele de relaxare și încredere în sine. Tocmai produsul finit este motivația de care are nevoie persoana cu autism, iar cadrul oferit de sesiunile de art-terapie reprezintă siguranță pentru această persoană, acest lucru ajutând la eliminarea frustrărilor

8. Dezvoltarea capacității cognitive, a atenției

Dezvoltând capacitatea persoanei cu autism de a se “juca” cu elementele de limbaj artistic, făcând din acest proces o motivație pentru el, câștigăm teren în reglarea atenției și eliminăm treptat deficitul de atenție.

Este necesar ca, pentru copiii cu cerințe educative speciale, să găsim și să punem în practică cele mai bune și eficiente metode, să le adaptăm particularităților lor individuale pentru a obține rezultatele cele mai bune, iar una dintre metodele eficiente este art - terapia.

BIBLIOGRAFIE:

<http://www.arttherapyblog.com/what-is-art-therapy/#.WuSN1--FPDc>

<https://armoniepentrusuflet.wordpress.com/2016/12/08/art-terapia-in-educatia-si-recuperarea-copilului/>

<https://blog.schoolspecialty.com/benefits-art-students-special-needs/>

<http://cursuriautism.ro/terapia-prin-arta-in-autism.php>

<http://www.disabilityliving.ca/disability-canada-art-therapy-children-disabilities/>

<https://www.myautism.org/benefits-art-therapy/>

[http://psihoped.psiedu.ubbcluj.ro/caPPS/16%20-%20Anca%20\(ILIES\)%20MERCIA.pdf](http://psihoped.psiedu.ubbcluj.ro/caPPS/16%20-%20Anca%20(ILIES)%20MERCIA.pdf)

<http://www.psychologies.ro/cunoaste-te/art-terapia-pentru-copiii-cu-spectru-autist-2146557>

<http://smhp.psych.ucla.edu/pdfdocs/arttherapy.pdf>

<http://snpcar.ro/articole/494.pdf>

<https://specialresource.com/resource-center/art-therapy-children-special-needs>

VALENȚELE FORMATIV – EDUCATIVE ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV – EDUCATIVE ALE COPIILOR CU CES

Profesor Grindei Mioara Ioana
Școala Gimnazială Corbii Mari, Localitatea Corbii Mari
Profesor Grindei Marius
Colegiul „Vladimir Streinu” Găești, Localitatea Găești

Educația incluzivă are ca principiu fundamental – un învățământ pentru toți, împreună cu toți, - care constituie un deziderat și o realitate ce câștigă adepți și se concretizează în experiențe și bune practici de integrare /incluziune. Programele de stimulare timpurie a dezvoltării reprezintă o etapă decisivă în realizarea obiectivelor educației pentru toți. Acestea au o influență determinantă asupra formării inteligenței, a personalității și a comportamentelor sociale.

Educația înseamnă mai mult decât cunoștințele acumulate, înseamnă să învățăm pentru viață. Pentru profesori este o adevărată provocare stimularea toleranței și acceptarea necondiționată a diversității dintr-un grup. Ei trebuie să încurajeze cooperarea, lucrul în perechi și formarea grupurilor eterogene, cunoașterea și discutarea diverselor obiceiuri, tradiții, valori. Poate fiecare profesor a încercat să răspundă la un moment dat la întrebări de genul: De ce nu toți elevii mei progresează în același fel? Cum pot să-i ajut pe toți să înțeleagă? Cum pot să-i ajut pe cei care învață mai greu?

Un prim pas în oferirea răspunsurilor la aceste întrebări stă în faptul că profesorul ar trebui să accepte, în primul rând, diversitatea dintr-o clasă, faptul că fiecare elev are propriile sale capacități intelectuale, diferite de cele ale altor colegi, că fiecare are stilul său propriu de a învăța și fiecare are nevoile sale în privința asimilării de informații. Așadar, unul din cele mai importante aspecte ale învățământului actual este nevoia sa de adaptare la necesitățile copiilor, oricare ar fi acele necesități și oricare ar fi copiii – fie că sunt copii cu CES, fie că sunt copii cu un ritm mult mai încet de învățare.

O astfel de metodă de adaptare o constituie școala incluzivă, o școală ce se axează pe includerea acelor copiii sau chiar grupuri ce au fost anterior marginalizate și care implică în procesul de învățare și de luare a deciziilor părinții, îngrijitorii și consilierii specializați.

Școala incluzivă reprezintă o provocare pentru școlile obișnuite, însă ea nu trebuie privită ca o amenințare pentru performanța acestor școli. Multe dintre aceste instituții găsesc ca fiind dificil să integreze elevi cu nevoi speciale în cadrul claselor obișnuite. Însă această teamă

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

poate fi depășită prin educație, resurse didactice adecvate, sprijin și nu în ultimul rând credința că incluziunea este un drept moral și social ce nu poate fi negat nimănui.

Școala incluzivă presupune, în primul rând, recunoașterea dreptului fiecărui copil la educație, și apoi înțelegerea diferențelor de adaptare și învățare, specifice fiecărui copil în parte, ca fiind naturale. Observațiile la nivel de clasă confirmă faptul că nu toți copiii pot face față în mod susținut și performant cerințelor școlare, dar că, în același timp, folosind metodele potrivite de predare – învățare – evaluare și respectând ritmul propriu fiecărui copil, toți elevii pot înregistra progrese școlare, uneori acestea fiind remarcabile față de așteptările inițiale.

Ideea este ca școlile, centre de învățare și educație, să se schimbe astfel încât să devină comunități educaționale în care nevoile tuturor elevilor și profesorilor să fie îndeplinite. Școlile incluzive nu mai asigură o educație obișnuită sau o educație specială, ci asigură o educație incluzivă, iar ca rezultat elevii vor putea învăța împreună. Cu alte cuvinte, acest tip de școală este deschisă tuturor elevilor, astfel încât toți elevii să participe și să învețe. Pentru ca acest lucru să se întâmple, profesorii și școlile, în general, au nevoie de o schimbare, pentru a întâmpina cu mult succes diversitatea nevoilor elevilor. Educația incluzivă este un proces de facilitare a procesului de învățare pentru toți elevii, chiar și pentru cei ce au fost excluși anterior.

În ceea ce privește cadrele didactice din cadrul școlii incluzive, ele trebuie încurajate să adopte practici moderne în cadrul orelor de curs, să se autoperfecționeze în permanență. Așadar, necesitatea de redimensionare a învățământului pentru a stabili standarde educaționale și pentru a determina școlile să devină responsabile de rezultatele elevilor, necesită un mare efort și dedicație, atât colectiv, cât și individual. Pentru aceasta trebuie să credem că fiecare copil în parte poate învăța și reuși, că diversitatea ne este utilă tuturor și că elevii expuși diferitelor riscuri le pot depăși printr-o atenție și implicare din partea cadrelor didactice și a comunității, în general.

De asemenea, cadrele didactice implicate în educația incluzivă pun accentul pe dezvoltarea de activități care comportă lucrul în echipă și cooperarea, pe respectarea ideii entității culturale a fiecărui copil în parte și pe monitorizarea constantă a eficacității activităților de predare – învățare – evaluare la nivelul fiecărui copil. În același timp, programele de sprijin și remediere școlară, utilizarea posibilităților oferite de curriculum-ul la decizia școlii și implicarea părinților în diverse activități extracurriculare organizate la nivelul unității de învățământ reprezintă tot atâția pași către succesul școlar al fiecărui copil.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Desigur, procesul de transformare a școlii tradiționale într-una incluzivă cere timp și tehnici noi de abordare din partea fiecărui profesor. Obiectivele educației incluzive vizează combaterea neparticipării școlare, ca și a abandonului și a eșecului școlar, prin demersuri care depășesc barierele impuse de dificultățile de ordin material, personal, familial sau social cu care se confruntă copiii. În același timp, educația incluzivă vizează asigurarea unor condiții optime de învățare care să ofere tuturor șansa unui start egal în viață din punct de vedere educațional.

Schimbările survenite în procesul instructiv-educativ în învățământul actual conform tendințelor actuale din societate și a ultimelor descoperiri în materie de psihopedagogie școlară au condus la mutații și în planul metodologiei didactice. Este necesară înlocuirea metodelor tradiționale, unilateral centrate pe o informație prelucrată de cadrul didactic și transmisă echivoc, lăsând elevul pe planul factorului pasiv, cu metode interactive centrate, în primul rând, pe activitatea elevului, care devine, în acest fel, un factor activ, implicat energetic în procesul de învățare.

Principiul egalității șanselor reprezintă conceptul de bază al școlii incluzive, prin aplicarea căruia aceasta contribuie la anularea diferențelor de valorizare bazate pe criterii subiective, de ordin etnic sau social. Incluziunea la nivel școlar se realizează prin respectarea și valorizarea diferențelor socio-culturale existente în rândul elevilor prin promovarea bogăției și a diversității experienței educative care rezultă din aceste diferențe.

Un rol important în cadrul școlii incluzive îl are pedagogia și învățarea centrată pe elev. Acest lucru implică adaptarea curriculum-ului și metodelor de predare la capacitatea și nevoia fiecărui elev în parte. Metodele centrate pe elev implică individul în evaluarea eficacității procesului lor de învățare și în stabilirea obiectivelor pentru dezvoltarea viitoare. Aceste avantaje ale metodelor centrate pe elev ajută la pregătirea individului atât pentru o tranziție mai ușoară spre locul de muncă, cât și spre învățarea continuă. Învățarea centrată pe elev reprezintă o abordare care presupune un stil de învățare activ și integrarea programelor de învățare în funcție de ritmul propriu de învățare al elevului. Elevul trebuie să fie implicat și responsabil pentru progresele pe care le face în ceea ce privește propria lui educație.

Activitățile de învățare prin cooperare dau posibilitatea elevilor de a învăța împreună, participând la proiecte comune urmărind ca fiecare membru al grupului să-și aducă aportul la creșterea performanței celorlalți membri și să-și îmbunătățească, totodată, performanțele. Elevul nu mai este de mult privit ca un receptor pasiv al unor informații, ci a devenit tot mai mult un

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

participant activ la propria lui formare, iar profesorul este cel care încurajează cooperarea, colaborarea, stimulează lucrul în perechi și în grup, convins fiind că fiecare elev constituie o adevărată sursă de învățare pentru ceilalți, numai în condițiile învățării prin cooperare.

Cel mai important lucru de luat în considerare este că predarea în cadrul diversității implică predarea pentru fiecare individ în parte. Ținând cont de interesele fiecărui elev, de experiențele și țelurile sale facem, de fapt un pas important în educația elevilor și integrarea lor în societate, după terminarea studiilor. Mai mult, putem spune că diferențele dintre indivizi sunt mai mult pregnante decât cele dintre grupuri. Din acest punct de vedere, poate una din cele mai mari provocări căreia trebuie să-i facă față un profesor este adaptarea stilului de predare astfel încât să corespundă necesităților fiecărui elev în parte.

Lecțiile desfășurate pe baza metodelor activ-participative duc la eficientizarea procesului educațional, transformându-le într-o activitate atractivă. Elevul va uza de cunoștințele dobândite anterior, eliminând formalismul, dând frâu liber ideilor, gândirii. Acest cadru de gândire și învățare este un proces de predare transparent deoarece elevii văd și învață atât conținutul cât și procesul de învățare. În acest cadru se promovează diverse tipuri de interacțiuni profesori – elevi și interacțiuni între elevi, iar rolul profesorului se transformă din sursă emițătoare de informații, care trebuie memorate, în acel partener, proces în care elevii se implică cu o minte activă, cu suficientă energie și voință pentru a produce schimbările necesare în achiziționarea cunoștințelor durabile. Metodele activ – participative, moderne, constituie un proces activ, de lungă durată și complex care-l face pe elev să treacă cunoștințele prin filtrul gândirii proprii pentru a dobândi o cunoaștere autentică.

Potrivit strategiilor didacticii moderne, rolul profesorului este de a facilita învățarea, de a ajuta pe elevi să înțeleagă și să expună puncte de vedere proprii, de a deveni un partener de învățare. Toate acestea determină ca modul de învățare să se realizeze prin cooperare, învățarea având un loc predominant în formarea de competențe și deprinderi practice.

Cercetările efectuate în ultimii ani arată că pasivitatea din clasă, înțeleasă ca rezultat al predării tradiționale, în care profesorul ține o prelegere, eventual face o demonstrație, iar elevii îl urmăresc, nu produce învățare decât în foarte mică măsură. Fără îndoială, este adevărat că cel care învață trebuie să-și construiască cunoașterea prin intermediul propriei înțelegeri și că nimeni nu poate face acest lucru în locul său. Dar nu este mai puțin adevărat că această construcție personală este favorizată de interacțiunea cu alții, care, la rândul lor, învață. Astfel spus, dacă elevii își

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

construiesc cunoașterea proprie, nu înseamnă însă că fac acest lucru în izolare. Să nu uităm că omul este fundamentul social. Promovarea învățării active presupune și încurajarea parteneriatelor în învățare. În fapt, adevărata învățare, aceea care permite transferul achizițiilor în contexte noi este nu doar simplu activă, ci interactivă.

În concluzie, cea mai bună modalitate prin care putem ajuta profesorii să răspundă la dificultățile educaționale este examinarea influenței factorilor contextuali asupra gândirii și practicilor profesioniste. Pentru acest lucru este necesar să renunțăm la preocuparea față de metode și materiale pentru a încuraja profesorii să adopte metode de analiză, să aibă suficientă încredere în experimentele noi, ce apar drept urmare a reacțiilor copiilor. Procesul de analiză nu este unica condiție necesară învățământului profesionist. El trebuie implementat împreună cu puncte de vedere alternative. De aici, nevoia de oportunități pentru a demonstra diferite moduri de lucru și necesitatea de a lucra împreună cu alți colegi.

Cu alte cuvinte, putem spune că școala incluzivă devine astfel o școală deschisă tuturor , o școală prietenoasă, flexibilă, o școală care abordează procesul de predare – învățare – evaluare într-un mod dinamic și atractiv, o școală care, prin sprijinul pe care îl oferă tuturor copiilor, se constituie într-un factor de bază al incluziunii sociale, contribuind la eliminarea prejudecăților legate de apartenența la un anumit mediu și la spargerea barierelor existente între diferitele grupuri din interiorul unei comunități.

Bibliografie:

1. Ioan Cerghit, „*Sisteme de instruire alternative și complementare. Structuri, stiluri și strategii*”, Editura Aramis, București, 2002;
2. Pantelimon Golu „*Psihologie socială*”, Editura Didactică și pedagogică, București, 1974;
3. Elena Joița, *Pedagogie și elemente de psihologie școlară*, Editura Arves, 2003;
4. Crenguța Lăcrămioara Oprea, *Alternative metodologice interactive*, Ed Universității, București, 2003.

CONSILIEREA COPIILOR PRIN ARTĂ (ARTTERAPIA)

**Iacob Mihaela, profesor învățământ primar
Școala Gimnazială numărul 13, Brașov**

La vârstă preșcolară și școlară mică copiii acumulează numeroase informații, iar modul în care se realizează acest lucru este foarte important pentru formarea personalității. Dacă reușim (noi ca părinți, bunici, cadre didactice, consilieri, etc) să le arătăm copiilor latura distractivă, interactivă și provocatoare a explorării mediului din jur, atunci putem considera acțiunile noastre ca având un caracter preventiv pentru diferite probleme și tulburări pe care copiii le pot dezvolta în perioadele de vârstă următoare.

Jocurile, poveștile, desenele, modelajele, pictura, minidramatizările sunt unele dintre activitățile preferate de copii la vârsta preșcolară și școlară mică. La această vârstă, copiii acumulează numeroase informații, iar modul în care se realizează acest lucru este foarte important pentru formarea personalității. Fiecare acțiune pe care o întreprind duce la dobândirea unor cunoștințe, iar acest fapt face din vârsta copilăriei o perioadă definitivă în dezvoltarea armonioasă a copiilor.

Este important să îi antrenăm pe copii în activități precum desenul, modelajul, jocul, povestirea, dar mai ales este important să le oferim feedback, de fiecare dată când aceștia se implică într-o activitate. Feedback-ul trebuie să conțină aprecieri despre modul în care copiii au participat la activitate., despre multitudinea de informații pe care au reușit să le acumuleze sau despre caracterul distractiv pe care poate să-l aibă învățarea. Vom vedea că în acest fel avem un aport considerabil în dezvoltarea armonioasă a copiilor. De cele mai multe ori este mai ușor să previi apariția unor tulburări, decât să intervii asupra lor.

Consilierea copiilor de vârste mici, începe să prindă contur și în țara noastră. Specialiștii din domeniul psihologiei manifestă din ce în ce mai mult interes pentru perfecționare în diferitele terapii specifice consilierii infantile, iar părinții și familiile copiilor au încredere din ce în ce mai mare în acest proces terapeutic. Terapia prin joc, meloterapia, biblioterapia sau artterapia au prezentat numeroase beneficii prin aplicarea lor în consilierea copiilor. Fiecare dintre acestea aduce în discuție utilizarea unor instrumente îndrăgite de către copii, mai ales la vârsta preșcolară și

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

școlară mică. Jocul, muzica, povestea, desenul sau pictura sunt activități terapeutice utilizate, în cadrul cărora copiii sunt implicați cognitiv și afectiv într-un grad foarte crescut.

Nu există un tip de terapie mai eficient decât altul, lucrul are face diferența dintre beneficii este măsura în care consilierul reușește să-și planifice și să-și organizeze intervenția terapeutică în funcție de abilitățile copilului, de preferințele și nivelul de dezvoltare ale acestuia, dar și de propriile cunoștințe și aptitudini.

Asemenea altor tipuri de terapii, exprimarea prin artă cu scop curativ a fost privită din mai multe perspective (psihanalitică, umanistă și developmentală), psiho-educatională, sistemică și integrativă. Artterapia înseamnă stimularea senzorială, achiziție de deprinderi și adaptare.

Pentru a putea analiza nivelul de dezvoltare a exprimării artistice a copiilor, dar mai ales pentru a-l putea raporta la stadiul dezvoltării normale există o clasificare a caracteristicilor de bază și a elementelor grafice specifice stadiilor de dezvoltare a exprimării artistice (Malchiodi, 1998).

La fel ca dezvoltarea cognitivă, și cea a exprimării artistice se realizează într-un proces secvențial care urmărește parcurgerea a șase etape: etapa mâzgălelor, a formelor de bază, a formelor umne și a schemei simple, a schemei vizuale, realismul și adolescența. Odată cu cunoașterea acestor etape, specialiștii vor putea raporta calitativ rezultatele obținute de către copii la stadiul de dezvoltare al exprimării artistice specifice vârstei acestora. Artterapia este o metodă ce poate fi adoptată de către cadrele didactice, de către angajați în serviciile sociale, consilieri școlari, terapeuți, fiind utilizată atât în practica privată (cabinete, clinici, centre de evaluare, etc.), cât și în instituțiile de stat (grădinițe, școli, centre de zi etc.).

Artterapia promovează convingerea conform căreia toți indivizii au capacitatea de a se exprima într-un mod creativ, subliniind faptul că produsul final este mai puțin important decât procesul terapeutic în sine. Aplicabilitatea artterapiei este demonstrată atât în consilierea copiilor, cât și a adulților, atât în terapii individuale cât și în terapii de grup sau de familie.

Comportamentul verbal și nonverbal manifestat de copil oferă informații valoroase despre el, dar și despre problema cu care se confruntă. S. Trip prezintă câțiva indici pe care consilierul trebuie să-i urmărească în comportamentul copilului din timpul ședințelor artterapeutice, și anume:

- modul în care copilul se angajează în activitatea artistică oferă informații referitoare la stilul său caracteristic de ac se implica și în alte activități;
- materialul din care confecționează produsul poate să ofere informațiile necesare cunoașterii copilului și a problemei acestuia;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- subiectul produsului poate să ofere informațiile necesare cunoașterii copilului și a problemei acestuia;
- mărimea produsului artistic final poate să ofere informații legate de nivelul stimei de sine a copilului;
- calitatea și tonul global al imaginii desenului oferă informații despre conceptul de sine al copilului și despre natura interacțiunilor stabilite;
- plasarea figurii în pagină poate oferi informații referitoare la aspirațiile copilului;
- cantitatea detaliilor oferă informații legate de adaptabilitatea copiilor;
- ștersăturile pot, de asemenea, să ofere informații despre gradul de adaptabilitate al copilului;
- calitatea și apăsarea pensulei pot oferi informații referitoare la trăsături precum securitatea, determinismul sau persistența.

Culoare și temperament

O valoroasă abordare a asocierii culorilor, alese de către copii, cu tipul de temperament al acestora, este realizată de E. Bonchiș în lucrarea „Desenul și dezvoltarea cognitivă a copilului”. Simbolistica tonalității culorilor a fost abordată de numeroși cercetători, existând o unanimitate în aprecierea tentelor sumbre ca evocând tristețe, opoziție, neliniște și a tentelor deschise, luminoase care evocă armonie, bună adaptare.

Tonurile opace și terne evocă o substanță materială rezistentă, comparativ cu cele aeriene care evocă lumină. Impresia de tristețe sau de bucurie, armonie sau tensiune este vizibilă în desen grație schimbării. Copiii care utilizează culori calde sunt de regulă deschiși, bine integrați în grup, comparativ cu cei ce utilizează frecvent culori reci. Culorile sunt apanajul copiilor independenți, mai agresivi, nesociabili.

În aprecierea semnificației culorilor trebuie să se țină cont de apartenența culturală a copilului, făcând trimitere la diferențele mari existente între spațiul european și cel asiatic. Spre exemplu, violetul în Europa este considerat o culoare feminină, a păpușilor, pe când în Japonia este culoare populară ambelor sexe; roșul în Europa înseamnă pericol (stop), dragoste, iar în China este culoarea specifică miresei, celebrărilor, fericirii, bucuriei, vitalității etc.

În desen copilul exprimă a anumită tonalitate emoțională, care în mare parte este determinată genetic, prin urmare temperamental. Temele alese, modul de execuție a desenului, dar mai ales culorile utilizate evocă un tip închis, introvers sau dimpotrivă deschis, extrovers, sociabil.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

S-a constatat că temperamentele predominant extravertite preferă culorile calde, combinații ale acestora, pe când temperamentele introvertite folosesc, cu o frecvență mai mare culorile reci, închise, terne.

Diferențe de gen în utilizarea culorilor

Comportamentele sexuale sunt în mare parte determinate de atitudinile atribuite de adulți, băieții și fetele fiind incluși în funcție de propria sensibilitate conștientă sau inconștientă. Deși în societatea contemporană există o tendință de uniformizare a acestor comportamente, cele mai multe studii au relevat prezența unor diferențe de stil, o precocitate a fetelor comparativ cu băieții. Aceste diferențe sunt puse pe seama ritmului de maturizare. La modul general desenul fetelor este cu mai multe detalii, mai multe culori, mai estetic.

În privința desenului copilului s-a constatat că există diferențe de gen chiar începând cu tema acestuia, băieții fiind mai realiști, frecvență mare având scenele violente, pe când la fete întâlnim mai multă sensibilitate, scene pacifiste, preferă peisaje, flori, animale familiare, personaje fericite. Traseele utilizate de băieți sunt mai mult unghiulare, directe, mai puțin controlate pe când la fete sunt mai simple, mai lejere. Băieții preferă multe culori, dar mai realiste, mai tehnice, ei sunt primii care utilizează creionul negru pentru contur, fetele utilizează o mare varietate de culori, nu întotdeauna corect utilizate, neglijează perspectiva, acordând atenție detaliilor.

Semnificația culorilor

(Debienne, 1968; Rozer, 1995; Morton, 2000)

Culoare	Semnificație
Roșu	Pasiune, vitejie, dragoste, furie, violență, excitație, forță, curaj, acțiune, dorință, risc, elementul focului, lipsă de control emoțional, autonomie, excentricitate, mișcare
Orange	Căldură, energie, balanță, entuziasm, vitalitate, expresivitate, ambiție, dorință de succes, justiție, echitate, entuziasm, euforie, optimism, sociabilitate, fericire, destindere
Galben	Veselie, cumințenie, superioritate, senzorialitate, divinitate, putere masculină, fericire, simțul umorului, prestigiu, înțelepciune, dragoste spirituală, dorință de putere, vigilență
Verde	Speranță, renaștere, odihnă, revoltă, mânia, stabilitate, dorință de

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

	creștere, dorință de bani, abundență, reacție de opoziție, echilibru, meditație, prosperitate, concentrare
Albastru	Blîndețe, seninătate, tandrețe, adevăr, puritate, răceală, intelectualism, armonie, semn de mare conformism, controlul sinelui, seriozitate, dor, nostalgie, liniște
Violet	Tristețe, mânie, imaginație, romantism, feminitate, prietenie, pasivitate, pace, calm, afecțiune, maturitate emoțională, grijă, tensiune afectivă, gravitate, tensiune
Alb	Neutralitate, răceală, puritate, vid, spiritualitate, simplitate, precizie, inocență, tinerețe, bunătate, claritate
Negru	Anxietate, doliu, culpabilitate, mister, angoasă, depresie, interiorizare, negativitate, eleganță, stil, formalism, protecție, singurătate, reținere, înduioșare, inhibiție
Gri	Securitate, inteligență, modestie, maturitate, soliditate, conservatorism, durabilitate, liniște, calitate

Elena Bonchiș -, „*Desenul și dezvoltarea cognitivă a copilului*”

În ceea ce privește dezvoltarea proceselor senzorio-perceptive putem folosi ca activități: “Copacul magic”, “Floarea magică”, “Ferma”- colaj, “Peisaj de iarnă” – pictură. Pentru dezvoltarea gândirii putem folosi ca activități: “Omul minge”, “Cartea umblătoare”- colaj- pictură; “Pe-o insulă pustie”- modelaj; pentru dezvoltarea imaginației: “Sperietoarea”- construcție din materiale; pentru dezvoltarea atenției: “Inimioare”- origami; pentru dezvoltarea memoriei: “Ferma invizibilă”, metoda terapeutică fiind modelajul; la dezvoltarea emoțională putem realiza activitatea cu tema: “Palmierul emoțiilor”, metoda terapeutică fiind colajul. În ceea ce privește dezvoltarea relaționării se poate realiza activitatea “Globul cu continente și oceane”- colaj. De asemenea, exemplele pot continua și pentru stabilirea relației dintre consilier și copil, cunoașterea copilului, stima de sine scăzută, anxietate, fobii/frici, depresia, furia etc.

Exprimarea prin artă poate avea valențe terapeutice la orice nivel de vârstă și la orice tip de cultură și populație.

Bibliografie:

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

1. Bonchiș, E. *Desenul și dezvoltarea cognitivă a copilului*, Ed. Universității din Oradea, Oradea, 2010;
2. Drugaș, I., *101 aplicații artterapeutice în consilierea copiilor*, Editura Primis, Oradea, 2010;
3. Trip, S., *Introducere în consilierea psihologică*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2007.

INCLUZIUNEA, UN DREPT AL OMULUI (INKLUSION - EIN MENSCHENRECHT)

Erasmus + Parteneriat strategic Actiunea KA2 (2015-2018)

Nr. 2015-1-DE03-KA219013517_2

Prof. Natalia Danciu

Prof. Carmen Cristina Serbanescu

Scoala Superioara Comerciala Nicolae Kretzulescu, Bucuresti

«Incluziunea, un drept al omului » (Inklusion - ein Menschenrecht) este titlul unui proiect ERASMUS+ ce a debutat în anul 2015 în liceul nostru, având ca parteneri școli din Germania (țara coordonatoare), Belgia, Italia, Marea Britanie, Polonia. Tema este una de actualitate, Europa zilelor noastre are nevoie de cetățeni educați, toleranți, deschiși comunicării, combătând discriminarea. Atitudinea pro-inclusivă este o necesitate a societății contemporane europene și mondiale, ținând cont de faptul că în ultimul timp au existat nenumărate conflicte din cauza neacceptării diferențelor de rasă, religie, vârstă, sex, etnice, profesionale.

Prin această temă, proiectul "*Incluziunea, un drept al omului*" urmărește atingerea următoarelor scopuri de conținut, didactico-metodice și sociale: conștientizarea și sensibilizarea asupra fenomenului incluziunii care se acutizează în societatea europeană, aprofundarea cunoștințelor despre incluziune cu ajutorul teoriilor psihologice, socialpsihologice și ecologice precum și cunoașterea și înțelegerea fundalului socio-economic al incluziunii în rândul tinerilor.

Multitudinea nu este deloc de la sine înțeleasă în domeniul educației : instituțiile de formare nu se orientează spre cei „privilegiați”, copiii sunt selectați încă de mici în funcție de succesul la școală, de origine, de statut social al părinților. Accesul diferențiat la formare și apartenența socială a copiilor și părinților lor se accentuează și au ca urmare inegalitatea socială. De exemplu, în Germania, ratificarea *Convenției drepturilor defavorizaților* din anul 2009 a provocat o nouă dinamică a transpunerii în practică a *incluziunii*, în special în domeniul educației. În unele locuri se încearcă să se introducă modelul “școlii inclusive”, dar lipsește o abordare cuprinzătoare care să permită luarea în calcul a Convenției mai sus amintite. În multe domenii convenția nu are niciun efect, nici legal, nici practic. De exemplu, doar o treime dintre elevii cu nevoi speciale pot să frecventeze regulat o școală. Necesitatea de acces la educație pentru toți oamenii trebuie regândită și

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

extinsă la o pedagogie inclusivă timpurie. Măsurile unei educații inclusive sprijinite de stat asigură nu numai o deschidere spre educație a tuturor oamenilor, ci asigură și posibilitatea să se diminueze procentajul de abandon școlar.

Raportul anual național german despre bogăție și sărăcie și diverse studii pedagogice și sociologice au arătat că în Europa mai există oameni care sunt excluși din diverse domenii ale vieții sociale din cauza handicapului, culorii pielii, orientării sexuale, statutului social, apartenenței etnice sau originii sociale. Sociologia numește acest fenomen *excluziune*.

Proiectul "*Incluziunea, un drept al omului*" prevede (în formularul de candidatură) derularea de activități specifice fiecărui partener și activități comune desfășurate pe parcursul activităților transnaționale de învățare/formare/predare denumite produse finale, ca: prezentări Power Point, filmulețe, chestionare, grile de evaluare, etc. În prima fază, proiectul se ocupa de premisele teoretice (etice, legale, structural, sociale, financiare) pentru o abordare inclusivă și apoi de implementarea practică a incluziunii în domeniul școlar, sportiv, al comunității. Sunt elaborați indicatori de calitate pentru educație în copilăria timpurie, este concepută o hartă cu drumuri fără obstacole, se organizează o sărbătoare sportivă inclusivă, un musical pentru oamenii cu probleme sociale, activități școlare și extrașcolare pe aceasta temă pentru elevii participanți cu sau fără handicap.

Elevii și profesorii trebuie să conștientizeze că *incluziunea* este un drept al oamenilor, că fiecare om are dreptul la dezvoltare personală; deoarece în societatea noastră europeană, este un drum lung de la egalitatea teoretică la cea reală, participanții la proiect trebuie să dea naștere, prin exemplul personal, la atitudini pro inclusive.

S-au derulat mai multe tipuri de activități, de comun acord cu toți partenerii, așa cum au fost menționate în calendarul proiectului, și reconfirmate în cadrul meselor rotunde din timpul reuniunilor transnaționale ale coordonatorilor de la Liège, Neunkirchen și Castellana Grotte ; activitățile transnaționale de învățare/formare/predare din Polonia, de la București și Londra, la care au participat loturi formate din patru elevi și două cadre didactice, au avut ca obiective: familiarizarea cu sistemul de învățământ al țării gazdă, asistența la cursuri, cu scopul de a realiza o comparație între modalitățile și strategiile de predare, învățare și evaluare românești și cele din celelalte țări; s-au organizat work shop-uri unde s-a discutat despre tratarea diferențiată a elevilor, despre metode moderne de predare, despre evaluare, despre discipline comune și diferite, despre cooperarea interculturală și integrarea minorităților; o atenție deosebită a fost acordată copiilor cu dizabilități de orice tip; în acest sens, au fost organizate vizite la instituții școlare pentru copii cu

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

dizabilități pentru a fi identificate modalități de incluziune. Astfel, în martie 2017, în cadrul activităților organizate de liceul nostru pentru a primi toți partenerii, am vizitat *Liceul tehnologic special “ Regina Elisabeta”*, instituție de învățământ cu tradiție de peste 100 de ani în pregătire teoretică și practică a tinerilor cu deficiențe de vedere. Am aflat ca instituția este dotată cu material didactic specific, cu calculatoare cu voce sintetică, că elevii folosesc cu succes laptop-uri în activitatea didactică sau pentru diferite activități extrașcolare; în liceu funcționează un *Club european* care le permite elevilor, sub îndrumarea cadrelor didactice, să descopere lucrul în echipă sau diferite concepte de democrație europeană: toleranța, egalitatea de șanse, respectul pentru cultura și tradiții, *incluziunea*.

Iată câteva activități incluzive desfășurate la Școala Superioară Comercială „Nicolae Kretzulescu”:

- acceptarea diversității fizice, psihice, economice, sociale, culturale: SSC NK include toți copiii: fete, băieți, din medii culturale sau lingvistice diferite, cu abilități diferite sau cerințe speciale de învățare (din București și localitățile din jur)
- respectarea particularităților fiecărui elev: dificultăți/dizabilități de învățare, tulburări emoționale și de comportament (specifice adolescenței, familii dezorganizate, familii monoparentale, etc), grupuri etnice și religioase minoritare (rromi, catolici).
- mediu de învățare prietenos bazat pe o viziune și valori comune, în care elevii au încredere în profesorii lor și care se adaptează la nevoile elevilor.
- se pune accent pe progresul individual și mai puțin pe comparațiile dintre elevi; fiecare copil are acces la cunoaștere, formare de deprinderi (informații pe canale diferite despre activitățile extracurriculare - proiectele educaționale).
- școala care propune curriculum diferențiat pentru nevoi speciale și grupuri diferite; cds-uri, pregătiri și amenajări speciale pentru a ajuta elevii din clasele terminale în susținerea examenului de bacalaureat
- promovarea unui învățământ favorabil incluziunii și a învățării de-a lungul vieții pentru toți elevii; metodele de predare-învățare folosite : activități desfășurate individual sau în grupe de lucru formate din: elevi cu aptitudini diferite, elevi care se pot susține reciproc, elevi care pot îndeplini roluri diferite, în vederea cultivării toleranței, a spiritului de înțelegere, a încrederii reciproce, a colaborării, a respectului colegial, a înțelegerii naturii umane.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

- implicarea și participarea familiilor la viața școlii: colaborarea cu părinții și cu comunitatea pentru a îmbunătăți frecvența și a reduce abandonul.
- promovarea participării, a cooperării, a aprecierii și a stimei de sine, a responsabilității și a independenței: elevii învață să fie toleranți și să aibă răbdare cu colegii lor cu un ritm mai lent de învățare și sunt încurajați să se ajute unii pe ceilalți;
- nu sunt acceptate discriminarea – nedreptățirea, punerea în acțiune a prejudecăților, marginalizarea, desconsiderarea, neglijarea mai mult sau mai puțin voită.

În cadrul proiectului, elevii kretzuleșteni, dar și cei din școlile partenere, învață să recunoască eterogenitatea, să o aprecieze și să reflecteze asupra modalității în care se pot raporta la ea ; astfel își pot dezvolta o atitudine inclusivă și pot deveni cetățeni care se angajează în ajutorarea oamenilor defavorizați și excluși. Partenerul german, coordonatorul proiectului, *Scoala Edith Stein* este o școală din domeniul pedagogiei sociale, domeniul educatori, sub patronajul episcopiei din Trier : aici tema « *incluziunea* » face parte din curriculum. În celelalte instituții partenere, există elevi cu condiții speciale, de exemplu cei care provin din medii defavorizate sau care au probleme fizice : pentru ei, școala a luat măsuri incluzive.

Atât în timpul mobilităților din Belgia, Germania și Polonia, cât și a primirii țărilor participante de către *Școala Superioară Comercială Nicolae Kretzulescu*, s-au desfășurat work-shop-uri pe tema proiectului, asistențe la ore pentru familiarizarea elevilor cu sistemul de învățământ din țara gazdă, vizite de documentare.

Au fost multe zile în care elevi și profesori din șase țări au împărtășit idei, gânduri, sentimente, trăiri deosebite, au legat prietenii, s-au bucurat unii de alții muncind pentru un scop generos.

Scrisorile scrise de corespondenții străini sunt un exemplu al emoțiilor pe care adolescenții din diverse colțuri ale Europei le-au trăit pe parcursul proiectului, spunând un sincer MULȚUMESC pentru oportunitatea de a se implica într-un astfel de proiect atât de important pentru o Europă unită. *Incluziunea* vizează o societate europeană mai echitabilă și o colaborare socială pe baza egalității de șanse pentru toți oamenii.

Bibliografie:

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

1. Arpinte, D., Baboi, A., Cace, S., Tomescu, S., Stănescu, I. (2008). *Politici de incluziune socială*. Revista Calitatea Vieții, XIX, nr. 3-4, p. 339-364
2. Bădescu, G. (ed.). 2007, *Barometrul Incluziunii Romilor*, București: Fundația Soros România.
3. Barry, B., *Social Exclusion, Social Isolation, and the Distribution of Income*, în Hills, Le Grand, J., Piachaud, D. (eds.), *Understanding Social Exclusion*, Oxford, Oxford University Press, 2002.
4. Lenoir, R., *Les exclus*, Paris, Seuil, 1974.
5. Ungureanu, Dorel, *Educația integrată și școala inclusivă*, Editura de Vest, Timișoara, 2000
6. UNICEF, *Cerințe speciale în clasă: Pachet de resurse pentru instruirea profesorilor, Reprezentanta specială UNICEF pentru România*, București, 1995
7. Vrășmaș, Traian, *Învățământul integrat și /sau incluziv*, Editura Aramis, București, 2001
8. *** Council of the European Union, *Conclusions of the Laeken European Council*, Brussels, December 2001

<https://www.eveprogramme.com/26315/inclusion/>

<https://nbacl.nb.ca/module-pages/inclusion-scolaire-et-ses-avantages>

https://europa.eu/youth/eu/article/39/282_ro

MELOTERAPIA ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV-EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII ALE ELEVILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

Laslou Georgeta – profesor psihopedagog
Centrul Școlar de Educație Incluzivă „Orizont” Oradea
Denes Melinda – profesor psihopedagog
Centrul Școlar de Educație Incluzivă „Orizont” Oradea

Motto:

„Puterea muzicii vindecă sufletul și corpul.”

Termenul de meloterapie este introdus de dr. Mousson Launage în anul 1924 și descrie efectul muzicii asupra ameliorării sau vindecării bolilor.

Cuvântul meloterapie poate fi acceptat ca o creație etimologică, derivând din melos și terapia. Melos, după Platon, are 3 părți: cuvinte, armonie și rimă. Terapia, după definiția dată de Liddell și Scott, semnifică un serviciu făcut celor bolnavi, un remediu. Prin urmare, meloterapia este un termen nou pentru o terapie veche, ce presupune tratarea dizabilităților prin muzică.

Meloterapia sau terapia prin muzică poate fi definită ca fiind utilizarea muzicii și a sunetelor într-o formă structurată pentru a promova starea de bine fizică, psihică, emoțională și socială a individului.

Terapia prin muzică nu este educație muzicală. Cu toate că prin terapia prin muzică adulții sau copiii își pot însuși anumite deprinderi muzicale de bază, de utilizare a unor instrumente, de reproducere a unor ritmuri, educația muzicală nu este obiectivul meloterapiei.

În terapia prin muzică, muzica este utilizată inițial pentru a stabili un contact cu copilul/adultul. Ulterior, muzica este utilizată ca instrument prin care ne adresăm acestuia în cadrul unui mediu securizant, indiferent de dificultățile pe care le are. De exemplu, terapia prin muzică poate fi utilizată cu copiii retrași sau care nu răspund la dorința noastră de a participa într-o activitate muzicală. De asemenea, muzica poate fi utilizată în canalizarea pozitivă, constructivă a energiei în cazul persoanelor foarte active, iar meloterapia în grup poate fi utilizată pentru a dezvolta deprinderi sociale cum ar fi: conștientizarea celorlalți, aprecierea celorlalți membri ai grupului, ascultarea celui alt, așteptarea rândului, formarea deprinderilor de conducere.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Activitățile sesiunilor de terapie prin muzică se aleg în funcție de nevoile și potențialul elevului/elevilor.

Înainte de a planifica o activitate de meloterapie, este necesar să răspundem la următoarele întrebări: cine este grupul țintă? (nevoile și potențialul grupului/individului); ce fel de activitate ne propunem? (instrumentală, de interpretare și de ritm; de audiție și de mișcare; de dezvoltare a vocii; combinată); de ce ne propunem activitatea? (scopurile și obiectivele pentru grup sau persoana individuală); cu ce? (materiale/instrumente de care avem nevoie?); când folosim activitatea în timpul sesiunii? (activitate de încălzire, activitatea principală, sau activitatea de încheiere); unde desfășurăm sesiunile? (spațiu adecvat tipului de activitate propusă); cum structurăm sesiunile? (flexibilitate, unii au nevoie de o structură mai mare decât alții).

Terapia prin muzică poate fi individuală, cu o durată de 20-30 min (un elev - un profesor), sau terapia de grup cu o durată de 45-60 min (maxim 8 elevi, cu o structură a grupului stabilă – 1-2 profesori). Este foarte important ca frecvența activităților să se desfășoare de 1-2/ori pe săptămână, la aceeași oră și în același spațiu, cu aceiași/același elev/grup și același/aceiași profesor/profesori, profesorul pe lângă rolul de terapeut având și rol de moderator în cadrul activităților de meloterapie.

Meloterapia individuală are o structură mai flexibilă, fiind potrivită elevilor a căror adaptare la grup este mai dificilă. Scopul meloterapiei individuale are în vedere dezvoltarea unor deprinderi importante de comunicare și crearea posibilității de exprimare într-un mediu calm. Se recomandă să se folosească instrumente care îi plac copilului (cunoscute) sau, pentru prima sesiune, xilofon și instrumente mici.

Meloterapia de grup oferă șansa de a dezvolta abilitățile de comunicare și interacțiune socială. În formarea grupului se ține cont de tipul problemelor cu care se confruntă aceștia. Este indicat să existe un echilibru între nivelul de dezvoltare, abilitățile lor și diferențele de personalitate.

Scopul meloterapiei de grup vizează crearea oportunității de exprimare liberă, în relație cu alții, creșterea gradului de interacțiune în cadrul grupului, dezvoltarea abilităților de ascultare și concentrare al elevilor. Se recomandă 2-5 activități într-o sesiune, în funcție de scopurile propuse.

Câteva obiective pe care le putem fixa, în cadrul orelor de meloterapie: dezvoltarea capacității de imitare a unui ritm; dezvoltarea capacității de așteptare/respectare a rândului; creșterea nivelului toleranței la frustrare; diminuarea agresivității; utilizarea în scop pozitiv a impulsurilor impulsive și agresive; asumarea rolului de lider și a responsabilității aferente; respectarea regulilor impuse în cadrul grupului; dezvoltarea atenției și a spiritului de observație;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

dezvoltarea capacității de exprimare a sentimentelor pozitive și negative prin intermediul instrumentelor muzicale; reducerea anxietății; dezvoltarea imaginației și a creativității; dezvoltarea stimei de sine și a încrederii în forțele proprii; dezvoltarea sociabilității, prin participarea la activități de grup; dezvoltarea sentimentului de apartenență la grup; educarea expresivității mimico-gesticulare; îmbunătățirea orientării spațio-temporale și a coordonării motrice; crearea unei stări generale de bine, de armonie.

Este necesar ca fiecare sesiune individuală sau de grup să se deschidă/închidă cu cântecul de „Salut” și să încheie cu cântecul de „La revedere”. Acest lucru ajută elevul să se orienteze la începutul activității și să se pregătească de sfârșitul activității.

Cântecul „Salut” și „La revedere” nu trebuie să fie nimic complex, poate fi o melodie simplă, acompaniată de un instrument cum e xilofonul, tamburina sau toba, sau doar batem tamburina sau toba și cântăm „Salut” sau „La revedere”, pronunțând numele elevului/elevilor. Poate fi folosit orice cântec de salut, dar este bine ca pentru o perioadă să se folosească același cântec pentru ca membri grupului să se familiarizeze cu el.

Când cântăm cântecele „Salut” și „La revedere” putem folosi imitarea modului de exprimare a elevului, de ex. repede sau lent, puternic sau încet, această modalitate ajutând elevul/elevii să înțeleagă că este/sunt ascultat/ascultați de la început și, astfel fiecare elev se simte important, în acest fel crescându-i încrederea în sine și fiind motivat să continue activitatea.

Exemple de cântece pentru începutul și sfârșitul orelor de meloterapie:

Sun-tem ai-ci pen-tru mu-zi-că,
Sa-lut la toa-tă lu-me-a,
Sa-lut "numele", "numele", "numele",
Sa-lut "numele", Sa-lut.

La revedere

Cân-tam la re-ve-de-re, cân-tam la re-ve-de-re,
‘Nu-me-le’, ‘nu-me-le’, ‘nu-me-le’, ‘nu-me-le’
‘Nu-me-le’, ‘nu-me-le’, la revedere.

Modalitatea de realizare a acestor acțiuni este cât se poate de simplă, de exemplu dacă folosim ca și instrument muzical xilofonul, profesorul dă fiecărui membru al grupului un baș și pe rând se merge în dreptul fiecăruia cu xilofonul și se cântă împreună cântecul de bun venit sau cântecul de rămas bun.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

În continuare sunt prezentate câteva activități specifice sesiunilor de meloterapie:

Mini orchestra - Unul dintre membrii grupului este dirijorul, câțiva vor fi interpreți, iar ceilalți spectatori. Cei din orchestră vor trebui să cânte la un instrument la comanda dirijorului, fiind foarte atenți la acesta, spectatorii se vor comporta ca într-o sală de spectacol, fiind atenți la interpretarea orchestrei, analizând apoi modul în care au cântat: au ascultat comanda dirijorului, au cântat prea tare sau prea încet etc.

Perechea mea - Membriilor grupului li se dă câte un instrument ales de profesorul-coordonator (țambal, clopoței, cinel, maraca, etc) astfel încât câte două persoane din grup (dintre care eventual una de suport) să aibă același tip de instrument. Fiecare pereche formată cântă în tandem. Sarcina fiecăruia este să urmărească când conducătorul jocului îl invită să cânte pe cel care are același tip de instrument și să i se alăture.

La ce vrei să cânti?/Ce ți-ar place să cânti? - Toata lumea stă în cerc, cu trei instrumente în mijloc. Se stabilește un puls ritmic-stabil, prin bătutul genunchilor cu palmele. Profesorul-coordonator este atent ca fiecare copil să își lovească genunchiul în același timp cu ceilalți. În timp ce copiii își lovesc genunchii, se cântă: “La ce vrei (numele unui membru din grup) să cânti?” Copilul își alege un instrument la care să cânte. Când copilul începe să cânte, lovitul genunchilor continuă și grupul îl sprijină pe cel care cântă, emițând sunete asemănătoare instrumentului la care se cântă. (De exemplu, castanietele ar putea fi imitate cu sunetul: “Clap, clap, clap”). Atunci, când un copil a terminat de cântat (dacă e nevoie, liderul îl poate îndemna să se oprească, cântând “Și acum ne oprim”), instrumentul e pus la loc în mijlocul cerclului. Bătăile pe genunchi continuă și un alt membru al grupului este invitat să cânte, activitatea repetându-se.

“Începutul și sfârșitul”- Fiecare participant își alege un instrument muzical. Un participant cu instrument muzical este plasat în centrul grupului. Fiecare cântă pe rând la instrumentul său. Persoana din centru controlează ce muzică se cântă. Atunci când el/ea cântă, fiecare cântă, atunci când el/ea se oprește din cântat toată lumea încetează.

Te rog, Întrerupe! - Fiecare membru al grupului alege un instrument. O persoană trebuie să se ofere (sau e aleasă) să înceapă activitatea. Aceasta persoană cântă singură până când persoana din dreapta o întrerupe, începând să cânte și ea. Imediat ce prima persoană e întreruptă, ea (el) trebuie să se oprească și să permită celeilalte persoane să cânte. A doua persoană continuă să cânte până când persoana următoare o întrerupe și așa mai departe. Profesorul-coordonator poate fi nevoit să intervină, încurajând elevii să-și permită unii altora să cânte mai mult fără să fie întrerupți.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Cum mă simt azi? – Fiecare membru al grupului își alege sau primește un instrument muzical. Profesorul coordonator cere, pe rând, fiecărui participant să exprime prin intermediul muzicii (instrumentului muzical) cum se simte: bucuros, supărat, furios, mulțumit, liniștit, etc. Dacă nivelul intelectual al grupului permite acest lucru, membrii grupului identifică emoția. Membrii grupului cântă la rândul lor emoția respectivă, fiecare în stilul propriu și cu instrumentul propriu.

În realizarea activităților de meloterapie este indicat să ținem cont de câteva sugestii:

- Trebuie să fim realiști în construirea activităților. Activitățile trebuie structurate bazându-se pe grupul țintă, pe particularitățile individului/membrilor grupului. Dacă țintim prea sus, eșecul poate fi frustrant și pentru noi dar și pentru membrii grupului. Dacă țintim prea jos, lipsa provocării poate stopa progresul;
- Folosirea imaginației este foarte importantă. A crea nu poate fi niciodată bun sau rău. Încurajați crearea, nu o stopați!;
- Toți avem experiențe diferite în viață. Putem să construim activități pe baza experiențelor noastre personale. Putem să ne gândim la un joc din copilărie sau să ne inspirăm din desene, din cărți și reviste pentru a crea noi activități;
- Să fim clari și specifici când introducem o activitate, să nu facem lucrurile prea complicate. Dacă activitatea va avea succes, putem să o îmbunătățim mai târziu. O să fim surprinși cum micile modificări pot aduce mari schimbări;
- Spontaneitatea trebuie folosită în avantajul nostru. În cele din urmă copilul ne arată calea și ne face să-l urmăm;
- Să invităm copiii să vină cu idei noi de activități. Ei sunt plini de idei și sunt gata să le împartă cu ceilalți! Acesta este de asemenea un mod foarte bun de a-i încuraja și a-i face mai puternici;
- Să avem încredere în intuiția noastră. Fiecare avem un stil individual, pe care trebuie să-l găsim;
- Entuziasmul în desfășurarea activităților este foarte important. Asta poate face diferența între o activitate reușită sau un fiasco;
- Și, foarte important! Scopul primordial al terapiei prin muzică este atingerea unei stări de bine prin care întreaga personalitate a elevilor cu dizabilități are șanse mari să se dezvolte armonios pe toate palierele.

Bibliografie:

1. Aldridge, D., Gustoff, G., Neugebauer, L. (1995). *A Pilot study of music therapy in the treatment of children with developmental delay. Complementary Therapies in Medicine*, 3-4: 197-205
2. Cooke, R.M. (1969). *The use of music in play therapy Journal of Music Therapy*, 6:12-14
3. Gold, C., Wigram, T., Elefant, C. (2006). *Music therapy for autistic spectrum disorder Cochrane Database System Revised*
4. Hong, M., Hussey, D., Heng, M. (1998). *Music therapy with severely emotionally disturbed children in a residential treatment setting. Music Therapy Perspectives*, 16(2):61-66
7. Wasserman, N. (1972). *Music therapy for the emotionally disturbed in a private hospital The Journal of Music Therapy*, 9(2):99-104
8. Werbner, N. (1966). *The practice of music therapy with psychotic children The Journal of Music Therapy*, 3(1):25-31
9. www.musicasterapy.org

ART-TERAPIA ȘI CERINȚELE EDUCATIVE SPECIALE

**Iftode Liliana profesor preparator
Liceul Special „Moldova”, Tîrgu Frumos, jud. Iași**

Rezultatele produselor artistice ale persoanelor cu deficiențe reprezintă expresia imaginilor mintale ale acestora, propria lor viziune asupra lumii înconjurătoare. Pentru noi este mai ușor de înțeles diferențele dintre aceștia și persoanele valide, specificitatea modalităților imaginative și de comunicare ale acestora. În opinia lui Changeux (1998, p. 8-9), creațiile formează o legătură afectivă între ei și noi și ne oferă creații inedite, multe dintre ele impresionante, astfel încât putem recunoaște o autentică "artă nouă". Artă copiilor cu diferite deficiențe - susține Changeux - ne poate învăța mai mult despre natura umană decât Sigmund Freud sau Marcel Duchamp. Vivacitatea culorilor, pregnanța formelor realizate de acești copii acționează cu forță asupra sensibilității noastre.

Conform propriei experiențe cu copiii care prezentau variate deficiențe, Rubin (1979, p. 235) demonstrează că arta este utilizată nu ca o terapie a handicapului, ci ca o terapie psihică a persoanei, activitatea creatoare având valoare de sprijin psihologic reparatoriu a imaginii de sine. Experiențele artistice cu persoanele cu deficiență senzorială sau cu deficiență motorie pun în lumină posibilitatea, necesitatea și utilitatea proiectării unor activități de art-terapie în așa fel încât să devină posibilă reprezentarea psihică a unei activități care nu poate fi realizată fizic (Rodriguez, Troll, 2001, p. 163). În egală măsură, în ceea ce privește persoanele cu deficiențe senzoriale și motorii, art-terapeutul va acționa pentru a suplini, în diverse moduri, funcțiile deficitare, prin punerea la punct a unei organizări spațiale specifice. Spre exemplu, oferirea posibilității de acces în atelierul de art-terapie a persoanelor cu deficiențe motorii, aflate în fotolii rulante; fixarea filelor de desen, a pânzelor pentru pictură pe suporturi accesibile deficienților motori; instalarea limitelor în relief pentru nevăzătorii care fac modelaj din lut etc. Pentru cei cu deficiențe mintale sau cu dificultăți de învățare, care prezintă și tulburări de vorbire, precum afazia, folosirea terapiei prin artă permite o schimbare a canalului de comunicare, printr-un aport facilitator al sentimentelor și reprezentărilor simbolice, având în vedere faptul că aproximativ șapte sau opt canale poartă marca unei predominanțe emisferice (a emisferei stângi asupra celei drepte).

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Terapia prin artă se bazează pe proprietatea artei de a opera ca mediator și are ca fundament o interacțiune tripartită: creator - lucrare - receptor îndeplinind trei funcții majore: oferă posibilitatea diagnosticării și comunicării prin artă, terapeutul putând să identifice și să interpreteze datele psihologice experiențele și trăirile pot fi remodelate în spațiul estetic, cu amplificarea perspectivelor asupra istoriei personale de viață activarea resurselor creative în și prin artă și ale structurilor compensatorii care pot oferi șanse mai mari de integrare socială. (Revista de terapii creative-expresive și dezvoltare personală unificatoare, Vol. 1, Nr. 1, 2014).

Deficiențele mintale pun mai ales problema structurării identității persoanei, această structurare/restructurare a identității presupune o deosebită implicare afectivă a terapeutului, având drept consecință o mai mare vigilență în privința calității relațiilor: este necesar ca interesul să se realizeze de la obiect spre relație, în cadrul căreia obiectul nu este decât un suport, un "mediator", în ceea ce privește conținutul ședințelor de terapie prin artă, acesta rezidă mai întâi într-o experiență senzorială pentru ca apoi senzorialitatea să cedeze locul unei experimentări a spațiului și timpului. Ședințele din cadrul atelierelor de terapie prin artă pot fi scurte, mai ales dacă predomină tulburările de concentrare a atenției sau dacă se manifestă o instabilitate emoțională; în astfel de cazuri art-terapeutul va ține seama de importanța deosebită pe care o are ritualizarea.

În cadrul activităților de art-terapie realizate cu persoanele care au deficiențe mintale, de cele mai multe ori ele dau dovadă de o mai mare spontaneitate decât persoanele "normale", deoarece nu își dezvoltă toate formele reacționale ale acestora din urmă; de aici rezultă posibilitatea unei abordări mai puțin directive decât în cazul adulților normali.

Compensarea prin artă este o resursă importantă în terapia persoanelor cu dizabilități (Kranowitz, 2012). Copiii cu TSA (Sindrom Asperger și Autism înalt funcțional) de exemplu răspund pozitiv activităților creative, atitudinii încurajatoare și flexibile a terapeutului fiind capabili să ofere răspunsuri adaptate cerințelor ce vin dinspre mediu. Adaptarea acestor cerințe la nevoile lor bazale (organizare, eliminarea distractorilor, oferirea gradului potrivit de stimulare senzorială) și gestionarea activităților în mod creativ sunt principalele repere metodologice potrivite în asistarea unor astfel de cazuri. Alături de respectarea unicității și a preferințelor fiecărui copil, strategiile mai sus enumerate pot fi implementate cu succes în orice tip de intervenție din domeniul Tulburărilor de Spectru Autist.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Prin intermediul terapiilor creative, copiii pot să își acceseze resursele într-o manieră non-formală; pot să își maximizeze creativitatea, putem exprima sentimente, emoții, ne putem activa potențialul creativ, putem dezvolta reacții și atitudini pozitive.

Prin urmare, atelierelor de terapie prin artă reprezintă un spațiu adecvat în care se poate lucra asupra dezvoltării emoționale. Oferirea unor contexte cât mai specifice de exersare a abilităților de cooperare, rezolvare eficientă a conflictelor cu ceilalți, exprimarea emoției în cuvinte, compromisul, negocierea conduc la îmbunătățirea abilităților emoționale pentru elevii cu cerințe educative speciale.

Bibliografie:

- ✓ Mitrofan, L., (2000), *Prietenia o cale de dezvoltare și maturizare a personalității*, Editura Sper, București;
- ✓ Pașca, M., D., Banga, E., (2016), *Terapii ocupaționale și arte combinate-repere creative*, Editura University Press, Tîrgu Mureș;
- ✓ Perez Camargo, L., M., Dimas Pasilla, S., M., (2014), *El arteterapia como estrategia para estimular la inteligencia emocional de los niños, niñas y jóvenes sordos de la jornada de la mañana de la institución educativa Antonia Santos*, Corporacion Universitaria Rafael Nunez, Facultad de Ciencias Sociales, Cartagena;
- ✓ Preda, V., (2003), *Terapii prin mediere artistică*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;

VALORILE ȘI FORMELE ART- TERAPIEI

**Onea Diana - Prof. Psihopedagog
Școala Gimnazială Specială C.R.D.E.I.I, Cluj Napoca**

Art-terapia este o modalitate psihoterapeutică specifică „pusă la dispoziția persoanei pentru a se cunoaște, pentru a se face față dificultăților vieții cotidiene și pentru a surmonta aceste dificultăți” (V.Preda, 2003, pag.22)

Valorile art-terapiei

Valoarea expresivă este în funcție de temperamentul, structura afectivă și reacțiile emoționale, care se transpun în gestul grafic sau pictura subiectului.

Valoarea proiectivă constă în eliminarea cenzurii asupra conștiinței și exprimarea artistică a conținutului intrapsihic, a conflictelor ideo-afective, a emoțiilor, sentimentelor și expectanțelor.

Valoarea narativă constă în aspectul lucrării artistice care creează prima impresie. Alegerea temei, particularitățile de reprezentare a acesteia sunt strâns legate de experiența personală a executantului și creează la cei care apreciază lucrarea artistică diverse trăiri afective legate de amintiri fixate în memoria episodică.

Valoarea asociativă provine din obiectivarea unor condensări de semnificații, a unor asociații de idei și are efect catartic prin apropierea de imaginația onirică (V. Preda, 2003).

Formele art-terapiei

Modelajul se poate realiza cu plastilină sau cu lut și reprezintă nivelul de bază al exprimării artistice. Se pornește de la ideea că relația și contactul dintre pacient și material produc stări afective pozitive de satisfacție și confort. Reduce tensiunile psihice interne, canalizându-le spre exterior. Este necesar a se nota în fișa de observație expresiile mimico-verbale din timpul modelajului și mai ales discuțiile dintre parteneri. Produsul finit al modelajului ca metodă art-terapeutică generând stare de satisfacție întărește motivația existențială și are rol pozitiv asupra schimbării imaginii de sine. Un rol important îl are și faptul că modelajul se desfășoară în grupuri mici, unde este stimulat spiritul de competiție, ce duce la o bună refacere a echilibrului personalității.

Desenul, ca formă a reprezentării, face parte din procesul de dezvoltare a gândirii cu posibilități de aplicație mult mai largi decât cele oferite de activitatea senzio-motorie, așa cum este

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

în cazul modelajului. Această contribuție a funcției semiotice asupra dezvoltării gândirii devine posibilă doar în cadrul relației individ-mediu.

Sculptura este una din activitățile eficiente care participă la procesul psihoterapiei. Ea are un rol de decongestionare motrică și presupune activități psihomotrice mai încordate și susținute.

Dansul are un rol benefic în eliberarea de sub tensiunea impulsurilor, contribuind la formarea comportamentului social și având un aport benefic asupra stării de echilibru a persoanei.

Decorațiunile sunt indicate în terapia persoanelor adulte/ copiilor cu tulburări asociate. Se pot realiza pe diferite materiale: stofă, sticlă, pietricele sau scoici, os, marmură, pe pereți întregi, mochete etc. Acest gen de art-terapie este utilizat în corectarea tulburărilor de percepție a culorilor.

Alte forme ale art-terapiei sunt: meloterapia, ludoterapia, dramaterapia. Tehnicile de art-terapie oferă copiilor oportunitatea de a explora și exprima, prin intermediul materialelor specifice creației artistice, dificultățile în legătură cu diversele trăiri sau relații personale, dificultăți ce ar putea fi greu de exprimat în cuvinte. Atmosfera relaxată îl îndeamnă pe copil să se exprime liber oferindu-i posibilitatea de a se descarca, de a dezvalui trăiri care, în alte condiții, par a fi inacceptabile. Desenul și pictura sunt utilizate pentru a ajuta copilul să devină conștient de sine, de existența sa în lume. Desenele pot fi folosite în moduri variate, cu scopuri multiple și la diferite nivele. Prin intermediul picturii (inclusiv cea cu degetele) copilul își exprimă cu ușurință emoțiile. Simplul act de a desena fără intervenție exterioară reprezintă o puternică exprimare a sinelui care ajută la stabilirea identității persoanei și este o cale de exprimare a sentimentelor. Desenul le oferă de asemenea, posibilitatea de a avea succes, învățând să aibă încredere în propriile forțe, copilul se dezvoltă. Copiii “supărați” pot simți un sentiment al controlului și stăpânirii de sine, prin intermediul lutului. Copilul agresiv poate folosi lutul pentru a-l lovi și sfărâma. Se utilizează de asemenea și plastilina. Lutul și plastilina au și un efect benefic în sensul relaxării mainilor, în urma realizării unor exerciții specifice. Modelajul este una dintre activitățile preferate de copii. Colajul ajută la eliberarea imaginației și poate fi utilizat ca exprimare senzorială și emoțională, folosind diverse exerciții. Copilul învață să dea sens lumii din afara lui dar și să-și structureze gândurile. Alte tehnici folosite sunt teatrul de papusi, jocul de rol, jocurile de mișcare, muzica și dansul, etc.

Bibliografie:

Verza E., 2008, ”Ergoterapie și art-terapie”, Suport de curs.

Preda, V., 2003, ”Terapii prin mediere artistică”, ed. Presa Universitară Clujeană

INTEGRAREA COPIILOR CU C.E.S.

**Prof.înv.primar Peicuți Cristina
Școala Gimnazială Dumbrava**

Școala și familia sunt cei doi piloni de rezistență ai educației, iar între aceștia și comunitate, mediul extrașcolar și extrafamilial, pendulează copilul, obiect și subiect al educației. Dacă aceste medii educaționale se completează și se susțin, ele asigură într-o mare măsură buna integrare a copilului în activitatea școlară și pe plan general în viața socială.

Școala va reuși să răspundă cerințelor speciale de educație ale copiilor aflați în dificultate și nevoilor de educație ale familiilor acestora doar prin eforturile ei interne și cu sprijinul tuturor. Integrarea școlară exprimă atitudinea favorabilă a elevului față de școala pe care o urmează; condiția psihică în care acțiunile instructive-educative devin accesibile copilului; consolidarea unei motivații puternice care susține efortul copilului în munca de învățare. Datorită comportamentului lor discordant în raport cu normele și valorile comunității sociale, persoanele cu tulburări de comportament sunt, de regulă, respinse de către societate. Aceste persoane sunt puse în situația de a renunța la ajutorul societății cu instituțiile sale, trăind în familii problemă, care nu se preocupă de bunăstarea copilului.

Educația incluzivă pune accent pe diversitatea umană și pe respectul față de semenii diferiți din jurul nostru. Incluziunea este centrată pe adaptarea școlii la cerințele copilului, accentul căzând pe finalitățile educației pentru toți, pe alocarea de resurse care să fructifice la maxim potențialul individual al elevului. Aceasta presupune aplicarea unui curriculum flexibil care să permită respectarea drepturilor tuturor copiilor la educație. În context educațional, incluziunea presupune dezvoltarea de relații interpersonale pozitive între elevi, flexibilitatea programelor școlare, diversificarea strategiilor educaționale și asigurarea serviciilor de intervenție, suport, pentru elevii cu cerințe speciale, promovarea egalității în drepturi și responsabilități, implicarea activă a comunității în programele și activitățile dezvoltate de școli.

Se impune dezvoltarea practicilor incluzive în educație adresate copiilor cu dizabilități mentale, tulburări de învățare și dificultăți cognitive pentru a favoriza participarea și integrarea lor în învățământul de masă și ulterior în comunitățile din care fac parte prin inițierea și aplicarea unor măsuri de intervenție timpurie, cu accent pe stimularea generală și terapia specializată în perioada antepreșcolară și preșcolară pentru toți copiii cu deficiență mentală reală. Cadrului didactic din

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

grădiniță, educatoarei îi revine un rol primordial în pregătirea atentă a debutului școlar al tuturor copiilor, mai ales în grupa pregătitoare. În eventualitatea unor întârzieri, se recomandă amânarea începerii școlii cu încă un an, cu obligația pregătirii intensive. Copiii care și după această perioadă vor întâmpina dificultăți, vor fi integrați individual sau în grupuri restrânse în clasele obișnuite, beneficiind de toate facilitățile integrării printre care intervenția profesorului de sprijin și frecventarea unor programe de adaptare și recuperare școlară.

Copiii cu C.E.S. au nevoie de un curriculum planificat diferențiat, de programe de terapie lingvistică, de tratament logopedic specializat, de programe specifice de predare-învățare și evaluare specializate, adaptate abilităților lor de citire, scriere, calcul, de programe terapeutice pentru tulburări motorii. De asemenea vor beneficia de consiliere școlară și vocațională personală și a familiei.

Actul educativ în școala incluzivă are șanse de reușită dacă cei trei factori implicați, adică elevul cu deficiențe, familia, echipa de specialiști, cooperează, sunt parteneri care conlucrează în aceeași direcție: dezvoltarea copilului cu C.E.S. Fiecare dintre parteneri are atribuții clare în actul educativ, care, însă, nu acționează cu succes decât dacă sunt sincronizate cu cele ale celorlalți membri ai echipei.

Cititul, scrisul și ortografia reprezintă dificultăți specifice copiilor cu dislexie. Aceasta pot afecta dezvoltarea capacității de a-și aminti ceea ce a văzut sau auzit într-o succesiune logică. Pornind de la aceste caracteristici specifice, se recomandă încurajarea acestor copii și asigurarea unui număr cât mai mare de situații care să-i conducă spre reușite la toate materiile, pentru motivarea și ameliorarea stimei de sine, folosirea tehnologiilor informatizate și a unor mijloace care să le permită consemnarea a ceea ce știu, a jocurilor de memorare, a fișelor de lucru, colaborarea cu profesorii de sprijin.

Copiii cu nevoi speciale prezintă o anumită sărăcie în domeniul capacităților psihice/fizice care plasează persoana respectivă într-o situație de incapacitate și inferioritate socială. Acești copii prezintă unele dereglări a relațiilor de adaptare la mediul înconjurător precum și la standardele sociale și culturale. Pe lângă aceste probleme copiii cu cerințe educative speciale se confruntă și cu grave probleme afective care au ca efect neîncredere în forțele proprii, formarea unei stime de sine scăzute și apariția complexului de inferioritate. Ori tocmai aceste lucruri influențează în mare măsură capacitatea de adaptare și integrare socială. Iată de ce dascălii care lucrează cu acești copii au sarcina ca prin multitudinea de procedee psihopedagogice și terapeutice să diminueze aceste

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

tulburări, să organizeze activități prin care elevii să înregistreze succes pentru a căpăta încredere în forțele proprii și pentru a-și diminua sentimentul de inutilitate și demoralizare.

Cadrul didactic trebuie să știe că relațiile ce se stabilesc cu fiecare elev în parte sunt foarte importante. Pentru a participa la procesul de învățământ, elevul cu CES trebuie să simtă că este apreciat nu ca un număr dintr-o listă, ci ca un individ care știe că întotdeauna cadrul didactic are încredere în el și că participă împreună cu cadrul didactic la evaluarea rezultatelor muncii lui. Pentru a putea îndruma activitatea elevilor cu dizabilități/cerințe speciale cadrul didactic trebuie să cunoască dificultățile de învățare ale elevilor, modul în care se manifestă acestea, dar și domeniile în care se manifestă. Trebuie să educe copiii pentru înțelegerea și acceptarea diferenței dintre ei, să verifice dacă elevii cu CES stăpânesc bine aptitudinile necesare nivelului în care sunt încadrați, să verifice și să procure materiale adecvate pentru lecție, să evalueze activitățile și progresele copiilor, ținând cont și de problemele și opiniile părinților

Copiii majoritari când cooperează sunt sensibilizați față de nevoile celorlalți, învață să accepte diferențele mult mai bine față de persoane cu dizabilități, extind diversitatea prietenilor, învață să coopereze, își consolidează creativitatea, explorarea resurselor proprii, empatia, își dezvoltă răbdarea și sentimentele de compasiune, îi acceptă pe ceilalți ca persoane, nu ca simple etichete acordate acestora, sunt mai inteligenți emoțional, reacționează pozitiv la schimbări, rezolvă mai ușor conflicte, învață să-i ajute pe ceilalți, nu au prejudecăți și stereotipuri, obțin rezultate academice mai bune etc.

Copiii cu C.E.S. pot prin joc să-și exprime propriile capacități. Astfel copilul capătă prin joc informații despre lumea în care trăiește, intră în contact cu oamenii și cu obiectele din mediul înconjurător și învață să se orienteze în spațiu și timp. Datorită faptului că se desfășoară mai ales în grup, jocul asigură socializarea. Jocurile sociale sunt necesare pentru persoanele cu handicap, întrucât le oferă șansa de a juca cu alți copii, orice joc având nevoie de minim două persoane pentru a se desfășura. Jocurile trebuie însă să fie adaptate în funcție de deficiența copilului.

Într-o abordare incluzivă toți elevii trebuie considerați la fel de importanți, fiecare să îi fie valorificate calitățile, pornind de la premisa că fiecare elev este capabil să realizeze ceva bun. Școala ar trebui să fie aptă să răspundă cerințelor de moment ale populației școlare dintr-o comunitate, să facă oferta educațională flexibilă și coerentă, pentru a oferi fiecărui copil șansa de a se pregăti și de a se forma prin educație de calitate, fără discriminare, fără bariere ce ar putea îngreuna drepturile copilului.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Bibliografie:

- Arcan P, Ciumageanu D “*Copilul deficient mintal*”, Ed Facla;
- Gherguț, Alois , *Educația incluzivă și pedagogia diversității*, Editura Polirom, Iași, 2016;
- Mara, Daniel, *Strategii didactice în educația incluzivă*, Editura Didactică și Pedagogică, 2009;
- Popescu G, Plesa O “*Handicap, readaptare, integrare*”, Bucuresti, Pro Humanitate, 1998;
- Verza E, Paun E “*Educația integrată a copiilor cu handicap*”, Unicef, 1998;
- Weihs T J “*Copilul cu nevoi speciale*”, Editura Triade, Cluj Napoca, 1998.

RELEVANȚA MELOTERAPEUTICĂ A MUZICII BISERICEȘTI PENTRU ORA DE RELIGIE, ȘI IMPORTANȚA ACESTEIA PENTRU MEDIUL EDUCAȚIONAL CONTEMPORAN ROMÂNESC

**Prof. Micu Laurian
Liceul Teoretic Special Iris, Timișoara**

Premisa care stă la baza lucrării este în directă legătură cu frământările contemporane îndreptate înspre, dar mai ales împotriva existenței orei de religie. Prin elaborarea conținutului lucrării de față am încercat să arăt diversele valențe pe care ora de religie mult analizată, din păcate și mult denigrată în spațiul public contemporan, le poate dezvolta printr-un scenariu didactic gândit altfel. Suntem obișnuiți ca la disciplina religie ortodoxă profesorul să determine două direcții, una preponderent cantitativă, istorică, cu perspectivă comemorativă a unor fapte, personaje și cutume vetero- și neo-testamentare, iar pe de altă parte construirea și/ sau întărirea religiozității și a comportamentului dezirabil din punct de vedere moral al educabilului.

Din punctul meu de vedere, ca și o concluzie primară a cercetării pedagogice, profesorul de religie poate și trebuie să îndrăznească sa-și upgradeze scenariul didactic în funcție de caracteristicile actorilor din cadrul demersului pedagogic, cât și ale provocărilor contemporane. Un astfel de incipit îl reprezintă și inserarea de secvențe meloterapeutice în cadrul demersului educativ clasic. Fără teama că ar fi nevoie de pregătiri psihologice deosebite, muzica, și în speță muzica religioasă, poate fi folosită după o minimă analiză a literaturii de specialitate ca și intervenție meloterapeutică. Utilizarea muzicoterapiei în cadrul orei de religie poate determina efecte imediate, ca de exemplu, sporirea activării noilor cunoștințe, cât și pe termen lung, augmentarea relațiilor interumane, atât din perspectiva membrilor clasei, cât și a relaționării acestora cu celelalte cadre didactice, dar și cu ceilalți educabili din comunitatea instituției respective.

Lucrarea de față se speră a fi o bază pentru utilizări viitoare ale muzicoterapiei în cadrul oricăror discipline, fără teamă că ar fi necesare programe elaborate doar de specialiști în domeniu. Așa cum am arătat în aplicabilitatea la oră a fenomenului muzical religios, pot fi gândite diferite interacțiuni muzicale între profesor și elev și între elevi, care generează stimularea aperceptivă, consolidarea cunoștințelor sau se pot folosi chiar în evaluare.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Utilizarea unei altfel de perspective în cadrul scenariului didactic determină cel puțin două direcții pozitive: copilului i se dezvoltă o reacție de interes, stimulată de o altfel de dinamică a elementelor ce construiesc scenariul didactic, iar profesorului i se dezvoltă stima de sine, care determină un management mai eficient a resurselor didactice și o implementare cu un suflu nou a unor teme perene.

În concluzie, lucrarea de față nu se dorește a fi un studiu de analiză psihologică a fenomenului meloterapeutic în mediul didactic contemporan, ci o subliniere a interrelaționării dintre muzica religioasă și ora de religie pe de o parte, iar pe de altă parte a regăsirii conștiente a orei de religie în mediul educațional contemporan fără a leza libertatea nimănui, ci, dimpotrivă, construind comunități didactice și relații interumane frumoase.

Astăzi mai mult ca oricând, omul modern saturat de mari descoperiri, care la bază au rolul de a simplifica viața cotidiană, dar nu reușesc în toate cazurile, încearcă să se întoarcă spre timpuri primordiale. Studiul acestor perioade de demult, aduce în prim plan posibile remedii, aflate la îndemâna fiecăruia dintre noi. Un astfel de caz îl reprezintă și meloterapia, o știință în sine, care înglobează elemente psihologice, pedagogice și muzicale, toate comprimate în scopul ameliorării funcționalității individuale.

Ca și celelalte domenii ale vieții cotidiene, și învățământul caută să-și updateze metodele didactico-pedagogice utilizate în procesul instructiv-educativ. În această ordine de idei, meloterapia se face tot mai prezentă în scenariul didactic al educatorului de astăzi, fiind o ambasadoare a interrelaționării dintre medicină, artă și pedagogie.

Cursurile de psihologie educațională clasică ne arată, prin prezentarea tipurilor de învățare, că elemente meloterapeutice pot fi inserate cu succes în cadrul programului școlar, fie că vorbim de învățare prin obișnuire, fie că vorbim de cea motorie, care implică și mișcare sau de cea verbală ce utilizează puterea cuvântului (subliniat ca importanță muzicală mai sus). După părerea noastră, învățarea de tipul stimul – răspuns înglobează cel mai bine elemente de muzicoterapie prin faptul că subiectul reacționează într-un anumit fel la un stimul dat, realizându-se o ordine reacțională coerentă în manifestările acestuia.

Educatorul care introduce în proiectarea didactică elemente de meloterapie nu trebuie neapărat să posede vaste cunoștințe de psihologie comportamentală. O minimă documentare cu privire la această tehnică îl poate ajuta să genereze adevărate momente muzicoterapeutice în cadrul predării disciplinei sale, cu reușite măsurabile. Acest lucru se evidențiază cu precădere în cazul

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

persoanelor cu cerințe speciale, de aici subliniindu-se efectele curative ale melosului. De exemplu, copiii care dezvoltă forme de autism sau alt tip de deficiență mintală pot realiza altfel de canale de comunicare cu educatorul prin intermediul liniilor melodice. Pe de altă parte, în cadrul subiecților hiperactivi, elementele meloterapeutice pot ameliora manifestările abuzive ale actelor motorii. Și nu în ultimul rând, subiecții anxioși și instabili emoțional pot comporta o diminuare a tensiunilor psihice și pot dezvolta o manifestare armonioasă și integrativă în cadrul grupului. În cultivarea elementelor meloterapeutice, educatorul trebuie să țină seama de:

- Posibilitatea manifestării funcției mimetice în îmbunătățirea relațiilor colectivului de elevi
- Sporirea interesului față de activitățile muzicale
- Dezvoltarea simțului melodico-ritmic și armonico-polifonic
- Educarea vocii
- Facilitarea deprinderilor practice muzicale
- Folosirea manifestărilor mimico-gesticulare.¹

În acest proces, rolul educatorului din perspectiva muzicală este unul deosebit de important. Pentru a dezvolta un playlist adecvat pentru o sesiune reușită, educatorul trebuie să dea dovadă de creativitate, sensibilitate și cunoștințe minime muzicale, pentru a putea sublinia rolul empiric al interlegăturii dintre muzică și medicină, știind că muzica influențează notabil din punct de vedere emoțional oamenii. Atât științele medicale, cât și cele muzicale opinează că muzica deține o energie care poate fi multiplicată sub diverse forme.²

Așadar, alegând muzica potrivită, poate fi o încercare pentru educator. De multe ori, cu siguranță, muzica nu va fi pe placul educabilului. Deci este necesară, pe lângă priceperea alegerii muzicii potrivite, și prezența unei mari doze de răbdare, pentru că nu există un playlist panaceu direct relaționat cu fiecare educabil.³

În învățământul contemporan, bazat pe literatura internațională, identificăm mai multe modele utilizate. Unul dintre aceste modele este modelul PERMA, dezvoltat de Martin Seligman și care reprezintă o intervenție pozitivă din perspectiva psihologiei. Această metodă înglobează (de

¹ Alois Gherguț, *Sinteze de psihopedagogie specială*, Editura Polirom, Iași, 2005 pag. 296.

² În perioada antică Pitagora susținea că muzica reprezintă un amalgam de sunete aranjate armonic, determinând voci ale sferelor superioare.

³ Stela Drăgulin, Anca Constantin Fulvia, *Choosing the right music- an important step of Music Therapy*, Bulletin of then Transilvania University of Brașov, series VIII: Performing Archs, nr. 2/2016, pag. 106-110.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

aici venind și acronimul metodei) următoarele caracteristici: emoțiile pozitive, realizările, sensul, relațiile și angajamentul. Importanța emoțiilor pozitive determină o veritabilă stare de bine a subiecților, de la nivel neurologic până la cel comportamental. Această metodă ne arată că emoțiile pozitive pot fi stimulate și mecanic prin utilizarea unor elemente specifice și care pot amprenta manifestările viitoare ale creierului uman, dar trebuie notat că, asemenea altor metode, și aceasta trebuie folosită cu moderație, deoarece nu toate tipurile de terapie prin muzică pot avea efect asupra subiecților.⁴

Un alt model este modelul Orff. Acesta reprezintă o abordare cu rezultate benefice atât în domeniul pedagogic, cât și în cel medical. Această tehnică a fost dezvoltată de Gertrud Orff și Carl Orff în cel mai mare centru pediatric din Germania. Această terapie a fost creată cu scopul de a trata dificultățile copiilor cu disfuncții mentale, cât și diferite alte dizabilități. Această tehnică are rolul imediat de a dezvolta încrederea prin activități artistice, fără frica de a nu le finaliza și de a fi luat în râs. În această terapie se încearcă manifestarea în patru direcții: socio-emoțional, dezvoltarea auzului, dezvoltarea lingvistică și cea motorie. Studiile clinice arată că utilizarea meloterapiei în toate aceste direcții a fost un succes.⁵

Bibliografie

DEMENESCU, Laura Veronica, Stela Drăgulin, *Modern approaches in melotherapy: Carl Orff*, Revart, nr. 1, 2011

DRĂGULIN, Stela, Anca Constantin Fulvia, *Choosing the right music- an important step of Music Therapy*, Bulletin of then Transilvania University of Brașov, series VIII: Performing Archs, nr. 2/2016

GHERGUȚ, Alois, *Sinteze de psihopedagogie specială*, Editura Polirom, Iași, 2005

ȘUTE, Ligia Claudia, DRĂGULIN, Stela, *Music Therapy and the PERMA Model*, Bulletin of then Transilvania University of Brașov, series VIII: Performing Archs, nr 2/ 2016

---

⁴Ligia Claudia Șuteu, Stela Drăgulin, *Music Therapy and the PERMA Model*, Bulletin of then Transilvania University of Brașov, series VIII: Performing Archs, nr 2/ 2016, pag. 317-328.

⁵Laura Veronica Demenescu, Stela Drăgulin, *Modern approaches in melotherapy: Carl Orff*, Revart, nr. 1, 2011, pag. 35-44.

VALENȚELE ART-TERAPIEI ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV-EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII ALE COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

Marca Florina, învățător,
Școala Gimnazială „Ioan Slavici” Șiria
Șoț Liliana, învățător,
Școala Gimnazială „Ioan Slavici” Șiria

Personalizarea instruirii, o necesitate

Cea mai frumoasă exprimare a gândurilor omului este arta. Începuturile ei se pierd în negura istoriei. În perioada actuală cunoaștem toate etapele prin care a trecut arta. Știm că oamenii preistorici își exprimau credințele, sentimentele, își descriau modul de viață și lăsau o moștenire urmașilor prin artă.

Mereu arta s-a aflat în strânsă relație cu tehnologia, amândouă au evoluat cam în același timp. După perioada preistorică a urmat epoca înfloritoare a antichității care a dat frâu liber sentimentelor artiștilor. Aceștia ca și înaintașii lor nu creau din cauză că erau obligați. Le făcea plăcere acest lucru. Îi încânta faptul că trebuie să copieze natura care era și încă este foarte frumoasă. Artiștii de atunci ca și cei de azi intrau într-o stare asemănătoare transei când creau și redeveneau pentru scurte momente copii fiind exact ca ei în momentele lor de joacă, atunci când se cred atotputernici și omiscienți peste tărâmul lor imaginar. Astfel exista o relație strânsă între artă și joc. Actul creator devenind modul de relaxare și dezvoltare al gândirii creatorului, în același fel în care pentru un copil joaca îl delectează, dar îl și învață lucruri noi în același timp.

Cu cât lucrează mai mult, artistul începe să-și iubească creația, să o divinizeze sau să se îndrăgostească de ea întocmai ca Pigmalion.

În timp arta s-a diversificat având astfel mai multe ramuri: pictura, sculptura, mozaicul, arhitectura, literatura, muzica, teatrul și altele care au fost înfloritoare în timpul antichității. Acestea stau la baza unor metode folosite de specialiști în vederea stimulării și dezvoltării potențialului creator, creșterea gradului de încredere în forțele proprii și reducerea stării de tensiune.

Laura Ciocoiu, psiholog-psihoterapeut definește terapia prin artă ca o metodă de psihoterapie în care sunt utilizate diferitele forme de artă: pictură, desen, colaj, modelaj etc. cu

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

scopul de a îmbunătăți starea persoanei. Artterapia oferă suport emoțional pentru persoanele care au diferite afecțiuni sau au experimentat diferite traume, reduce stresul, ajută la deblocarea creativității și favorizează dezvoltarea personală. ; „Este o terapie dinamică și reprezintă o îmbinare fericită între artă și psihoterapie. Obiectivul principal nu este să crezi o capodoperă și, chiar dacă nu ai talent la pictură, desen, modelaj etc. important este să te simți mai bine cu tine și să îți recâștigi echilibrul”, explică aceasta. „Octavian Paler spunea că «Arta este cel mai scurt drum, de la un om la altul.» Probabil, tot ea este și cel mai scurt drum de la om, la el însuși”, adaugă ea.(1)

Asociația Britanică a Art Terapeuților (BAAT), una dintre cele mai prestigioase din lume, o definește astfel: „Artterapia reprezintă folosirea materialelor pentru autoexprimare și reflecție în prezența unui artterapeut pregătit corespunzător”. „Cine vine la artterapeut nu trebuie să aibă experiență anterioară sau abilități în domeniul artistic, iar artterapeutul nu este preocupat de aspectele estetice sau de evaluarea medicală a imaginii ori a obiectului creat de client”, afirmă Mihai Albu, membru-fondator și președintele Asociației Române de Terapii Expresive. „Scopul general al artterapeutului este de a-l sprijini pe om să se schimbe și să crească interior, prin intermediul folosirii materialelor artistice, într-un mediu sigur și încurajator”, explică acesta. Fidelă diferențelor originare ale apariției și coagulării domeniului artterapiei.

Asociația Americană de Art Terapie (AATA) oferă o definiție ușor diferită domeniului și scopurilor terapiei prin artă: „Utilizarea terapeutică a creației artistice, în cadrul unei relații profesionale, de către persoane care trec prin experiența unor boli, traume sau provocări ale vieții, precum și de către persoane care sunt interesate de dezvoltare personală”.

Folosită la scară largă în terapia adulților, art-terapia ar putea deveni un factor permanent și în desfășurarea activităților instructiv-educative.

Utilizată cu preponderență în cadrul activităților de „Arte vizuale și abilități practice”, de „Muzică și mișcare”, art-terapia ar avea de asemenea valențe benefice în dezvoltarea personalității fiecărui copil și în recuperarea celor cu cerințe educaționale speciale, prin extinderea ariei de folosire asupra celorlalte discipline școlare.

„Formarea copiilor ca personalități distincte indiferent de particularitățile lor fizice, organice sau funcționale reflectă următoarele cerințe: nevoile individuale de valorizare și potențare ale fiecărui copil și nevoile sociale de implicare, participare și dezvoltare a relațiilor sociale.”(2)

Posibile valențe instructive-educative ale utilizării art-terapiei în munca la clasă:

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- consolidarea deprinderilor motrice de bază
- consolidarea abilităților manuale
- consolidarea calităților motrice de bază
- corectarea atitudinilor vicioase și evitarea apariției deviațiilor
- creșterea autonomiei personale
- exersarea dominantei laterale
- formarea de gesturi simple
- însușirea corectă a schemei corporale
- scăderea frecvenței/dispariția unor mișcări stereotipice
- educarea mișcărilor simultane și coordonate
- dezvoltarea motricității fine
- dezvoltarea capacității de discriminare
- dezvoltarea percepției spațiale și temporale
- dezvoltarea capacității de identificare a unor obiecte/animale/culori/forme
- creșterea capacității de concentrare a atenției
- stimularea capacităților perceptive
- dezvoltarea conceptelor de formă, culoare, mărime, număr
- dezvoltarea capacității de a identifica asemănări și diferențe
- achiziția schemei corporale
- creșterea achizițiilor cognitive
- dezvoltarea capacității de pronunțare a unor sunete/silabe/cuvinte
- dezvoltarea vocabularului
- creșterea capacității de comunicare
- dispariția unor stereotipii verbale
- dezvoltarea capacității de orientare în spațiu
- creșterea gradului de sociabilitate
- stimularea creativității

Posibile rezultate obținute:

- dezvoltarea potențialului copilului sau adultului sub aspect social , fizic si intelectual
- creșterea gradului de încredere în forțele proprii
- dezvoltarea creativității și imaginației

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- creșterea gradului de dezvoltare emoțională
- creșterea capacității de interrelaționare și stabilire de contacte sociale
- oferirea de experiențe noi de învățare.

O tendință actuală a psihopedagogiei face referire la personalizarea procesului instructiv-educativ. Această personalizare poate fi privită din două perspective: prin prisma personalității dascălului, acesta filtrând prin propria personalitate strategiile și domeniile artei utilizate la clasă în vederea atingerii obiectivelor propuse, dar și prin prisma diferențierii și etapizării procesului educativ, al apropierii acestuia cât mai mult de fiecare copil, în vederea obținerii progresului școlar al cât mai multor dintre aceștia, inclusiv a celor cu cerințe educaționale speciale.

De la primele forme de artă, menirea artistului a fost aceea de a se face util semenilor creând pentru ei ceva frumos care să le încânte sufletul sau să le explice ceva, să-i învețe lucruri noi, să le fie de folos în viață, să înfrunte problemele mai ușor.

Artiștii ca și copiii își văd „joaca” precum ceva serios, care trebuie pus înaintea altor lucruri. De multe ori ei ne sugerează jocul lor prin anumite simboluri, prin cuvinte cheie în operele literare care ne fac să ne gândim ore întregi la înțelesul unei fraze anume, astfel, creatorul jucându-se cu gândirea noastră.

La prima vedere diferența dintre ludic și matur este precum cea de la cer la pământ pentru că oamenii ajunși la maturitate uită să se joace, adică uită să se deconecteze de problemele vieții. Acești „oameni maturi” își uită de fapt originile astfel devenind în anumite cazuri mult mai vulnerabili decât copiii. Ei disprețuiesc pe homo ludens(omul care se joacă) considerându-l înapoiat. Ei nu văd de fapt că jocul este ceva necesar. Prin joc ei înțeleg ceea ce fac copiii, nu vor să vadă că această joacă poate evolua și se poate adapta la diferite vârste.

Arta și jocul deși nu sunt sinonime sunt înrudite și se întrepătrund. Acestea două au ajutat foarte mult la progresul omenirii și datorită lor oamenii au un simț dezvoltat al frumosului.

În concluzie, arta este un procedeu de educare a copiilor cu dificultăți de învățare și nu numai, care produce efecte benefice nebanuite asupra personalității copilului și a întregii sale vieți ulterioare.

Bibliografie:

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

1. Mihai Albu - See more at: <https://www.cariereonline.ro/inspiratie/wellbeing/ce-este-artterapia-si-cum-te-poate-ajuta#sthash.PkwxOPaE.dpuf>
2. Gabriela Kelemen „*Copilul cu dificultăți de învățare*”, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2007

ART-TERAPIA ÎN ACTIVITĂȚILE INSTRUCTIV-EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII LA COPIII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

Prof. Stampar Maria
Prof. Popa Gabriela
C. Ș. E. I. „C. Pufan” Timișoara

Terapia prin artă folosește arta pe post de instrument de comunicare nonverbală prin care se încearcă aducerea la suprafață a unor probleme emoționale cu care se confruntă adesea copiii. Gândurile, emoțiile și trăirile sunt mult mai ușor exprimate și comunicate prin artă decât prin cuvinte la vârsta copilăriei. Prin desene, muzica, dans ei transmit emoții și trăiri care folosesc specialiștilor pentru a diagnostica și trata diverse tulburări emoționale.

Terapia prin artă este, în primul rând, o metodă eficientă de reconciliere a conflictelor emoționale, de a crește conștiința de sine, ajutându-i pe copiii să se exprime fără să fie nevoie să folosească limbajul verbal și să depășească barierele impuse de problemele lor emoționale. Art-terapia este o activitate care utilizează metode neverbale, bazate pe creația plastică. Prin tehnicile specifice art-terapiei, copiii cu cerințe educaționale speciale își activează potențialul creativ pentru o mai bună autoexplorare și înțelegere a propriilor emoții și sentimente.

Nu există modalitate corectă sau greșită în exprimarea emoțiilor prin art-terapie. Nu trebuie să excelezi în pictură sau sculptură. Trebuie doar să te simți liber și să te exprimi liber. Atelierul îi învață pe copiii cu cerințe educaționale speciale să devină încrezători în forțele proprii, să comunice și să relaționeze cu cei din jur, să se exprime spontan și autentic, ceea ce duce în timp la împlinirea personală și echilibru emoțional. Dezvoltarea conștiinței și a educației copiilor în spiritul toleranței și nediscriminării, a acceptării de șanse egale pentru toți, fără diferențe de manifestare comportamentală sau verbală.

Unele experiențe prin care trec copiii pot fi atât de traumatizante și dureroase încât copiii le pot refuza. Cu ajutorul terapiei prin artă gândurile și emoțiile "ingropate" adânc în inconștientul copiilor sunt aduse la suprafață și lucrate împreună cu un specialist în vederea soluționării unor probleme emoționale.

Artele utilizate în scop terapeutic nu se limitează la pictură și desen. Și alte tipuri de arte pot fi îmbrățișate cu succes în acest scop: poezie, muzică, dans, teatru, chiar și fotografie. Aproape toți copiii cu cerințe educaționale speciale pot găsi o formă de artă în care să se regăsească sau pe care

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

să o folosească pentru a "comunica" trăiri și sentimente. Nu trebuie ca ei să aibă un talent într-un anumit tip de artă. Nu este necesar să "știe" să deseneze sau să o facă frumos. Fiecare desen pe care tu îl vezi, măzgălitura, poate transmite o mulțime de lucruri. În cadrul terapiei prin arte nu se pune accentul pe latura estetică, ci pe mesajul subliminal pe care copilul îl transmite prin ea.

Folosirea artelor se realizează nu numai în scop terapeutic, ci are beneficii și în dezvoltarea emoțională, îl ajută să își cultive o conștiință de sine, să găsească resurse pentru a rezolva anumite probleme și conflicte .

Terapia prin artă abordează laturi ale personalității copilului pentru a descoperi potențialul personal în vederea unei dezvoltări optime.

Diferența dintre vârsta cronologică și cea mentală a elevului supradotat implică o dezvoltare diferită la nivel emoțional și social față de restul elevilor. Referitor la nivelurile de învățare și la mediul lor social, primele experiențe școlare sunt puțin frustrante. Trebuie să presupunem că această presiune a mediului social poate da naștere unor probleme emoționale și de adaptare. Copiii cu cerințe educaționale speciale, în ciuda dificultăților pe care le experimentează, trăiesc într-o oarecare formă, o presiune socială și școlară, manifestată mai ales prin comportamentele antisociale. Acest decalaj mare între nivelul inteligenței și celelalte compartimente ale activității psihice atrage după sine o dezvoltare, așadar, de tip heterocronic.

Din punct de vedere psiho-afectiv, întâlnim uneori la copiii cu deficiențe, stări de anxietate, insecuritate, sentimente de izolare, complexe pentru neîndemânarea lor manuală și fizică, suferințe pentru faptul că au preocupări diferite, probleme de adaptare școlară și socială.

Copii cu probleme emoționale se întâlnesc și în cadrul învățământului special, având diverse dificultăți în exprimare emoțională din cauza unor dizabilități cum ar fi: hipoacuzia, surditatea sau autismul. În cadrul centrului în care lucrez am întâlnit copiii cu astfel de dificultăți, dar pot spune că am obținut rezultate deosebite în dezvoltarea și recuperarea copiilor cu ajutorul terapiei prin artă în cadrul Proiectului de parteneriat educațional „Artterapia” realizat în colaborare Centrul Școlar de Educație Incluzivă „Constantin Pufan” și „VivArt – Centrul de Artterapie și Psihologie” Timișoara.

Experiențele și bunele practici în munca cu elevul din învățământul special în cadrul Proiectului de parteneriat educațional „Artterapia” au fost un motiv în plus să continuiam pe acest drum.

- Proiectul își propune să ofere copiilor cu diverse probleme sau dizabilități, activități de recuperare și dezvoltare a comunicării, exprimării emoționale sau a diverselor abilități. Pe

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

parcursul proiectului vor primi serviciile de terapie prin arta 25 de copii cu dizabilități. Copiii beneficiază de servicii de arteterapie prin arte vizuale, modelaj cu lut, muzicoterapie și psihomotricitate, conform contractului încheiat între „VivArt – Centrul de Artterapie și Psihologie” Timișoara și C.Ș.E.I. „Constantin Pufan” Timișoara.

- Atelierul îi învață pe copii să devină încrezători în forțele proprii, să comunice și să relaționeze cu cei din jur, să se exprime spontan și autentic, ceea ce duce în timp la împlinirea personală și echilibru emoțional.
- Echipa proiectului: Echipa este formată din terapeuți prin artă combinată , un psiholog, și cadre didactice din C.S.E.I. C-tin Pufan Timișoara .
- Locul desfășurării proiectului : Activitățile se desfășuare în spațiul Centrului VivArt Timișoara
- Durata proiectului : Activitățile directe cu beneficiarii au o frecvență săptămânală
- Coordonator : prof. Stampar Maria

Expoziții cu lucrările copiilor

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Bibliografie:

1. Blândul V., Introducere în problematica psihopedagogiei speciale, Ed. Univ. din Oradea, 2005;
2. Gheruț A., Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii de educație integrată, Ed. Polirom. Iași, 2001;
3. Popescu Gabriela, Psihologia Creativității, Ed. Fundația României de mâine, București, 2007
4. Rubin Judith Aron, Art-terapia. Teorie și tehnică, (volum coordonat)
5. Ștefan Odoobleja , „Psihologia Consonantistă”, editura Maloine, Paris
6. Vărășmaș E. -, „Introducere în educația cerințelor speciale”, Editura Credis, București, 2004.

DESENUL ȘI PICTURA ÎN ARTTERAPIE

**Prof. înv. primar Mihnea Maria
Școala Gimnazială „Dimitrie Cantemir” Baia Mare**

Art-terapia utilizează toate formele expresive: pictura, sculptura, muzica, literatura, poezia, teatrul, și dansul ca mijloace de punere în valoare și îmbogățire a personalității fiecăruia, ajutându-l să exprime emoțiile profunde și dificultățile pe care le întâmpină sau pur și simplu să se dezvolte armonios. Copiii au rareori limbajul și dezvoltarea cognitivă necesare procesării și redării experiențelor lor numai prin intermediul cuvintelor, astfel încât ei își completează comunicările în mod spontan cu ajutorul formelor simbolice de expresie și comunicare, cum ar fi joaca, metaforele și o varietate de imagini vizuale, auditive și kinestezice.

Tehnicile de art-terapie oferă copiilor oportunitatea de a explora și exprima, prin intermediul materialelor specifice creației artistice, dificultățile în legătură cu diversele trăiri sau relații personale, dificultăți ce ar putea fi greu de exprimat în cuvinte. Atmosfera relaxată îl îndeamnă pe copil să se exprime liber, oferindu-i posibilitatea de a se descărca, de a dezvălui trăiri care, în alte condiții, par a fi inacceptabile. Desenul și pictura sunt utilizate pentru a ajuta copilul să devină conștient de sine, de existența sa în lume. Desenele pot fi folosite în moduri variate, cu scopuri multiple și la diferite nivele. Prin intermediul picturii (inclusiv cea cu degetele) copilul își exprimă cu ușurință emoțiile. Simplul act de a desena fără intervenție exterioară reprezintă o puternică exprimare a sinelui, care ajută stabilirea identității persoanei și este o cale de exprimare a sentimentelor. Desenul le oferă de asemenea, posibilitatea de a avea succes, învățând să aibă încredere în propriile forțe, copilul se dezvoltă. Modelajul oferă atât experiențe kinestezice, cât și tactile. Flexibilitatea și maleabilitatea lutului se potrivesc unei varietăți de nevoi. El pare să spargă adesea blocajele copilului, putând fi utilizat cu succes și de cei care au mari dificultăți în exprimarea sentimentelor. Copiii “supărați” pot simți un sentiment al controlului și stăpânirii de sine, prin intermediul lutului. Copilul agresiv poate folosi lutul pentru a-l lovi și sfărâma. Se utilizează de asemenea și plastilina. Lutul și plastilina au și un efect benefic în sensul relaxării mâinilor, în urma realizării unor exerciții specifice. Modelajul este una dintre activitățile preferate de copii. Colajul ajută la eliberarea imaginației și poate fi utilizat ca exprimare senzorială și emoțională, folosind diverse exerciții. Ajută foarte mult și în ceea ce privește îmbunătățirea motricității fine. Poveștile și confecționarea de măști au rolul de a-l ajuta pe copil să asimileze experiențele trăite și realitatea în

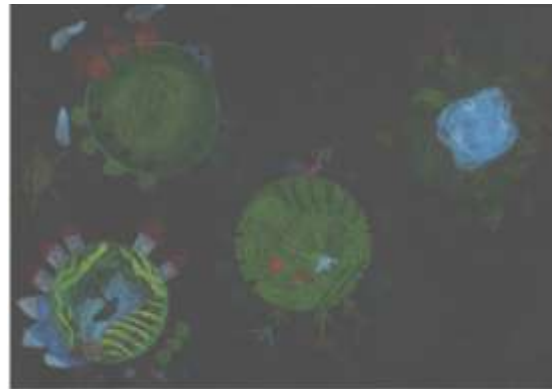
Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

general. Copilul învață să dea sens lumii din afara lui dar și să-și structureze gândurile. Alte tehnici folosite sunt teatrul de păpuși, jocul de rol, jocurile de mișcare, muzica și dansul, etc. Terapia prin artă, este o formă de dezvoltare a creativității și o cale de exprimare a sentimentelor copiilor. Stimularea imaginației întărește personalitatea micuțului, îl face să înfrunte mai ușor tot ceea ce-l rănește, ce îi face rău.

Diferența dintre arta propriu-zisă și terapia prin ea este următoarea: în artă, beneficiarul este opera, pe când în cazul art-terapiei, beneficiarul este copilul, arta fiind doar un mijloc de dezvoltare pus la dispoziția lui. Psihologii care au aplicat terapia prin creație au constatat că, pe lângă creativitate și comunicare, aproape toți copiii au avut salturi considerabile în plan cognitiv, intelectual și afectiv-emoțional. Tehnicile creative sunt utile atât pentru cei mici, cât și pentru copiii mai mari, inclusiv pentru adolescenți. Ele constituie un teren privilegiat al cunoașterii umane. Formele de terapie creative constituie una dintre căile principale de interacțiune cu copilul.

Prin artterapie se pot ameliora următoarele probleme: timiditatea, labilitatea emoțională, problemele de integrare în școală, respectul redus față de sine, negativismul, nervozitatea accentuată, hiperactivitatea, tulburările de limbaj, randamentul școlar slab, depresia.

Scopurile urmărite de atelierele de art terapie sunt extrem de diverse: dezvoltarea capacităților de exprimare verbală și non-verbală a dorințelor, trăirilor, sentimentelor; spargerea blocajelor emoționale; perfecționarea capacității de autocunoaștere și auto-acceptare; creșterea stimei de sine și a încrederii în propriile forțe; dezvoltarea valorilor morale și spirituale; dezvoltarea capacităților cognitive, creative și de integrare în grupuri; eliberarea de tensiuni, anxietate acumulată, stres, frustrări și sentimente negative, conștientizarea și integrarea senzorială.

Desenul și pictura

Prin desen și pictură, persoanele cu deficiențe mentale își exprimă sentimentele, trăirile, nevoile, se exprimă pe sine și își descoperă astfel identitatea. Pictura, ca și desenul, este un joc, un dialog între subiect și terapeut, este un mijloc de comunicare.

Pictura și desenul artistic sunt îndeletniciri recuperatorii foarte agreate de copii, putând fi practicate din orice poziție și necesitând doar pensula, pânza, culori sau creion și hârtie. Sunt

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

abordabile de toate persoanele cu handicap, care au mai mult sau mai puțin simț artistic. Această activitate induce un sentiment de satisfacție și utilitate. Modalitățile folosite sunt în funcție de deficiențe, merg de la pictura cu degetul sau cu pensula în gură până la rafinate moderne, prin aruncare, pulverizare, tamponare, etc. Picturile pot fi calme sau violente, trădând tot atâtea stări sufletești cu substrat psihic.

Tehnici de exprimare în arta plastică:

- Manevrările și opțiunile asupra cadrului;
- Soluțiile geometric-compoziționale;
- Orchestrarea nuanțată a raporturilor de culoare, valoare și modelaj;
- Operațiuni de natură retorică asupra atributelor fundamentale ale semnului plastic: forma, culoarea, textura;
- Deformarea în sensul modificării unor atribute ale subiectului figurat față de aceleași elemente ale subiectului real, accentuarea sau anularea unor detalii ale formelor, operațiuni de sinteză către formule fundamentale, deformările perspective și subiective.

Toate acestea reprezintă mijloace plastice curente prin care artistul condiționează, modifică și chiar neagă realul, pentru o prezentare mai credibilă a acestuia.

Dintre toate mijloacele de care dispun psihologii pentru sondarea personalității unui copil (jocuri, teatru cu marionete, modelaj, basme), desenul constituie un limbaj privilegiat. Prin desen, micuțul povestește grafic, fără să mai conteze dacă povestea lui este una reală sau una inventată, dacă are o structură bine încheată ori ba sau dacă are măcar vreun punct de plecare. Există nenumărate situații în care copiii nu pot exprima verbal sentimentele, gândurile care-i frământă și apelează la un alt tip de exprimare: cea afectiv-imagistică, a liniilor grafice, a culorilor și formelor, a pozițiilor și dimensiunilor personajelor desenate.

În acest fel problemele ascunse, reprimare sau negate, îngropate în abisurile inconștientului vor ieși la lumină într-o manieră simbolică, adesea transparentă, reflectându-se în produsele creației micului artist. Personajele unei povești inventate și redată grafic de un copil abundă în semnificații,

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

emoții, sentimente și gânduri, pe care cel mic le trăiește în legatură directă cu evenimentele vieții lui – relațiile cu familia, cu tovarășii de joacă.

Bibliografie:

- Drugaș, Ioana, *101 aplicații artterapeutice în consilierea copiilor*, Editura Primus, Oradea, 2010
- *Îmi place să pictez, 33 de tehnici plastice*, Editura Litera
- Venturi, Lionello, *Cum să înțelegem pictura*, Editura Meridiane, București, 1978

ART-TERAPIA – EDUCATIE SI RECUPERARE A COPIILOR CU CES

Molnar Rodica – Prof. P.P.S.
Centrul Scolar pentru Educatie Incluzivă „Primăvara” Resita

Art-terapia este o modalitate terapeutică realizată cu ajutorul creațiilor artistice, o „vindecătoare” a sufletului și un sprijin al ego-ului personal. Practicarea artei, expresivă și tămăduitoare prin ea însăși, urmărește o schimbare pozitivă atât din punct de vedere fizic, mental și cognitiv, dar și din punct de vedere socio-emoțional, atât în ceea ce privește exprimarea sentimentelor și a experiențelor, a exteriorizării și a expresivității, cât și în vederea îmbunătățirii comunicării și a relaționării cu ceilalți.

În decursul timpului, art-terapia și-a dovedit eficiența în tratarea unor probleme psihice și psihologice (de la Alzheimer și senilitate, la tratarea anxietății, a nervozității, a timidității, labilității, depresiei, a problemelor de integrare socială, a stimei scăzute de sine, a violenței domestice, traumelor cu cauze diferite, adicțiilor și a unor probleme psihosociale corelate unor probleme medicale (persoane seropozitive, handicap locomotor, în recuperarea după accidente diverse etc.).

Indiferent de particularitățile art-terapiei folosite există câteva trăsături comune acestora:

1. Art-terapia este un sistem tripolar, în care arta are rolul de element intrinsec alături de terapeut și client. Rolul primordial îi revine terapeutului care trebuie să creeze un cadru de încredere pentru clientul său, această relație fiind hotărătoare pentru rezultatul terapiei. Terapeutul trebuie să dețină cunoștințe solide nu numai în domeniul psihologiei, dar și al artei, fie ea muzică, pictură, sculptură, dans sau dramă.
2. Alegerea modalității terapeutice prin artă trebuie adaptată la nivelul de funcționare a clientului și a necesităților sale psiho-fizice, și este făcută în funcție de criteriile terapeutice, dar și în funcție de gustul și înclinațiile artistice ale clientului spre.
3. Ca și în psihoterapie obiectivele art-terapiei pot fi împărțite în *obiective imediate*, orientate asupra stării de sănătate, și *obiective de perspectivă*, orientate asupra reorganizării personalității și ameliorării comportamentului.

Arta ocupă un loc diferit în procesul terapeutic, în acest sens dezvoltându-se trei direcții:

- Art-terapia dezvoltată din psihologie – produsul artistic rezultat în urma sesiunii terapeutice este folosit ca material pentru interpretare și verbalizare.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

- Art-terapia dezvoltată din artă– simpla aplecare asupra actului artistic, conceperea și procesul de creație în sine au efecte terapeutice.
- Abordarea integrată a artei și a terapiei– posibilitatea de exprimare pe toată durata procesului terapeutic conduce spre o reducere și o transformare a energiilor negative în energii pozitive, într-o schimbare la nivel psihologic.

Art-terapia este formată din patru terapii particulare: **meloterapia** (terapia realizată cu ajutorul muzicii), **dramaterapia** (terapia realizată cu ajutorul exprimării dramatice, teatrale) **terapia prin desen, pictură, modelaj și colaj și terapia prin mișcare și dans**. În afară de meloterapie, care se practică în mod singular, celelalte trei forme de terapie sunt, în genere, practicate mixt, unde muzica are rolul secundar. Astfel, mișcarea ritmată și dansul nu pot exista fără sunet/muzică, chiar dacă aceasta este auzită/imaginată doar de client/pacient, dramaterapia nu de puține ori are un fond sonor care „întregește” tabloul dramatic, iar în terapia prin desen, pictură, colaj și modelaj, sunetul/muzica sunt, indubitabil, factorul relaxant și, adesea, inspirațional.

Art-terapia folosește tehnici creative precum desenul, pictura, modelajul, teatrul, dansul, muzica sau marionetele, pentru a ajuta fiecare persoană să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de anxietățile acumulate, de tensiuni și să faciliteze comunicarea și relaționarea.

Ideea de bază în art-terapie este aceea că procesul creativ ajută oamenii în dezvoltarea abilităților personale și interpersonale (comunicare, relaționare, inteligență emoțională), în creșterea stimei de sine și a autoconștientizării, în gestionarea comportamentului și reducerea stresului, în dezvoltarea capacităților cognitive prin stimularea atenției, imaginației și a gândirii; toate acestea desfășurându-se în atelierul de art-terapie sub îndrumarea unui psihoterapeut care coordonează întreaga activitate.

Art-terapia se bazează pe recunoașterea faptului că gândurile și emoțiile fundamentale, ce vin din inconștient, capătă expresie mai degrabă în imagini decât în cuvinte.

Nu există modalitate corectă sau greșită în exprimarea emoțiilor prin art-terapie. Nu trebuie să excelezi în pictură sau sculptură. Trebuie doar să te simți liber și să te exprimi liber. Și cine poate face asta mai bine decât copiii.

Art-terapia învață copiii și oamenii mari deopotrivă, să se exprime, să dea frâu liber creativității. Fie că este art-terapie prin pictură, art-terapie prin modelaj, art-terapie prin joc, art-terapie prin teatru sau dans, copilul învață să devină el însuși, să se exprime liber să devină încrezător în forțele sale proprii, să comunice și să relaționeze, într-un cuvânt, să fie un copil fericit.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Art-terapia este o oportunitate pentru fiecare de a se exprima spontan și autentic, o experiență care în timp duce la împlinire personală, vindecare emoțională și profundă transformare.

Atelierul de art-terapie este locul în care copiii își exprimă emoțiile, trăirile, temerile și dorințele. Rolul psihologului este acela de a modera și de a încuraja exprimarea liberă, spontană, într-o atmosferă degajată, în care copilul se simte în siguranță și protejat.

Prin atelierul de art-terapie copilul va reuși:

- Să-și dezvolte stima de sine și spontaneitatea care vor facilita integrarea emoțională și comportamentală în grup
- Să-și formeze abilități de comunicare și relaționare, printr-un contact verbal și non verbal adecvat cu ceilalți
- Să-și exprime sentimentele și emoțiile, dorințele și nevoile, să se descopere în fața celorlalți atunci când este pregătit

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- Să-si dezvolte capacități cognitive precum atenția, limbajul, gândirea, memoria, creativitatea.
- Să-si reducă și să elimine anxietățile, frustrările, inhibițiile prin descărcarea creativă a tensiunilor acumulate.
- Să-si dezvolte toleranța la frustrări prin dezvoltarea autocontrolului
- Să-si formeze abilități de relaționare și cooperare adaptate nevoilor și cerințelor grupului

BIBLIOGRAFIE

- MALCHIODI, Cathy A., *The soul's palette: drawing on art's transformative power health and well-being*, Shambhala Publication, Boston, 2002
- ARON RUBIN, Judith, *The art of art therapy*, New York: Brunner/Mazel, 1984
- McNIFF, Shaun, *Art Heals. How Creativity Cures the Soul*, Shambhala Boston & London, 2004
- CSIKSZENTMIHALY, Mihaly, *Flow: The Psychology of Optimal Experience*, Harper& Row, New York, 1990

IMPORTANȚA DESENULUI ÎN CUNOAȘTEREA PERSONALITĂȚII ELEVULUI CU CES

Prof. Neagu Ioana Mădălina
Liceul Tehnologic Special” Ion Teodorescu” Slobozia

Desenul constituie o dimensiune a personalității globale, cu o structură și o existență proprie, cu o geneză anumită și cu un sop funcțional precis stabilit.

Desenul este în procesul de cunoaștere al elevilor deficienți un mijlocitor de comunicare între subiecți și psiholog, valoarea narativă oferă date suficiente pentru o cunoaștere inițială. Desenul este utilizat în scopul investigării psihodiagnostice a personalității deficientului bazându-se pe latura expresivă și proiectivă, de exteriorizare a conținutului intrapsihic.

Desenul la nivelul investigațiilor asupra deficientului se referă la: valoarea expresivă, dată de gestul grafic ce traduc aspecte legate de temperament; valoarea proiectivă se referă la capacitatea desenului de a da o imagine fidelă ansamblului personalității subiectului; valoarea narativă este influențată e căutarea a ceea ce are interes pentru subiect.

În vederea formării și structurării unor conduite de expresie grafică și plastică, există mai multe modalități de a folosi desenul în munca terapeutică: desenul liber în care subiectul este lăsat să deseneze fără nici o indicație; desenul tematic vizează lumea cea mai apropiată copilului.

Creativitatea artistică exprimată prin mijloace de expresii plastică (modelaj, desen, pictură, sculptură), au un rol important în procesul educațional- terapeutic.

În procesul de artterapie, există mai multe strategii:

1. Modelajul în plastilină reprezintă scrisul de bază al posibilității de exprimare artistică. Modelajul poate fi utilizat ca o instrument de investigație și se pot nota expresiile verbale din timpul modelajului și discuțiile dintre parteneri. Produsul realizat întărește motivația și contribuie la schimbarea imaginii de sine.
2. Sculptura presupune o activitate psihomotrică mai încordată cu importanță în decontractarea motorie. Folosirea materialelor în sculptură pot pune în evidență anumite tensiuni interioare și asigură descărcarea tensiunilor psihice.
3. O altă categorie de tehnici de artterapie cuprinde, pictura, desenul artistic, confecționarea de jucării, păpuși. Acestea presupun un simț dimensional, mișcări fine, imaginație și fantezie.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Pictura și desenul artistic sunt activități ce pot fi practicate din orice poziție și necesită un număr mic de materiale cum ar fi: pensulă, până, culori, hârtie. Decorațiunile pot fi folosite pentru a stopa tulburările de percepție a culorilor.

4. Artizanatul este o modalitate de expresie ce folosește teme de inspirație folclorică în vederea realizării de obiecte confecționate din scoici, covoare, căni. Aceste activități reprezintă un prilej de reeducare a gesturilor, modalități de antrenare a articulațiilor și de educare a simțului estetic.

În activitatea de artterapie, scopul artterapeutului este de a ajuta persoanele să producă lucrări expresive bazate pe activitatea creativă. În același timp rolul artterapeutului este de a identifica atât aspectele evidente cât și cele ascunse ale producțiilor copiilor și să-l ajute pe acesta să creeze materiale expresive emoțional.

Freud vorbea despre următoarele efecte ale arteterapiei: identificarea persoanei, deconflictualizarea, reechilibrarea afectivă, compensarea unor componente alterate, socializare, reactualizarea eului.

Dintre planurile multiple în care se manifestă personalitatea copilului sunt puse în evidență:

1. Valoarea expresivă a desenului se referă la gestul grafic, modalitatea în care copilul tratează suprafața albă, alegerea formelor și a locurilor sunt elemente ce exprimă starea emoțională, temperamentul, valoarea expresivă a desenului. Referitor la gestul grafic, se pot distinge linii agresive sau linii ezitante. Studiul formelor a fost elaborat pentru realizarea unei comparații între stilul grafic și viața afectivă a copilului. În același timp, culoarea are valoare expresivă cu efecte proprii. Anumite combinații de culori dau impresie de armonie, coerență, altele au efecte contractante. Prezintă de asemenea interes alegerea nunațelor și reprezentarea acestora; suprapunerea exprimă conflictul dintre diverse tendințe; izolarea acestora exprimă rigiditate și teamă.
2. Valoarea proiectivă a desenului exprimă dispozițiile fundamentale ale viziunii copilului asupra lumii și se referă la efectul procovât de acesta, stilul sau personalitatea ca tonalitate. Pot exista în desenele copiilor mișcarea și culoarea, preferința pentru anumite culori, îmbinarea culorilor ce dă ansamblului un aspect armonios.
3. Valoarea narativă a desenului se referă la reflectarea prin desen a centrelor de interes, gesturilor sau preferințelor copilului. Alegerea temei unui desen este determinată de două aspecte: dorința de reprezentare a unui anumit obiect, plăcerea de a reproduce și ocazia

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

schimbărilor intenționate de a încerca să aplice reprezentarea unor obiecte noi. Valoarea simbolică a temelor este foarte importantă.

În literatura de specialitate sunt citate cinci moduri în care materialele specifice artei pot fi folosite: activități premergătoare ce presupun explorarea proprietăților fizice ale materialelor care nu duc la crearea de configurații simbolice; activitățile haotice sunt reprezentate de componente determinate de pierderea controlului- stropit, mâzgălit; stereotipiile ce iau forma copiatului și cuprind două categorii: stereotipiile comunicaționale, stereotipii rigide cu înțeles personal ce pun în evidența sentimente false; pictografia este o comunicare prin pictură ce înlocuiește cuvintele; expresia formală definește producerea de configurații simbolice care servesc exprimării de sine și comunicării.

Forma joacă un rol important în expresivitate. Copilul folosește pătratul la redarea batistuței, a casei, ferestrei, triunghiul pentru a reprezenta bradul, trapezul la acoperiș. Descoperirile copilului vizează:

- acoperirea spațiului plastic, încercări compoziționale;
- centrul de interes, gruparea egală/inegală a semnelor;
- încercarea de trecere de la „povestea haotică” la grafierea semnelor relevante, ce pot fi recunoscute (soare, copac, casă, iarbă, nor, pasăre ...);
- legarea semnelor, trecerea de la „intuiția involuntară” la luarea în stăpânire conștientă a spațiului plastic (floarea în grădină, lângă casă; copacul are simțiri; soarele e sus; iarba e pe pajiște; pasărea e pe cer ...);

La nivelul culorii:

- descoperă calitățile constructive și spațiale ale culorii sau ale petei;
- lucrează voluntar/involuntar cu tonuri închise/deschise, culori calde/reci; • este prețuită, deopotrivă, pata plată și cea vibrată (în mod simplist);
- operează în monocromie simplă și dezvoltată;
- descoperă în lucrări game: simplă, compusă, caldă-rece, (uneori) dominantă de culoare și accent.

Din punct de vedere psihologic, desenul poate fi utilizat, fie ca test de inteligență, fie ca test de personalitate. Ca test de inteligență - testul omului - detaliile anatomice și vestimentare calculează vârsta mentală a copilului. Testul omului arată expresia de sine a copilului. Ca test de personalitate, desenul este luat drept oglinda de reflexie a personalității.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Copilul desenează spontan ceea ce consideră important pentru el, fie acest lucru pozitiv sau negativ. Pentru copil, desenul exprimă un fel de proiecție a existenței sale. Persoana desenată este copilul însuși și căruia, de multe ori, îi dă propria vârstă și sex. Diferențe semnificative în reprezentarea grafică a omului pot indica tendințe regresive. Persoana desenată reprezintă expresia de sine și imaginea corpului cu emoțiile trăite de copil. Modul în care îl reprezintă depinde de dorințele sau defectele acestuia. Prin acest proces de proiecție, copilul poate să își prezinte problemele sale, sentimentul de sine, anxietatea și mecanismele sale de reacție sau mecanismele de apărare.

Desenul constituie un mecanism complex care antrenează multiple laturi ale psihologiei individului, având un caracter individual specific, în raport cu particularitățile subiectului, capacitatea lui de expresie, aptitudinile, nivelul cultural, afectivitatea și întreaga dinamică a personalității sale.

Prin acțiunea de evaluare în procesul artterapeutic pot fi puse în evidență numeroase aspecte implicate în cunoașterea persoanelor cu deficiențe: capacitatea intelectuală exprimată în nivelul general de dezvoltare a proceselor intelectuale: gândire, memorie, limbaj; nivelul de pregătire școlară; trăsături de personalitate cu rol deosebit pentru activitatea de învățare școlară: trăsături caracteriale, afective, capacități relaționale.

Desenul poate constitui o metodă eficientă de psihoterapie acționând ca proces de învățare, reînvățare și reinstrumentalizare a funcțiilor mentale. Astfel, prin desen sunt transmise cunoștințe, se fixează deprinderi, se dezvoltă structuri logice ale gândirii, se dezvoltă procesul de comunicare interpersonală.

Bibliografie:

Constantin Păunescu, Doru Vlad Popivici, Ludmila Ionescu, Margareta Petrescu, Ligia Ene, *Terapie Educațională Complexă și Integrată*, editura PRO HUMANITATE

RoJEd Published: 30 December 2010. *Romanian Journal of Education Volum 1 number 3-4 Rolul Activităților artistico-plastice pentru educarea creativității preșcolarilor*

ACTIVITATEA DIFERENȚIATĂ PENTRU ELEVII CU CES

Prof. Înv. Primar Pandele Camelia
Școala Gimn. Gh. Popescu Mărgineni - Slobozia
Prof. Înv. Primar Ene Cosmin Adrian
Școala Gimn. Poboru

La începutul unui nou an școlar, de regulă, fiecare profesor de matematică realizează evaluarea inițială a elevilor din clasele la care va preda și prin aceasta el își va cunoaște atât elevii dotați pentru matematică cât și pe cei cu lipsuri în cunoștințele de la această disciplină.

În mod firesc se pune întrebarea: „De ce au lipsuri sau lacune la matematică, mai multe sau mai puține, unii elevi?” sau „De ce rămân în urmă unii elevi?”

În mod simplist se răspunde: „Elevii rămân în urmă sau au lipsuri la matematică pentru că nu învață suficient”. În acest mod, întreaga responsabilitate a eșecului este plasată asupra elevului. Însă, la o analiză mai atentă, sunt câteva motive care ies imediat la lumină, respectiv: o ambianță școlară neprietenoasă, un climat instituțional rigid și inconsecvent, fluctuațiile în proiectarea și aplicarea curriculumului școlar, supraîncărcarea generată de tot felul de cauze contradictorii și, uneori atitudinea profesorului de matematică îndepărtează elevul de propriile sale aspirații, ducându-l în confuzie și dezinteres, astfel că motivația elevului pentru învățarea matematicii este compromisă.

În acest context, pentru a spori motivația elevilor pentru studierea, alegerea și învățarea matematicii, o importanță deosebită o au: o ambianță școlară în care elevul se simte bine, un climat instituțional în care elevul este implicat în alegerea parcursului de formare, un mediu centrat pe învățare care valorizează fiecare membru al comunității, un curriculum școlar echilibrat și aplicat consecvent pe termen lung, un curriculum mai puțin aglomerat, în care se abordează și se rezolvă mai puține probleme dar se aleg probleme semnificative și acestea se aprofundează. În acest fel, motivația pentru dobândirea de noi cunoștințe antrenează după sine o învățare eficientă care include

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

atitudini și automotivare iar profesorul și elevul își asumă deopotrivă responsabilitatea asupra eșecului sau succesului, într-un parteneriat cu roluri diferite.

Activități diferențiate cu elevii care au lipsuri sau lacune în cunoștințele matematice pot fi:

- învățarea în grupuri mici (în care elevii mai puțin dotați pot fi ajutați în învățare prin modul de organizare a grupului, natura problemelor date, fișele de recuperare la fișele de exerciții comune etc.);
- solicitarea mai deasă la răspunsuri (pe parcursul desfășurării activității din lecție profesorul trebuie să se adreseze cu întrebările ce au răspunsurile cele mai simple, acestor elevi);
- îmbunătățirea climatului psihologic (în care e situat un astfel de elev, prin încredințarea unor sarcini școlare cum ar fi aducerea instrumentelor, strângerea lucrărilor ș.a., "exagerarea" aprecierilor verbale pozitive etc.);
- tema pentru acasă să fie dată diferențiat (pentru acești elevi ea trebuie să conțină mai ales exerciții (probleme) care să se rezolve pe baza modelelor date în lecție, să fie aplicații imediate la teoria predată. Tema, la acești elevi, trebuie controlată în amănunt, zilnic);
- activități suplimentare în afara orelor de curs (în lecții special organizate sub formă de consultații individuale - timp de 20-30 minute, înainte sau după ore- sau meditații colective - o oră de curs - în scopul facilitării însușirii materiei curente și remedierii unor deficiențe mai vechi;
- metode speciale pentru cazurile deosebite (care presupun conducerea în "pași" a raționamentului și a exercițiului, cu solicitarea familiei în sensul unei supravegheri mai apropiate a elevului în utilizarea timpului de studiu).

În mod special în predarea-învățarea matematicii, fenomenul diferențierii elevilor apare pregnant, dar cu fluctuații mari pe parcursul școlarității, fluctuații care nu sunt definitorii și nici predictive. De aceea, împărțirea clasei pe categorii de elevi are, pe de o parte, avantajul că permite o mai mare diversificare și adaptare a sarcinilor (sarcini diferite pentru interese diferite), dar, pe de altă parte, are dezavantajul unei segregări ce poate avea consecințe nefaste în evoluția copilului.

Pentru a preîntâmpina aceste efecte, este deosebit de important ca grupele stabilite să fie extrem de flexibile iar elevii să fie stimulați să migreze către un nivel de abilitate mai înalt. Prin împărțirea clasei în grupuri mici responsabilitatea fiecărui elev față de grup crește foarte mult. În loc să reprezinte a 28-a parte dintr-o clasă de 28 de copii, elevul reprezintă un sfert dintr-un grup de 4. Nu mai trebuie să aștepte ca alți 27 de potențiali participanți să-și spună părerea înainte ca ea sau el să poată fi implicat într-o activitate.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Uneori este necesar ca profesorul să stea alături, lângă elevi, să-i învețe "cum să învețe". Profesorul stabilește (pentru o perioadă de timp) un barem de cunoștințe pe care elevul îl cunoaște și trebuie să-i facă față.

După ce acesta este trecut, se fixează un alt barem care, de asemenea, se urmărește a fi realizat de către elev. Astfel, din aproape în aproape, se ajunge la recuperarea de către elev a cunoștințelor pe care nu le stăpânea.

Activitățile de recuperare - aprofundare reprezintă seturi de activități adaptate nivelului de competență dovedit de fiecare elev în cadrul evaluării curente și sumative. Aceste activități se pot desfășura în timpul orelor obișnuite de curs printr-o activitate independentă orientată de către profesor sau poate fi o temă suplimentară pentru acasă. Eficiența acestor activități poate fi sporită dacă părinții sunt implicați, în mod direct, în supravegherea și susținerea activității copiilor.

Astfel, un elev care a obținut note sub 5 la una sau mai multe probe de evaluare care vizează formarea unei anumite competențe va rezolva cu preponderență, în cadrul activităților de recuperare, exerciții axate pe formarea acelei competențe. Pentru a preîntâmpina eșecul școlar, elevilor despre care se constată că nu fac față cerințelor prin care se verifică nivelul minimal de atingere a standardelor, li se poate organiza un program intensiv de recuperare sub îndrumarea profesorului și a familiei, înainte de aplicarea testului de evaluare finală.

Activitățile de aprofundare vizează elevii care au trecut "pragul notei 5". Pentru îmbunătățirea performanțelor, aceștia pot lucra, în funcție de nivelul abilităților dobândite, exerciții de antrenament sau exerciții de dezvoltare.

Bibliografie

Ardelean Liviu, Secelean Nicolae, *DIDACTICA MATEMATICII managementul, proiectarea și evaluarea activităților didactice*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2007.

DESENUL - DEZVOLTAREA EMOȚIONALĂ A COPIILOR – FORMĂ DE ART TERAPIE

Pop Marilena - profesor educație plastică
Școala: C.S.E.I. "C-Tin Pufan" - Timișoara/Timiș

„A desena” înseamna a observa, a descoperi, a inventa, a crea”, spunea Le Corbusier (arhitect, urbanist, decorator, pictor, sculptor, realizator de mobilier, teoretician și scriitor). Unii psihologi consideră că prin studierea desenelor copiilor, pot fi alcătuite scări pentru inteligența lor, ele putând fi considerate asemenea unor teste.

Felul cum copiii percep lumea, cum o văd, cum trăiesc emoțiile se regăsește în desenul acestora. Desenul este asemeni unei cărți deschise, în care răsfoim cu nerăbdare filele.....pentru a vizualiza povestea și pentru a ajunge la final. ”Lumea lor” este o lume a fabulosului, a imaginarului, a jocului, deci pentru a o descoperi, ar trebui să fim mai atenți la ce vor să ne transmită desenând.

Pentru că desenul este ”o joacă”, el ste pur, sincer, spontan și creativ. El ajută la dezvoltarea creativității și a funcțiilor cognitive. Copiii își vor dezvolta creativitatea și își vor îmbunătăți abilitățile fizice, cognitive și emoțional cu ajutorul desenului.

Alături de alte activități artistice (dans, muzică, sport, teatru), desenul îi va ajuta la dezvoltarea capacităților mentale a copiilor, ajutandu-i să învețe mai repede și mai eficient.

Dezvoltarea emoțională este o parte importantă a procesului de educație. Copiii, mai ales cei mici, sunt stăpâniți de emotie, nu de ratiune. În aceasta privință, ”arta de a desena” este una dintre cele mai bune metode pentru dezvoltarea emoțională a copiilor. Ea le permite să-ți exprime emoțiile prin forme, culori și, astfel, să le înțeleagă mai bine.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Procesul creativ este format din următoarele faze: percepție, viziune, expresie imaginativă. Aceste faze nu trebuie confundate cu etapele dezvoltării, organizării, și maturizării desenului la copii. Ele se referă mai mult la creația adultului. La copil, personalitatea nu este încă formată, percepțiile senzoriale, afectiv-emoționale nu sunt încă definitivate. Desnii, picturile, modelajul, creația artistică sunt utilizate în scop educative – formative, în procesul de educare a personalității. Mulți psihologi susțin ideea că desenul copiilor se dezvoltă mergând dinspre lumea lor interioară spre cea exteroară.

Lumea vizibilă nu este singura lume. Paralel cu ea există acea lume a imaginarului în care, copiii asemeni unor mari artiști se exprimă. La vârste la care, copiii nu au încă un vocabular bine dezvoltat sau nu reușesc să comunice cu noi din cauza timidității, anxietății, unor deficiențe pe care le au, dacă le acordăm atenția și timpul necesar, vom descoperi în desenele lor stările pe care le au, și nu reușesc să le exprime.

Încercarea de a ”vindeca prin artă”, poate aduce multe beneficii, atât copiilor cât și adulților. Aceste terapii se adresează atât copiilor cu intelect normal și supradotați, vizând dezvoltarea creativității și inteligenței emoționale, cât și copiilor aflați în dificultate, din cauza unor accidente, boli somatice, psihice, neuropsihiatrice, tulburărilor de comportament.

În terapie, desenul poate fi o activitate foarte bună pentru concentrare, meditație, exprimare emoțională și pentru reducerea anxietății sau dezvoltarea atenției.

La adulți, desenul sau pictura, te va ajuta să te distragi de la gândurile negre, sau să scapi de amintirile neplăcute. Este o formă de terapie împotriva stresului.

Fiecare copil vede culorile și imaginile în felul lui, le încarcă cu o explicație, le acordă o preferință. Ce trebuie să urmărească părintele, psihologul atunci când privește desenele? Copilul folosește de fiecare dată aceleași nuanțe (închise, terne, deschise, vii), sau doar în anumite momente?

Informații despre temperamentul dar și despre starea sa în anumite momente, ne pot fi furnizate de culorile, liniile, hașura folosită.

Imaginația copiilor se umple de emoție prin culoare, prin linie. Putem încerca o interpretare a desenului realizat de copil, folosind o lege interpretativă, numită ”simbolism spațial” – fiecare parte a foii are o semnificație clară, arătând de obicei tendințele și caracteristicile mediului din care provine copilul. Foia se împarte în 9 segmente, în trei părți: stângă, centrală și dreaptă, adică: trecut, prezent și viitor. Plasarea desenului, depinde foarte mult de vârsta și starea emotivă prin care trece copilul la acea dată.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Partea stângă: trecutul	Partea centrală: prezentul	Partea dreaptă: viitorul
Amintiri	Fantezie	Vis
Legătura cu originile	Egocentrism	Eul proiectat în viitor
Frică	Nesiguranță	Dorință

Arta
formă

este o
de

comunicare non-verbală. Pentru acei copii care nu sunt capabili să se exprime verbal, să transmită gânduri, senzații, emoții sau percepții, este o modalitate de a transmite ceea ce este nu se poate greu exprima prin cuvinte. Pentru cei care au suferit abuzuri, este o modalitate de a "spune fără să vorbească" atunci când aceștia nu sunt în stare sau se tem să vorbească despre evenimente abuzive sau traumatizante din viața lor. Copiii, reușesc prin artă să comunice pe mai multe nivele - vizuale, tactil, kinesthetic.

Desenele, oferă informații utile privind dezvoltarea copiilor, mai ales a celor care au vârste fragede. Până la un anumit punct, diferențele în dezvoltarea artistică ne pot ajuta să înțelegem ceva despre experiențele emoționale ale copilului, despre cunoașterea sa. La copiii mai mici, aceste desene oferă informații care sunt în general utile atât profesorilor cât și psihologilor sau pedagogilor pe care altfel nu le-am putea obține dacă există refuz sau tulburari de limbaj la copii.

Terapia artistică poate fi utilă în repararea și remodelarea atașamentului prin mijloace experimentale și senzoriale și poate atinge acele stări relaționale timpurii care au existat înainte ca cuvintele să fie dominante, permițând creierului să stabilească noi modele mai productive. Orice

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

pedagog sau părinte, care aplică în mod eficient principiile artei terapeutice pentru a lucra cu copiii trebuie să fie pregătit în stabilirea unei legături pozitive, să acorde timp pentru ca această legătură să devină tot mai puternică, iar copilul să capete tot mai multă încredere. Această artă prin joc, va conduce la noi experiențe relaționale pozitive pe mai multe niveluri care implică canale senzoriale, afective și cognitive de comunicare.

Georges - Henri Luquet (filosof francez, etnograf și pionier al studiului desenului copilăresc), afirmă că: ”Desenul copilului trece prin patru faze. Prima este cea a desenului involuntar: copilul trasează linii, dar nu pune încă aceste linii în legătură cu obiectele. Apoi vine intenția de a reprezenta, dar copilul încă nu are aptitudinea de a face acest lucru: copilul nu știe cum să grupeze într-un întreg coerent detaliile observate. Acest obstacol este depășit, vine a treia fază, realismul intelectual: copilul își propune să reprezinte tot ceea ce știe despre obiect, perceput sau nu. În sfârșit, în a patra fază, copilul atinge realismul vizual: el învață să identifice ceea ce vede. Reprezentarea obiectelor implică existența în mintea copilului a unui model intern care îl ghidează pe acesta”.

Cercetătorii au încercat prin mai multe studii să informeze profesioniștii din domeniul sănătății mintale de faptul că anumite activități bazate pe artă, în contextul terapiei, pot fi utile copiilor. În special, anumite caracteristici senzoriale ale creației artistice par a fi eficiente în îmbunătățirea stării de spirit, integrarea senzorială și calmarea corpului și a minții, în special în cazul copiilor care au prezentat evenimente traumatice. Limbajul plastic la copii, are un anumit înțeles, în primii ani ai copilăriei, apare așa numita ”perspectivă afectivă”, adică cele mai importante obiecte, lucruri sau personaje din viața lor apar reprezentate de aceștia într-o anumită ordine și printr-o anumită legătură. Reprezentarea acestora creează un anumit ”alfabet al limbajului prin desen”, dezvăluind un număr infinit de situații și stări sufletești. Desenul nu trebuie să fie foarte elaborat și foarte bine schițat, chiar stângaci, el ne poate dezvălui lucruri foarte sugestive. Lucruri ce par nesemnificative pentru un adult, pentru copil pot avea o importanță foarte mare, el oferind detalii despre obiectul sau personajul care l-a impresionat pozitiv sau negativ. Pentru el, lucrurile pot fi esențiale sau nu....

Este important ca atât părinții cât și cadrele didactice să încurajeze copiii să deseneze, să picteze, să modeleze pentru a-și dezvolta o personalitate cât mai complexă. Felul cum ei, copiii, simt, gândesc, percep lumea înconjurătoare se poate descoperi prin felul în care ei se exprimă prin desen.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Bibliografie:

- Pavel Victor (1996), -” *Educația artistic plastică*” – București, Editura didactică și pedagogic
- Băran Viorica, Horneț Natalia, Anghel Gh., (?)- ”*Album metodic de creație și educație plastică*” – București, Editura Arta Grafică

Tohăneanu Al. și Ilieș Maria (1971) – ”*Metodica predării desenului*”, București, Editura didactică și pedagogic

ART-TERAPIA, MODALITATE DE FORMARE ȘI EDUCARE A COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

**Băbeanu Camelia, prof. psihopedagogie specială
Centrul Școlar de Educație Incluzivă Nr. 2 Comănești
Popa Gabriela, prof. psihopedagogie specială
Centrul Școlar de Educație Incluzivă Nr. 2 Comănești**

Indiferent de vârstă ,cultură, potențial intelectual,experiență și cunoștințele pe care le deținem, arta constituie un limbaj accesibil tuturor.

Plecând de la premiza că procesul creativ poate avea rol în exteriorizarea conflictelor și a tensiunilor interioare, acesta poate facilita exprimarea liberă prin intermediul simbolurilor și a metaforei, prin aplicarea unor tehnici de desen, pictură, terapie prin teatru sau dans.

Prin artă orice conflict poate fi abordabil ,iar conținuturile abstracte pot deveni concrete pentru subiecți.

Art-terapia nu este folosită doar ca o metodă de psihoterapie sau un mod de relaxare pentru copiii cu cerințe educaționale speciale, ci reprezintă o metodă activă de stimulare multisenzorială folosită in procesul instructiv- educativ, având un deosebit impact asupra abilităților de exprimare verbal și nonverbală a dorințelor, trăirilor, sentimentelor acestor copii, a creșterii încrederii în propria persoană, ridicând nivelul stimei de sine.

Art-terapia s-a dovedit a avea valențe formative, putând fi folosită și in cadrul orelor de educație moral- civică, contribuind la dezvoltarea valorilor morale ale copiilor și la dezvoltarea abilităților sociale.

Pentru ca metoda să fie eficientă, aceasta trebuie să contribuie la stimularea inteligenței emoționale, hotărâtoare pentru învățare și adaptare la mediul social și profesional , și a inteligențelor multiple, propuse de Howard Gardner, care sugera că activitățile didactice dedicate autocunoașterii, comunicării și învățării prin cooperare să fie încorporate în curriculum-ul artei. Când vorbim despre valențele formative ale terapiei prin arte, ne referim la valențele instructiv-

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

educative și formative ale desenului și picturii, modelajului, terapiei prin dans și mișcare , terapia prin muzică.

Activitățile bazate pe creația plastică(pictură, desen, modelaj, sculptură), utilizează metode non-verbale cu valențe psiho-terapeutice, evidențiate prin obiectivarea activității imaginative într-un produs de nuanță artistică.

Elevii cu dizabilități își exprimă cu mai mare ușurință emoțiile, trăirile, se descoperă pe sine. Terapeutul , cu ajutorul picturii, realizează un dialog între el și elev, pictura constituind astfel un mijloc de comunicare, uneori mai accesibil decât prin comunicarea verbală.

Pentru copil acest tip de terapie prezintă și un efect de liniște, relaxare. Valoarea formativă conduce la apariția unor situații de învățare deosebit de valoroase, care scot în evidență conținuturile temelor plastice, pe lângă încărcătura estetică, etică și socială.

Valoarea și eficiența terapiei, precum și caracterul său compensator cresc prin selecționarea și concretizarea prin subiecte aplicative adecvate temelor plastice,dar și prin activizarea elevilor, conturând personalitatea copilului dezvoltându-i simțul estetic și nevoia de frumos în activitatea elevului.

Experiența kinestezică cât și cea tactilă se pot dezvolta și prin arta modelajului. Atât plastilina și cât și lutul sunt potrivite unor nevoi variate, putând adesea să înlăture blocajele copilului, potrivite fiind și pentru cei care prin această tehnică pot simți un sentiment de control asupra trăirilor sale. Cele două materiale care se pot folosi au ca și efect relaxarea mâinilor, dar sunt și activități preferate de copii.

La copilul cu autism se poate dezvolta un sistem de comunicare și relaționare cu el în mod special în cadrul familial. Prin art-terapie se realizează un spațiu sigur pentru copil, eliminând astfel frustrările și stările de agresivitate. Este o terapie la îndemâna profesorilor,procesul creativ produce la sfârșitul lui un rezultat palpabil, la sfârșitul fiecărei ședințe având recompensa lucrului finit- produsul artistic.

În art-terapie este necesar să fie propuse câteva obiective ,pe care trebuie să ni le propunem înainte de a începe ședința de lucru, obiectivele având un caracter orientativ pentru cel care lucrează cu elevul. Obiectivele propuse vor fi personalizate în funcție de gradul de dezvoltare al copilului cu autism.

Unul dintre obiectivele ce pot fi propuse este ameliorarea deficiențelor motorii, formarea de abilități grafice. Se poate obține și reglarea motrică prin exerciții grafice.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Ședințele de art-terapie consolidează relația dintre terapeut și elev, dar pot și facilita socializarea și relaționarea cu alți colegi sau cadre didactice.

Prin ședințele de art-terapie se ameliorează dificultățile de coordonare oculo-motorie, folosindu-se mijloacele de exprimare artistică (desen, grafică, pictură, modelaj).

Utilizând elementele de limbaj artistic, făcând din acest proces o motivație pentru elev, se dezvoltă atenția, eliminându-se treptat deficitul de atenție.

În art-terapie folosim mereu arta, între acest tip de terapie și celelalte tipuri de terapii există asemănări semnificative.

Terapiile prin artă folosite în scopuri instructiv-educative sunt terapii alternative, profesorul necesitând un real talent în desfășurarea unor astfel de activități și o pregătire corespunzătoare, așa încât acestea să fie atractive și formative pentru elevi.

BIBLIOGRAFIE

Ioniță, S. – „*Art terapia în contextul serviciilor terapeutice*, www.centru sigma.ro ”

Preda, V. (2006) – „*Terapii prin mediere artistică*, Editura Universitară Clujeană, Cluj-Napoca ”

Rosan, A. (2013) – „*Cartea Albă a Psihopedagogiei Speciale*, Lucrările Sesiunii de Comunicări Științifice Pași prin Incluziune, Cluj-Napoca ”

Rubin, J.A. (2009) – „*Art-Terapia. Teorie și tehnică*”, editura Trei, București ”

Verza, E. (1994) – „*Psihopedagogia specială*”, Editura Didactică și Pedagogică, București ”

IMPORTANȚA PROIECTELOR EDUCATIVE ÎN PROCESUL TERAPEUTIC-RECUPERATOR AL ELEVULUI CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE INTEGRAT

**Condurache Lavinia Daniela, profesor de sprijin/itinerant
Școala Gimnazială Specială „Constantin Păunescu”, Iași
Lavric Corina, profesor învățământ primar,
Școala Gimnazială „Ion Neculce”, Iași**

Argument

Fiecare copil trebuie să aibă șanse egale la educație. Educația elevilor cu cerințe educaționale speciale (CES) are loc în școala integratoare, incluzivă, o școală deschisă la diversitate, prietenoasă, comprehensivă, tolerantă, care se adaptează particularităților de învățare și dezvoltare ale fiecărui copil special. Astfel, școala integratoare abordează actul educațional „de pe poziția capacității elevului deficient sau aflat în dificultate de a înțelege și valorifica conținutul învățării” (Gherguț, 2005, p.19). Formarea și dezvoltarea unei personalități armonioase a copilului integrat este obiectivul principal al școlii. Acest obiectiv se poate realiza nu doar prin intermediul procesului instructiv-educativ ci și cu ajutorul activităților extracurriculare.

Acest tip de activități trebuie să fie atent planificate și organizate, trebuie să acopere niște nevoi reale ale elevilor și în același timp să fie în concordanță cu posibilitățile acestora. Rolul acestora este de a contribui la completarea procesului de învățare, la dezvoltarea și consolidarea unor priceperi, deprinderi și abilități, la creșterea motivației și a interesului pentru școală și activități. De asemenea, contribuie la creșterea stimei de sine, dezvoltarea comunicării și relaționării adecvate, atât în cadrul grupului cât și pe termen lung, în societate, stimulează cooperarea și colaborarea în cadrul unei echipe/grup. În același timp, activitățile realizate în parteneriat, atât în cadrul școlii (între clase în care sunt copii integrați și clase în care nu sunt copii integrați, între clasele ciclului primar și clasele de gimnaziu) cât și între școli, contribuie enorm la dezvoltarea deprinderilor de socializare, interrelaționare, comunicare adecvată, ajută la sensibilizarea și acceptarea elevilor cu cerințe educaționale speciale.

Împreună cu colegi din școala integratoare am realizat de-a lungul anilor numeroase proiecte de parteneriat cu scopul de a obișnui elevii integrați (și nu doar pe ei ci toți elevii școlii) să-și

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

formeze/dezvolte priceperi, deprinderi, abilități, atitudini, să manifeste interes și curiozitate pentru tot ce îi înconjoară, să socializeze și să comunice adecvat, în funcție de o anumită situație, să recunoască și să-și gestioneze adecvat emoțiile și trăirile, să adopte un comportament dezirabil în orice context și mai ales pentru a le crește încrederea în forțele proprii. Proiectul de parteneriat este reprezentat de un complex de activități specifice unei teme generale propuse, desfășurat pe o anumită perioadă de timp (semestru, an școlar), care se desfășoară conform unui plan de activități stabilit pentru a îndeplini obiectivele formale, nonformale sau socio-comportamentale propuse (specifice nevoilor grupului țintă din școală). Parteneriatul presupune participarea la o acțiune educativă comună, comunicare și colaborare eficientă între participanți, interrelaționare, acceptarea rolului fiecărui participant (Băran-Pescaru, 2004), toate acestea ducând la dezvoltarea armonioasă a personalității elevilor implicați. În cadrul parteneriatului activitățile sunt organizate de obicei în grupe sau în perechi, fiecare elev contribuind atât la propria formare cât și în cadrul procesului colectiv de formare.

Vom prezenta un proiect de parteneriat cu o vechime de trei ani în școala noastră, care ne-a demonstrat nouă, ca profesori, cât de importante sunt aceste întâlniri și ce impact au asupra tuturor elevilor implicați de-a lungul timpului.

Titlul proiectului: „*Culorile îndemânatică*”

Scop: dezvoltarea simțului practic și estetic, stimularea expresivității și imaginației creatoare prin activități artistico-plastice și practice;

- dezvoltarea unor relații armonioase între colegi, între profesori și elevi;
- descoperirea căilor euristice de rezolvare a problemelor apărute în timpul activităților.

Grup țintă: elevii claselor a II-a și a V-a (la activități participă 5 elevi cu cerințe educaționale speciale integrați în clasele respective și câte 5 colegi de ai lor de clasă, aceștia participând pe rând, pentru a da posibilitatea tuturor să fie implicați în proiect).

Obiective:

- Formare și consolidarea deprinderilor tehnice de desen, pictură și a unor abilități practice specifice nivelului de dezvoltare al elevilor cu CES;
- Stimularea spiritului de cooperare, colaborare și comunicare adecvată atât în lucrul individual cât și în echipă;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

- Pregătirea elevilor pentru a răspunde pozitiv la acceptarea diversității prin înțelegerea și recunoașterea incluziunii ca modalitate de egalizare a șanselor persoanelor cu cerințe educaționale speciale;
- Crearea unei atitudini de toleranță, înțelegere și acceptare a elevilor cu cerințe speciale și a nevoilor acestora;
- Valorizarea potențialului elevilor cu CES pentru a le induce sentimentul de utilitate.

Parteneri: profesorii de sprijin (ciclul primar și gimnazial), învățătorul, dirigintele, profesorul de desen, consilierul educativ al școlii.

Resurse materiale: diverse tipuri de hârtie colorată, creioane colorate, carioci, acuarele, pensoane, materiale reciclabile, foarfece, lipici, paiete, ace, ață, markere, calculator.

Perioada și locul de desfășurare: anul școlar 2017-2018, Școala Gimnazială „Ion Neculce”.

Descrierea activității: în fiecare lună, câte un profesor implicat în proiect desfășoară cu grupul țintă o activitate creativă prin care realizează compoziții plastice/ obiecte/ machete cât mai colorate și vesele, utilizând diferite tehnici și materiale de lucru. Membrii proiectului se întâlnesc înainte de fiecare activitate și discută cu privire la dificultatea acesteia, ținându-se cont permanent de potențialul dar și nevoile elevilor care participă. De asemenea, activitățile sunt alese în funcție de specificul lunilor în care se desfășoară (în septembrie a avut loc activitatea „Bine ai venit toamnă”, în octombrie- „Natura toamna”, noiembrie- „La revedere, dragă toamnă”, decembrie- „Podoabe de iarnă”, ianuarie- „Darurile iernii”, februarie- „Iarna pe hârtie”, martie- „Vestitorii primăverii”, aprilie- „Oul vesel”, în mai va urma activitatea „Flori și fluturi”, iar în iunie „Culorile copilăriei”) cu scopul de a exersa/ consolida anumite informații. Lucrările realizate de elevi sunt expuse în spațiul școlii, în cabinetele de sprijin, în sălile de clasă iar în timpul activităților se fac poze care sunt puse pe panourile școlii.

În funcție de activitate, elevii lucrează individual, în perechi sau pe grupe. Se stimulează permanent comunicarea adecvată în cadrul grupului, respectarea regulilor stabilite împreună la început de an școlar, respectul și relaționarea corespunzătoare între colegi. De fiecare dată se creează o atmosferă plăcută, relaxantă prin intermediul unui fond muzical sau uneori, prin citirea unor povești.

Rezultate:

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- Numeroase activități relaxante, plăcute, creative, care au oferit cadrul ideal pentru a socializa și comunica;
- Toți bebeficiarii direcți ai proiectului au realizat foarte multe lucrări/decorațiuni care ne înveselesc școala;
- Stimă de sine crescută, atât în rândul elevilor cu cerințe educaționale speciale cât și pentru colegii lor de clasă;
- Motivație și interes crescut pentru activitățile desfășurate la nivelul școlii;
- Abilități de comunicare și relaționare îmbunătățite;
- Atitudini de toleranță și acceptare a elevilor speciali îmbunătățite.

Coordonarea acestui proiect de-a lungul timpului ne-a ajutat pe noi să realizăm importanța acestor activități nu doar pentru elevii cu cerințe educaționale speciale cât și pentru elevii tipici. Am descoperit cât de ușor este să schimbi mentalități, atitudini cu privire la copiii speciali și cât de simplu este să pui în valoare acești copii, să le oferi încredere, ascultare și să îi implici, în aceeași măsură ca pe colegii lor, oferindu-le șanse egale . Cu siguranță proiectul va continua și în anii următori pentru a sensibiliza cât mai multe generații de elevi și pentru a le oferi posibilitatea de a-și cunoaște altfel colegii speciali, care, asemenea lor, pot face multe lucruri deosebite.

Bibliografie:

- Băran-Pescaru, A., (2004), *Parteneriat în educație*, ed. Aramis Print, București;
  - Gherguț, A., (2005), *Sinteze de psihopedagogie specială*, ed. Polirom, Iași.
  - Gherguț, A., Frumos, L., Raus, G., (2016), *Educația specială, Ghid metodic*, ed. Polirom, Iași;
  - McGregor, G., Vogelsberg, T., (1998), *A Synthesis of the Literature that Informs Best Practices about Inclusive Schooling*;
- Popovici, D., (1998), *Învățământul integrat sau incluziv*, ed. Corint, București;

**VALENȚELE ART-TERAPIEI ÎN CONTEXTUL
ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV-EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII
ALE COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE**

**Merk Maria Diana, profesor învățământ preșcolar
Grădinița P.P. Nr.3, Petrosani**

**Băltărețu Ana Maria, profesor învățământ preșcolar
Grădinița P.P. Nr.3, Petrosani**

La momentul actual, art-terapia este considerată o activitate care utilizează metode non-verbale, având valențe psihoterapeutice, evidențiate prin obiectivarea activității imaginative într-un produs de nuanță artistică, sau prin receptarea și trăirea semnificațiilor unor asemenea produse” (Preda, 2006). Art-terapia mai este denumită și terapie expresivă, fiind strâns legată de psihologia artei și încurajează autocunoașterea și creșterea emoțională; este un proces constituit din două părți: creație și interpretare.

Terapia prin arte expresive este o terapie multimodală integrativă ce pune accentul pe aspectele de vindecare ale procesului creativ. Mișcarea, desenul, pictura, sculptura, muzica, scrisul, sunetul și improvizarea sunt folosite într-un cadru de susținere, centrat pe copil, în care aceasta își poate trăi și exprima sentimentele.

Terapeuții și profesorii care folosesc artele expresive sunt conștienți că, implicând mintea, corpul și emoțiile, aduc în prim plan atât capacitățile intuitive, imaginative, cât și pe cele logice. Din moment ce stările emoționale sunt rareori logice, utilizarea imageriei și a modalităților nonverbale permite participantului o cale alternativă pentru autoexplorare și comunicare.

Această abordare se pretează lucrului cu copiii cu deficiențe mentale, care se bazează mai mult pe modurile vizual-spațiale de gândire, decât pe modurile verbal-analitice. Astfel, conceptele verbale dezvoltate prin limbaj, pot fi de asemenea, dezvoltate prin activitatea artistică și pot fi înțelese prin intermediul artei: desen, pictură, sculptură etc.

În cazul copiilor cu handicap mental, copiii beneficiază de procesul terapiei prin artă în mod diferit. Abordarea implică utilizarea unor materiale diverse în vederea experimentării prin intermediul jocului a coordonării fizice.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Terapeutul trebuie să fie receptiv și în același timp să fie capabil să abordeze sentimentele de frustrare și anxietate, generate de provocările procesului de creație. Art-terapia dă rezultate excelente în cazul celor grav bolnavi, care își exprimă prin această metodă durerile, al toxicomanilor, detinuților sau persoanelor marginalizate pentru care crearea unei opere reprezintă o revalorizare a lor.

Tehnicile utilizate în art-terapie sunt desenul, pictura, modelajul cu plastilină sau lut, colajul din elemente independente (plante sau elemente textile), mișcarea, metafora, teatrul. Gânduri, atitudini, modalități de acțiune, de decizie, tipuri de comunicare și de relaționare în grup sunt dezvoltate, aduse la suprafață prin intermediul tehnicilor artistice enumerate mai sus. Participanții au astfel posibilitatea de a se cunoaște prin intermediul produsului finit realizat. Ei pot observa ceea ce le place sau ceea ce nu le place la propria persoană. Văd cum își pot îmbunătăți propriul comportament și chiar își propun să acționeze pentru o mai bună performanță.

Mecanismul psihologic pe care se bazează utilizarea acestor tehnici este proiecția. Artele vizuale constituie o cale de evaluare a personalității, a capacităților și a dificultăților de a se adapta la mediul social. Problemele neconștientizate sunt exprimate simbolic în produsele creației artistice ale persoanei. Valoarea art-terapiei este și una educațională.

Participanții învață astfel să comunice adecvat, spontan, să-și conștientizeze clar pozițiile, atitudinile și să-i înțeleagă mai bine pe cei cu care intră în contact. Efectul constă într-o mai bună socializare, performanță, relaționare și comunicare adecvată.

Există o corespondență între culori și trăirile, emoțiile, dorințele, nevoile și gândurile unei persoane. Interesant este că nu există un limbaj universal al culorilor, ci fiecare culoare are o semnificație unică pentru fiecare persoană, iar asocierea ține de experiența persoanei, de structura sa internă etc.

Prin desen, membrii grupului au posibilitatea să-și reamintească de întâmplări petrecute anterior, să retrăiască evenimente conflictuale cu cei apropiați și să ajungă să le vadă într-o altă lumină. Desenul constituie și un mijloc de forare în timp printre amintiri, aducând la lumină situații neacceptate și neînțelese.

Scopurile urmărite de atelierele de art terapie implementate sunt extrem de diverse:

- dezvoltarea capacităților de exprimare verbală și non-verbală a dorințelor, trăirilor, sentimentelor;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- spargerea blocajelor emoționale;
- perfecționarea capacității de autocunoaștere și auto-acceptare;
- creșterea stimei de sine și a încrederii în propriile forțe;
- dezvoltarea valorilor morale și spirituale;
- dezvoltarea capacităților cognitive, creative și de integrare în grupuri;
- eliberarea de tensiuni, anxietate acumulată, stres, frustrări și sentimente negative
- conștientizarea și integrarea senzorială

Art terapia este modul subtil de a ajunge la sufletul copilului, de a vedea dincolo de aparente, de a vedea dincolo de deficiența, de absență, de tăcere... Art terapia este o formă de educație. Art terapia este o metodă ideală pentru relaxare, de rezolvare naturală a problemelor. Este o stare de spirit, o creație care se adresează sufletului. Este un mijloc de recuperare afectiv-emoțională a copiilor; are efect curativ, are posibilitatea să descopere potențialul personal și să-l folosească în scopul de a vindeca rani „interioare”.

Este benefică atât persoanelor cu deficiențe cât și persoanelor fără deficiențe. O activitate de desen, pictură, dramaterapie, origami, modelaj etc. poate elibera pe oricine de anxietăți, de stresul de peste zi, de tensiunile acumulate și poate reda bună dispoziție, confortul, starea de bine oricărei persoane, fie ea copil, tânăr sau senior. Se poate face individual sau în grup.

Art terapia s-a dovedit a avea valențe benefice asupra copiilor cu deficiență mintală, nu numai pe planul echilibrării emoționale, ci și pe planul compensării personalității lor marcate de deficiență, fiind un mijloc agreabil și util pentru integrarea lor psihosocială.

BIBLIOGRAFIE:

- Băban, A. (2001) *Consiliere educațională*, Ed. Psinet, Cluj – Napoca
- Cosmovici, A., Iacob, L. (1998) *Psihologie școlară*, Ed. Polirom, Iași
- Eliade, S. (2000) *ABC – ul consilierii elevului*, Ed. Hiperborea, Turda
- Iftene, F. (1999) *Psihiatria copilului și adolescentului*, Casa Cărții de Știință, Cluj
- Lemeni, G. Miclea, M. (2004) *Consiliere și orientare – ghid de educație pentru carieră*, Ed. ASCR, Cluj - Napoca

VALENȚELE ART-TERAPIEI ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV-EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII ALE COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

Dincan Lenuța
Profesor educator
Școala Gimnazială Specială Nr.10 București

Art-terapia poate fi principala resursă educațională prin atragerea copilului, mai ales cel cu dizabilități, de a-l conduce treptat spre dezvoltarea lui maximală în diferite arii și de a-l integra în grup, în școală, în comunitate. Art-terapia are diverse întrebuințări și destinații, dar un singur scop, acela de a exprima, de a elibera și de a vindeca; are elemente comune cu alte terapii: psihoterapia, consilierea sau terapia verbală.

Art-terapia este o tehnică de care poate beneficia aproape oricine, copii, adolescenți, adulți chiar dacă au sau nu aptitudini artistice și se poate aplica unei game diverse de persoane. Apariția art-terapiei a fost stimulată de cercetările lui S. Freud și D. G. Jung, iar termenul a apărut în 1942 prin artistul Adrian Hill, care a descoperit puterea vindecătoare a artei în lupta cu tuberculoza.

Mihai Albu, director al Asociației de Terapii Expresive diferențiază terapia prin artă de art-terapie. Terapia prin artă este o tehnică veche de mii de ani pe care strămosii noștri o foloseau pentru a „se juca”, pentru a se simți bine, pentru a-și relaxa corpul și mintea, pentru a spune povești, pentru a-și exprima bucuriile și tristețile vieții așa cum le percepeau ei și nu în ultimul rând, pentru a desfășura activități împreună cu ceilalți. Așadar, terapia prin artă se referă la efectul benefic al artei, poate fi făcută și de un nespecialist într-un cadru nonformal. Art-terapia se bazează pe mijloace preponderant vizual – pictură, desen, colaj, kinestezice-modelaj, dans-terapie, terapie prin teatru și trebuie realizată de un specialist. Terapia prin artă este o terapie alternativă care se adresează în special copiilor și adolescenților care sunt reticenți la metodele tradiționale.

În prezent art-terapia este utilizată ca instrument de lucru în programele de psihoterapie experiențială, gestalt-terapie, psihoterapia copilului etc. Art-terapia folosește arta ca mijloc de expresie pentru comunicarea gândurilor, atitudinilor, conflictelor, sentimentelor mai degrabă decât țintirea spre judecarea produselor finale estetice după standardele externe. Aceste mijloace de expresie sunt la îndemana oricui, nu sunt doar daruri artistice. În zilele noastre art-terapia este utilizată cu succes atât în diagnosticarea și tratarea tulburărilor psihice cât și pentru optimizare și

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

dezvoltare personală. Art-terapia nu trebuie confundată cu arta. În art-terapie nu se formează artiști, nu este nevoie de experiență, competență sau talent, deoarece arta reprezintă doar o metodă prin care înțelegem mai bine propriile trăiri și conflicte interioare. Finalitatea artei o reprezintă tabloul, sculptura, filmul sau dansul, iar finalitatea art-terapiei o reprezintă dezvoltarea personală, vindecarea emoțională și transformarea individuală. Procesul de art-terapie presupune o serie de etape care trebuie respectate. Etapele propuse de art-terapeuta Cahty Malchiodi, doctor în arte și educație, sunt:

- *Conștientizarea că există o problemă
- *Pregătirea pentru a o exprima, apelarea la terapeut
- *Folosirea imaginației și acreativității în realizarea lucrării
- *Explicații referitoare la desen
- *Repetarea experienței atunci când e nevoie.

Art-terapia este o oportunitate pentru fiecare de a se exprima spontan și autentic, o experiență care în timp duce la împlinire personală, vindecare emoțională și profundă transformare. De asemenea, prin procesul de art-terapie se stimulează comunicarea atunci când subiectului îi este greu să vorbească despre o experiență traumatică, poate reduce anxietatea copiilor cu astm. Cel mai convingător aspect pe care art-terapia îl vizează, este cum ne putem exprima. Procesul de creație implicat în ceea ce presupune art-terapie este vindecător și reparator.

Prin art-terapie se poate ameliora diverse problemele : timiditatea, labilitatea emoțională, problemele de integrare în grădinițe sau școli, respectul redus față de sine, negativismul, nervozitatea accentuată, hiperactivitatea, tulburările de limbaj, randamentul școlar slab, depresia.

Terapia prin artă îl ajută pe copil să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de anxietățile și tensiunile acumulate, să dezvolte abilități de comunicare și să exerseze și să optimizeze propriile capacități de relaționare cu ceilalți copiii și cu adulți, ajutând în final, la elaborarea unor strategii de rezolvare a conflictelor. Tehnicile de art-terapie ofera copiilor oportunitatea de a explora și exprima, prin intermediul materialelor specifice creației artistice, dificultățile în legătură cu diversele trăiri sau relații personale, dificultăți ce ar putea fi greu de exprimat în cuvinte.

Programul de art-terapie este adaptat particularității individuale ale copiilor și este saturat de elemente artistice diverse. Atmosfera relaxantă îl îndeamnă pe copil să se exprime liber oferindu-i posibilitatea de a se descărca, de a dezvălui trăiri care în alte condiții par a fi inacceptabile.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Procesul de realizare al desenelor, picturilor, sculpturilor din lut, al colajelor, produselor de artizanat este terapeutic, ne face să ne simțim mai bine.

Desenul și pictura sunt utilizate pentru a ajuta copilul să devină conștient de sine, de existența sa în lume. Acest tip de terapie are o valoare formativă, conducând la apariția de situații de învățare. Desenele pot fi folosite în moduri variate, cu scopuri multiple și la diferite nivele. Prin intermediul picturii (inclusiv cea cu degetele-dactilopictura) copilul își exprimă cu ușurință emoțiile. Simplul act de a desena fără intervenție exterioară reprezintă o puternică exprimare a sinelui care ajută stabilirea identității persoanei și este o cale de exprimare a sentimentelor. Desenul le oferă de asemenea, posibilitate de a avea succes. Învățând să aibă încredere în propriile forțe, copilul se dezvoltă. Modelajul oferă atât experiențe kinestezice, cât și tactile. Flexibilitatea și maleabilitatea lutului se potrivesc unei varietăți de nevoi. El pare să spargă adesea blocajele copilului, putând fi utilizat cu succes și de cei care au mari dificultăți în exprimarea sentimentelor. Copiii „supărați” pot simți un sentiment al controlului și stăpânirii de sine, prin intermediul lutului. Copilul agresiv poate folosi lutul pentru a-l lovi și sfărâma. Se utilizează de asemenea și plastilina. Lutul și plastelina au și un efect benefic în sensul relaxării mâinilor, în urma realizării unor exerciții specifice. Modelajul este una dintre activitățile preferate de copii.

„Colajul ajută la eliberarea imaginației și poate fi utilizat ca exprimare senzorială și emoțională, folosind diverse exerciții. Ajută foarte mult și în ceea ce privește îmbunătățirea motricității fine.

„Poveștile și confecționarea de măști, jucării și marionete au rolul de a-l ajuta pe copil să asimileze experiențele trăite și realitatea în general. Jocul cu marionetele dezvăluie emoțiile, ascunde și îndepărtează inhibițiile. Copilul învață să dea sens lumii din afară lui dar și să-și structureze gândurile. Realizarea acestor produse presupune muncă, simț estetic și imaginație.

„Formele artistice precum teatru și dansul pun în mișcare corpul și funcționează ca o supapă. Prin dans copiii participă cu multă plăcere, bucurie și bună dispoziție, satisfăcându-și nevoia de mișcare și asigură într-o mare măsură coordonarea mișcărilor. Aceste forme de artă ajută la îndepărtarea angoselor și temerilor. Muzica ajută la comunicare, reduce agresivitatea, determină diminuarea tensiunilor psihice, favorizează cooperarea în interiorul grupului și dezvoltă creativitatea. Astfel integrarea în colectivitate se realizează cu mai multă ușurință prin intermediul ei. Practicarea muzicii îi determină pe copii să se asculte individual, dar și pe ceilalți, de a se autocontrola și a se sincroniza cu grupul. Asadar, muzica contribuie la educarea spiritului de ordine

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

și disciplină. Murphy a demonstrat că meloterapia îi ajută pe copiii cu tulburări relaționale, deoarece favorizează participarea spontană la „activitățile de grup”.

Pentru copiii, atelierul de art-terapie este locul în care își exprimă emoțiile, trăirile, temerile și dorințele. Rolul psihologului este acela de a modera și de a încuraja exprimarea liberă, spontană, într-o atmosferă degajată, în care copilul se simte în siguranță și protejat. Art-terapia s-a dovedit a avea valențe benefice asupra copiilor cu deficiență mintală, nu numai pe planul echilibrului emoțional, ci și pe planul compensării personalității lor marcante de deficiență, fiind un mijloc agreabil și util pentru integrarea lor psihosocială.

Studiile au demonstrat că art-terapia contribuie într-o mare măsură la recuperarea copiilor cu diferite deficiențe modificându-le comportamentul, stimulându-le participarea, dezvoltându-le aspecte legate de psihomotricitate, în vederea adaptării dezirabile școlare și sociale.....

Activitatea de art-terapie cultivă sensibilitatea copiilor, le formează și consolidează deprinderi, le armonizează mișcările, le normalizează comportamentul, le dezvoltă personalitatea și nu în ultimul rând, îi face mai fericiți.

Bibliografie:

*Aron, Rubin, J., *Artterapia, teorie și tehnică*, București, Editura Trei, 2009.

*Crețu, V., *Dezvoltarea copilului pe arii de autonomie și câmpuri sociale prin activitate și participare*-București, Editura Printech, 2003.

*Eftimie, C., *Reechilibrare prin frumos, din Artă și personalitate- Rolul educației estetice – volumul II*, coordonator Rusu, M., Iași, Editura Ars Longa, 2014.

*Matei, R., Popovici, D.V., *Terapie ocupațională pentru persoane cu cerințe speciale*, Constanța, Editura Muntenia, 2005.

*Eftimie, C., *Art-terapia în educația și recuperarea copilului*, smart publishing, București, 2017.

*Mușu, I., Taflan, A., *Terapia educațională integrată*, București, Editura Pro Humanitate, 1997.

*Mușu, I., Păunescu, C., *Psihopedagogia special integrată*, București, Editura Pro Humanitate, 1997.

http://en.wikipedia.org/wiki/Art_therapy

TERAPIA PRIN DESEN/PICTURĂ A COPIILOR CU AUTISM

Profesor Cheran Mirela
Școala Gimnazială ”Șerban- Vodă Cantacuzino”
Călimănești

Motto : ” Toate artele contribuie la cea mai mare dintre toate: arta de a trăi ” (B. Brecht)

Copilul cu autism , la naștere, este aparent normal, debutul acestei tulburări se instalează înaintea vârstei de 2- 3 ani. Autismul se manifestă diferit , de la copil la copil, dar toți copiii cu autism au probleme în ceea ce privește comunicarea și limbajul, socializarea și comportamentele repetitive, autostimulările și interesele restrânse legate de persoane sau activități.

”Copilul cu autism poate avea următoarele caracteristici:

- nu răspunde la nume sau la solicitările adultului (decât când “vrea”) și dă impresia că nu aude sau nu înțelege ceea ce i se cere;
- nu se uită unde i se arată și nu se uită la adult dacă vrea ceva de la el;
- deși poate tolera alți copii în jurul său, și chiar poate fi bucuros de prezența lor, nu interacționează efectiv cu copiii;
- protestează atunci când i se cere ceva și se insistă pentru primirea unui răspuns;
- jocul îi este marcat de un caracter stereotip (folosește obiectele sau jucăriile mereu în același fel, de exemplu: le închide/deschide, bate cu obiectele în anumite locuri, le învârte etc), ori nu este atras de jucării ci mai degrabă de sticle goale, sfori, pungi etc.;
- nu folosește obiectele în scopul lor uzual (le linge, le scutură, plimbă sticle pe care le umple și le golește etc);
- prezintă tulburări senzoriale manifestate uneori prin nevoia de a atinge orice, de a linge, de a pipăi, iar alte ori prin refuzul de a intra în contact cu anumite texturi, de a gusta anumite alimente etc;
- poate avea comportamente stereotipe: înșiră și aliniază obiecte, se învârte ori flutură mâinile sau obiecte mici etc..
- poate prezenta probleme de alimentație și probleme ale somnului;
- nu dorește sau nu poate să folosească cuvinte cu sens de comunicare;
- merge pe vârfuri, ori are mișcări bizare ale mâinilor și ale corpului;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- ecolalizează (repetă la nesfârșit sunete, cuvinte, reclame tv etc). ” (www.autism-aita.ro)

Copilul cu autism are șanse foarte mari să recupereze întârzierile în dezvoltare și să își formeze abilități și comportamente adecvate social , astfel încât comportamentele autiste să devină puțin sesizabile. Cercetările au arătat că până la 49% dintre copiii cu autism care încep un program de terapie intensiv(între 15 și 40 de ore pe săptămână), înaintea vârstei de trei ani, reușesc să devină independenți și să facă progrese vizibile. Acești copii trăiesc în lumea lor, iar pentru a o înțelege pe a noastră și pentru a se integra, au nevoie de terapie. Terapia comportamentală aplicată (ABA) este considerată cea mai eficientă pentru recuperarea copiilor cu autism. În această terapie o abilitate este astfel structurată astfel încât ea poate fi învățată în pași mici, copilul fiind recompensat pentru fiecare pas pe care l-a parcurs corect. Prin terapiile comportamentale, ei sunt învățați să „repete” toate activitățile considerate normale.

Copiii mici sunt învățați să folosească obiecte pe care le folosim în viața de zi cu zi, precum o furculiță, să distingă culorile și , mai ales , să comunice cu părinții lor- un copil cu autism a spus prima oară ”mama” după ce a participat la câteva ședințe de terapie ABA. Însă în ABA, de multe ori, partea emoțională este lăsată la urmă întrucât metodele de a o măsura sunt considerate subiective. Art-terapia este folosită pentru reabilitarea, stimularea și dezvoltarea atât a copiilor cât și a adulților care au dizabilități (fizice și mentale), inclusiv la copiii cu tulburări din spectrul autist. Astfel creațiile artistice sunt folosite în mod terapeutic. Arta le dezvoltă atenția, memoria, orientarea spațială și creativitatea. “Dacă este satisfăcut, spiritul creator ajută la vindecarea celui bolnav”, scria pictorul englez Adrian Hill, considerat a fi părintele art-terapiei. Margaret Naumburg, a fost educatorul și terapeutul ce a folosit pentru prima dată art-terapia ca formă distinctă de psihoterapie. Ea spunea că : ”exprimarea prin artă este o cale de manifestare a imaginilor existente în inconștient”(autismconnect.ro)

Art terapia prin desen/ pictură poate fi o modalitate perfectă de exprimare a emoțiilor, într-un spațiu relaxant și ludic în același timp, reducând stresul și implicit stările agresive și de anxietate. De asemenea prin exerciții grafice, prin tăierea, așezarea materialelor într-un anumit mod, prin folosirea pensulelor, creioanelor, a lutului și a plastilinei se stimulează și se dezvoltă abilitățile motorii fine. Coloratul poate deveni o pauză productivă. Prin desen, grafică, pictură, colaj și modelaj, copiii cu autism își ameliorează neajunsurile legate de coordonarea mână- ochi. Ședințele de art- terapie –desen/pictură- pot avea loc individual, consolidând astfel relația dintre copil și terapeut, dar și în grup , realizându-se mai ușor procesul de socializare și relaționare cu alte

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

persoane. Jocul cu elementele de limbaj plastic (punctul, linia, forma și culoarea) elimină treptat deficitul de atenție, prin faptul că se țin ocupate mintea și mâinile focusându-se pe crearea unei lucrări de artă. Iată câteva proiecte sau tehnici de lucru pe care le putem folosi în activitatea noastră : pictura cu degetele, pictura cu picioarele, pictura cu mâinile, modelajul, tehnica picturii cu buretele, colaje, desenul grafic, tehnica paiului, imprimeurile cu diverse obiecte, lucruri, tehnica stropitului (Pollock) etc. ”O temă cu care copiii din spectrul autist ar putea lucra ar fi imaginea propriului corp. Pentru această temă sunt necesare o coală de hârtie cu imaginea corpului uman, o cutie cu diverse materiale precum sfoară, mărgelile, scilpici, scoici, monede, crengi frunze etc; materiale de artă (creioane, acuarele, tempera, cretă etc) și o cutie în care sunt așezate diverse imagini decupate din reviste. În cazul în care motricitatea copilului o permite putem oferi posibilitatea să-și aleagă și să decupeze singur imaginile preferate” (<http://expresive.ro/art-terapia-in-tulburarile-de-spectru-autist/>). Dactilopictura- pictura cu degetelele cu o vopsea specială, care nu este toxică, le dezvoltă creativitatea. Cursurile de grafică în creion îi vor învăța cum să mânuiască creionul, cu câtă forță trebuie să apese . O altă metodă de terapie este reprezentată de modelaj. Realizând figurine din lut și plastilină, copiii vor fi mai liniștiți, reducându-se gradul de agresivitate. Origami- tehnica plierii hârtiei, dezvoltă copiilor atenția, memoria și îndemânarea. Ei pot învăța să facă forme simple, precum barca, avionul, casa. La cursuri participă copiii cu autism, dar pot participa și copiii normali. În acest mod, aceștia au ocazia să imite comportamentul unui copil normal.

Art- terapia reprezintă folosirea în scop terapeutic a creației artistice , dezvoltă atenția, memoria, orientarea spațială și creativitatea. Art-terapia prin desen permite copiilor să-și exprime prin imagini gândurile și emoțiile fundamentale, ce vin din inconștient.

Bibliografie :

www.autism-aita.ro

<http://autismconnect.ro>

<http://expresive.ro/art-terapia-in-tulburarile-de-spectru-autist/>

<http://cursuriautism.ro/terapia-prin-arta-in-autism.php>

<https://www.cugetliber.ro/stiri-diverse-pictura-si-origami-terapii-pentru-copiii-cu-autism-75489>

TEATRUL CA TERAPIE ÎN LUCRUL CU ELEVI CU CERINȚE EDUCATIONALE SPECIALE INTEGRAȚI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL DE MASĂ

**Rusu Raluca Elena, profesor itinerant și de sprijin
Școala Gimnazială Specială "Constantin Păunescu" Iași**

"Cerințe speciale" este o sintagmă uzitată în descrierea copiilor ce au o dizabilitate fizică, mentală sau psihică sau chiar una socio-emoțională. În această categorie includem copiii cu sindrom Down, pe cei cu paralizie cerebrală, copiii din spectrul autist, pe cei cu dificultăți de concentrare a atenției, cu dificultăți de învățare, cu tulburări de adaptare sau de comportament, etc. Copiii ce se află sub această umbrelă a nevoilor speciale, împart numeroase caracteristici: sunt luminoși, distractivi, curioși și plini de dragoste. Ei își doresc să aibă succes, să fie înțeleși, văzuți în esența lor și apreciați pentru punctele tari și talentele lor.

Uneori dificultățile de comunicare, provocările legate de integrarea senzorială, comportamentele disruptive, tulburările de concentrare pot îngreuna la copil capacitatea de învățare și îl pot împiedica să se dezvolte adecvat. Acest lucru poate aduce mult stres și frustrare atât copilului, cât și părinților săi care nu știu ce este de făcut. Terapia prin artă este o modalitate de a face față acestor provocări, oferind un cadru creativ și plăcut copilului, dându-i posibilitatea să se descopere și să se lase descoperit, să se simtă împlinit și să se conecteze atât cu sinele său, cât și cu ceilalți.

Copiilor cu nevoi speciale le lipsesc sau le sunt afectate diferite abilități necesare bunei funcționări în societate; vorbim despre abilități de comunicare, de organizare, abilități sociale, de management al emoțiilor ș.a.m.d. Multe dintre dizabilități (autismul, deficiențele mentale) afectează porțiunea din creier abilitată să-i ajute pe copii să înțeleagă și să folosească indiciile sociale, astfel încât să se comporte într-o manieră adecvată și benefică lor. Dificultățile de relaționare îi afectează imediat, deoarece îi izolează de copiii tipici din clasele în care sunt integrați sau din mediul de care aparțin.

Prezentarea de față se referă la un grup de șapte elevi integrați într-o școală de masă, în clase de gimnaziu (aV-a, aVI-a și aVII-a), elevi ce au în dosarele lor, diagnostice precum: deficiență mintală, epilepsie, A.D.H.D. Aspectele problematice se evidențiază pe plan psihic: dificultăți de

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

învățare, de memorare, de menținere a atenției, de organizare a informațiilor, de planificare, dificultăți de abstractizare, generalizare; pe planul comunicării: vocabular sărac, încărcat de termeni pronunțați sau folosiți neadecvat datorită modelului familial, abilități afectate în ceea ce privește deprinderea de scris-citit; în plan socio-afectiv: imaturitate afectivă manifestată prin oscilații ale emoțiilor, rezistență scăzută la frustrare, reacții puternic emoționale, stimă de sine scăzută, teamă de necunoscut, de a vorbi în fața colegilor, teama de a ieși în evidență, neîncredere în propriile capacități, nevoia de confirmare; în plan comportamental: agresivitate verbală și opoziționism, ca reacții la comportamentul, cerințele celorlalți, abandonarea sau evitarea responsabilităților și a implicării în activități de grup.

Acești elevi au fost invitați să pregătească alături de profesorul de sprijin o piesă de teatru pe care să o filmeze pentru concursul interjudețean ”Actori mici, talente mari”, organizat de Școala Gimnazială nr. Mizil, Prahova în anul 2015. Previzibil, o parte au privit invitația cu reticență, teama de eșec primând în alegerile pe care le făceau, un elev chiar a refuzat (apoi s-a răzgândit).

Astfel, s-a înființat într-o clipită, trupa de teatru Ad-hoc, constituită din elevi ce beneficiau de serviciile de sprijin educațional în Școala Gimnazială ”Dimitrie A. Sturdza” Iași, oferite de profesor de sprijin Cordunianu (căs. Rusu) Raluca.

Actrița principală se poate spune că s-a ales singură. Inițial, elevilor le-au fost prezentate trei povești, din care au avut de votat și de negociat până alegeau una pentru a o transpune într-o piesă de teatru. Nu a fost nevoie de vot și nici de negociere, deoarece când A. a citit povestea ”Micuța domnișoară vorbăreață” s-a regăsit în personaj, exclamând: ”Asta-i ca mine!”. Colegii au aprobat-o și textul li s-a părut cel mai potrivit, așa că ce ne-a rămas de făcut a fost să împărțim celelalte roluri și să pregătim piesa. Se poate spune că piesa de teatru a fost lucrată pentru un singur copil! Însa lucrurile s-au potrivit mai bine decât am plănuțit, și ceilalți elevi regăsindu-se în personajele alese, ei le-au transformat astfel încât să semene personajele cu ei, nu ei cu personajele. Mai pe scurt: eleva cu A.D.H.D. a fost micuța domnișoară Vorbăreață, domnul Fericit a fost elevul care deși era marginalizat în clasă pentru problemele sociale și de învățare, alegea mereu să fie bun cu colegii săi, domnul Vorbăreț, elevul care manifesta comportamente problematice, opoziționism și tendință spre încălcarea regulilor, relații colegiale conflictuale. Domnișoara Gustărică a fost jucată de o elevă cu o stimă de sine scăzută, cu teama de a-și exprima nevoile și dorințele, doamna Superbă a fost întruchipată de o elevă cu deficiență mentală ușoară, cu dificultăți de organizare și de asumare a responsabilităților propriilor comportamente. Povestitorul, cel care a avut cel mai lung text, a fost o

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

elevă cu dificultăți de învățare și probleme sociale majore, cu o stimă de sine extrem de scăzută și foarte emotivă. Domnul Îngâmfat a revenit elevului cu diagnostic de epilepsie, dornic de a fi în rând cu ceilalți colegi, cu teama de a vorbi în public, de a se afirma. Niciun regizor nu ar fi distribuit rolurile mai potrivit decât au făcut-o elevii înșiși, alegând poate intuitiv personajele care i-au ajutat să aducă la suprafață dorințe nerostite, să își confirme anumite capacități, respectiv să infirme false prejudecăți pe care le aveau despre ei înșiși.

În cele ce urmează voi enumera comportamente, atitudini, reacții pe care le-au avut elevii participanți la piesa de teatru, pe parcursul pregătirii și filmării acesteia, pe care le consider ca fiind câștiguri ale elevilor participanți. Astfel:

- prezența la pregătirea piesei de teatru a fost de 100% deși activitatea se desfășura în afara orelor de școală (elevii alergau la propriu să ajungă la activități);
- elevii și-au transcris singuri textul pe foi pe care nu le-au pierdut. Niciunul nu s-a plâns că are prea mult de scris, că a obosit, etc, așa cum o făceau în clasă sau la alte activități;
- fiecare elev a adus cel puțin o idee de îmbunătățire a cadrului, textului, modului de a juca, fie că li s-au cerut idei, fie că nu. Acest lucru în condițiile în care, a avea o opinie și mai ales teama de a o spune, era specifică elevilor;
- decorul, recuzita și hainele fiecărui actor s-au aflat în responsabilitatea elevilor; și cu privire la acest aspect fiecare a făcut în așa fel încât să se achite de responsabilitate (au adus de acasă ce au considerat potrivit rolului lor). Ba chiar, unul dintre elevi și-a implicat mama, împreună construind un panou necesar în piesă;
- cele mai lungi texte, al domnișoarei Vorbărețe și al Povestitorului, au fost în procent de peste 70% învățate pe de rost, aspect deloc de neglijat, ținând cont de dificultățile de concentrare a atenției și de memorare;
- eleva cu A.D.H.D. a dat dovadă de responsabilitate, de voință în a-și juca rolul cât mai bine, de spirit auto-critic (relua momentele pe care nu simțea că le-a jucat suficient de bine) și a avut atitudini pozitive față de colegi, cu care de obicei nu avea răbdare, pe care nu-i lăsa să vorbească;
- comportamentele predominante pe parcursul pregătirii și filmării, au fost de încurajare, întrajutorare, sprijinire, nicidecum de ironizare, batjocură specifice anterior în activitățile de la clasă. Fiecare a avut răbdare ca ceilalți să își joace momentul. Când le-au fost cerute părerea, feedback-ul, au oferit aprecieri pozitive și mereu și-au încurajat colegii când aceștia uitau replicile sau se bâlbâiau;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- elevii au avut curaj să prezinte diriginților activitatea pe care o pregăteau pentru a putea fi învoiți o oră pentru filmarea piesei.

Care a fost deznodământul acestei inițiative? Premiul I cu felicitări transmise direct elevilor și cu aprecierea curajului și implicării lor. Premiul și aprecierile au fost primite cu surprindere, însă cu una care nu mai anula capacitățile și punctele forte ale acestor elevi. A fost un moment de celebrare, în care ca și coordonator al activității, am insistat pe atuurile lor și am evidențiat câștigurile.

Întrebați fiind ce le-a plăcut, au menționat piesa, activitatea în sine ("tot"), cum s-au simțit, rolul pe care l-au avut. Rămâne însă celebru răspunsul actriței principale: "Doamna, am fost și eu importantă!" De asemenea elevii au fost întrebați ce au învățat de la personajul lor. Iată ce răspunsuri am primit:

- Dl. Fericit: "Dacă zâmbești, măcar nu-ți strică nimeni ziua."
- Dl. Îngâmfat: "Chiar dacă ai mulți bani, tot este ceva care te enervează."
- D-șoara. Gustărică: "Că e rău când nu ești băgat în seamă."
- Povestitorul: "Ce mult am ținut minte!"
- D-șoara vorbăreață: "Mai trebuie să-i las și pe alții să vorbească." Tot această elevă a spus că micuța domnișoară vorbăreață seamănă mult cu ea și că era cam deranjantă cu atât de multă vorbărie.

Cred cu tărie că fiecare a învățat ceva din rolul său și știu de la părinți și de la anumite cadre didactice cât de mult a contat pentru ei participarea la acest proiect.

Să dai ocazia unui tânăr să fie responsabil, să îi oferi încredere și libertate de a face în ce-l privește ce îi place și cum îi place e important în dezvoltarea personalității acestuia, cu atât mai mult cu cât el poartă printre colegii săi de școală, eticheta "elev cu CES". Această activitate a fost o oportunitate prin care acești elevi s-au dovedit a fi egali în talent, abilități cu ceilalți colegi, și motivația lor a fost cu atât mai mare cu cât au fost tratați ca atare. Deși la început s-au simțit neîncrezători că ar putea, încrederea oferită de mine, profesorul lor de sprijin, prin însăși inițiativa piesei de teatru, le-a dat mult curaj și au reușit să ducă la bun sfârșit un proiect amplu, chiar și cu rezultat foarte bun.

Indiferent de existența premiului, elevii au avut numai și numai de câștigat, iar eu ca profesor al lor, am simțit împlinire și satisfacție cum nu am simțit după inspecții importante.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Arta nu oferă elevilor cu dizabilități doar bucurie și oportunitate de auto-exprimare, ci crește stima de sine prin simpla participare; arta poate fi atât de motivantă încât să mențină implicat un tânăr cu risc de abandon școlar, poate chiar să aducă îmbunătățiri în abilitățile academice (scris-citit, memorat, organizarea informațiilor, etc). Teatrul aduce beneficii în toate ariile de dezvoltare: de la aria comunicării verbale și non-verbale, la aria psihomotricității, de la domeniul cognitiv (atenție, memorie, organizare, abstractizare) la domeniul socio-emoțional.

În ”Arta ca terapie” de Alain de Botton și John Armstrong, autorii susțin că arta are șapte funcții: reamintirea, speranța, suferința, reechilibrarea, înțelegerea de sine, creșterea și aprecierea. Implicând copiii cu cerințe speciale în actul artistic, ei pot trăi aceste experiențe în mod vindecător și iată cum, arta capătă și funcție terapeutică.

Obiectivul meu principal atunci când am propus elevilor acest proiect, a fost acela de a crește gradul de atractivitate al activităților de la cabinetul de sprijin educational. Că au fost atinse mult mai multe obiective este o bucurie și ne-a adus mulțumire, în egală măsură mie ca și cadru didactic, cât și elevilor și chiar aparținătorilor lor. Poate însuși faptul că nu am dorit să schimb nimic în acești copii, nu am avut în plan să repar sau să demonstrez ceva cuiva, a făcut ca lucrurile să decurgă cu așa inimă ușoară și pas lin și ne-a adus la rezultate neașteptate.

Având în vedere aspectele teoretice cu privire la beneficiile implicării copiilor cu cerințe educaționale speciale în activități art-terapeutice, cât și experiența pe care am avut-o în proiectul prezentat în lucrarea de față (experiență pe care am repetat-o și în anii ulteriori cu rezultate la fel de uimitoare), consider că este aproape obligatoriu să inițiem și să implicăm elevii cu C.E.S. în astfel de activități, pentru a le crește șansa de dezvoltare cât mai aproape de firesc.

Bibliografie:

Alain de Botton și John Armstrong, ”Arta ca terapie”, editura Vellant, 2014

Drama and Students with Special Needs [online], [Citat la 11 aprilie 2018], disponibil pe internet la adresa: <http://www.artsonthemove.co.uk/education/secondary/specialneeds.php>

Including students with SEN and/or disabilities in secondary art and design [online], [Citat la 11 aprilie 2018], disponibil pe internet la adresa: <http://dera.ioe.ac.uk/13785/1/artanddesign.pdf>

ACTIVITĂȚI DE TERAPIE EDUCAȚIONALĂ

**Lia Aurora- Prof. Înv. Preșcolar
Grădinița P. P. Nr.2, Lugoj**

Programele educațional –terapeutice se aplică având în vedere caracterul complex și integrativ al acestora, organizarea lor în perspectiva școlii incluzive și a principiilor educației integrate și valorificarea resurselor de învățare , oferite elevilor cu cerințe speciale de către școală/ grădiniță, familie și mediul social. În viziunea contemporană acest demers oferă o largă deschidere spre normalitate, oferind copiilor cu cerințe educative speciale condiții de viață cât mai apropiate de condițiile și modurile de viață obișnuite.

Normalizarea trebuie percepută ca un proces reciproc de acceptare a copiilor cu dizabilități de către comunitate și de participare a acestora la viața comunității.

Printre terapiile importante amintim:

- Terapia de expresie grafică și plastică (ajută copilul să se exprime prin desen, pictură, modelaj, sculptură);
- Meloterapia (este utilizată muzica în scopuri practice pentru recuperarea personalității decompensate a copiilor);
- Ludoterapia (relațiile dintre copil și lumea obiectelor se stabilesc în cadrul jocului);
- Terapia cognitivă este un proces complex de echilibrare mental prin organizarea specifică a cunoașterii la copiii cu autism;
- Terapia ocupațională (participarea persoanelor la diverse activități, cu scopul de a facilita dobândirea unor abilități necesare adaptării și a sentimentului de apartenență activă în cadrul societății);
- Organizarea și formarea autonomiei personale și sociale;
- Terapia și educația psihomotricității (activități de recuperare, ameliorare, dezvoltare și antrenare a conduitelor și structurilor perceptiv-motrice).

Arta și psihologia au unul și același obiect de studiu – lumea interioară a omului. Profesionalismul în creația artistică presupune nu numai cunoașterea legilor artei, ci și cunoașterea capacităților proprii, capacitatea de a stăpâni pe sine în procesul artistic. Prin artă (desen, pictură,

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

modelaj, sculptură), omul “se spovedește”, își eliberează sentimentele, scăpând de tensiunea psihică.

Pentru a-l cunoaște mai bine pe copil, dintre toate mijloacele disponibile, desenul constituie un limbaj privilegiat. Copilul în desenul său “povestește grafic” (prin elemente de limbaj grafic și culori), fără ca aceasta să includă în mod necesar și cuvinte.

Copilul exprimă foarte multe într-un desen, este necesar ca noi doar să știm cum să-l interpretăm. Vom “lectura” dacă are o problemă și care este aceasta și vom găsi metodele necesare pentru a-l ajuta să o depășească.

Procesele inconștiente de imaginație și intuiție ocupă în artă un loc semnificativ. Starea de inspirație este însoțită de o conștiință clară, chiar dacă subconștientul lucrează foarte activ, autocontrolul scade, imaginația este eliberată.

Art-terapia este o metodă de tratament prin intermediul creației artistice. Art-terapia apelează la funcția simbolică a artei plastice, aceasta fiind unul dintre factorii procesului psihoterapeutic, ajutând pacientul să conștientizeze și să integreze materialul subconștientului, iar art-terapeutul să vorbească despre dinamica acestui proces și despre modificările care au loc în psihicul pacientului.

Art-terapia folosește limba expresiei vizuale și plastice. Acest lucru o face să fie un instrument de neînlocuit pentru cercetarea și armonizarea acestor laturi ale lumii interioare a omului pentru exprimarea cărora cuvintele nu sunt potrivite. De dezvoltarea art-terapiei se leagă speranțele pentru crearea unei metodologii umaniste, sintetice, care să studieze intelectul omului și sentimentele acestuia, necesitatea de reflecție și setea de acțiune din planul trupesc și planul spiritual.

Art-terapia este o modalitate psihoterapeutică specifică, pusă la dispoziția persoanei pentru a se cunoaște, pentru a face față dificultăților vieții cotidiene. Datorită unor tehnici apropiate de pictură, desen, modelaj, sculptură, foto-montaj, măști, marionete, etc., fiecare persoană poate să își activeze potențialul creativ cu scopul de a explora și de a-și înțelege mai bine emoțiile și sentimentele. Toate aceste „instrumente” sunt utilizate, într-un anumit mod, ca medieri creatoare. Art-terapia poate fi utilizată și ca modalitate de dezvoltare personală.

Art-terapia vizual-plastică este o activitate simbolică, în cadrul căreia subiectul pune între el și terapeut un produs de nuanță artistică, o „operă” care are o dublă funcție- de semnificare și de comunicare- de-a lungul unui joc transferențial și contra-transferențial, de descoperire a conținutului

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

psihic latent. Art-terapia caută să dezvolte un limbaj simbolic al problematicii individului, sub forma metaforelor și simbolurilor, prin intermediul expresiei artistice. Art-terapia promovează convingerea conform căreia toți indivizii au capacitatea de a se exprima într-un mod creativ, subliniind faptul că produsul final este mai puțin important decât procesul terapeutic în sine. Aplicabilitatea art-terapiei este demonstrată atât în consilierea copiilor, cât și a adulților, atât în terapii individuale cât și în terapii de grup sau de familie.

În era aparatelor medicale și a farmacologiei, prin art-terapie se apelează la resursele interioare și autotămăduitoare ale omului, strâns legate de capacitățile lui creatoare. Această metodă folosește unele forme ale activității plastice în scopul de a-i ține ocupați pe bolnavi în cazul în care sunt nevoiți să petreacă mai mult timp în spital. Desenele sunt folosite adesea pentru analiza psihologică necesară la punerea unui diagnostic, pentru aprecierea proceselor psihice.

Încă de la începuturile sale, psihanaliza a făcut apel la analiza artei plastice. Prin activitatea plastică spontană sunt exprimate conținuturile neconștientizate ale vieții psihice. Creația plastică este un tip particular de sublimare, care apare când instinctual impulsiv este înlocuit de reprezentarea artistică. Freud a dedus că, creația plastică are multe lucruri comune cu fanteziile și visurile, asemenea lor, îndeplinește un rol de compensare și înlătură tensiunea psihică apărută în cazul frus-trării. Astfel, într-un desen o persoană depresivă pune în creație ceea ce i se pare tulburant, iar o persoană obsesivă realizează o creație plină de obsesii. Jocurile simbolice sunt un element obligatoriu al oricărei creații plastice, pentru că limba artei plastice este profund simbolică, iar culoarea, formele, linia, volumul și alte elemente ale sale au un sens profund și polisemantic, chiar dacă în parte nu este conștientizat.

Jocul, muzica, povestea, desenul sau pictura sunt activitățile terapeutice utilizate, în cadrul cărora copiii sunt implicați cognitiv și afectiv într-un grad foarte crescut.

Nu există un tip de terapie mai eficient decât altul, lucrul care face diferența dintre beneficii este măsura în care consilierul reușește să-și planifice și să-și organizeze intervenția terapeutică în funcție de abilitățile copilului, de preferințele și nivelul de dezvoltare ale acestuia, cât și de propriile cunoștințe și aptitudini. Asemenea altor tipuri de terapii, exprimarea prin artă cu scop curativ a fost privită din mai multe perspective (psihanalitică, umanistă și developmentală), psiho-educatională, sistemică și integrativă. Art-terapia înseamnă stimularea senzorială, achiziție de deprinderi și adaptare. Exprimarea prin artă poate avea valențe terapeutice la orice nivel de vârstă și la orice

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

tip de cultură și populație. De-a lungul timpului, oamenii nu și-au pierdut interesul pentru artă, deoarece arta este limba universală pentru exprimarea sentimentelor, a emoțiilor umane.

Bibliografie:

- Adrian Roșan, Psihologie specială: modele de evaluare și intervenție, Editura Polirom, Iași, 2015.
- Revista Învățământul Preșcolar 3-4/2011, Editura Arlequin, București, 2011;
Revista Învățământul Preșcolar 1-2/2012, Editura Arlequin, București, 2012;

BENEFICIILE UTILIZĂRII ART-TERAPIEI ÎN EDUCAȚIA SPECIALĂ

Marinescu Oana
Profesor-Educator
C.S.E.I. "Al. Rosca"
Lugoj

CE ESTE ART-TERAPIA ?

Art terapia este o formă de psihoterapie care are la bază convingerea că procesul creațional poate ajuta indivizii să rezolve conflicte respectiv probleme, să dezvolte abilități interpersonale, să-și îmbunătățească comportamentul, să reducă stresul și să le crească stima de sine. Acest tip de terapie este indicat pentru aceia care sunt incapabili a verbaliza efectele emoționale și mentale ale doliului, violenței domestice, problemelor de acasă sau cele legate de identitate.

” Terapia verbală poate fi percepută ca fiind amenințătoare , în special pentru adolescenți”, afirmă art terapeutul Carole Welsley, într-un articol publicat în ziarul The Guardian, din Anglia în anul 2007. To aceasta a mai adăugat că ” art terapia le oferă acestora un loc în care să se ascundă, de unde ei (adolescenții) pot ieși încetișor la lumină. Prin munca vizuală multe lucruri din incoștient sunt scoase la lumină”.

Pierderea și separarea sunt deseori identificate în spatele unui elev care se comportă inadecvat în școală. Art terapia este un mod de a-i ajuta pe elevii ce prezintă dificultăți de a reuși la școală și în viața de zi cu zi.

Art terapeuții sunt profesioniștii care ghidează copilul în acest mod particular de terapie. Astfel, poate fi folosită pentru persoane de toate vârstele, însă copiii din școlile speciale vor fi grupul principal care va fi prezentat în această lucrare.

Copiii sunt încurajați să-și exprime sentimentele prin intermediul artei pe care ei o creează în orele de terapie ocupațională. Mai mult, ei au șansa de a învăța aptitudini sociale, de a dobândi cunoștințe de natură cognitivă, de a dobândi mecanisme care să-i ajute în a face față frustrării și aptitudini senzoriomotorii practice precum stimularea senzorială, coordonarea vizual-motrică. Totodată, sunt învățate o serie de aptitudini practice, de exemplu: cum să găsești și să pui la loc materialele pentru artă, modalități de a utiliza anumite instrumente și importanța de a pune la loc materialele și de a face curat după ei.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Tipurile de muncă prin artă realizate de către elevi sunt variate , incluzând: realizarea unor colaje, desenarea unor picturi, pictura murală, realizarea unor păpuși și crearea unor sculpturi. Toate acestea sunt modalități prin care copilul își exprimă sentimentele și oferă informații indirect terapeutului.

Într-o clasă plină de articole pentru artă o adolescentă de 14 ani rupe o foaie de hârtie, o îndoiește și apoi o lipește la loc. Ea rămâne tăcută. Terapeutul păstrează deasemenea tăcerea fără să devină intruziv. Când adolescenta începe să vorbească, ea spune că tatăl ei este pe moarte, datorită cancerului de care suferă și este îngrijit la domiciliu; despre cum acesta afișează o atitudine curajoasă deși este pe moarte; despre durerea pe care mama ei o poartă, etc. Aceasta este prima ședință de art terapie pentru o adolescentă stresată, care nu se poate concentra la teme.

CUM ESTE ART TERAPIA UTILIZATĂ ÎN EDUCAȚIA SPECIALĂ

Art terapia s-a dovedit a fi o formă de tratament de succes pentru elevii școlilor speciale și copiii cu probleme de comportament, emoționale și psihologice. Acest tip de terapie poate fi considerat un serviciu psihoterapeutic care le permite copiilor să se auto-exprime prin modalități non-verbale și anume utilizarea unor instrumente și materiale de art-terapie. Această formă de exprimare poate oferi unui specialist (psiholog, logoped, asistent social) multe informații importante despre acel copil. De fapt, oferă copilului o cale de a spune lucruri pe care nu le poate exprima verbal în cuvinte.

BENEFICIILE ART TERAPIEI

Art terapia este un instrument foarte util în terapia diverselor dizabilități, nevoi speciale și probleme de comportament. Prin această modalitate elevii pot deseori dobândi un echilibru mai bun în emisferele cerebrale. O lipsă a acestuia este considerată a afecta lucruri precum tulburările cognitive, depresia, mânia, furia și percepția.

Adăugarea terapiei creative la alte forme de consiliere poate îmbunătăți aptitudinile de învățare și de a face față stresului, care deseori lipsesc în afecțiuni precum ADHD, Autism și Tulburarea de comportament.

Terapiile artistice pot determina o îmbunătățire a stimei de sine și auto-aprecierii. Persoanele cu retard mental, care deseori sunt foarte dependente de adulți și autorități pentru îndrumare și sfaturi comportamentale au fost identificate a dobândi mai multe perspective realiste asupra lumii și o mai bună auto-exprimare prin eforturile artistice combinate cu consilierea terapeutică.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

În general, acest tip de intervenție poate conduce către o lume a beneficiilor comportamentale și emoționale. Copiii care sunt rezistenți la autoritate sunt deseori mai dornici să respecte instrucțiunile și să pună materialele la locul lor când li se oferă posibilitatea de a se exprima prin artă. Încrederea și legătura apropiată cu terapeutul, precum și cu colegii de clasă sunt dobândite prin utilizarea activităților artistice.

Educația specială și arta permit elevilor cu nevoi speciale **să-și descopere propria identitate culturală**. O înțelegere a fundalului cultural este esențială pentru o dezvoltare sănătoasă, iar învățarea prin artă este o cale ideală de a dobândi mai multe aspecte ale auto-recunoașterii. Auto-portretele sunt deseori utilizate la clasă pentru a-i ajuta pe elevii cu nevoi speciale să se conecteze cu identitățile lor rasiale.

Joaca cu plastilina și pictura stimulează copiii cu nevoi speciale și îi ajută să devină mai conștienți de simțurile lor. Când arta este integrată în educația specială copiii nu doar că se distrează explorând creativitatea lor, dar primesc și terapie.

Art terapia îi ajută pe copii să își dezvolte coordonarea. Această abilitate se dezvoltă natural la indivizii sănătoși în momentul în care aceștia încep să-și exploreze propriul corp și lumea înconjurătoare. Dar copiii cu nevoi speciale sunt mai înceteți în a face aceste descoperiri. Artă îi ajută pe elevii cu nevoi speciale să se conecteze cu lumea și cu identitățile lor. Dr. Erck Stickland afirmă că ”nu poți face ca dezvoltarea elevului cu nevoi speciale să se întâmple; poți doar să o sprijini prin oferirea unui mediu în care să atingă punctele principale ale dezvoltării.” Pe măsură ce copiii învață să se conecteze la lumea lor prin pictură, dezvoltarea și coordonarea se accelerează.

Art terapia **îmbunătățește aptitudinile de socializare** a copiilor cu nevoi speciale, prin dezlănțuirea imaginației copilului, de exemplu: vizionarea unor lucrări de artă, identificarea culorilor, participarea la discuții despre artă.

Artă ajută copiii cu nevoi speciale în auto-exprimare, aptitudini pentru viață, deprinderea citit-scrisului și coordonare. Copiii cu nevoi speciale întâmpină mai multe eșecuri și dezamăgiri în viață decât ceilalți copii. Dar arta este o cale importantă pentru aceștia de a găsi succesul în viață.

BIBLIOGRAFIE:

1. <http://www.masters-in-special-education.com>
2. ”Benefits of arttherapy in schools”, The Guardian, UK, 13.11.2007

EDUCATIA INCLUZIVA IN GRADINITA

**Ed. Stoica Calota Mariana
Grădinița Radoiesti Deal
Com. Radoiesti, jud. Teleorman**

Educația de tip incluziv este o educație de calitate, accesibilă și care își îndeplinește menirea de a se adresa tuturor copiilor, fără discriminare. În întreaga lume, din ce în ce mai mulți copii care provin din medii defavorizate urmează grădinițele, școlile primare sau gimnaziale. În cele mai multe țări se stipulează prin lege că toți copiii trebuie să beneficieze de educație.

Educația incluzivă înseamnă a oferi sprijin educațional, după nevoile copiilor, în așa fel încât excluderea să nu fie necesară. Din punct de vedere teoretic este ușor, însă este greu de a atinge acest scop. Prin educația incluzivă oferim suport copiilor cu dificultăți de învățare, indiferent de originea lor socială, de tulburările pe care le prezintă, îi acceptăm alături de colegii lor "normali".

Educația incluzivă presupune un proces permanent de îmbunătățire a instituției școlare, având ca scop exploatarea resurselor existente, mai ales a resurselor umane, pentru a susține participarea la procesul de învățământ a tuturor copiilor din cadrul unei comunități.

În Declarația de la Salamanca, se spune că școala obișnuită cu o orientare incluzivă reprezintă mijlocul cel mai eficient de combatere a atitudinilor de discriminare, un mijloc care creează comunități primitoare, construiesc o societate incluzivă și oferă educație pentru toți. Mai mult, ele asigură o educație eficientă pentru majoritatea copiilor și îmbunătățesc eficiența și, până la urmă, chiar și rentabilitatea întregului sistem de învățământ."

Este de apreciat cadrul didactic care lucrează cu acești copii, precum și logopedul grădiniței noastre ce se implică în activități variate și susținute cu copii cu CES.

Trebuie și merită, cadrele implicate, să fie apreciate pentru acest efort depus.

Indicatorii de incluziune se bazează pe datele preluate din două surse principale de informații. În primul rând, este vorba de datele care au rezultat din studiul acelor procese despre care se știe că stimulează participarea copiilor care anterior au fost excluși sau marginalizați; în al doilea rând, se au în vedere datele recente privind procesele eficiente în vederea îmbunătățirii activității în grădiniță.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Integrarea educativă vizează reabilitarea și formarea persoanelor cu nevoi speciale, aflate în dificultate psihomotorie, de intelect, de limbaj, psihocomportamentală, senzorială, printr-o serie de măsuri de natură juridică, politică, socială, pedagogică. În pedagogia contemporană există o preocupare intensă pentru găsirea căilor și mijloacelor optime de intervenție educativă, încă de la vârstele mici, asupra unei categorii cât mai largi de populație infantilă.

Fiecare copil este diferit și special și are propriile nevoi, fie că este sau nu un copil cu dizabilități. Toți copiii au dreptul la educație în funcție de nevoile lor. Educația incluzivă are ca principiu fundamental un învățământ pentru toți, împreună cu toți, care constituie un deziderat și o realitate ce câștigă adepți și se concretizează în experiențe și bune practici de integrare/ incluziune. Incluziunea poate și este mai mult decât un discurs demagogic, declarativ; ea poate fi pusă în practică prin tehnici concrete de predare și adaptare curriculară individualizată, prin formarea și dezvoltarea conștiinței tuturor copiilor pentru acceptiunea diversitară de orice tip. Grădinița are ca scop crearea unui program coerent și coordonat de incluziune a copiilor preșcolari cu diferite dizabilități, de alte etnii, proveniență socială etc. Și pregătirea celorlalți copii în vederea acceptării acestora alături de ei, fără diferențe de manifestare comportamentală sau verbală. De asemenea, se impune și implementarea unor strategii coerente de dezvoltare a conștiinței și a comportamentelor copiilor în spiritul toleranței și nediscriminării, a acceptării de șanse egale pentru toți copiii.

Integrarea/ incluziunea poate fi susținută de existența unui cadru legislativ flexibil și realist, de interesul și disponibilitatea cadrelor didactice din școala de masă și din școala specială, de acceptul și susținerea părinților copiilor integrați, de implicarea întregii societăți civile, dar și de nivelul de relații ce se formează și se dezvoltă la nivelul clasei integratoare care se bazează pe toleranță și respect față de copilul cu probleme. Grădinița care îi receptează în colectivitatea sa pe copiii defavorizați și își determină intern „direct și indirect”, atitudinea față de aceștia este alcătuită din: educatoare, părinți, copii, iar la nivel extern, societatea cu numeroase instituții și diverși factori media. O condiție esențială pentru reușita acestor acțiuni comune ale celor trei factori activi din grădiniță este existența unor relații de înțelegere, constructive care se realizează prin atitudini deschise, prin disponibilitate, printr-un „pozitivism” specific ce se cimentează cu voință și convingere.

Educatorea trebuie să cunoască deficiențele copiilor pe care îi va primi în grupă în scopul înțelegerii acestora și pentru a-și putea modela activitățile, în funcție de necesitățile copiilor. Grupa în care va fi integrat copilul cu cerințe speciale va trebui să primească informații într-o manieră

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

corectă și pozitivă despre acesta. Este foarte importantă sensibilizarea copiilor și pregătirea lor pentru a primi în rândurile lor un coleg cu dizabilități. Sensibilizarea se face prin stimulări: crearea și aplicarea unor jocuri care permit stimularea unor deficiențe (motorie, vizuală, auditivă), ceea ce determină copiii să înțeleagă mai bine situația celor ce au dizabilități: prin povestiri, texte literare, prin discuții, vizitarea/ vizita unor persoane cu deficiențe.

Primirea în grupă a copilului cu cerințe educative speciale, atitudinea față de el trebuie să păstreze o aparență de normalitate, copilul trebuind să fie tratat la fel cu ceilalți copii din grupă. Conduita și atitudinea educatoarei trebuie să demonstreze celorlalți copii că i se acordă preșcolarului cu dizabilități. De aceea trebuie să exprime aceleași așteptări și să stabilească limite similare în învățare ca și pentru ceilalți copii din grupă. Ea trebuie să își asume rolul de moderator , să promoveze contactul direct între copiii din grupă și să direcționeze întrebările și comentariile acestora către copilul cu cerințe educative speciale.

De asemenea, trebuie să-i încurajeze și să-i stimuleze ori de câte ori este nevoie pe aceștia, dându-le încrederea în forțelele proprii, în propria reușită în acțiunile întreprinse, evidențiind unele abilități sau interese speciale lor în dezvoltarea și sprijinirea cărora trebuie implicate și familiile copiilor. Copiii cu cerințe educative speciale integrați în programul grădiniței trebuie să dispună de o bună colaborare între educatoare, părinți, psihologi și profesorul logoped. Părinții sunt parteneri la educație pentru că dețin cele mai multe informații despre copiii lor. Relația de parteneriat între părinți și grădiniță presupune informarea părinților cu privire la programul grupelor, la conținuturile și metodele didactice, dar presupune și întâlniri cu aceștia, participări la expoziții, excursii, serbări, vizite, etc., în care sunt implicați proprii lor copii.

Această relație a grădiniței cu părinții copiilor cu cerințe educative speciale este necesară și benefică, ea furnizând, informațional, specificul dizabilității preșcolarului, precum și date despre contextul de dezvoltare a acestuia. Părinții informează grădinița și despre factorii de influență negativă care ar trebui evitați (fobii, neplăceri, stimuli negativi, atitudini care determină inhibarea / izolarea copiilor). Angajarea și responsabilizarea familiei în educația copiilor este fundamentală pentru reușita participării la programul instructiv- educativ al grădiniței. La orice copil, în mod particular la copiii cu dizabilități, gradul de interes și de colaborare a părinților cu grădinița este, cel mai adesea, proporțional cu rezultatele obținute de aceștia. De aceea, putem afirma că familia este primul educator și are cel mai mare potențial de modelare.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Grădinița are rolul de a sprijini familiile să aibă încredere în resursele proprii, să facă față greutăților cu care acestea se confruntă. Educația părinților și consilierea acestora au un rol important în integrarea copiilor cu afecțiuni de natură psihică, emoțională ori de altă natură în grădiniță. Rezultatele muncii pentru promovarea incluziunii, atât directe cât și indirecte, față de partenerii educaționali, părinți, apar după intervale mari de timp și sunt efectul unui exercițiu asiduu, susținut. Centrarea atenției educaționale pe grupurile vulnerabile este un indiciu al nivelului de civilizație atins de o anumită societate și aceasta impune căutarea unei noi formule de solidaritate umană, fapt ce are o semnificație aparte în societatea noastră.

Grădinița este incluzivă printr-un curriculum flexibil și deschis ce permite adaptări succesive. Nu copilul urmează curriculumul, ci acesta este un instrument menit să sprijine dezvoltarea lui, se adaptează nevoilor și particularităților acestuia. Când spunem „grădiniță incluzivă”, nu trebuie să ne ducem cu gândul la copiii cu CES, ci la fiecare copil în parte, pentru că fiecare are un ritm propriu de dezvoltare și la un moment dat poate avea nevoie de anumite cerințe speciale în ceea ce privește educația. Există, de asemenea, și anumite situații de risc, în care educatoarea trebuie să cunoască trăirile și comportamentele copilului, pentru a-l sprijini. Riscurile pot apărea din mediul socio-cultural din care acesta face parte, din relațiile de familie care îi determină existența zilnică, precum și modul de dezvoltare, din modelele formale educaționale ce pot exercita un stres deosebit asupra copilului care nu corespunde „normalității” cu care ne-am obișnuit.

O planificare nu poate porni așa, tradițional, ca altă dată, de la conținuturi, ci de la personalitățile copiilor, de la caracteristicile și particularitățile individuale. Pe de altă parte, grădinița, ca instituție, nu poate face față singură cerințelor multiple ale unui program eficient de educație. Este nevoie de un parteneriat între grădiniță- familie- comunitate, de o construcție comună în folosul copilului, fără prejudecăți, bazată pe respect reciproc, acceptare, toleranță, indiferent de situația economică, socială sau educațională a părinților. Educatoarea, la rândul ei, trebuie să răspundă diversității și unicității fiecărui copil, să-și orienteze pozitiv atitudinea, limbajul și metodele pedagogice. Copilul preșcolar se află într-un proces de formare în care fiecare gest, fiecare cuvânt, fiecare privire din partea adulților care îl înconjoară poate să îi influențeze imaginea de sine. Este foarte importantă atitudinea educatoarei la acțiunile copilului, apelativele, aprecierea pozitivă sau negativă, pentru a-i da copilului încredere în forțele proprii.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Pentru a evalua copilul, educatoarea trebuie să aibă în vedere competențele și capacitățile educaționale ale fiecărui copil și să identifice:

- cum este fiecare;
- ce știe fiecare;
- ce face fiecare;
- cum cooperează cu ceilalți.

În concluzie, pentru abordarea unei educații incluzive în grădiniță, educatoarea trebuie să respecte următorii pași:

- să elaboreze un plan de dezvoltare a grădiniței în care să se precizeze concret parteneriatul cu familia și comunitatea;
- să fie pregătit întregul personal al grădiniței pentru a primi toți copiii, fără discriminări;
- să asigure un climat primitor și deschis prin organizarea mediului educațional cât mai eficient și stimulator;
- să aibă discuții, în prealabil, cu copiii pentru a se accepta unii pe alții, pentru a negocia, a colabora și a lucra împreună;
- să asigure un curriculum flexibil și deschis la care să aibă acces și părinții;
- să evalueze fiecare copil prin observație directă și indirectă pentru a asigura participarea lui adecvată la activitățile curriculare;
- să asigure accesul tuturor copiilor la programul grădiniței, dar și la modificările și adaptările acestuia;
- să asigure participarea tuturor familiilor la decizii și acțiuni în favoarea tuturor copiilor;
- să evalueze permanent și periodic progresele pe care le fac toți copiii, nu numai din punctul de vedere al achizițiilor intelectuale, dar și al relațiilor sociale, al cooperării și colaborării, al dezvoltării imaginii de sine și încrederii în forțele proprii;
- să elaboreze planuri individualizate, personalizate pentru copiii care au nevoie de sprijin în anumite componente ale dezvoltării și la anumite momente;
- să ajusteze permanent curriculumul pentru a-l adapta la nevoile educative ale copiilor;
- să realizeze un permanent schimb de idei, experiențe și soluții cu celelalte colegi, din grădiniță sau din alte instituții, precum și cu familiile copiilor.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Bibliografie:

- Ecaterina Vărășmaș - „*Educația copilului preșcolar*”, Editura ProHumanitas, București, 1999;
- Ecaterina Vărășmaș - „*Introducere în educația cerințelor speciale*”, Editura Credis, București, 2004.

POVESTEA CA ELEMENT TERAPEUTIC

prof. Szabo Andra Sorina
Grădinița P.P. Nr. 3, loc. Petroșani, Jud. Hunedoara

*Motto: „Doamne, acordă-mi seninătatea de a accepta lucrurile pe care nu le pot schimba, curaj să pot schimba lucrurile pe care le pot schimba și înțelepciunea de a vedea diferența”.
(Rugăciunea Seninătății)*

Înainte de a primi conotații terapeutice și a deveni mijloc de rezolvare a unei situații, povestea pornește de la definirea sa, așa cum, orice manual de școală o face cunoscută celor care, întrețin și din instinct o îndrăgesc atât de mult copiii și nu numai.

Dacă **basmul terapeutic** surprins punctual, bine documentat și cu largă paletă de exemplificări în „Basmе terapeutice pentru copii și părinți”-S. Filipoi-1998, demonstrează faptul că „indiferent de vârstă, avantajele folosirii conștiente, intenționate a basmului ca mesaj terapeutic sunt aceleași necesitând totodată compartimentarea sa, amintind că:

1)-basmul terapeutic iluminează, deoarece se adresează intuiției și fanteziei, lărgind spațiul interior al copilului, reprezentând totodată o lecție de viață care sparge vechiul tipar al conflictului insurmontabil cu care este familiarizat;

2)-basmul terapeutic este un vehicol foarte potrivit pentru modele comportamentale și valori morale, schimbarea de poziție îi este doar sugerată și are mai mult caracter de joc;

3)-mesajul terapeutic este preluat la fel ca mesajul unui vis, nefiind legat direct de experiența vieții reale;

4)-basmul nu ajunge să fie un „trigger” pentru declanșarea rezistenței la terapie, ci contribuie la dezvoltarea unei noi atitudini față de starea patogenică, comunicarea fiind făcută prin această formă;

5)-basmul aduce soluții cu totul neașteptate, cu efort emoțional pozitiv, ajungând chiar să contrazică logica și obișnuința;

6)-subiectul are posibilitatea să lărgască sensul original al mesajului terapeutic deoarece basmul transmite un tip de creativitate;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

7)-mesajul terapeutic se teaurizează, el putând fi imediat, aparent, deghizat sau ascuns, făcând ca ambiguitatea să favorizeze efectul „retard” și făcând ca mesajul terapeutic să poată fi reactivat în alte situații, fără ca dependența față de terapeutic să crească;

8)-basmul ca mesaj terapeutic poate fi folosit în combinație cu un instrument de comunicare, deoarece crează subiectului o bază de identificare protejându-l și învățându-l totodată să se autoînțeleagă, să se autoaprecieze pozitiv cât și să- și descopere propria putere interioară de a se „autivindeca”, adaugă în plus, modul mai incisiv, direct a faptelor prin personajele create, asupra celui care o citește, receptarea fiind maximă.

Povestea terapeutică e prezentă prin mesajul său specific ținând cont de particularitățile de vârstă a celui căruia i se adresează, copil sau/și adult, făcându-l a înțelege modul în care, receptarea dureri, bolii și chiar a speranței pot echilibra, metaforic vorbind, acceptarea, resemnarea și în final, starea de fapt creată.

Atunci când vorbim de povestea terapeutică, în general, logistica sa se îndreaptă spre **depășirea suferinței și a durerii** de către cei în cauză și mai apoi, elaborarea unor narațiuni ce decurg dintr-o logică bine structurată a **gândirii pozitive**, pornind de la elemente ca: bucurie, speranță, șansă, atitudine, înțelegere și acceptare. În acest context-Mitrofan I și Buzducea D-(2002) edidentiază cele zece principii descrise de Worden (1992) pentru a ajuta o persoană aflată în suferință să depășească durerea, necesare în extremis, conturând profilul de personalitate specific situației create:

1. **actualizarea durerii** (descrierea morții, a circumstanțelor ei);
2. **identificarea și exprimarea sentimentelor** (furie, culpabilitate, etc.)
3. **detașarea de cel decedat** (luarea unor decizii, schimbări)
4. **înlocuirea emoțională a persoanei decedate** (stabilirea de noi relații)
5. **stabilirea unui termen-limită** pentru doliu
6. **reasigurarea normalității sentimentelor**
7. **recunoașterea diferențelor individuale în procesul durerii**
8. **accesul în suport non-intensiv pe termen lung**
9. **explorarea stilurilor de a face față** punctând riscul alunecării spre folosirea unor metode neadaptative (abuz de alcool, drog)

10. **identificarea durerii nerezolvate** Important este faptul că, până a ajunge în acest punct, e necesar a folosi întreaga baterie terapeutică a poveștii atunci când, ea poate să amelioreze durerea și suferința atât a copilului cât și a adultului.

Cuvântul are putere magică, el poate vindeca atunci când spus unde, cum și de cine trebuie, recunoscându-i-se astfel, valoarea terapeutică, acționează ca o forță.

Povestea terapeutică prin nararea faptelor „comprimă” la maxim experiențe de viață, menite a semnala o stare de fapt și a atenua **criza** ce, inevitabil apare la un moment dat, declanșată, precum, filosofic vorbind, de neînțeleșuri ale înțeleșului, știutelor și neștiutelor.

Povestea terapeutică se povestește (se spune) și nu se citește. Ea trebuie să fie liantul dintre trup și suflet, gând și gestică, trăire și exprimare. Ea nu poate fi spusă de către oricine, oriunde și oricum. Trăind în simbioză cu cel suferind, povestea terapeutică își are legile nescrise ale vulnerabilității sale, ceea ce face ca simpla virgulă, să mai acorde o șansă, iar punctul, o certitudine și o reușită.

Pornind de la un caz real sau fantastic, povestea terapeutică își îndeplinește menirea de **mediator** a durerii și suferinței, aducând mult mai aproape pe cel aflat într-un impas, sincopă a vieții, de lumea în care legile care guvernează pot declanșa apariția unor resurse vitale de a învinge: frica, teama, neliniștea, neputința, nesiguranța și a descoperi speranța și șansa, conjugând verbele „a vrea”, „a putea” și „a dori”, la timpul prezent. În acel moment, **povestea terapeutică își dovedește utilitatea**, făcând prin puterea cuvântului ca **lumea** pentru cel în suferință, „să se miște altfel”, să fie percepută prin prism noilor conotații cognitive ale elementelor de identitate personală, dând unicitate clipei trăite.

Algoritmul poveștii terapeutice

Dacă în DEX **alegoria** este definită ca un procedeu artistic, constând în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete și/sau opera literară sau plastică-folosind această formă de expresie (fabula, parabola, etc), **în psihoterapie alegoria sau metafora se definește ca o istorie reală sau fictivă care are ca scop:**

- informarea
- educarea
- vindecarea individului
- dezvoltarea

Obiectivul poveștilor este să „păcălească” subiectul prin blocarea mecanismelor sale de apărare și intrarea în contact cu inconștientul și multitudinea de soluții depozitate în acesta.

Copilul mic are nevoie de povești pentru a învăța simbolică și securizantă de cum să-și rezolve propriile probleme.

La rândul său, adultul se confruntă și el cu probleme noi, de altă natură și fără a discredita resursele trecutului, are nevoie de instrumente pentru a depăși dificultățile. **Povestea**

terapeutică devine astfel un **instrument prețios** care va scoate la iveală emoții și sentimente ce riscă să rămână ascunse în inconștient:angoase, frici, dorințe, obsesii, culpabilități, invidii, întrebări la care nu le-am găsit dar nici căutat, răspunsuri. Astfel, funcția metaforelor și a poveștilor este aceea, de a ajuta „ascultătorul” să împacă propriile sale pulsuni cu cerințele realității externe și regulile societății, deloc ușoare în unele cazuri. Conținutul alegoriilor nu e necesar să și placă sub aspectul estetic, dar dacă ele întrunesc și calitatea de: plăcut, acceptat și accesibil, reușita în timpul terapeutic de aplicare a lor, este meritoriu. În acest sens, din istorioara metaforică, subiectul va percepe, prea puțin conștient și cu mult mai mult, inconștient, legăturile dintre poveste și propriile sale probleme. Ca o certitudine, subiectul va avea mult mai târziu o revelație („insight”) cu privire la mesajul poveștii și cu siguranță că acest moment temporal va coincide cu începutul vindecării, a rezolvării într-o manieră nouă a impasului său existențial, dat într-o stare de fapt.

Recunoscutul psihiatru american Milton E.Erickson folosind alegoria ca tehnică psihoterapeutică nu uita să remarce atunci când era întrebat cum reușește să vindece spunând povești ca: „**Oamenii vin și mă ascultă cum le istorisesc povești, apoi pleacă la ei acasă și-și schimbă comportamentul**”. De fapt, acesta este punctul, momentul de la care trebuie să plecăm atunci când avem cu adevărat certitudinea că povestea terapeutică își are viabilitatea ca tehnică folosită pe scara accepției de către subiect, a surselor și resurselor care vindecă sau ameliorează suferința și durerea.

De notat în mod special este faptul că utilitatea poveștilor terapeutice este indicată pentru toate categoriile de subiecți (clienți, pacienți), indiferent de vârstă și/sau nivelul de școlarizare. Interesant de subliniat este situația deja cunoscută în lumea psihoterapeutică, de a cuprinde alegoria ca fiind mult mai ușor acceptată de subiect (client), deoarece el nu se simte direct vizat de subiectul poveștii.

Considerată ca mijloc de intervenție **Povestea terapeutică psihologică**, Jeffrey Zeig, îi punctează alegoriei amintite avantajele față de alte tehnici terapeutice și anume:

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- 1)-nu are efecte negative;
- 2)-este captivantă;
- 3)-favorizează independența subiectului (clientului) față de psihoterapeut care nu-i oferă o soluție gata fabricată ci îl obligă să facă singur conexiunile care-l vor duce spre/la găsirea soluției;
- 4)-poate fi folosită pentru depășirea rezistențelor naturale la schimbare;
- 5)-favorizează memorarea deoarece sub formă de istorioară, ideile prezentate sunt mai ușor memorizate;
- 6)-provoacă confuzie, ceea ce declanșează comutarea pe emisfera dreaptă și deci, accesul la inconștient;
- 7)-poate fi utilizată atât pentru eliminarea comportamentelor de eșec cât și pentru optimizarea performanțelor;

Chiar dacă unii la prima vedere ar putea crede că psihoterapia prin poveste este o formă de manipulare, la o privire mai atentă și reală, pot constata contrarul, datorită faptului că, inconștientul are propriul său sistem de protecție și nu se lasă și nici nu poate fi manipulat cu atâta ușurință cum s-ar putea crede. În acest context, acțiunea poveștilor se manifestă printr-o reacție constructivă de cunoaștere la nivelul credințelor personale și nu printr-o simplă manipulare.

Conținutul alegoriei trebuie să fie descris în termeni cât mai vagi pentru a stimula creativitatea, iar cuvintele folosite să nu fie personalizate (neoferind referințe precise de oameni, locuri, etc.). Din punct de vedere psiholingvistic, verbele de acțiune vor fi înlocuite cu substantive pentru a lăsa imaginația ascultătorului să facă completările necesare: amintirea, gândul, împrejurarea, etc. Este foarte important să „între în scenă”, practic în strategia de rezolvare a problemelor, personajele care fac parte consecvent din inconștientul colectiv, ele stimulând inconștientul subiectului (clientului). Acestea în general sunt: zâne, înțelepți, prinți, prințese, regi, regine, moș Crăciun, personaje din Biblie, Iisus, eroi mitologici, cât și persoanele din cercul de cunoscuți sau/și prieteni care la un moment dat, pot deveni personaje pozitive într-o poveste terapeutică.

În viziunea lui Erickson, pentru ca mesajul să fie recepționat de inconștient este de preferat ca înainte de relatarea propriu-zisă, să se creeze un moment de confuzie, pregătind astfel terenul, povestind lucruri fără legătură cu problema subiectului (clientului) dar care au drept scop dezorganizarea sau destabilizarea conștientului. Erickson avea obiceiul de a repeta fraze de

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

genul: „Există câteva lucruri pe care le știi, dar fără să știi că le știi. Când vei știi ceea ce nu știi că știi, atunci te vei schimba”.

Interesante și pline de substanță sunt întrebările pe care ni le propune Stăvărache C (2002) pentru a crea acea dezorganizare la nivelul conștientului și anume:

- Ce culoare are somnul ? De ce?
- Ce este mai grea: o inimă întristată sau o piatră de râu?
- Ce este mai dulce: un zâmbet sau o bomboană? De ce?
- Care este asemănarea dintre un castor care roade o bucată de lemn și o mașină de scris? •Care animal seamănă cel mai bine cu o bucată de elastic? De ce?
- Cu ce animal semeni cel mai bine? De ce?
- Cu care floare semeni cel mai mult? De ce?

Și seria întrebărilor „destabilizatoare” poate continua, importantă fiind ideea pe care grupul țintă căreia i se adresează, să fie receptată la intensitatea sa maximă.

Și n-ar strica a aminti pașii pe care copilul îi poate parcurge atunci când, bolnav fiind, dorește să-și scrie propria poveste sau simplu, să scrie o poveste. În acest „sistem”, compartimentăm astfel:

A) Învăț să spui o poveste (9 pași)

- 1- găsește o poveste care să-ți placă;
- 2- citește și recitește povestea preferată;
- 3- analizează personajele;
- 4- analizează ce ți-a plăcut cel mai mult;
- 5- adaugă sau scoate din poveste la ce ți-a plăcut și la ce nu ți-a plăcut din poveste;
- 6- povestește-ți noua ta poveste;
- 7- ai încredere în tine când spui povestea;
- 8- spune povestea (repet-o) până o știi bine;
- 9- - spune și altora povestea, acceptând atât lauda cât și critica;

B) Cum să-ți alegi o poveste (8 pași)

- 1- alege cele mai frumoase povești după părerea ta;
- 2- caută povestea mai ales în literatură clasică dacă crezi că te reprezintă, dacă nu găsește-o în realitate;
- 3- găsește o poveste care să ți se adreseze ție în mod personal;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- 4- cunoaște grupul țintă căreia vrei să-i spui povestea ta;
- 5- caută povestea ce „cerșește” să fie spusă;
- 6- caută povestea în media;
- 7- ia parte la întâlnirile povestitorilor profesioniști;
- 8- testează-ți poveștile selecate pentru grupul țintă;

C) „Fișa poveștii tale” (contabilizarea poveștilor tale) – titlu, autor; sursa, timpul alocat povestirii, personaje; Important este faptul că efectul pozitiv **Povestea terapeutică** are loc în toate cazurile, specificul venind de la unicitatea individului ca specie umană raportată atât la sine prin tot ce-l caracterizează cât și la societatea/comunitatea care-l acceptă sau nu în macro sau micro structura sa, trecute de multe ori prin metamorfoze de ordin fiziologic și psihologic.

Povestea nu face altceva decât transmite pe baza celor relatate, o experiență de viață, o situație problemă, o stare de fapt, toate concurând la găsirea unei soluții implicând de cele mai multe ori, autorul cu întreaga sa personalitate. În această situație, între povestitor și ascultător, relația ce se stabilește este cea de feed-back, făcând ca verbul „a implica” ca și „a povesti” să se conjuge astfel, ajungând astfel la marii povestitori ai literaturii române-Ion Creangă și Mihail Povestea terapeutică Sadoveanu, fiecare făcând „firul povestii” depănat ca nimeni altul.

SUGESTII ARTTERAPEUTICE ÎN CORECTAREA TULBURĂRILOR DE LIMBAJ

Profesor psihopedagog Szabo Maria Manuela
Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă „Alexandru Roșca ” Lugoj

„Fiecare copil este un artist.

Problema este cum să rămână artist și după ce crește.” (Pablo Picasso)

Terapia tulburărilor de limbaj reprezintă un complex de tehnici adaptate fiecărui caz în funcție de tipul tulburării și de personalitatea copilului.

Tehnicile de abordare sunt grupate pe trei categorii:

- tehnici medicale (necesare în unele cazuri),
- tehnici psihologice (necesare pentru abordarea componentei emoționale, afective, despre care voi aminti și voi oferi exemple în următoarele rânduri),
- tehnici psihopedagogice (necesare pentru îmbunătățirea deprinderilor respiratorii, articulatorii și fonatorii).

Aspecte mai puțin subliniate sunt modalitățile de selectare și utilizare a acestor tehnici de abordare. Terapeuții, adeseori îmbină multiple alte terapii pentru a-și atinge obiectivele propuse. Astfel, ludoterapia, artterapia , meloterapia, și altele se pot regăsi în diferite etape ale unei ședințe logopedice, sau întreaga ședință poate fi construită în jurul uneia.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Heidi Gerard Kaduson și Charl E. Schaefer oferă 101 tehnici favorite ale terapiei prin joc în cartea cu același nume, fiecare dintre ele găsindu-și aplicabilitatea atât în cabinetul privat, cât și cabinetul școlar. Aceștia subliniază în capitolul 24 despre cât de dificilă poate fi împărtășirea sentimentelor incomode. Spre exemplu, negativismului privind terapia logopedică sau timiditatea / neîncrederea în raport cu sarcinile primite sau chiar cu logopedul. Una din tehnicile recomandate este *modelarea lutului*.

„Împărtășirea sentimentelor prin intermediul lutului este o abordare directivă, utilă ca instrument de evaluare sau tratament. [...] Atât în evaluare, cât și în tratament, emoția este focalizată pe lut. Pe măsură ce tratamentul avansează, clientul poate începe să-și ia mai mult în stăpânire sentimentele și să înceapă să le personalizeze.” (1, pag. 153)

Deși autorii nu menționează utilitatea modelării lutului în terapia tulburărilor de limbaj, putem extinde sugestiile lor până la punctul în care această tehnică devine artă.

Astfel, în funcție de flexibilitatea și creativitatea terapeutului metoda își găsește utilitatea în:

- dezvoltarea motricității fine prin apăsare, rulare, întindere etc.,
- dezvoltarea limbajului prin modelarea literelor, cifrelor, animalelor, plantelor, obiectelor etc.
- înlăturarea emoțiilor negative privind terapia logopedică sau procesul de învățare nou propus,
  - exprimarea emoțiilor, poveștilor de acasă / de la școală ,
  - dezvoltarea abilităților artistico- plastice.

Dr. Violet Oaklander evidențiază de asemenea proprietățile uimitoare ale lutului :„, El oferă o experiență tactilă, cât și kinestezică. Mulți copii cu probleme de percepție sau motorii au nevoie de acest tip de experiență. Aceasta îi aduce pe oameni mai aproape de sentimentele lor.[...] Copilul agresiv poate folosi lutul pentru a lovi cu pumnul și a sfărâma. Prin intermediul lutului copiii care sunt furioși pot da frâu liber furiei lor în nenumărate feluri.” (3, pag.90) Deși în prim-plan stă gestalt terapia, autorul recomandă diferite tehnici și jocuri care pot fi folosite și în terapia tulburărilor de limbaj: experiența senzorială, povești, poezie și marionete, punerea în scenă, terapia prin joc etc.

În alt capitol intitulat „*Galeria de artă stângace*”- „101 tehnici favorite ale terapiei prin joc” -, autorii extind metodele sugerate propunând o tehnică de terapie prin joc care implică desenul. Jocul, care dorește eliminarea barierelor mentale și a inhibițiilor emoționale, propune copiilor să

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

deseneze cele mai dezordonate și dezinvolve imagini posibile. „ Și terapeutul face un desen, arătându-le astfel copiilor un model de artă stângace. [...] Terapeutul trebuie să aibă mare grijă să nu transmită nici o clipă impresia că le critică lucrările.” (1, pag. 466) Lucrările , realizate într-un mod alert și amuzant, sunt ulterior expuse în cabinet și grupul le poate observa la sfârșitul sesiunii.

Spre deosebire de metoda anterioară, aceasta subliniază în mod direct ideea de artă și de cât de liberi putem fi în exprimarea și transpunerea ei prin desen. Asemenea metodei modelării lutului, putem folosi această tehnică pentru exprimarea emoțiilor pozitive sau negative, sau pentru dezvoltarea limbajului și a creativității prin crearea unor povești pe marginea desenelor.

O altă tehnică deosebită, care poate fi folosită cu succes în terapia tulburărilor de limbaj, o reprezintă *teatrul prin „ redare”* , o improvizație teatrală, folosită în terapia individuală sau de grup . Acest tip de teatru este practicat peste tot în lume, în ateliere, spectacole și spații clinice.

„ Teatrul prin redare , formă de improvizație concepută de Jonathan Fox în 1975, este o valoroasă tehnică terapeutică narativă proiectivă prin care participanții verbalizează povești și sentimente personale, apoi le pun în scenă reciproc, unii pentru alții. ” (1, pag.484)

Acestă tehnică profundă ne ajută să descoperim dincolo de implicațiile logopedice, empatie, rezonanță, implicare și încredere în cadrul grupului, cât și individual. Consider că ar putea fi folosită cu succes în terapia bâlbâielii, dar și în corectarea tulburărilor de învățare, care adeseori au un substrat emoțional.

„ Ferestre către copiii noștri ” crează porțițe să intrăm în lumea propriilor copii, în lumea copiilor din cabinetul școlar sau chiar să ne întoarcem în timp și să ne regăsim pe noi, copiii artiști. „ Așadar eu introduc atitudini și moduri noi care pot contribui la îmbunătățirea stimei de sine a copilului, unele metode prin care profesorii își pot exprima interesul față de sentimentele și viața copilului și căi care fac posibilă exprimarea copilului.” (3, pag.404)

Făcând referire la cele trei cărți din bibliografie, am prezentat și am putut sublinia 3 tehnice terapeutice, care își pot găsi utilitatea inclusiv în terapia tulburărilor de limbaj. În funcție de timpul alocat fiecăreia și de modul de utilizare a acestora, abilitățile artistico-plastice sunt stimulate și dezvoltate într-o manieră jucăușă amintind mereu de inocența și totuși lumea complexă a copiilor.

Îmbinarea strategică a acestor tehnici cu exercițiile logopedice pot facilita procesul educativ-recuperativ , iar liantul dintre terapeut și copil devine arta în formele ei variate.

Bibliografie:

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

1. Heidi Gerard Kaduson, Charles E.Schaefer, „*101 tehnici favorite ale terapiei prin joc*”, Ed. Trei, București, 2015
2. Carolina Bodea Hațegan, „*Terapia tulburărilor de limbaj. Structuri deschise*”, Ed.Trei, București, 2016
3. Dr.Violet Oaklander, „*Ferestre către copiii noștri- Gestalt-terapie pentru copii și adolescenți* ”, Ed. Herald, București, 2013

ARTTERAPIA PE ÎNȚELESUL COPIILOR

Prof. Temle Elenuc Dănuț
Școala Gimnazială „Dimitrie Cantemir”, Baia Mare, jud. Maramureș

Arta de a desena permite omului să se exprime fără cuvinte, să dea sens lumii sale interioare, îi permite să vorbească lumii, existenței, celuilalt și sieși. Influența culorilor asupra omului se manifestă permanent, individul admirând sau respingând culorile obiectelor din mediul înconjurător, contemplând cu plăcere lucrările de artă plastică, în care marii pictori au încercat să pună în culori atâtea sentimente și atâta sensibilitate cât să impresioneze - prin culoare - sufletele miliardelor de locuitori ai planetei. Arta îl aduce pe om mai aproape de frumos, îi oferă posibilitatea să creeze frumosul, să-l descopere sub aspecte noi.

Desenul este definit ca o activitate grafică sau picturală prin care copilul încearcă să reproducă imagini ale unor obiecte sau situații pe o suprafață, cu ajutorul unui mijloc grafic. Desenul este un mijloc relevant de exprimare al copilului, oferind importante informații despre nivelul maturității intelectuale sau emoționale, dar și despre imaginația copilului.

Această artă a fost considerată „al doilea grai” fiind o bună metodă de comunicare a copilului,

dezvoltând un limbaj ce simbolizează la început ceea ce știe copilul despre lume și mai apoi ceea ce vede. Felul în care copiii folosesc culorile, le preferă sau le resping, oferă calea cea mai directă de a le citi în sufletele lor și de a le cunoaște universul interior.

Această artă este o modalitate plăcută de a se juca, de a se exprima și de a-și petrece timpul, pe care copilul o alege singur, spontan. Rezultatul eforturilor sale ne poate da măcar câteva indicii despre cum se simte, ce emoții a dorit să exprime, ce îl preocupă. O creație plastică este unul dintre cele mai bune mijloace de a-l cunoaște pe copil, de a păși în universul său și de a-i da ocazia să-și împărtășească trăirile, poveștile, conflictele. Copilul folosește desenul ca mijloc de descriere a experiențelor pe care le trăiește, dar și un bun prilej de a crea o lume plină cu simboluri.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Grafismul copilului vorbește despre persoana, despre ceea ce este ea în momentul prezent, dar și despre cultura în care trăiește copilul, mediul înconjurător. „Prin desen copilul învață să utilizeze simboluri și să manipuleze relațiile sau regulile care leagă semnificații de semnificați în mediul său ambiental.” (Anne Cambier „Psihologia desenului la copil”)

Pentru copil, desenul este un joc, pentru că desenul nu exercită o constrângere, ci îl recrează pe copil, este un vis, pentru că pe foaia de hârtie apar dorințele conștiente și inconștiente. Gestul grafic, maniera în care copilul tratează suprafața albă, alegerea formelor și poziționării acestora sunt elemente ce exprimă starea sa emoțională, temperamentul sau ceea ce este cunoscut sub numele de valoarea expresivă a desenului. Cu privire la gestul grafic, se distinge linia furioasă, agresivă (care poate, la limită, să antreneze o ruptură, o sfâșiere a hârtiei), de linia ezitantă, abia subliniată.

În acest sens, unii autori consideră că studiul desenului nu diferă fundamental de grafologie, el putând să constituie un simplu caz particular. S-a realizat o clasificare a diferitelor tipuri de trăsături și s-a încercat o corespondență grafică într-un anumit tip de emoții. S-a putut, de exemplu, verifica existența unei mari concordanțe între expresia grafică, umor și caracter. O analogie ar exista, de asemenea, între cadrul

spațio-temporal în care se situează copilul și spațiul grafic sau, altfel spus, un paralelism între pulsunile sale și mișcările grafice. Copilul ambițios, care caută să-și afirme prezența în tot locul și în orice moment, va avea un desen care va acoperi cât mai mult posibil din spațiul foii. Deseori, însă, umplerea sistematică a întregii foi poate fi în egală măsură un semn de imaturitate, după cum utilizarea unui spațiu exagerat de mic poate fi un semn de dezechilibru.

La începutul școlii, pentru copilul care abia știe să țină un creion în mână, chiar după ce va învăța să scrie, desenul va rămâne o tehnică importantă, atrăgătoare. Va mai avea nevoie de mulți ani pentru a se bucura de plăcerea de a comunica în scris cu celălalt. Desenul liber sau tematic poate fi o cale foarte potrivită, de evaluare a personalității copilului, a problemelor sale emoționale, a capacităților și a dificultăților sale de a se adapta la mediul școlar și social.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Desenele sunt surse de informație psihologică inconștientă sau de mesaje pe care copiii sunt incapabili de a le exprima verbal, ci doar prin imagine, prin intermediul liniilor grafice, culorilor, formelor, pozițiilor, dimensiunilor personajelor sau obiectelor desenate.

Desenele și jocurile sunt considerate de specialiști drept cele mai relevante modalități de expresie a primilor ani de viață, ele oferind date importante despre inteligența și afectivitatea copiilor. Prin aceste teste se pot descoperi mai ușor elevii cu probleme de adaptare, cei singuratici, cei care au probleme la învățătură sau se integrează mai greu în mediul școlar din cauza unor probleme variate, se poate explora mai ușor sufletul copilului și acesta poate fi ajutat să-și dezvolte armonios psihicul uman. Concepția simbolică asupra spațiului (Pulver) propune o divizare a foii de desen în trei zone orizontale și două zone verticale. Zona orizontală superioară ar simboliza idealul, zona mediană - centrul de interes cotidian al copilului, zona orizontală inferioară - pulsunile sale primitive; banda verticală dreaptă ar prezenta viitorul, iar cea stângă trecutul. Această concepție este mult discutabilă. Tendința spre zona superioară a paginii ar indica și propensiunile spre orgoliu, pe când zona inferioară, de la baza foii, ar ilustra stabilitate și puternică înrădăcinare. Copiii care manifestă interes mai ales pentru liniile drepte și pentru unghiuri sunt copii realiști, deseori cu o bună capacitate de organizare și inițiativă. Dimpotrivă, cei care preferă liniile curbe sunt sensibili, foarte imaginativi, dar fără încredere în ei, căutând aprobarea adulților. De asemenea, predominarea formelor circulare ar fi un semn de imaturitate și feminitate, echilibrul dintre formele circulare și liniile verticale ar indica un echilibru și control al impulsivității; predominarea verticalelor ar fi proprie temperamentelor active, energice, bărbătești, orientate spre exterior. Mai rară, predominarea liniilor orizontale ar fi adesea un indicator al conflictelor psihologice. Cercetătorii s-au preocupat și de studiul dispunerii, al orientării liniilor în spațiu. Astfel, a fost opus spiritul de decizie al celor ce-și orientează liniile în direcții coerente, celui impulsiv, al celor ce-și orientează liniile în toate direcțiile. Predominarea formelor unghiulare ar reflecta maniera regresivă, dispunerile în zig-zag și liniile sparte, din bucăți, ar fi semne ale instabilității, iar preferința pentru puncte sau mici pete ar exprima ordinea și meticulozitatea.

Fiecare culoare are efecte proprii. Culorile reci, în particular tonurile albastre, au tendința să se concentreze, să „fugă” din fața privirii noastre, pe când tonurile de roșu iradiază, tind să „avanseze” spre noi. Există culori care se completează sau se opun. Anumite combinații dau impresia de armonie, de coerență, altele, din contră, provoacă efecte contrastante. Noțiunea însăși de ton cald sau ton rece este semnificativă și pare să fie legată de proprietățile fizice elementare ale culorii.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Aceste efecte ale culorilor sunt induse și de corespondențele naturale dintre culori și anumite elemente naturale. De exemplu, între roșu și sânge, simbol al vieții, dar și al rănirii, al ferocității; între bleu și cer sau apă; între verde și vegetație; între galben și foc sau lumină. Corespondențele dintre culori și natură vizează nu numai lucrurile, ci și diferitele stări ale substanței. De exemplu, tonurile opace și terne evocă o substanță materială rezistentă, în timp ce tonurile vii au o calitate aeriană, care evocă jocul luminii traversând lucrurile.

Impresiile de tristețe sau de bucurie, de armonie sau de tensiune pot fi citite din desenele copiilor. În ansamblu, culorile calde sunt apanajul copiilor deschiși, bine adaptați grupului, în timp ce culorile neutre caracterizează copiii închiși în ei înșiși, independenți și adesea agresivi. Roșul, culoarea preferată de copiii mici, mai târziu va exprima manifestări de ostilitate și dispoziții agresive. Printre copiii care utilizează albastru se pot distinge două grupe: cei care caută să se conformeze regulilor exterioare, dar care în profunzime nu le acceptă și cei care se conformează regulilor grupului și le acceptă. Negrul ar exprima inhibiție, teamă și s-ar asocia unui comportament depresiv; portocaliul reflectă o stare de fericire și de relaxare, verdele o reacție față de disciplina prea riguroasă; violetul tensiuni conflictuale. Prezintă, de asemenea, interes alegerea nuanțelor și reprezentarea acestora; suprapunerea exprimă conflictul dintre diverse tendințe; izolarea acestora exprimă rigiditate și teamă; amestecul fără discriminare ar exprima imaturitate și impulsivitate.

Școala este primul factor care contribuie în mod organizat la conturarea personalității umane. Activitatea plastică din școală este foarte îndrăgită de copii, ei fiind oricum atrași de culoare, de diversitatea tehnicilor de lucru, prin care își pot dovedi spontaneitatea, creativitatea, pot da frâu liber imaginației și fanteziei lor. Educația plastică poate introduce frumosul în viața de zi cu zi, dezvoltă sentimente primare, amplifică emoțiile complexe.

În Arta plastică, prin realizarea sau admirarea unei lucrări plastice, artistice se declanșează o mulțime de stări afective, de sentimente care îl fac pe copil să vibreze în fața problemelor vieții. Prin intermediul desenului, urmărim dezvoltarea și cultivarea capacităților de a comunica prin culoare, de a aduce o rază de lumină în viața copiilor, sprijinindu-l atunci când este nevoie, pentru a evita o serie de greșeli care se întâlnesc în lucrările lor și care diminuează expresivitatea acestora. La Desen copilul are nevoie doar de hârtie, culori și imaginație (pe care o are din plin la această

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

vârstă). Sigur că toate acestea sunt orientate, îndrumate în foarte mare măsură de către dascăl în conformitate cu temele deja stabilite la domeniul Estetic și Creativ.

Bibliografie:

Wallon, E., coordonator, „*Psihologia desenului la copil*”, Editura Trei, București, 2007

Wallon, H., „*Evoluția psihologică a copilului*”, Editura Didactica și Pedagogică, București, 1975

IMPORTANȚA ART-TERAPIEI- COLAJUL, ÎN ACTIVITĂȚILE DESFĂȘURATE CU ELEVII CU CES

Prof. Ivănescu Giulia
Șc. Prof. Specială „ Emil Gârleanu”, Galați

Tehnicile creative utilizate în terapie oferă o libertate mai mare în interacțiunea dintre terapeut și beneficiar, în comparație cu tehnicile clasice. Acest lucru nu presupune însă diminuarea importanței metodelor clasice; ele stau la baza acestora împreună cu arta.

Spre sfârșitul anilor '40, relativ simultan în Anglia și în S.U.A., Adrian Hill, artist și Margaret Naumberg, psiholog, au folosit expresia „art terapie“ pentru a-și descrie munca. Dacă Adrian Hill a descoperit beneficiile art terapiei experimentând direct prin desen și pictură, în timp ce se refăcea după o tuberculoză, Margaret Naumberg, în practica sa, a văzut imaginile create drept o formă de comunicare simbolică între pacient și terapeut. Treptat, teoria și practica art-terapiei s-au cristalizat în trei mari categorii: prima dintre acestea este dată de folosirea instrumentelor și mijloacelor artistic-expresive grefate pe teoriile psihologice și psihoterapeutice deja existente. Avem, astfel, cazul celor mai multe orientări din art-terapia actuală: abordările psihodinamice (psihanaliza, analiza jungiană, adlerianismul etc.), abordările umaniste (fenomenologie, gestalt, terapia centrată pe persoană etc.), abordările educaționale (cognitivism și comportamentalism), abordările sistemice (terapie sistemică de familie, terapia de grup, etc.). O altă categorie o constituie abordarea integrativă a art-terapiei, în care se folosesc metode, tehnici și teorii în funcție de clientul cu care lucrăm și de cerințele concrete ale situației. Astfel, au apărut abordările integrative, eclecticice, de educație creativă etc. În sfârșit, o a treia categorie este dată de teoriile ce au apărut din însăși folosirea și practica art-terapiei, așa cum anticipa și Judith A. Rubin în 2001.

La momentul actual, ”art-terapia este considerată o activitate care utilizează metode non-verbale, având valențe psihoterapeutice, evidențiate prin obiectivarea activității imaginative într-un produs de nuanță artistică, sau prin receptarea și trăirea semnificațiilor unor asemenea produse” (Preda, 2006). Art-terapia mai este denumită și terapie expresivă, fiind strâns legată de psihologia artei și încurajează autocunoașterea și creșterea emoțională; este un proces constituit din două părți: creație și interpretare. Terapia prin arte expresive este o terapie multimodală integrativă ce pune accentul pe aspectele de vindecare ale procesului creativ. Mișcarea, desenul, pictura, sculptura, muzica, scrisul, sunetul și improvizarea sunt folosite într-un cadru de susținere, centrat pe copil, în

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

care aceasta își poate trăi și exprima sentimentele. Terapeuții și profesorii care folosesc artele expresive sunt conștienți că, implicând mintea, corpul și emoțiile, aduc în prim plan atât capacitățile intuitive, imaginative, cât și pe cele logice. Din moment ce stările emoționale sunt rareori logice, utilizarea imageriei și a modalităților nonverbale permite participantului o cale alternativă pentru autoexplorare și comunicare. Această abordare se pretează lucrului cu copiii cu deficiențe mentale, care se bazează mai mult pe modurile vizual-spațiale de gândire, decât pe modurile verbal-analitice. Astfel, conceptele verbale dezvoltate prin limbaj, pot fi de asemenea, dezvoltate prin activitatea artistică și pot fi înțelese prin intermediul artei: desen, pictură, sculptură etc. În cazul copiilor cu handicap mental, copiii beneficiază de procesul terapiei prin artă în mod diferit. Abordarea implică utilizarea unor materiale diverse în vederea experimentării prin intermediul jocului a coordonării fizice. Terapeutul trebuie să fie receptiv și în același timp să fie capabil să abordeze sentimentele de frustrare și anxietate, generate de provocările procesului de creație. Art-terapia este în special indicată pentru copiii la care introspecția este adesea dificilă, copii cu deficiențe mentale și/ sau asociate, dar și pentru adolescenți, adesea refractari la abordarea clasică.

Art-terapia este un proces terapeutic benefic persoanelor de toate vârstele: copii, adolescenți, adulți și vârstnici, care pot întâmpina dificultăți fizice, emoționale, spirituale sau intelectuale. Tuturor acestor persoane art-terapia le va oferi sprijinul de care au nevoie. Însă, există și situații în care art-terapia este indicată în mod special: - Copiilor (preșcolari, școlari) cu dificultăți de comunicare, autism, cu stima și respectul de sine reduse, cu probleme de integrare și adaptare în grădinițe și școli, cu randament școlar slab, tulburări de limbaj, hiperactivitate, timiditate și nervozitate exagerată.

- Adolescenților care întâmpină dificultăți în a depăși criza adolescenței (adaptarea la starea adultă, exprimarea independenței, viața sexuală și experiența maritală, etc.) și părinților acestora, care au nevoie de suport și informații pentru a gestiona adecvat aceasă perioadă din viața copiilor lor.

- Persoanelor care suferă de anxietate, stres, depresie, dificultăți în a-și gestiona propriile emoții.

- Persoanelor ce au nevoie de susținere și ascultare în timpul unei perioade dificile: doliu, divorț, șomaj, examene și care își pot pierde temporar interesul față de sine și față de ceilalți

Terapia prin arta îl ajută pe copil să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de anxietățile și tensiunile acumulate, să dezvolte abilități de comunicare și să exerseze și optimizeze propriile

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

capacități de relaționare cu ceilalți copii și cu adulții, ajutând în final, la elaborarea unor strategii de rezolvare a conflictelor

Diferența dintre arta propriu-zisă și terapia prin ea este următoarea: în artă, beneficiarul este opera, pe când în cazul art-terapiei, beneficiarul este copilul, arta fiind doar un mijloc de dezvoltare pus la dispoziția lui. Psihologii care au aplicat terapia prin creație au constatat că pe lângă creativitate și comunicare, aproape toți copiii au avut salturi considerabile în plan cognitiv, intelectual și afectiv-emoțional.

Finalitatea art-terapiei o reprezintă dezvoltarea personală, vindecarea emoțională și transformarea individuală. Copilul învață să relaționeze cu cei din jur în mod armonios, devine sociabil, spontan, creativ;

- este stimulat la nivel cognitiv, își dezvoltă atenția, memoria, limbajul verbal și non-verbal;
- își însușește abilități de comunicare asertivă (își afirmă drepturile, comunică, se protejează pe sine și pe ceilalți);

- se eliberează de tensiuni și emoții negative, își descarcă agresivitatea într-un cadru securizant într-un mod non-violent;

- învață să comunice cu și despre sine, depășindu-și timiditatea relațională;

- își dezvoltă simțul artistic, își descoperă talentele și abilitățile sale.

În școala unde îmi desfășor activitatea sunt școlarizați copii cu deficiențe intelectuale sau asociate, care au caracteristici specifice ale funcționării în ceea ce privește comunicarea, capacitățile sociale, abilitățile școlare, etc.

Deficiența de intelect reprezintă o insuficiență globală ce vizează întreaga personalitate, structură, organizare, dezvoltare intelectuală, afectivă, psihomotrică, comportamental-adaptativă, de natură ereditară sau dobândită în urma unei leziuni organice sau funcționale a sistemului nervos central, care se manifestă încă din primii ani de viață, în grade diferite de gravitate în raport cu nivelul mediu al populației cu urmări directe în ceea ce privește adaptarea socio-profesională, gradul de competență și autonomie personală și socială (Verza, 1994). Cea mai frecventă manifestare a retardării mentale este performanța în mod contant scăzută la toate tipurile de activități intelectuale, incluzând învățarea, memorarea de scurtă durată, folosirea conceptelor și rezolvarea problemelor. De exemplu, lipsa deprinderilor vizual-spațiale poate conduce la unele dificultăți practice precum capacitatea de a se îmbrăca sau pot exista dificultăți disproporționate de limbaj ori în contactele sociale, ambele fiind puternic asociate cu o tulburare de comportament. La

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

copilul cu deficiențe mentale, spre deosebire de copilul normal, problemele comune de comportament ale copilăriei apar când el înaintea în vârstă, este mai dezvoltat fizic și durează mai mult timp. Astfel de probleme de comportament se ameliorează încet pe măsură ce copilul crește.

Tehnicile de art-terapie oferă copiilor oportunitatea de a explora și exprima, prin intermediul materialelor specifice creației artistice, dificultățile în legătură cu diversele trăiri sau relații personale, dificultăți ce ar putea fi greu de exprimat în cuvinte. Atmosfera relaxată îl îndeamnă pe copil să se exprime liber oferindu-i posibilitatea de a se descărca, de a dezvălui trăiri care, în alte condiții, par a fi inacceptabile.

Produsele activității “vorbesc” în locul copilului.

Modelajul oferă atât experiențe kinestezice, cât și tactile. Flexibilitatea și maleabilitatea lutului se potrivesc unei varietăți de nevoi. El pare să spargă adesea blocajele copilului, putând fi utilizat cu succes și de cei care au mari dificultăți în exprimarea sentimentelor. Copiii “supărați” pot simți un sentiment al controlului și stăpânirii de sine, prin intermediul lutului. Copilul agresiv poate folosi lutul pentru a-l lovi și sfărâma. Se utilizează de asemenea și plastilina. Lutul și plastelina au și un efect benefic în sensul relaxării mâinilor, în urma realizării unor exerciții specifice. Modelajul este una dintre activitățile preferate de copii.

Poveștile și confecționarea de măști au rolul de a-l ajuta pe copil să asimileze experiențele trăite și realitatea în general. Copilul învață să dea sens lumii din afara lui dar și să-și structureze gândurile.

Alte tehnici folosite sunt teatrul de păpuși, jocul de rol, jocurile de mișcare, muzica și dansul, etc.

În ascultarea și prelucrarea muzicii, creierul uman folosește ambele emisfere. De aceea, orice informație adusă prin intermediul muzicii este preluată rapid de către alte zone ale creierului. Utilizarea unui instrument muzical dezvoltă coordonarea motorie fină, orientarea spațio-temporală și bineînțeles, încrederea în sine. Folosind o muzică de concentrare putem ajuta copii cu tuburări de atenție să se concentreze pe o anumită sarcină dată.

Unul din punctele forte ale tehnicilor de art-terapie îl reprezintă faptul că pentru copil, orice exercițiu devine o joacă, îl va realiza în mod natural, fără să i se pară că depune vreun efort considerabil.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Tehnicile de art-terapie sunt folosite atât pentru obiective specifice psihoterapiei (o mai bună autocunoaștere, o comunicare mai bună, o relaționare mai bună etc.), cât și pentru a contribui la dezvoltarea personalității și armonizarea interiorului cu mediul inconjurator.

De asemenea, aceste activități vor stimula dezvoltarea expresivității, creativității copilului și a aptitudinilor artistice și a simțului estetic ale acestuia.

În concluzie, printre beneficiile art-terapiei se numără descoperirea propriilor capacități, a potențialului de schimbare/dezvoltare armonioasă, capacitatea de a se exprima liber, dezvoltarea creativității, satisfacția unui lucru făcut cu propriile forțe, încrederea în sine, sentimentul împlinirii, acceptarea de sine, descărcarea tensiunilor, cunoașterea și învățarea unei game de abilități comportamentale necesare integrării în diferite grupuri sociale.

Colajul ajută la eliberarea imaginației și poate fi utilizat ca exprimare senzorială și emoțională, folosind diverse exerciții. Ajută foarte mult și în ceea ce privește îmbunătățirea motricității fine.

Realizarea colajelor poate reprezenta o activitate interesantă pentru oricine iubește creativitatea. Colajul reprezintă o artă în adevăratul sens al cuvântului, însă în același timp este o metodă inedită de a pune imaginația și creativitatea la încercare. Scopul principal al colajelor, ca al tuturor artelor de altfel, este acela de a exprima un mesaj și de a transmite emoții, trăiri și sentimente. Alegeți materialele pe care le doriți, hârtie colorată, bucăți de material textil, imagini și articole din reviste și ziare precum și alte elemente, și puneți-vă imaginația la încercare. Această activitate poate fi plăcută și foarte educativă și pentru cei mici. Colajul reprezintă așadar un mijloc modern de exprimare artistică prin care oricine își poate cultiva imaginația și spiritul creativ.

La clasa a VI-a, pe care o coordonez în acest an școlar, am lucrat cu elevii, colaje (felicitări și diferite ornamente) pentru concursuri, diferite ocazii, dar și activități în colaborare cu elevi de la Liceul „Mircea Eliade” din Galați.

Activitate - terapie ocupațională-„Felicitări”

Scop: stimularea imaginației și creativității prin intermediul lucrului în echipă;

Obiective:

Să realizeze felicitări prin suprapunerea unor materiale diferite;

Să-și îmbogățească experiența prin participarea la diverse activități creativ-educative; Să coopereze cu ceilalți elevi, stabilind relații pozitive;

Să-și însușească un comportament atent, tolerant, civilizată;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Grup țintă: elevii clasei: a VI-a - Școala Profesională Specială „Emil Gârleanu”, părinții elevilor, care au participat la o activitate comună pentru confecționarea de măștișoare și elevi de la clasele a V-a și a X-a de la Liceul Teoretic „Mircea Eliade”

Desfășurarea activității:

Prezentarea unor tehnici diferite de realizare a felicitărilor:

prezentare PPT (Retroproiector, laptop, tv), discuții libere cu elevii;

Materiale necesare: perforatoare, foarfeci, panglică, sfoară, hârtie colorată, carton colorat, creioane, lipici, pistol de lipit cu silicon.

Modul de lucru:

Elevii își aleg modele de felicitare și materialele de lucru.

Fiecare elev își va confecționa foliile și materialele necesare pentru felicitare cu ajutorul perforatoarelor și șabloanelor. După ce fiecare elev își conturează după șablon modelul preferat și florile se trece la partea de asamblare. Astfel, fiecare elev va avea la sfârșitul activității o felicitare diferită, realizată creativ.

Bibliografie:

- American Psychiatric Association (2000) – DSM-IV-TR – *Manual de diagnostic și statistică a tulburărilor mentale*, Tipografia Pegasus, București Chirilă, C.
- *Meta-analiza instrumentelor utilizate în art-terapie*, București Gheorghe, D., Mastan, B. (2005)
- *Ghid de bune practici. Tehnici creative*, UNICEF, Editura Vanemond, București Gherguț, A. (2001)
- *”Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii de educație integrate”*, editura Polirom, Iași Ioniță, S.
- *Art terapia în contextul serviciilor terapeutice*, www.centru sigma.ro Preda, V. (2006)
- *Terapii prin mediere artistică*, Editura Universitară Clujeană, Cluj-Napoca Rosan, A. (2013)

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- *Cartea Albă a Psihopedagogiei Speciale, Lucrările Sesiunii de Comunicări Științifice Pași prin Incluziune*, Cluj-Napoca Rubin, J.A. (2009)
- „*Art-Terapia. Teorie și tehnică*”, editura Trei, București Verza, E. (1994)
- „*Psihopedagogia specială*”, Editura Didactică și Pedagogică, București Wilmshurst, L (2007)
- „*Psihopatologia copilului. Fundamente*”, editura Polirom, Iași
- <https://psihoinstight.wordpress.com/2010/10/19/terapia-prin-arta>

TERAPIA PRIN ARTE CA METODĂ DE RECUPERARE A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI INTELLECTUALE

Prof. Popa Felicia-Anca
C.S.E.I. “Orizont” Oradea

În cadrul activităților recuperatorii și corectiv –compensatorii desfășurate terapia prin arte ocupă un loc extrem de important, și anume: desen și pictura, modelaj, terapia prin dans și mișcare, terapia prin teatru și terapia prin muzică.

Arta este limbajul accesibil tuturor indiferent de cultură, potențial intelectual, experiență sau cunoștințe. În art-terapie se pleacă de la premisa că procesul creativ poate avea rol de exteriorizare a conflictelor, a tensiunilor interioare, facilitând surmontarea cu ușurință a experiențelor traumatiche, adaptarea la stres, exprimarea liberă a pacientului prin intermediul metaforelor și simbolurilor. Grație unor tehnici de pictură, desen, modelaj, sculptură, dans, terapie prin teatru, etc.. Fiecare persoană poate să își activeze potențialul creativ cu scopul de a explora și de a-și înțelege mai bine emoțiile și sentimentele. Art - terapia poate fi utilizată și ca modalitate de dezvoltare personală (Preda,2003, p.30). Prin artă, orice conținut devine abordabil, iar conținuturile abstracte se pot transforma cu ușurință în realități concrete.

Art terapia nu este văzută ca o metodă de psihoterapie sau o modalitate de relaxare, aceasta este o metodă activă de stimulare multisenzorială, folosită ca și modalitate, dar și ca mijloc, în procesul instructiv-educativ datorită impactului pe care îl are asupra:

- dezvoltării abilităților de exprimare verbală și nonverbală a dorințelor, sentimentelor, trăirilor;
- creșterii încrederii în propria persoană și asupra creșterii nivelului stimei de sine;
- rezolvării unor probleme și conflicte intra și inter-personale;
- depășirii blocajelor emoționale;
- îmbunătățirii abilităților de autocunoaștere și autoacceptare;
- dezvoltării unor valori morale;
- dezvoltării tuturor proceselor cognitive;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- dezvoltării imaginației și creativității;
- eliberării de tensiuni, stres, frustrări și sentimente negative;
- dezvoltării abilităților sociale;
- facilitării achizițiilor școlare;
- dezvoltării abilităților de învățare.

Art-terapia facilitează și stimularea inteligenței emoționale, fundamentală pentru învățare și adaptare la mediul social și profesional și a inteligențelor multiple propuse de Howard Gardner care sugerează încorporarea într-o mai mare măsură în curriculum-ul artei, a activităților dedicate autocunoașterii, comunicării și învățării prin cooperare (Armstrong, 2003, p.19).

Pentru ca metoda să fie eficientă este necesară identificarea și luarea în considerare a „zonei proximei dezvoltări”, termen introdus de L. S. Vîgotski pentru a sublinia relația dintre învățare și dezvoltare, termen foarte necesar educației specializate.

Art-terapia vizual-plastică este o activitate care utilizează metode non-verbale, bazate pe creația plastică (desen, pictură, sculptură, modelaj, colaj), având valențe psiho-terapeutice, evidențiate prin obiectivarea activității imaginative într-un produs de nuanță artistică, sau prin receptarea și trăirea semnificațiilor unor asemenea produse (Preda,200, p.20). Activitatea de creație vizual-plastică (desen, modelaj etc.) are următoarele valori: expresivă, proiectivă, narativă și asociativă. Dintre modalitățile de art-terapie vizual plastică menționăm desenul, pictura și modelajul. Prin desen și pictură, persoana cu dizabilități își exprimă sentimentele, trăirile, nevoile, se exprimă pe sine însăși și își descoperă astfel identitatea. Pictura, ca și desenul, este un joc, un dialog între subiect și terapeut, este un mijloc de comunicare.

Modelajul este o modalitate de exprimare tactil-kinestezică în care mâinile intră în contact direct cu lutul, plastilina sau pasta ceramică și, prin diverse acțiuni de manipulare, materialul folosit primește anumite forme. Această formă de art-terapie vizual-plastică este o modalitate prin care cel ce modelează își spune povestea, atât prin figurinele modelate, cât și prin expresiile verbale care însoțesc activitatea de modelaj.

Terapia prin teatru se ocupă de aplicarea tehnicilor și proceselor specifice teatrului în

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

terapia grupurilor de persoane cu nevoi speciale. Teatrul este o tehnică de eliberare a tensiunilor, dar și de clarificare a stării celui care dă viață unui anumit personaj. Actorul își joacă de fapt propria experiență, cu înțeleșurile și trăirile ei. Astfel terapia prin teatru

contribuie într-o mai mare măsură la dezvoltarea abilităților de comunicare, a abilităților de socializare și empatie, precum și a abilităților de autocunoaștere și autorefecție.

Terapia prin dans, dansul este o modalitate de exprimare a trăirilor și, deci, un mod de abordare terapeutică a persoanelor cu dizabilități. Este o modalitate de comunicare cu copilul/adultul care-l face pe acesta să se simtă în siguranță, diminuându-i starea de anxietate și nesiguranță. Este un procedeu prin care îl ajutăm să-și cunoască mai bine corpul, să își expună sentimentele și să se elibereze emoțional. Terapia prin dans pornește de la ideea în care corpul este reprezentarea sinelui, iar modul în care persoana își utilizează corpul în repaus și mișcare este expresia lumii sale interioare. Prin mișcare venim în contact cu lumea înconjurătoare și cu obiectele, și doar prin mișcare și noi contacte cu mediul, cunoștințele despre propriul nostru corp vor crește. Terapia prin dans, prin folosirea unei forme primare de comunicare, de natură non-verbală, oferă individului un mod de relaționare cu mediul și cu ceilalți atunci când el este limitat de o dizabilitate.

Un principiu de bază este sinteza aspectelor fizice și relaționale ale mișcării. Nu are importanță care abilități fizice sunt centrale, ci primordial este punerea accentului pe dezvoltarea abilităților de relaționare, dezvoltarea abilităților sociale.

Terapia prin muzică, mulți autori s-au confruntat cu dificultăți în a găsi o definiție cât mai completă și clară a acestei forme de terapie. Întrucât în țara noastră meloterapia în formă complexă este încă puțin utilizată, s-a optat pentru definiția dată de “National Association for Music Therapist”: Meloterapia înseamnă folosirea specializată a muzicii în slujba persoanelor cu nevoi speciale (mentale, fizice), pentru abilitare, reabilitare sau educație specială; scopul este de a ajuta indivizii în atingerea și menținerea unor abilități înalte de funcționare (Bunt, 1994). Muzica este un răspuns uman bazal, cuprinzând toate gradele de abilitate/dizabilitate. Meloterapeuții (terapeuții muzicali) sunt capabili să se coboare la nivelul fiecărui client și să-i permită să se dezvolte de acolo. Flexibilitatea muzicii o transformă într-un mediu care poate fi astfel adaptat încât să răspundă nevoilor fiecărui individ în parte. Muzica este motivantă și agreabilă; muzica poate încuraja relaționarea, relaxarea, învățarea și auto-exprimarea. Terapia prin muzică se adresează simultan

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

multiplelor probleme de dezvoltare. Terapia prin muzică poate oferi oportunități orientate spre succes pentru achiziționare și atingerea scopurilor propuse. Structura și input-ul senzorial dobândit prin muzică îi ajută să stabilească un răspuns, expectanțele,

interacțiunile pozitive și organizarea. Terapiaprin muzică nu înseamnă educație muzicală pe parcursul căreia beneficiarii dobândesc deprinderi muzicale de bază, ci în acest tip de terapie, muzica este folosită în primul rând pentru a stabili un contact cu copilul, apoi ca

mod de exprimare în care acesta să se simtă în siguranță. Important este ca terapeutul

muzical să cunoască foarte bine particularitățile individuale ale fiecărei persoane cu care lucrează, să urmărească reacțiile acestuia la contactul cu fiecare instrument și la sunetele diverselor instrumente pentru a putea folosi aceste informații în scopul utilizării unor strategii cât mai bune de lucru. Astfel, prin meloterapie se încearcă mai degrabă sensibilizarea ființei umane prin intermediul muzicii, în vederea facilitării achizițiilor și a progresului în planul dezvoltării cognitive, dar și non-cognitive. Există două forme de terapie prin muzică:

- forma activă, denumită de unii autori și directă, constă în diverse activități muzicale desfășurate de beneficiarii înșiși, muzica instrumentală sau vocală;
- forma receptivă sau indirectă, în care beneficiarii audiază muzica; în acest caz, pasivitatea beneficiarilor nu este totală, întrucât activitatea de recepție solicită prin ea înșăși, un anumit grad de participare. Din punctul de vedere al numărului de subiecți implicați, meloterapia poate fi individuală sau de grup. În timpul art-terapiei, copilul:
  - are ocazia de a se exprima, ceea ce duce la scăderea nivelului tensional;
  - stabilește relații cu grupul (intră în dinamica grupului) și cu psihoterapeutul;
  - își remodelează atitudinea față de el însuși și față de ceilalți;

Copilul învață într-un mediu atractiv și distractiv despre/și cum să gestioneze diferite situații de viață. Terapeutul are întotdeauna grijă să ofere sarcini provocatoare care să favorizeze învățarea, fără însă să suprasolicite copilul. Sunt folosite jocuri și activități motrice și senzoriale prin care se încearcă favorizarea inițiativei, căutarea unei soluții, exprimarea unei dorințe, conștientizarea propriului corp. Un principiu important este promovarea câștigării independenței, ajutând copilul să depășească pasivitatea. Art-terapia are forța de a sprijini Egoul, de a stimula dezvoltarea, de a înlesni maturizarea în general, de a contribui la dezvoltarea organizării psihice, astfel că aceasta să fie capabilă să funcționeze în condiții de stres fără a se deteriora.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Efectele artterapiei asupra copilului: îmbunătățirea stării emoționale prin formarea imaginii și încrederii în sine; dezvoltarea intercomunicării (cu colegii și cu semenii, în general); depășire a anxietății; asigurarea unui sentiment de confort prin aceste activități; formarea capacității de a reacționa adecvat în diversele situații de viață cotidiană; dezvoltarea abilităților de muncă, educarea și dezvoltarea capacităților cognitive, dezvoltarea și antrenarea motricității generale și fine, prevenirea / ameliorarea tulburărilor de vorbire și de exprimare, dezvoltarea și antrenarea simțului formelor, culorilor, expresivității artistice.

În artă, imaginea este un substitut, un mod de a exterioriza experiența de viață, pulsunile, fanteziile, trăirile. Psihodrama este o metodă de terapie ce facilitează continuarea și încheierea diverselor trăiri și acțiuni ale copilului (întâmplări din trecut, situații neterminate, dorințe, evenimente traumatice, situații viitoare etc.) sub forma dramatizării, jocului de rol și prezentării dramatice de sine.

Dansul, expresia mimicogestuală, euritmia, mima își găsesc aplicabilitatea în mod special în tulburările psihosomatice, dismorfofobii și tulburări isterice, paralizie cerebrală, autism, tulburări emoționale (la copii), diverse tulburări neurologice, dizabilitate mintală, hipoacuzie, cecitate.

Bibliografie :

Alvin, J.& Warwick, A. (1991). *Music Therapy For The Autistic Child*, Oxford,

University Press. Bunt, L. (1994).

Music Therapy: An Art Beyond Words, Ed. Rutledge, London and New York. Preda, V.

(2003).

Terapii prin mediere artistică, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.

Graham, U. (1979). *Psichical and Creative Activities For The mentally handicapped*, Cambridge,

University Press

DEZVOLTAREA EXPRIMĂRII ELEVILOR – CONDIȚIE PRIMORDIALĂ ÎN FORMAREA PERSONALITĂȚII ACESTORA

Prof. Țifrea Rodica-Florina
Șc. Gimn. „ Aurel Vlaicu ”. Fetești

„Limba este cel mai prețios tezaur
pe care-l
moștenesc copiii de la părinți, depozitul
cel mai sacru lăsat de generațiile trecute
și care merită să fie păstrat”

(Vasile Alecsandri)

Școala contemporană străbate un amplu și profund proces de integrare și dezvoltare, care influențează intensificarea vieții colective a elevilor, în complexa acțiune de instrucție și educație. Dezvoltarea exprimării orale și scrise, condiție primordială în instruirea și educarea elevilor pentru formarea personalității lor, pentru pregătirea participării la viața socială își găsește cea mai înaltă expresie în cadrul disciplinei **LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ** – a ariei curriculare, sugestiv intitulată , **LIMBĂ ȘI COMUNICARE**.

Deși la formarea și dezvoltarea limbajului contribuie întreg mediul social și cultural în care se dezvoltă copilul, un rol deosebit în perfecționarea exprimării îl ocupă studiul limbii. Limba română, ca disciplină de învățământ, are o importanță covârșitoare, deoarece de însușirea corespunzătoare a acesteia depinde evoluția intelectuală a elevilor, pregătirea la celelalte discipline, însăși viața și activitatea socială viitoare. Învățarea limbii române este o necesitate, dascălul având, după cum susține Titu Maiorescu una din cheile cele mai mari ce deschid poarta viitorului nostru național.

Un obiectiv central al studiului limbii române în ciclul gimnazial este dezvoltarea competențelor elementare de comunicare orală și scrisă ale elevilor. Aceasta înseamnă că, nu are doar rolul de „alfabetizare” a elevilor, ci și de familiarizare cu cele mai eficiente tehnici sau instrumente ale activității intelectuale, care îi conduc pe elevi să învețe folosind cartea ca sursă de informare și formare. A sădi în sufletele elevilor dragostea pentru limba română, a-i învăța să vorbească și să scrie corect, este o înaltă îndatorire a învățătorului, deoarece:”...*limba e stăpâna noastră ..este însăși floarea sufletului românimii.*”(Mihai Eminescu)

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Deprinderile de vorbire corectă și expresivă, activitățile de elaborare creativă la care se adaugă celelalte componente ale limbii române, urmăresc formarea la elevi a capacității lingvistice și sociale de comunicare, ca schimb de mesaje, de impresii, precum și de „ascundere” a gândului exprimabil, asimilarea deprinderilor de dialogare civilizată, de a asculta și de a vorbi, de a pune întrebări și de a răspunde, de a emite și de a descifra mesaje verbale și nonverbale etc.

Învățarea noțiunilor gramaticale este în strânsă legătură cu practica exprimării, îi ajută pe elevi să cunoască structura limbii române, lexicul ei bogat, dar și varietatea de forme care îi permit să exprime în vorbire cele mai fine nuanțe de sens, cultivându-le astfel dragostea pentru limba română.

Înșușirea noțiunilor gramaticale presupune un grad ridicat de abstractizare și consider că, datoria dascălului este stabilirea acelor demersuri metodologice care să le facă accesibile elevilor.

Studiul limbii române propune un model comunicativ – funcțional, adecvat specificului acestui obiect de învățământ, ca și modalităților de structurare la elevi a competenței de comunicare. În mod concret, acest model presupune dezvoltarea integrată a capacităților de receptare și de exprimare orală, respectiv de receptare a mesajului scris și de exprimare scrisă.

Prin studiul elementelor specifice gramaticii, elevii învață în mod sistematic reguli privitoare la modificările formale ale cuvintelor, la îmbinarea lor în propoziții, precum și elemente de fonetică și vocabular.

Școlarii înțeleg logica limbii, bogăția ei și se deprind să folosească în mod corect și conștient, atât în vorbire, cât și în scriere, o exprimare corectă. Ei reușesc să înțeleagă mai bine gândurile altora și să se folosească de limbă ca mijloc de comunicare, de acumulare a unor cunoștințe. Învățarea cunoștințelor de limbă asigură, în același timp, cultivarea “zestrei” lingvistice a copiilor și contribuie la stimularea proceselor de cunoaștere, a gândirii abstracte, în mod deosebit.

Privit în contextul prezentat mai sus, scopul fundamental al studiului limbii române este cultivarea limbajului elevilor, înțelegând prin limbaj, procesul de exprimare a ideilor și sentimentelor prin mijlocirea limbii. Această disciplină are un pronunțat caracter practic, deși operează cu abstracțiuni. Finalitatea studierii acestei discipline nu o constituie acumularea unui anumit număr de reguli, fără ca acestora să li se asigure o valoare funcțional - practică. A nu ține seama de acest lucru înseamnă a face de-a dreptul imposibilă însăși învățarea regulilor și normelor gramaticale, deoarece acestea nu pot fi însușite decât prin procesul aplicării lor în practica

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

exprimării. Cunoscându-se faptul că în studiul limbii se operează cu abstracțiuni, este cât se poate de elocvent rolul pe care-l are această disciplină în dezvoltarea gândirii logice a elevilor. Acest adevăr este și mai relevant dacă se are în vedere legătura indisolubilă dintre limbă și gândire, faptul că gândirea se concretizează prin intermediul limbii. Cultivarea limbajului oral și scris se realizează practice prin toate disciplinele de învățământ ale ciclului primar, cu precădere prin obiectul limba română. Rafinarea exprimării, diversificarea și nuanțarea ei depind de modul de stăpânire a resurselor limbii române, de operaționalizarea normelor gramaticale într-o situație de comunicare. Descrierea categoriilor gramaticale, efectuarea analizelor sintactice și morfologice, prezentarea teoretică, toate vor fi subordonate actului comunicării. Realizarea unei exprimări corecte, expresive și nuanțate, civilizate, presupune un efort de elaborare privind alegerea cuvintelor, organizarea contextului sub coordonarea normelor standard de constituire și operaționalizare a limbii.

Învățarea limbii se realizează în situații simulate de viață, contribuind astfel nu numai la dezvoltarea limbajului activ, ci și la cultivarea unui simț lingvistic, la sesizarea semnificațiilor sociale și funcționale ale limbii, pregătind elevii pentru cunoașterea și întrebuințarea stilurilor funcționale ale limbii literare. Deficiențele de exprimare, care îngreunează comunicarea verbală, vizează, în general: sărăcia vocabularului, decalajul mare între vocabularul activ și cel pasiv, folosirea unor cuvinte a căror semnificație nu a fost corect înțeleasă.

Obiectivul central al predării-învățării limbii române vizează „dezvoltarea capacității de comunicare verbală și de utilizare a limbii române literare, perfecționarea limbajului și formarea preocupărilor și a deprinderilor de *supraveghere* științifică a exprimării orale și scrise.”

Curriculumul de limba română pentru învățământul gimnazial, componentă fundamentală a parcursului de învățare oferit elevilor în contextul școlarității obligatorii, insistă asupra dezvoltării competențelor elementare de comunicare orală și scrisă a copiilor, precum și pe structurarea la elevi a unui sistem de atitudini și de motivații care vor încuraja studiul limbii române, vor forma la elevi deprinderi de civilizația comunicării, dezvoltând armonios personalitatea micilor școlari sub aspect atitudinal și comportament.

Bibliografie

Barbu, Marian (coord) (2005) –Metodica predării limbii și literaturii române, Ed. Gheorghe Alexandru, Craiova, pag.162

ARTTERAPIA-METODĂ ALTERNATIVĂ ÎN PROCESUL INSTRUCTIV-EDUCATIV ȘI RECUPERATOR AL COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

Prof. Turcu Marika-Liceul Teoretic Special Iris Timișoara
Prof. Nedelcu Adriana Daniela-Liceul Teoretic Special Iris Timișoara

Arta este produsul rezultat în urma aranjării deliberate de itemi/elemente(în general având semnificație simbolică) care influențează unul sau mai multe simțuri, emoții sau sfera intelectuală. Cuprinde o gamă largă de activități umane, creații și moduri de expresie incluzând muzică, literatură, film, fotografie, sculptură și pictură. Arta stimulează gândurile, emoțiile, credințele sau ideile unei persoane prin intermediul simțurilor.

Terapia prin artă este un procedeu clinic care se adresează persoanelor aflate în căutarea asistării psihoterapeutice în contextul confruntării cu probleme psihologice legate de sine sau de mediu. Terapia prin artă este o metodă clinică complementară, ea neputând să înlocuiască psihoterapia sau medicația și folosește ca tehnici de lucru modalități artistice diverse precum muzica(meloterapia), teatrul(dramaterapia) sau artele plastice(terapia prin arta vizual-plastică). Pentru Houzel, Moggio și Emmanuelli artterapia este utilizarea artelor plastice(pictură, desen, sculptură) pentru a îndeplini un scop terapeutic sau de reeducare.

În sens restrâns, luând în calcul doar artele plastice, artterapia a luat naștere ca urmare a dezvoltării unui set de tehnici folosite la început în spitalele de psihiatrie, unii medici acordând o atenție deosebită produselor creativității pacienților. Acest interes pentru arta patologiilor a crescut, culminând cu elaborarea diagnosticelor pentru pacienți pe baza produselor expresive ale acestora. În cazul copiilor, datorită vârstei și posibilităților de exprimare prin artă, se recomandă folosirea tehnicilor expresiv-creative. Aceste activități sunt privilegiate în lucrul cu adolescenții sau copiii datorită barierelor în comunicarea verbală, posibilităților limitate de exprimare sau datorită vârstelor foarte mici când limbajul verbal nu este încă însușit.

Ceea ce separă artterapia de terapia tradițională este scopul său ultim terapeutic, de reeducare: produsul artistic nu constituie un scop în sine ci este considerat un mijloc de schimbare și progres. Terapia prin artă nu urmărește realizarea unui produs artistic cu rol estetic, ci are ca principal obiectiv parcurgerea drumului până la realizarea proiectului. Procesul și opera rezultată acționează ca un catalizator, stimulând ideo-afectiv clientul, astfel antrenând procese precum

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

introspecția sau conștientizarea (a evenimentelor, mecanismelor, resurselor), pentru ca în final să conducă la restructurarea de sine sau a relației cu mediul.

Terapia vizual-plastică în speță, prin intermediul exprimării prin imagine, favorizează dezvoltarea experienței senzoriale, motorii și vizuale (Fabini, 2006). Imaginile sunt o cale de exprimare a gândurilor și a sentimentelor care nu sunt încă clare pentru client și astfel, nu sunt ușor de transpus în cuvinte. Diferă de alte tehnici terapeutice în primul rând prin metodele și materialele pe care le folosește: culoare, lut, colaj, fotografie. Acestea sunt folosite pentru a facilita exprimarea clientului și conștientizarea anumitor conținuturi psihice greu de accesat prin alte mijloace.

Conform lui Houzel, Moggio și Emmanuelli activitățile și practicile artterapeutice intervin în prezent în patru planuri principale:

- O formă de terapie ocupațională - în acest caz scopul principal este „devierea” atenției individului de la angoase și propunerea unei activități care vizează o minimă inserție socială.
- O expresie a scopului terapeutic în sine – creația facilitează exteriorizarea unei realități interne dificil de verbalizat, activitățile fiind folosite pentru a comunica cu terapeutul.
- Un suport proiectiv – gândit ca fiind produsul proiecției, obiectul obținut este un prilej pentru terapeut fie de a-și formula sau valida anumite ipoteze psihopatologice, fie de a explora pentru a găsi noi conținuturi care sunt dificil de exprimat.
- Un proces terapeutic creator prin sine – actul de creație este considerat ca fiind o cale de a da o formă fizică haosului interior și de a transforma experiențele.

Artele plastice sunt reprezentate înainte de toate de desen, pastel și pensule. Modelajul este o etapă premergătoare sculpturii, putând fi abordată în plan bidimensional sau tridimensional. Sculptura în materiale dure, cum ar fi piatra sau chiar lemnul, este mult mai solicitantă, deoarece obligă creatorul să gândească producția în format 3D și din mai multe unghiuri. Așadar, dificultățile există în fiecare tehnică a artterapiei însă scopul principal nu este învățarea unei tehnici sau reușita estetică. Talentul nu are legătură cu procesul terapeutic. Se pot utiliza și mijloace de expresie artistice postmoderne cum ar fi fotografia, filmul, mediile numerice, land-art cu scopul de a sonda imaginea de sine sau abilitățile de comunicare, însă cu riscul maximizării izolării, dependenței sau tehnologizării. Celelalte tehnici (desenul, pictura, modelajul, sculptura) sunt numeroase și se pot completa în funcție de caz. Colajul, de exemplu, are rolul de a aduce un material iconografic în fața clientului pentru a-l transforma în suport al imaginarului; clientul depune în acest caz un efort de compunere a spațiului. Caligrafia face legătura cu scrisul, lăsând loc cuvântului. Scrierea poate fi

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

utilizată în două forme: fie spontană, fie în atelier, unde este deseori juxtapusă lecturii. Conținutul și motivația din spatele celor două sunt foarte diferite, așa cum predispoziția pentru a scrie poezie este diferită de cea pentru proză.

Teatrul, unde dedublarea actorului nu este întotdeauna ușoară, presupune structurare pe două mari paliere: elaborarea, structurarea textului și punerea în scenă. Teatrul de păpuși, marionetele sau teatrul cu măști presupun aceeași etapizare care trebuie parcursă într-o dimensiune a concretului și a palpabilului.

Ședințele de artterapie se desfășoară într-un mediu creat special, un spațiu în care participanții se vor simți în siguranță și în care se pot exprima liber.

Terapia prin artă se practică în contextul terapiei individuale sau de grup. În primul caz primează relația client-terapeut, clientul confruntându-se cu problematica individuală și cu propriile resurse. Terapia individuală prin artă este recomandată în tratarea unui spectru larg de problematici, tulburări sau în dezvoltarea personală. Artterapia este, de asemenea recomandată în terapia de familie. Terapia de grup presupune existența unui alt tip de spațiu de proiecție. În cadrul terapiei de grup clientul are posibilitatea de a interacționa și de a intra în contact cu problematici asemănătoare cu ale sale.

Terapeutul este o persoană abilitată instituțional să organizeze și să coordoneze programele terapiei prin artă. „Un terapeut trebuie să fie deschis, capabil să creeze o atmosferă securizantă printr-o neutralitate binevoitoare, să fie creativ el însuși, în stare să inițieze un joc artistic gratifiant, să medieze comunicarea și să ghideze participanții în dificultățile lor relaționale, prin intermediul creativității plastice sau a altor tipuri de limbaj artistic. Tehnica pe care o abordează face parte intrinsecă din identitatea sa și chiar dacă există seturi de exerciții sau procedee specifice, modul lor de aplicare este foarte mult particularizat” (Fabini, 2006).

Diversele forme de artterapie își găsesc aplicabilitatea în mod special în tulburările psihosomate, dismorfofobii și tulburări isterice, paralizie cerebrală, autism, tulburări emoționale (la copii), diverse tulburări neurologice, dizabilitate mintală, hipoacuzie, cecitate, tulburări comportamentale etc.

Beneficiile artterapiei sunt numeroase:

Îmbunătățirea abilităților de comunicare;

Îmbunătățirea stării emoționale prin formarea imaginii și încrederii în sine;

Asigurarea unui sentiment de confort prin aceste activități și diminuarea anxietății;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Formarea capacității de a reacționa adecvat în diverse situații de viață;

Dezvoltarea abilităților de muncă;

Dezvoltarea și antrenarea motricității generale și fine;

Dezvoltarea și antrenarea simțului formelor, culorilor, expresivității artistice.

Bibliografie:

- Vatau, Naiana, (2015), *Artterapia- aplicații în tulburările de spectru autist*, Ed. Sper, București
- Judith, Aron Rubin, (2009), *Art-terapia. Teorie și practică*, Ed. Trei

VALENȚELE ARTTERAPIEI ÎN CADRUL EDUCAȚIEI COPIILOR CU DIZABILITĂȚI SAU C.E.S

**Profesor: Loredana Victoria Cristescu
C.S.E.I. „Alexandru Roșca„-Lugoj-Timiș**

La centrul nostru școlar se desfășoară zilnic și activități terapeutice, care vin în completarea terapiei comportamentale aplicate ABA, logopediei, kinetoterapiei, PECS.

Artterapia este o formă care, realizată în grup, ajută copiii cu autism și pe ceilalți copii cu alte dizabilități la: dezvoltarea exprimării emoționale, stimularea creativității și a imaginației, dezvoltarea unor activități noi pe viitor și a abilităților de comunicare între copii, dar și înlocuirea comportamentelor disruptive cu unele adecvate, prin îmbunătățirea abilităților sociale și deschiderea unei noi sfere de interes și stimulare senzorială, dar și învățarea unor lucruri noi într-un mod plăcut. De exemplu în cazul tulburărilor de spectru autist comunicarea, limbajul, socializarea și comportamentul sunt principalele arii afectate. ARTTERAPIA, venind în completarea terapiei oferite de cadrul didactic, va fi o modalitate de intervenție plăcută, care se adresează ca principiu tuturor ariilor în care copiii prezintă dificultăți. În cadrul orelor de artterapie practicate în școala noastră elevii beneficiază de: pictură, modelaj, traforaj, colaje, de asemenea crearea unor recuzite pentru o poveste, punerea în scenă a unei scenete de teatru sau dans cu recuzită creată de cadre didactice și elevi, interpretarea unor personaje, meloterapie, ritm și mișcare, dar și dansterapie. Aceste activități au avut mereu un scop educativ, ele având o anumită tematică din care copiii au ocazia să învețe lucruri noi despre artă și creație.

Artterapia reprezintă folosirea terapeutică a creației artistice pentru îmbunătățirea stării emoționale a persoanelor care au diferite dificultăți de viață sau a celor care doresc o dezvoltare personală. Atelierele noastre de artterapie din cadrul școlii noastre propun exprimarea liberă și creativă a emoțiilor, ideilor, frustrărilor, anxietăților, în forme și culori diferite, fiind un adevărat suport și o remarcabilă însoțire în evoluția fiecărui copil, de către un psihoterapeut specializat care asigură un cadru protector bazat pe încredere și cooperare cu copilul sau tot grupul în mod individualizat și personalizat după puterile fiecărui copil. Alte metode folosite mai sunt și

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

marionetele, pentru a ajuta să se înțeleagă pe sine, să se elibereze de toate anxietățile acumulate, de tensiuni și să faciliteze comunicarea și relaționarea. Ideea de bază este că artterapia ajută ca procesul creativ să le dezvolte abilitățile personale și interpersonale - comunicare, relaționare, inteligență emoțională, în creșterea stimei de sine și autoconștientizării, în gestionarea comportamentului, reducerea stresului, în dezvoltarea capacităților cognitive prin stimularea atenției, imaginației și a gândirii, sub îndrumarea atentă a coordonatorului activității respective.

Beneficiarul este omul, copilul, arta fiind un mijloc de dezvoltare pus la dispoziția lui. Nu se poate spune că se formează artiști, nu este nevoie de experiență sau competență performantă și talent, deoarece cu ajutorul artei ne înțelegem mai bine propriile trăiri și conflicte interioare. Finalitatea în artă este reprezentată prin tablou, sculptură, film, dans, iar în artterapie aceasta reprezintă dezvoltarea personală, vindecarea emoțională și transformarea individuală. De asemenea, se dorește a fi un model de utilizare a diverselor forme de terapie prin artă: terapiei de expresie, dramaterapiei, cromoterapiei, meloterapiei. În școala noastră ne întâlnim ca și grup și atelierele de creație sunt centrate pe teme diferite ce au în vedere cum să facă față situațiilor grele de viață și mediu, să se apropie amical unii de alții, să trăiască atitudini plăcute, să-și modeleze comportamentul neadecvat în atitudine adecvată spre normalitate, să-și conștientizeze că și ei au resurse personale și își pot îmbunătăți relațiile cu adulții și ceilalți copii prin cooperare și socializare, de asemenea identifică modalități noi de rezolvare a conflictelor interne și exterioare, prin emoții diferite, dar gestionate în mod corect.

Pe lângă tehnicile menționate mai sus, mai pot fi folosite poveștile metaforice, simbolice, cu tâlc, jocurile de rol, teatrul de păpuși, teatrul cu umbre, labirinturi, rebusuri care să le dezvolte creativitatea și pe undeva ascuțirea minții și istețimea.

De asemenea, în cadrul acestor ateliere creative învățăm lucruri interesante despre artă, joc, empatie, cultură, civilizații străvechi și noi, idei, mentalități, cum simțeau oamenii din trecut și acționau în acele timpuri, rolul culorilor în desen, pictură, mediu, clasă, școală, despre efectele culorilor calde sau reci și emoțiile noastre zilnice. Cum ne putem înveseli și trăi fericiți prin ritm și mișcare, și de asemenea veselie și zâmbete. Prin aceste ore sperăm să nu ne mai plictisim și să ne rezolvăm o parte din problemele pe care le avem cu părinții, școala, oameni în general sau alți copii. Să nu mai venim încruntați la școală, că nu vom ști să răspundem sau că ne macină iar problemele interioare, că împreună cu toții medic, psihologi, psihiatri și educatori ne dăm mâna pentru o mai bună și adaptată nevoilor fiecărui copil, dar plină de profesionalism educație

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

contemporană și oferim și câteva căi de a ne trăi viața în mod util și plăcut . În atelierelor noastre copiii cu fiecare prilej și sărbătoare au lipit, decupat, asamblat, manevrat și confecționat obiecte handmade pentru școală, clasă, târguri, expoziții și alți invitați care ne-au pășit pragul ca musafiri. Ei au putut admira obiectele confecționate de copii , unii au primit în dar câteva amintiri . Cu toții părinți , invitați, bunici , copii au fost mândri că și copiii lor pot realiza lucruri făcute cu mâna și mintea lor pline de dibăcie. Cu fiecare obiect realizat cu toții am devenit mai buni sufletește și am învățat să fim deschiși atunci când apar probleme și să abordăm soluții noi de rezolvare pozitivă. Timpul se scurge în mod creativ , plăcut , iar noi ca adulți prin modelul creator și propus de noi , ne dezvoltăm o mulțime de calități psihice necesare în acest demers didactic :inventivitatea, inovarea, creativitatea, empatia, focus, lider, actor , psihopedagog dar și artterapeut. Noi toți ne vedem și lipsurile, dar și progresele și dificultățile pe care le-am depășit împreună cadre didactice și elevi. De asemenea, am învățat să fim optimiști și că oricât de gravă este situația tot putem îmbunătăți ceva , în cazul nostru prin artă și creație. Am învățat să nu mai folosim culori întunecate și mohorâte, ci culori vii și pătrunzătoare. Am învățat să prețuim orice lucru confecționat de noi ca și copii sau de către cadrele didactice ca model de inspirație și să devenim sensibili la emoțiile celorlalți oameni și nu nepăsători cu obiectele din clasă, mediu sau natură. Cu toții folosim și materiale reciclabile pentru a combate poluarea existentă în țară sau la nivel mondial. Tot prin artă am învățat despre natură, poluare, sănătate, nutriție, hrană, igienă personală și autonomie. Am învățat că existe diferite tehnici și materiale și tipuri de culori: cerate, carioci, creioane colorate ,sclipici, acuarele, guașe, tempera, acrilice și lemn, piatră,hârtie de bloc, xerox, glasată, creponată, plastilină, lut, aluat , scoici, nasturi, panglici colorate , broderii, nisip. În concluzie putem ajuta elevul prin ascultarea cu atenție a ceea ce are de spus și ajutându-l să-și exprime și clarifice trăirile și gândurile în legătură cu problema sa,identifice mecanismele de apărare și menținerea lor în perioada de criză,mai apoi să le considere un fel de resursă, pentru depășirea situației în care se află, să pună în practică deciziile asumate și fiind monitorizat și unde este cazul i se recomandă consiliere psihologică sau psihoterapie. Relația parentală disfuncțională își pune amprenta puternic asupra comportamentelor maladaptative ale copiilor în școală ,cum sunt:lipsa de motivație pentru învățare,dificultățile de înțelegere și memorare, violența verbală sau fizică, absenteismul, agresivitate verbală și fizică, izolare. Anumite tehnici experiențiale de tip expresiv-creativ pot fi utilizate cu valoare diagnostică: desenul, modelajul, jocul de rol, sculptura relațiilor familiale.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Copiii realizează din lut un portret al familiei și se realizează un dialog despre ceea ce au modelat . De asemenea , se poate folosi desenul cinetic despre familie. Fiecare asemenea provocare de tip experiențial este urmată de dialog cu cadrul didactic, dirigintele și psihologul școlar și medicul școlii ,dar și consilierul educativ, apoi se trece de la metaforă la viața reală, se identifică motivele care au declanșat simptomele copilului în activitățile școlare.

BIBLIOGRAFIE :

1. Alain Braconnier - „Cum să fii o mamă bună pentru fiul tău”,- București, Editura Trei, 2009
2. Alain Braconnier - „Cum să fii un tată bun pentru fiica ta” , București, Editura Trei, 2008
3. Bonchiș Elena - „ Desenul și dezvoltarea cognitivă a copilului” , Editura Universității Din Oradea, 2010
4. Mureșan Pavel „Învățarea eficientă și rapidă ”, Editura Ceres ,București,1990
5. Wilber Ken, „Fără granițe - Abordări orientale și occidentale ale dezvoltării personale”, Editura Publishing ,București ,2005

BENEFICIILE ART-TERAPIEI LA COPII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

**Prof. Bustescu Gabriela
Prof. Gafița Roxana
Grădinița P.P. nr. 1, LUGOJ**

Art-terapia este o metodă de tratament prin intermediul creației artistice. Această metodă a atras atenția tot mai multor cercetători din lumea întreagă. Manifestarea primelor forme de art-terapia a însoțit schimbările profunde din cultura țărilor dezvoltate ale Occidentului, iar dezvoltarea sa a fost strâns legată de mișcarea pentru realizarea menirii sociale a artei, care a putut astfel să fie nu atât un obiect de fetișizare estetică, cât un factor de însănătoșire a oamenilor.

Art-terapia folosește limba expresiei vizuale și plastice. Acest lucru o face să fie un instrument de neînlocuit pentru cercetarea și armonizarea acestor laturi interioare a omului pentru exprimarea cărora cuvintele nu sunt potrivite. De dezvoltarea art-terapiei se leagă speranțele pentru crearea unei metodologii umaniste sintetice, care să studieze în aceeași măsură cercetările ideii științifice și experiența artistică, intelectul omului și sentimentele acestuia, necesitatea de reflecție și setea de acțiune, planul trupesc și planul spiritual.

Interesul pentru art-terapia poate fi legat de faptul că în era aparatelor medicale și a farmacologiei apelează la resursele interioare și autotămăduitoare ale omului, strâns legate de capacitățile lui creatoare. În această metodă se folosesc unele forme ale activității plastice în scopul de a-i ține ocupați pe bolnavi în cazul în care sunt nevoiți să petreacă foarte mult timp într-un spital. Desenele sunt folosite adesea pentru analiza psihologică necesară la punerea diagnosticului, pentru aprecierea proceselor psihice.

VALENȚELE EDUCATIVE ALE ART-TERAPIEI

Arta este limbajul accesibil tuturor indiferent de cultură, potențial intelectual, experiență sau cunoștințe. În art-terapia se pleacă de la premisa că procesul creativ poate avea rol de exteriorizare a conflictelor, a tensiunilor interioare, facilitând surmontarea cu ușurință a experiențelor traumatice, adaptarea la stres, exprimarea liberă a pacientului prin intermediul metaforelor și

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

simbolurilor. Grație unor tehnici de pictură, desen, modelaj, sculptură, dans, terapie prin teatru etc. Fiecare persoană poate să își activeze potențialul creativ cu scopul de a explora și de a-și înțelege mai bine emoțiile și sentimentele. Art-terapia poate fi utilizată și ca modalitate de dezvoltare personală (Preda,2003, p.30). Prin artă, orice conținut devine abordabil, iar conținuturile abstracte se pot transforma cu ușurință în realități concrete.

În acest articol, art terapia nu este văzută ca o metodă de psihoterapie sau o modalitate de relaxare, aceasta este o metodă activă de stimulare multisenzorială, folosită ca și modalitate, dar și ca mijloc, în procesul instructiv-educativ datorită impactului pe care îl are asupra:

- dezvoltării abilităților de exprimare verbală și nonverbală a dorințelor, sentimentelor, trăirilor;
- creșterii încrederii în propria persoană și asupra creșterii nivelului stimei de sine;
- rezolvării unor probleme și conflicte intra și inter-personale;
- depășirii blocajelor emoționale;
- îmbunătățirii abilităților de autocunoaștere și autoacceptare;
- dezvoltării unor valori morale;
- dezvoltării tuturor proceselor cognitive;
- dezvoltării imaginației și creativității;
- eliberării de tensiuni, stres, frustrări și sentimente negative;
- dezvoltării abilităților sociale;
- facilitării achizițiilor școlare;
- dezvoltării abilităților de învățare.

Art-terapia facilitează și stimularea inteligenței emoționale, fundamentală pentru învățare și adaptare la mediul social și profesional și a inteligențelor multiple propuse de Howard Gardner care sugerează încorporarea într-o mai mare măsură în curriculum-ul artei, a activităților dedicate autocunoașterii, comunicării și învățării prin cooperare (Armstrong, 2003, p.19).

Pentru ca metoda să fie eficientă este necesară identificarea și luarea în considerare a „zonei proximei dezvoltări”, termen introdus de L. S. Vîgotski pentru a sublinia relația dintre învățare și dezvoltare, termen foarte necesar educației specializate.

ART-TERAPIA VIZUAL PLASTICĂ

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Art-terapia vizual-plastică este o activitate care utilizează metode non-verbale, bazate pe creația

plastică (desen, pictură, sculptură, modelaj, colaj), având valențe psiho-terapeutice, evidențiate prin obiectivarea activității imaginative într-un produs de nuanță artistică, sau prin receptarea și trăirea semnificațiilor unor asemenea produse (Preda, 2003, p.20).

Activitatea de creație vizual-plastică (desen, modelaj etc.) are următoarele valori: expresivă, proiectivă, narativă și asociativă. Dintre modalitățile de art-terapie vizual plastică menționăm desenul, pictura și modelajul.

Desenul și pictura

Prin desen și pictură, persoana cu dizabilități își exprimă sentimentele, trăirile, nevoile, se exprimă pe sine însăși și își descoperă astfel identitatea. Pictura, ca și desenul, este un joc, un dialog între subiect și terapeut, este un mijloc de comunicare.

Modelajul

Este o modalitate de exprimare tactil-kinestezică în care mâinile intră în contact direct

cu lutul, plastilina sau pasta ceramică și, prin diverse acțiuni de manipulare, materialul folosit primește anumite forme. Această formă de art-terapie vizual-plastică este o modalitate prin care cel ce modelează își spune povestea, atât prin figurinele modelate, cât și prin expresiile verbale care însoțesc activitatea de modelaj.

TERAPIA PRIN TEATRU

Se ocupă de aplicarea tehnicilor și proceselor specifice teatrului în terapia grupurilor de persoane cu nevoi speciale. Teatrul este o tehnică de eliberare a tensiunilor, dar și de clarificare a stării celui care dă viață unui anumit personaj. Actorul își joacă de fapt propria experiență, cu înțelesurile și trăirile ei. Astfel terapia prin teatru contribuie într-o mai mare măsură la dezvoltarea abilităților de comunicare, a abilităților de socializare și empatie, precum și a abilităților de autocunoaștere și autorefecție.

TERAPIA PRIN DANS

Dansul este o modalitate de exprimare a trăirilor și, deci, un mod de abordare terapeutică a

persoanelor cu dizabilități. Este o modalitate de comunicare cu copilul/adultul care-l face pe acesta să se simtă în siguranță, diminuându-i starea de anxietate și nesiguranță. Este un

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

procedeu prin care îl ajutăm să-și cunoască mai bine corpul, să își expună sentimentele și să se elibereze emoțional. Terapia prin dans pornește de la ideea în care corpul este reprezentarea sinelui, iar modul în care persoana își utilizează corpul în repaus și mișcare este expresia lumii sale interioare.

Prin mișcare venim în contact cu lumea înconjurătoare și cu obiectele, și doar prin mișcare și noi contacte cu mediul, cunoștințele despre propriul nostru corp vor crește. Terapia prin dans, prin folosirea unei forme primare de comunicare, de natură non-verbală, oferă individului un mod de relaționare cu mediul și cu ceilalți atunci când el este limitat de o dizabilitate.

Un principiu de bază este sinteza aspectelor fizice și relaționale ale mișcării. Nu are importanță care abilități fizice sunt centrale, ci primordial este punerea accentului pe dezvoltarea abilităților de relaționare, dezvoltarea abilităților sociale.

TERAPIA PRIN MUZICĂ

Mulți autori s-au confruntat cu dificultăți în a găsi o definiție cât mai completă și clară a acestei forme de terapie. Întrucât în țara noastră meloterapia în formă complexă este încă puțin utilizată,

s-a optat pentru definiția dată de “National Association for Music Therapist”: Meloterapia înseamnă folosirea specializată a muzicii în slujba persoanelor cu nevoi speciale (mentale, fizice), pentru abilitare, reabilitare sau educație specială; scopul este de a ajuta indivizii în atingerea și menținerea unor abilități înalte de funcționare (Bunt, 1994).

Muzica este un răspuns uman bazal, cuprinzând toate gradele de abilitate/dizabilitate.

Meloterapeuții (terapeuții muzicali) sunt capabili să se coboare la nivelul fiecărui client și să-i permită să se dezvolte de acolo. Flexibilitatea muzicii o transformă într-un mediu care poate fi astfel adaptat încât să răspundă nevoilor fiecărui individ în parte. Muzica este motivantă și agreabilă; muzica poate încuraja relaționarea, relaxarea, învățarea și auto-exprimarea.

Terapia prin muzică se adresează simultan multiplelor probleme de dezvoltare. Terapia prin muzică poate oferi oportunități orientate spre succes pentru achiziționare și atingerea scopurilor propuse. Structura și input-ul senzorial dobândit prin muzică îi ajută să stabilească un răspuns, expectanțele, interacțiunile pozitive și organizarea. Terapia prin muzică nu înseamnă educație muzicală pe parcursul căreia beneficiarii dobândesc deprinderi muzicale de

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

bază,ci în acest tip de terapie, muzica este folosită în primul rând pentru a stabili un contact cu copilul, apoi ca mod de exprimare în care acesta să se simtă în siguranță. Important este ca terapeutul musical să cunoască foarte bine particularitățile individuale ale fiecărei persoane cu care lucrează, să

urmărească reacțiile acestuia la contactul cu fiecare instrument și la sunetele diverselor instrumente pentru a putea folosi aceste informații în scopul utilizării unor strategii cât mai bune de lucru. Astfel, prin meloterapie se încearcă mai degrabă sensibilizarea ființei umane prin intermediul muzicii, în vederea facilitării achizițiilor și a progresului în planul dezvoltării cognitive, dar și non-cognitive.

Forme de meloterapie

Există două forme de terapie prin muzică:

-forma activă, denumită de unii autori și directă, constă în diverse activități muzicale desfășurate de beneficiarii înșiși, muzica instrumentală sau vocală;

- forma receptivă sau indirectă, în care beneficiarii audiază muzica; în acest caz, pasivitatea beneficiarilor nu este totală, întrucât activitatea de recepție solicită prin ea însăși, un anumit grad de participare. Din punctul de vedere al numărului de subiecți implicați, meloterapia poate fi individuală sau de grup

Bibliografie:

Coordonator Adrian Roșan, *Cartea Albă a Psihopedagogiei Speciale*, Cluj-Napoca, 2013;

Preda, V., *Terapii prin mediere artistică*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003;

Revista Învățământului Preșcolar nr. 1-2, ed. Arlequin, 2001.

ROLUL EDUCAȚIEI ESTETICE ÎN DEZVOLTAREA COPILULUI PREȘCOLAR

**Prof. VERBA ILDIKO,
Grădinița P. P.Nr.2 Lugoj**

Educația estetică joacă un rol important în dezvoltarea multilaterală a copilului. Ea urmărește obișnuirea treptată a copilului cu frumosul din realitate, adică natura, viața socială și din creațiile artistice, formarea percepțiilor sentimentelor estetice, a gustului pentru frumos și a unor deprinderi artistice. Educația artistică are un rol important în dezvoltarea sistematică a capacităților de a percepe, a înțelege și a vedea frumosul în artă.

Natura prezintă multe aspecte care impresionează: culmi, peisaje, fenomene sonore. Viața socială la fel: relațiile dintre oameni, manifestări colective, munca.

Arta, literatura, muzica, plastica, coregrafia produc cele mai puternice impresii. Frumosul determină puternice manifestări de admirație și unele emoții artistice, care lasă urme adânci influențând dezvoltarea ulterioară a copilului. Arta are o mare forță educațională. Valoarea imaginației artistice constă în faptul că face apel la sentimentele copilului, trezește stări afective puternice în conștiința sa, îmbogățește viața psihică a copilului și dezvoltă sensibilitatea. Arta influențează procesele de cunoaștere prin intermediul imaginației artistice. Rolul artei este important în dezvoltarea imaginației creative și a gândirii.

Este necesar să-i asigurăm copilului încă de la cea mai fragedă vârstă un volum de cunoștințe, deprinderi și capacități de orientare activă-creatoare. Este necesar să nu-l încărcăm pe copil cu niște date ci să-l pregătim pentru activitatea din școală, dându-i instrumente de învățare să-l punem în situația de a compara diferite posibilități, stabilind și explicând noutățile reactualizând vechile cunoștințe înțelegându-le în contexte și ansambluri noi. Este necesar să-l formăm pe copil în perspectiva operării cu limbajul intelectual, independent și creator să-i dezvoltăm creativitatea.

Vârsta preșcolară permite formarea și dezvoltarea creativității, rămân să fie găsite activitățile caracteristice preșcolărilor, care să constituie o formă de expresie a imaginației și gândirii.

Receptivitatea și curiozitatea copilului, bogăția imaginației, tendința sa spontană către nou, pasiunea pentru fabulație, dorința lui de a realiza ceva constructiv, atmosfera sau climatul psihosocial în care își desfășoară activitatea copilului pot fi „alimentate” și puse adecvat în valoare prin solicitări și antrenamente corespunzătoare care astfel pot oferi multiple elemente pozitive în stimularea și

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

cultivarea potențialului creativ propriu vârstei preșcolare. La vârsta preșcolară copilul are tendința de a exprima în lucrările lui, bazându-se pe experiența personală. De aceea este bine să se acorde copilului libertatea de idei, de a găsi mijloace și forme prezentare a propriilor impresii despre lume, în care să se reflecte emoțiile și sentimentele trăite. Activitățile artistico-plastice constituie un mijloc de dinamizare și exprimare a vieții copilului. Motivația copilului pentru activitățile artistico-plastice este nevoia de exprimare a propriilor trăiri, nevoia de a reda imaginea într-un mod artistic sau plăcerea ce a povesti în imagini. Reprezentările plastice ale copilului evoluează treptat spre o redare cât mai realistă, alteori intervine imaginația creatoare și trece spre fabulație, spre ireal. Copiii de vârstă preșcolară creează cu migală și pricepere, sub îndrumarea atentă a educatoarei, lucrări practice deosebite, originale, dar mai ales interesante prin multitudinea materialelor utilizate și a tehnicilor de lucru folosite. Hârtia mototolită, rulată, tăiată sau pliată, resturile colorate, semințele de dovleac, de măr, de fasole pot să se transforme în flori multicolore; hârtia glasantă ia forma unor materiale; materialele din natură iau forme nebănuite, alcătuind adevărate tablouri de toamnă, iarnă, primăvară sau vară; toate aceste materiale pot alcătui adevărate colaje tematice care împodobesc adesea spațiul grădiniței. Diferitele tipuri de activități practice și plastice sunt deosebit de îndrăgite, de atrăgătoare pentru copii. Prin intermediul lor, preșcolarii intră în contact cu unele forme simple de muncă fizică și intelectuală, permițând atât dezvoltarea capacităților fizice ale copiilor, cât și a celor intelectuale. De asemenea, se asigură familiarizarea copiilor cu unele elemente simple ale activității de producție, precum și formarea unor deprinderi practice de muncă. Copiii au posibilitatea aici să aplice în practică anumite cunoștințe însușite în alte activități, ajutându-i să și le consolideze și aprofundeze. Prin desfășurarea activităților practice și plastice putem educa și dezvolta multe procese psihice (percepții, reprezentări, spirit de observație, atenția, memoria, gândirea, imaginația) și se pun bazele unor însușiri de personalitate: spiritul de inițiativă, încrederea în posibilitățile proprii, dorința de a lucra în colectiv, creativitatea. Cheia succesului în realizarea de către copii a unor lucrări reușite o constituie și comportamentul educatoarei care trebuie să se bazeze pe dragoste față de copil, apropiere de el, încurajarea și valorizarea acestuia. Pentru vârsta preșcolară, există numeroase și variate activități plastice și practice, ținând cont de particularitățile de dezvoltare specifice fiecărui nivel de vârstă, precum și de gradarea dificultății sarcinilor care duc la concretizarea temelor propuse. La vârsta preșcolară, tehnicile care se pot folosi în activitățile artistico-plastice și în activitățile practice sunt: tehnica firului de ață; tehnica ștampilării; tehnica culorilor umede; tehnica petei de cerneală; tehnica jetului de aer; tehnica dactilopicturii; tehnica

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

desenului cu lumânarea; desenul cu pic, cu cretă, cu tempera, cu acuarela; tehnica modelajului; tehnica colajului etc. Prin folosirea diversificată a tehnicilor de lucru, copiii își dezvoltă capacitatea de expunere artistico-plastică, având posibilitatea de a comunica prin mijloace diverse propriile idei, trăiri, sentimente. Este important să dezvoltă la copii dorința de a realiza ceva inedit, iar acest lucru îl putem realiza având ca linie directoare diversitatea. Familiarizarea copiilor cu unele tehnici noi de lucru le mărește curiozitatea și imprimă activităților artistico-plastice un caracter atractiv și creativ. Cunoașterea limbajului și tehnicilor de lucru de către copii duce la dezvoltarea creativității în realizarea ideilor în forme artistice variate. Folosirea tehnicilor de lucru nu trebuie să fie un scop în sine, ci o modalitate de realizare a unor subiecte în concordanță cu temperamentul și sensibilitatea fiecărui copil. Cunoașterea și folosirea de către copii a acestor tehnici plastice le creează un start mai bun sau egal în activitatea plastică, căci în orice clasă există copii care se descurcă mai greu când sunt puși în fața unor instrumente și materiale pe care le văd pentru prima dată. Materialele și instrumentele de lucru sunt indispensabil legate de tehnicile de lucru. Prin tehnicile plastice copiii constrâng materialele folosite să configureze altceva decât sunt ele, fără să-și piardă propria structură. Mâna copilului, acționând asupra acestor materiale, le conferă calități plastice noi. În ceea ce privește evaluarea, activitățile artistico-plastice și practice implică o analiză complexă, deoarece se referă atât la produsul muncii copiilor, cât și la cunoștințele despre materiale și caracteristicile acestora, precum și la utilizarea tehnicilor de lucru specifice vârstei în scopul prelucrării acestora și realizării unor produse simple, dar și la o analiză a comportamentului și atitudinii copiilor față de creațiile lor.

Vârsta preșcolară prezintă o serie de premize favorizate pentru stimularea potențialului creativ. Referitor la creativitatea manifestată în activitatea grafic-figurată a copiilor de vârsta preșcolară se poate demonstra faptul ca numai acei copii încorporează un mesaj original sau o soluție inedită în desene care au în anturajul lor adulți sensibili și care promovează această formă de autoexpresie. Adulții trebuie să alimenteze independența copiilor creând un climat liber de manifestare și condițiile concrete propice afirmării personalității copiilor, stimulând totodată motivația copiilor pentru depășirea performanțelor obișnuite. Asigurarea impresiilor noi cu încărcătură afectivă puternică care să-i implice pe micii creatori intră în sarcinile fundamentale ale educatoarei ea fiind condiția primordială a oricărui act de creație.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

În grădiniță trebuie să se țină seama într-o măsură mai mare ca activitatea grafico-figurată înseamnă pentru copilul preșcolar un mijloc adecvat (poate cel mai propriu) de examinare și de expansiune în domeniul fanteziei și de aceea îi oferă satisfacții stimulative, îi conduce spre efortul de autodepășire. Având în vedere semnificația deosebită pe care o are manifestarea plastică a preșcolarului în cunoașterea, educarea și formarea lor, precum și complexitatea activității de desenare în care se implică reale elemente de emotivitate, constatarea concretă și sistematică a acestei problematice, poate oferi o bogată informație atât cu valoare științifică cât și cu utilitate metodică aplicabilă în vederea ameliorării conducerii de către educatoare a activităților curente a creativității copiilor din grădinița.

Bibliografie:

- M. Garboveanu „, Desenul și culoarea – activitate ludica , în Copilul și jocul ”, Bucuresti,1975 ,E.D.
- M.Lespezeanu, „Tradițional și modern în învățământul preșcolar”, Ed. Omfal Esențial, 2007
- M. Roco, „Creativitate și inteligență emoțională” , Ed Polirom, Iași, 2004
- Al. Roșca: „Creativitatea generală și specifică”, editura Academiei, București, 1981
- Revista învățământului preșcolar nr.1-2, 2005

**VALENȚELE ART-
TERAPIEI ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV-
EDUCATIVE ȘI RECUPERATORII ALE COPIILOR
CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE**

**Voinea Iuliana , Profesor Învățăământ Primar
Școala Gimnazială ‘‘A.Ghencea’’ Sacele Constanța**

Menirea oricărei școli este de a împleni cunoștințele dascălilor cu dorința de cunoaștere a elevilor.

Rolul învățământului actual este de a forma oameni capabili să se integreze dinamic într-o lume complexă aflată într-o permanentă schimbare. Să educi cu adevărat înseamnă să determini celui de lângă tine acele surse care-l pot împlini și ridica, înseamnă să-l conduci pe celălalt spre descoperirea de sine, dându-i un îndemn în perspectiva dezvoltării lui.

Gordon Allport, în cartea sa „the nature of prejudice”, propune modelul interacțiunii, a contactului între diferite grupuri pentru a produce atitudini pozitive vis-à-vis de un grup discriminat deoarece cunoștințele și informațiile reduc egocentrismul și elimină discriminarea.

Despre terapia prin artă se spune că „a vindecat sufletul oamenilor din cele mai vechi timpuri”. Și astăzi continuă să o facă cu succes, având în vedere tendința spontană a omului de a se exprima mai ușor prin artă, indiferent de forma de manifestare.

Pentru copii, tehnicile de art-terapie oferă posibilitatea de a explora și a exprima prin intermediul materialelor specifice creației artistice, dificultățile în legătură cu diversele trăiri sau relații personale, dificultăți ce ar putea fi greu de exprimat în cuvinte.

Atmosfera relaxantă îl îndeamnă pe copil să se exprime liber, oferindu-i posibilitatea de a se descărca, de a dezvălui trăiri care, în alte condiții poate nu sunt la fel de ușor de manifestat.

Art-terapia poate fi aplicată indiferent de tipul de deficiență identificat. ea are meritul de a întregi personalitatea copilului, de a-i dezvolta simțul estetic și de a-l face să conștientizeze nevoia de frumos.

Este știut faptul că unii copii manifestă interes pentru activitățile concrete, precum modelajul, pictura, desenul, confecționarea unor obiecte, etc. ceea ce poate constitui nu doar un prilej de consumare a energiei, dar și de formare a unor abilități motrice, practice ori de dezvoltare a unor deprinderi profesionale.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

La momentul actual, “art-terapia este considerată o activitate care utilizează metode non-verbale, având valențe psihoterapeutice, evidențiate prin obiectivarea activității imaginative într-un produs de nuanță artistică, sau prin receptarea și trairea semnificațiilor unor asemenea produse” (Preda, 2006).

Art-terapia mai este denumită și terapie expresivă. terapia prin arte expresive este o terapie multimodală ce pune accentul pe aspectele de vindecare ale procesului creativ. mișcarea, desenul, pictura, sculptura, muzica, scrisul, sunetul și improvizarea sunt folosite într-un cadru de susținere, centrat pe copil, în care acesta își poate trăi și exprima sentimentele.

Folosind artele suntem conștienți că implicăm mintea, corpul și emoțiile care aduc în prim plan atât capacitățile intuitive, imaginative, cât și pe cele logice. astfel conceptele verbale dezvoltate prin limbaj pot fi de asemenea, dezvoltate prin activitatea artistică și pot fi înțelese prin intermediul artei: desen, pictură, sculptură, etc.

Valoarea art-terapiei este și una educațională. participanții învață astfel să comunice adecvat, spontan, să-și conștientizeze clar pozițiile, atitudinile și să-i înțeleagă mai bine pe cei cu care intră în contact. Efectul constă într-o mai bună socializare, performanță, relaționare și comunicare adecvată.

“Școala trebuie să devină școală pentru toți” – toți copiii să învețe împreună indiferent de dificultățile pe care le întâmpină și de diferențele dintre ei. Datoria noastră de dascăli este să îi facem pe copii să se respecte între ei, indiferent de situația lor școlară, să se înțeleagă, să se ajute reciproc, să se tolereze și să manifeste solidaritate.

Abordând laturi ale personalității copilului pentru a descoperi potențialul personal, terapia prin artă crează premisele pentru dezvoltarea optimă a inteligenței emoționale și cognitive, îi ajută pe copii să-și cultive conștiința de sine, să-și găsească resursele necesare în rezolvarea unor probleme și conflicte.

Terapia prin artă, exprimarea prin simțul artistic, ajută la dezvoltarea competențelor de comunicare și sociale, la împlinirea personală: crearea unui lucru palpabil care duce la construirea și creșterea încrederii în sine. Sentimentul puterii prin această terapie ajută elevii să-și vizualizeze emoții concrete și temeri pe care nu le pot exprima prin mijloace convenționale, iar acest lucru le dă un sentiment de control asupra propriei persoane.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Prin art-terapie, pentru copil, orice exercițiu devine o joacă și astfel lucrurile se fac în mod natural, fără depunerea unui efort considerabil. implicarea copiilor în astfel de activități trezește motivația și participarea activă, emoțională a elevilor constituind și un mijloc de socializare și relaționare cu cei din jur.

Exteriorizarea experiențelor, a trăirilor și a atitudinilor contribuie la instalarea unei stări de relaxare pentru copii, oferind totodată cadrelor didactice informații utile înțelegerii unor aspecte ale conduitei acestora.

Din punct de vedere al valorii educative, activitățile art-terapiei se situează pe același plan cu celelalte activități organizate în școală. ele contribuie la dezvoltarea generală, psihică, fizică, afectivă, volitivă a copiilor, cu condiția respectării cerințelor pedagogice în organizarea și desfășurarea lor.

Art-terapiei sunt diverse: pictură și desen, modelaj, meloterapia, dansul, teatrul, etc. fiecare dintre acestea reprezintă modalități recuperatorii agreate de copii și aplicate prin mijloace distincte în funcție de scopul urmărit. Ca și finalități acestea contribuie la depistarea și controlarea deficiențelor și permite să întrevădem căile de acces la terapie. Valoarea terapeutică a muzicii rezultă din multiplele influențe pe care le are asupra psihicului uman, datorită complexității ei. Muzica trezește și întreține pe o durată mai lungă de timp atenția copiilor, fie prin ritm sau linie melodică, fie prin armonie sau text determinând emoții profunde, trăiri interioare puternice sau create spontan. Dansul este o modalitate de folosire a mișcărilor corpului pentru eliminarea oboselii, a tensiunii nervoase și de pierdere a caloriilor, de socializare. terapia prin teatru contribuie la dezvoltarea abilităților de comunicare, de socializare și empatie, precum și a celor de autocunoaștere și autorefecție.

Art-terapia susține modelarea personalității prin valori estetice și orientarea spre încorporarea frumosului în viață și activitate, contribuind semnificativ la îmbogățirea metodologiei pedagogice.

Bibliografie:

- Gherghuț, A.(2001) – „Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. strategii de educație integrate” editura polirom, Iași;
- Preda, V.(2006) – „Terapii prin mediere artistică” , Editura Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
- Rosan, A.(2013) – „Cartea albă a psihopedagogiei speciale, lucrările sesiunii de comunicări științifice pași prin incluziune”, Cluj-Napoca;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Rubin,J.A. (2009) – „Art-terapia, teorie și tehnică”, Editura Trei, București;

verza,e.(1994) – „ psihopedagogia specială”, editura didactică si pedagogică, bucurești;

wilmshurst,l.(2007) – „psihopatologia copilului- fundamente”, editura polirom, iași;

UTILIZAREA TERAPIEI PRIN ARTE CA METODĂ DE RECUPERARE A COPIILOR CU DIZABILITĂȚI INTELECTUALE

**Prof. înv. preșcolar Mirela Crivinașu
Grădinița P.N. Nădrag**

„Tot ceea ce n-avem de la naștere și de care avem nevoie când suntem mari, ne este dat prin educație. Această educație ne vine de la natură, de la oameni sau de la lucruri.” Jean

Jacques Rousseau

Arta este limbajul accesibil tuturor indiferent de cultură, potențial intelectual, experiență sau cunoștințe. În art-terapie se pleacă de la premisa că procesul creativ poate avea rol de exteriorizare a conflictelor, a tensiunilor interioare, facilitând surmontarea cu ușurință a experiențelor traumatiche, adaptarea la stres, exprimarea liberă a pacientului prin intermediul metaforelor și simbolurilor. Grație unor tehnici de pictură, desen, modelaj, sculptură, dans, terapie prin teatru etc. Fiecare persoană poate să își activeze potențialul creativ cu scopul de a explora și de a-și înțelege mai bine emoțiile și sentimentele. Art-terapia poate fi utilizată și ca modalitate de dezvoltare personală. Art-terapia promovează convingerea că prin artă, copiii se pot exprima creativ, subliniind faptul că produsul final este mai puțin important decât procesul terapeutic în sine.

Obiectivele stimulării prin arte combinate sunt:

- dezvoltarea și consolidarea deprinderilor și calităților motrice de bază, a abilităților manuale, a motricității fine,
- creșterea autonomiei și exersarea dominanței laterale,
- însușirea corectă a schemei corporale,
- scăderea frecvenței / dispariția unor mișcări stereotipe,
- educarea mișcărilor simultane și coordonate,
- imitarea gesturilor simple,
- creșterea capacității de coordonare oculo-motorii, de concentrare a atenției,
- dezvoltarea capacității de identificare a culorilor/formelor/obiectelor, etc.
- îmbunătățirea comunicării funcționale,
- creșterea gradului de sociabilitate,
- stimularea creativității.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Prin atingerea obiectivelor, rezultă:

- creșterea gradului de încredere în forțele proprii,
- dezvoltarea stimei de sine,
- dezvoltarea autonomiei și independenței personale, a creativității și imaginației,
- creșterea capacității de interrelaționare și stabilire de contacte sociale, a gradului de dezvoltare emoțională,
- îmbunătățirea abilităților de comunicare.

Stimularea prin artă este o metodă de intervenție recuperatorie care presupune realizarea unor sesiuni de stimulare prin: desen, muzică, mișcare, joc, povești, teatru, lucru manual (arte combinate). Art-terapia înseamnă stimulare senzorială, achiziție de deprinderi și adaptare.

Art-terapia vizual-plastică este o activitate care utilizează metode non-verbale, bazate pe creația plastică (desen, pictură, sculptură, modelaj, colaj), având valențe psiho-terapeutice, evidențiate prin obiectivarea activității imaginative într-un produs de nuanță artistică, sau prin receptarea și trăirea semnificațiilor unor asemenea produse. Activitatea de creație vizual-plastică (desen, modelaj etc.) are următoarele valori: expresivă, proiectivă, narativă și asociativă. Prin desen și pictură, persoana cu dizabilități își exprimă sentimentele, trăirile, nevoile, se exprimă pe sine însăși și își descoperă astfel identitatea. Pictura, ca și desenul, este un joc, un dialog între subiect și terapeut, este un mijloc de comunicare. Modelajul este o modalitate de exprimare tactilkinestezică în care mâinile intră în contact direct cu lutul, plastilina sau pasta ceramică și, prin diverse acțiuni de manipulare, materialul folosit primește anumite forme. Această formă de art-terapie vizual-plastică este o modalitate prin care cel ce modelează își spune povestea.

Terapia prin teatru se ocupă de aplicarea tehnicilor și proceselor specifice teatrului în terapia grupurilor de persoane cu nevoi speciale. Teatrul este o tehnică de eliberare a tensiunilor. Astfel terapia prin teatru contribuie într-o mai mare măsură la dezvoltarea abilităților de comunicare, a abilităților de socializare și empatie, precum și a abilităților de autocunoaștere și autoreflexie.

Terapia prin dans este un procedeu prin care îl ajutăm să-și cunoască mai bine corpul, să își expună sentimentele și să se elibereze emoțional. Terapia prin dans pornește de la ideea în care corpul este reprezentarea sinelui, iar modul în care persoana își utilizează corpul în repaus și mișcare este expresia lumii sale interioare. Prin mișcare copilul vine în contact cu lumea înconjurătoare și cu obiectele, și doar prin mișcare și noi contacte cu mediul, cunoștințele despre

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

propriul corp vor crește. Terapia prin dans oferă copilului un mod de relaționare cu mediul și cu ceilalți atunci când el este limitat de o dizabilitate.

Terapia prin muzică - Muzica este motivantă și agreabilă; muzica poate încuraja relaționarea, relaxarea, învățarea și auto-exprimarea. Terapia prin muzică se adresează simultan multiplelor probleme de dezvoltare. Terapia prin muzică poate oferi oportunități orientate spre succes pentru achiziționare și atingerea scopurilor propuse. Structura și input-ul senzorial dobândit prin muzică îi ajută să stabilească un răspuns, expectanțele, interacțiunile pozitive și organizarea. Terapia prin muzică nu înseamnă educație muzicală, ci în acest tip de terapie, muzica este folosită în primul rând pentru a stabili un contact cu copilul, apoi ca mod de exprimare în care acesta să se simtă în siguranță. Important este ca terapeutul muzical să cunoască foarte bine particularitățile individuale ale fiecărei persoane cu care lucrează, să urmărească reacțiile acestuia la contactul cu fiecare instrument și la sunetele diverselor instrumente pentru a putea folosi aceste informații în scopul utilizării unor strategii cât mai bune de lucru.

Atunci când copiii au dificultăți sau nevoi care le îngreunează accesul la mediul înconjurător și relațiile cu acest mediu, este foarte important să li se acorde ajutor de specialitate pentru a obține deprinderi și abilități în acest sens, terapia prin artă este o oportunitate excelentă pentru a crea un mediu stimulat, iar acest mediu poate fi folosit pentru a răspunde nevoilor individuale ale fiecărei persoane în parte. Un element esențial, care conferă și mai multă greutate tehnicii art-terapeutice este acela că aceste procedee terapeutice sunt non-invazive și ele pot fi folosite la orice categorie de vârstă și dizabilitate.

Bibliografie:

- Preda, V. (2003). „*Terapii prin mediere artistică*”, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Cathy A. Malchiodi (2003). „*Malchiodi Handbook of Art Therapy*”, Guilford Publications
- Drugas.Ioana (2010). „*101 aplicatii artterapeutice in consilierea copiilor*”, Ed.Primus, Oradea
- Runceanu.E.Laura-Hathazi.Andrea (2006). „*Educarea persoanelor cu dizabilități multiple*”- Cluj-Napoca

PLAN DE INTERVENȚIE PERSONALIZAT

Prof. DĂRĂȘTEAN IONELA
Prof. RĂDOS DELIA
Grădinița P.P. nr.7 Deva

I. INFORMAȚII DE BAZĂ

Numele și prenumele preșcolarului: A .N.

Data nașterii: 28 martie 2013

Domiciliul: Deva

Grădinița/Grupa: Grădinița P.P. Nr. 7 Deva; Grupa mijlocie

Tata: N. V., 34 ani - lăcătuș mecanic;

Mama: N.A., 30 ani – casnică

Alte date despre familie: nu mai are frați; locuiește împreună cu bunica maternă; familie receptivă la sugestiile educatoarei.

Alte persoane implicate: părinții, bunica

Echipa de intervenție: educatoarea, profesor psiholog

Data elaborării planului: 11 martie 2018

Durata de desfășurare: 3 săptămâni (până pe 29 martie 2018)

II. STAREA ACTUALĂ A PREȘCOLARULUI

➤ COMPORTAMENT COGNITIV

- copilul are minime reprezentări despre mediul înconjurător corespunzătoare vârstei și nu are capacitatea de a observa sistematic;
- nu recunoaște florile de primăvară;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

- nu recunoaște toate culorile;
- nu cunoaște părțile componente ale unei plante;
- nu cunoaște rolul fiecărei părți a plantei.

➤ **AUTONOMIA PERSONALĂ ȘI SOCIALĂ**

✚ **Aria de autoservire:** carențe în comportamente motrice

(mânuire obiecte, încercuire imagini) și în gesturile social – utile de autogospodărire (să-și ia singur materialul didactic, să lucreze fără ajutor).

✚ **Aria de socializare:** este politicos cu personalul grădinitei

foarte apropiat de mama și educatoare, are uneori crize de nesiguranță, este sociabil, colaborează cu colegii de grupă.

✚ **Aria comportamentelor psihomotrice:** dezvoltare fizică

corespunzătoare vârstei; cunoaște schema corporală; întâmpină dificultăți în orientarea spațială; are deprinderi de igienă personală și colectivă bine formate; nu are coordonare și stabilitate a gesturilor și mișcărilor corespunzătoare activității de **EVALUARE INIȚIALĂ**

➤ **Instrumente folosite în evaluare:** observațiile spontane și dirijate zilnice, fișa psihopedagogică, convorbirea individuală, probe curriculare.

➤ **Psihodiagnostic :**

- medical – clinic sănătos

- psihologic – QI 40
- dificultăți în perceperea componentelor spațiale și temporale
- deficit de atenție
- adaptare inferioară la cerințele programei școlare pentru grupa mare.

➤ **Capacități – competențe – abilități – lacune – nevoi:**

- Competențe scăzute în desfășurarea activităților ludice (nu respectă reguli, vorbește neîntrebat, nu răspunde când este solicitat);
- Toleranță scăzută la frustrări (plânge, țipă, se lovește);
- Are nevoie de feed-back pozitiv după fiecare sarcină realizată; are nevoie de afecțiune, de integrare.

➤ **Intervenții, antecedente:** nu a beneficiat de programe de intervenție personalizată anterior.

III. DERULAREA PROGRAMULUI DE INTERVENȚIE

✚ Domeniul de intervenție: educational

- Limbaj și comunicare
  - Cognitiv
  - Psihomotor

✚ **Motiv de referință:** reducerea dificultăților de învățare prin exersarea și dezvoltarea capacităților de observare și analiză.

✚ **Scopul programului** de intervenție: la sfârșitul programului preșcolarul trebuie să fie capabil să identifice, să analizeze, să discrimineze cel puțin două plante cu flori de primăvară, să opereze în alte contexte cu noțiunile învățate.

✚ **Obiective pe termen scurt:**

- să recunoască cel puțin două flori de primăvară;
- să recunoască culorile întâlnite la aceste plante (alb, galben, verde;

✚ **Obiective pe termen lung:**

- dezvoltarea operațiilor gândirii și a calității acesteia;
- recuperarea lacunelor datorate handicapului ușor de care suferă;
- exersarea capacității de orientare spațială și temporală;
- educarea comportamentului civilizat.

IV. EVALUAREA CRITERIALĂ

- **Criterii de evaluare minimală:** să recunoască cel puțin două plante, să recunoască culorile întâlnite la aceste plante.

- **Criterii de evaluare maximală:** să clasifice florile după culoare, să cunoască rolul părților componente, să se exprime coerent, în propoziții scurte.

- **Instrumente de evaluare:** plante naturale, jetoane, fișe de lucru individuale.

STRUCTURA PROGRAMULUI DE INTERVENȚIE PERSONALIZAT

Limbă și comunicare

Obiective	Metode și mijloace de realizare	Perioada de timp	Criterii de evaluare	Metode și instrumente de evaluare
Să se exprime în propoziții scurte, coerente.	Exerciții de exprimare; jocuri scurte de imitație.	11-29 martie 2018	Formularea de propoziții scurte.	Întărire pozitivă
Să denumească anotimpul, să numească cel puțin două caracteristici. Să denumească culorile caracteristice.	Exercitii de exprimare corectă a denumirii plantelor din imaginea dată și de identificare a culorilor regăsite la plantele prezentate; Jocuri senzoriale; „Ce culoare are floarea?”, „Arată culoarea...”		Exprimă corect denumirea anotimpului și caracteristicile cu ajutor sau singur. Denumeste culorile galben, alb (nonculoare), verde.	Aprecieri verbale
Să denumească părți componente ale plantei.	Exercițiile de identificare a părților plantelor; exerciții de pronunție.		Exprimă singur sau cu ajutor.	Aprecieri, recompense

Domeniul cognitiv

Să observe plantele din imagini . Să recunoască plantele	“Jocuri: “Grădina cu flori”, “Grădina cu zarzavaturi”. Exerciții de identificare și recunoaștere a plantelor	11-29 martie 2018	Observă, recunoaște și numește cu ajutor câteva	Încurajări verbale, stimulente
---	---	-------------------	---	--------------------------------

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

cerute			plante	
Să recunoască culorile regăsite la plantele propuse	Exerciții și jocuri senzoriale: „Ce culoare are?”, „Arată culoarea..”, „Ce culoare se potrivește?”		Găsește și numește culoarea cerută singur sau cu ajutor	Aprecieri verbale
Să cunoască părțile componente ale unei plante	Observare directă, exerciții de analiză, exerciții de completare, jocuri: „Cine sunt eu?”, „Cum mă cheamă?”, „Unde se potrivește?”		Repetă după educatoare, potrivește, denumește singur sau cu ajutor	Aprecieri pozitivă; fișă individuală de lucru

Domeniul psihomotric

Să recunoască componentele spațiale	Exercitii de mișcare: sus-jos, pe, sub, lângă, pe etc. Jocuri: „Unde sunt?”, Arată sus-jos...”	11-29 martie 2018	Corectitudinea și rapiditatea reacțiilor la comenzi; -Identificarea și precizarea corectă a pozițiilor spațiale ale obiectelor folosite în joc; -Recunoașterea și denumirea unor poziții	Observarea comportamentului; Chestionarea orală pentru conștientizarea pozițiilor spațiale; Aprecieri stimulative; întreceri
-------------------------------------	---	-------------------------	--	--

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

			spațiale ale părților componente ale plantelor (rădăcină, tulpină, frunze, flori”	
Să – și coordoneze gesturile și mișcările pentru a reda grafic sarcina cerută.	- Exerciții efectuate pe loc și în deplasare cu respectarea duratei, tempoului, intensității. - exerciții și jocuri de mișcare; exerciții pentru musculatura fină și grosieră.		Execută corect motric la comenzile: „Încercuiește floarea de sus!”, „Subliniază rădăcina!” etc .	Aprecieri verbale; încurajări; stimulente.

VI CONCLUZII:

Preșcolarul a reușit să depășească în mare parte dificultățile de învățare pentru tema propusă, dobândind o experiență cognitivă superioară celei anterioare (a reușit să recunoască și să asocieze culorile galben, alb, verde; recunoaște doar două plante cu flori de primăvară; și-a dezvoltat motricitatea fină – încercuiește, subliniază, cu ajutorul promptului; nu reușește să verbalizeze singur cele observate; nu a memorat și nici nu a învățat logic rolul părților componente ale plantei; acceptă ajutor – un prompt – din partea colegilor sau educatoarei.

RECOMANDARI

Reluarea unor secvențe din planul propus anterior;

Stimulare permanentă, activități complementare;

Implicarea familiei în planurilor elaborate ulterior.

Bibliografie: <http://www.ecopii.ro/Articole> despre copii/Agresivitatea la copii copii_agresivi.html; <http://www.gradinite.com/site/Articole/Modalitati> de a stapani furia copilului tau-educatie.html; <http://www.superbebe.ro/Micul> bataus - Transforma agresivitatea in echilibru.html; <http://www.itsybitsy.ro/Articole/Lumea-parintilor/Psihologie/Copil-3-7-ani/De> ce este agresiv copilul meu - articol-.html.

DE INTERVENȚIE PERSONALIZAT

Prof. Lazăr Elena Lucia
Prof. Sandu Viorela
Grădinița P.P. Nr. 7 Deva

1. INFORMAȚII DE BAZĂ:

Numele elevului: I.C.C.

Data nașterii: 29. 07. 2013

Grupa: mijlocie „Piticii”

Domiciliul: Deva, Jud. Hunedoara

Psihodiagnostic: *Deficiență de limbaj și comportament.*

Informații despre starea de sănătate a elevului: Stare bună de sănătate.

Informații despre mediul social: Locuiește împreună cu familia lui, având în componența sa mama, tata și o soră de 12 ani. Familia prezintă condiții bune de locuit. Mama se implică în activitatea copilului atât acasă cât și la grădiniță, dar nu are pregătirea necesară pentru a-si educa copilul, cât să nu fie nevoie de intervenția specialiștilor.

1. ECHIPA DE INTERVENȚIE:

Profesor psihopedagog : -

Profesor logoped: -

Prof. pt înv. preșcolar: -

Data elaborării P.I.P.: 1 octombrie 2016 – 15 iunie 2018

2. INSTRUMENTE UTILIZATE ÎN EVALUARE:

- chestionare orale;
- observații curente;
- aplicații practice;
- fișe de lucru utilizate la diferite activități;
- proba de evaluare;
- convorbire individuală și în grup;
- observația spontană și dirijată.

3. OBIECTIVELE PROGRAMULUI:

Pe termen lung:

- Descoperirea și folosirea potențialului psihic de învățare ale subiectului, a ritmului propriu de achiziție, prin observarea zilnică și prin concentrarea tuturor informațiilor din cadrul familiei;
- Dezvoltarea exprimării orale, înțelegerea și utilizarea corectă a semnificațiilor structurilor gramaticale;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

- Dezvoltarea expresivității și creativității;
- Dezvoltarea motricității mâinilor, dar și a altor părți ale corpului;

Pe termen scurt:

- Formarea abilităților de comunicare;
- Formarea abilităților de participare la activități;
- Dezvoltarea capacității de scriere;
- Participarea la activități de grup;
- Participarea la activități specifice matematicii;

4. SCOPURILE PROGRAMULUI:

- Reducerea și eliminarea lacunelor din cunoștințele elevului;
- Educarea exprimării verbale corecte din punct de vedere fonetic, lexical și sintactic;
- Formarea capacității de a comunica folosind propozițiile;
- Formarea deprinderilor de scriere corectă a elementelor grafice;
- Cunoașterea și utilizarea conceptelor specifice matematicii;
- Dezvoltarea capacităților de explorare/investigare și rezolvare de probleme;
- Formarea și dezvoltarea capacității de a comunica utilizând limbajul matematic;

5. DERULAREA PROGRAMULUI DE INTERVENȚIE:

- Stimularea preșcolarului în vederea reducerii dificultăților de învățare prin exersarea și dezvoltarea proceselor psihice (memorie, atenție, motivație), a unor trăsături pozitive de personalitate din domeniul afectiv și motivațional, a deprinderilor de muncă individuală;
- Implicarea mamei pentru a o ajuta să lucreze cu copilul în asimilarea unor cunoștințe esențiale: cunoașterea mediului, coordonare spațio-temporală, dezvoltarea limbajului și a vocabularului, abilități de relaționare socială;

OBIECTIVE	METODE SI TEHNICI	MATERIALE UTILIZATE
- efectuarea unor exercitii de relaxare, pentru concentrarea atenției și dezvoltarea memoriei;	- convorbirea - povestirea - problematizarea - exercitiul de relaxare	- planșe - fișe de lucru - jocuri de construcție - plastilină - cărți - puzzle
- educarea auzului fonematic, a atenției vizuale, a analizei auditive și îmbogățirea vocabularului;	- exercitii de gimnastică respiratorie, linguală; - exercitii pentru formarea priceperilor și deprinderilor de pronunție corectă a silabelor și cuvintelor; - exercitii de formulare a unor propoziții simple cu sunetul	- planșe - fișe de lucru - jocuri - cărți

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

	corectat in diferite pozitii; - povestiri dupa imagini, planse; - demonstratia;	
- stapanirea si motivarea personala prin gestionarea adecvata a trairilor afective negative;	- exercitii de autocunoastere; - exercitii pentru cresterea stimei de sine si a increderii in fortele proprii; - exercitii pentru managementul emotiilor negative; - convorbirea; - problematizarea; - lauda, incurajarea;	-fise de lucru -desene -minge antistres -joc de rol
- explicarea și formarea unor deprinderi eficiente de lucru;	- explicatia; - exercitiul	-carti, caiete; -fise de lucru si cartonase
- organizarea locului de învățare prin eliminarea elementelor distractive;	- convorbirea; - exercitiul; - incurajarea	
- sprijinirea copilului în parcurgerea materiei în ritm propriu;	- tratarea diferentiata; - relatie empatica educatoare-preșcolar, psiholog-preșcolar; - activitati complementare;	-planse -jocuri -casete -carti
- construirea unui orar si respectarea lui ,oferirea de recompense de catre familie;	- convorbirea; - exercitiul	-cartonase cu sarcini expuse in camera
- masuri unitare de sustinere a copilului de catre familie; - motivarea familiei in continuarea tratamentului medicamentos;	- consultarea; - informarea - empatia	-monitorizarea succesului prin acordarea de fete vesele

- Frecvența activităților programului terapeutic este de o sedință pe săptămână (45-50 de minute)

EDUCATOAREA:

- Antrenează preșcolarul în activitățile specifice pe arii de stimulare sau recuperatorii și recreative, cu respectarea particularităților de vârstă și individuale;
- În cadrul lecțiilor se lucrează diferențiat, cu respectarea planificării materiei (cu revizuri și adaptări);

MIJLOACE: probe de evaluare, fișe de lucru, planșe, jetoane, jocuri didactice, rechizitele și auxiliare școlare, obiecte de uz general;

Domeniul de intervenție: *Educarea limbajului*

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Prescolarul nu pronunță corect cuvintele și are un vocabular foarte sărac. Răspunsurile sale sunt monosilabice sau în propoziții incomplete. Nu reușește să povestească textele auzite în cadrul activităților ori întâmplări din viața personală, pierde firul logic al acestora. Capacitate scăzută de organizare și coordonare a acțiunilor în conformitate cu comanda verbală. Scrie semne grafice cu trăsături tremurate, fără a respecta spațiul de scris.

Obiective pe termen scurt	Obiective operaționale	Activități de învățare	Criterii minimale pentru evaluarea progresului	Metode și instrumente de evaluare
<p>1. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral</p> <p>2. Dezvoltarea capacității de exprimare orală</p> <p>3. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris (citirea / lectura)</p>	<p>- să înțeleagă semnificația globală a mesajului oral;</p> <p>- să sesizeze intuitiv corectitudinea unei propoziții ascultate;</p> <p>- să distingă cuvintele dintr-o propoziție dată, silabele dintr-un cuvânt ;</p> <p>- să formuleze clar și corect enunțuri verbale potrivite unor situații date;</p> <p>- să integreze cuvintele noi în enunțuri;</p> <p>- să identifice semne grafice și desene care transmit mesaje;</p> <p>- să sesizeze</p>	<p>-exercitii de delimitare a cuvintelor in enunturi;</p> <p>-exercitii de stabilire a pozitiei unui cuvânt intr-o propozitie;</p> <p>-jocuri de identificare a pozitiei silabelor in cuvânt;</p> <p>-exercitii de distingere a sunetului initial, final sau din interiorul unei silabe sau al unui cuvânt;</p> <p>-identificarea cuvintelor ce contin sunetul învățat si despartirea lor in silabe;</p> <p>-jocuri de punere in corespondenta a unui cuvânt auzit cu imaginea corespunzatoare;</p> <p>-exercitii de despartire a cuvintelor in silabe;</p> <p>- exerciții de trasare a elementelor grafice;</p> <p>- exerciții de adoptare a poziției corecte si comode pentru scris;</p> <p>- exerciții de scriere a</p>	<p>- înțelege semnificația globală a unui text scurt, după ascultarea repetată a acestuia, sau după lămuriri suplimentare;</p> <p>- formulează răspunsuri la întrebările puse, uneori cu imprecizii, corectate la solicitarea educatoarei;</p> <p>- distinge și delimitează cuvintele în propoziții de două cuvinte, rostite clar de educatoare;</p> <p>- distinge, după auz, silabele și sunetele, dintr-un cuvânt dat, de 1-2 silabe;</p> <p>- pronunță corect, cuvântul integral și pe silabe, cu imprecizii corectate cu sprijinul educatoarei;</p>	<p>Evaluarea orală și scrisă</p> <p>Aprecieri stimulative</p> <p>Evaluare cu mai multe reveniri</p> <p>Evaluări curente formative</p> <p>Probe scrise, fișe de lucru</p>

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

	<p>legătura dintre enunțuri și imaginile care le însoțesc;</p> <p>- să desprindă semnificația globală a unui text ;</p> <p>- să citească după imagini</p>	<p>unor elemente grafice pregătitoare, care sa faciliteze scrierea literelor și scriere în duct continuu;</p>	<p>- citește imagini fluent și corect, folosind enunțuri clare;</p> <p>- construiește propoziții formate din 2-3 cuvinte, cu mici abateri corectate la intervenția educatoarei ;</p>	
--	---	---	--	--

Domeniul de intervenție: *Matematică*

Preșcolarul formează mulțimi, recunoaște culorile, numără crescător până la 5, dar are probleme în ceea ce privește numărul până la 10 sau numărul descrescător, chiar și cu ajutorul obiectelor. Capacitate scăzută de organizare și coordonare a acțiunilor în conformitate cu comanda verbală. Scrie semne grafice cu trăsături tremurate, fără a respecta spațiul de scris, pierde rândul, mâzgălește foaia.

Obiective pe termen lung	Obiective de referință	Activități de învățare	Criterii minimale pentru evaluarea progresului	Metode și instrumente de evaluare
1. Cunoașterea și utilizarea conceptelor specifice matematicii	<p>- să recunoască numerele naturale de la 0 la 10;</p> <p>- să compare două mulțimi de elemente;</p> <p>- să completeze un șir de numere crescator;</p> <p>- să scrie vecinii numerelor;</p>	<p>- exerciții de numărare cu obiecte de la 0 la 10;</p> <p>- exerciții de citire și de recunoaștere a numerelor naturale de la 0 la 10;</p> <p>- compararea mulțimilor;</p> <p>- exerciții compunere și descompunere cu numere naturale de la 0 la 10;</p> <p>- rezolvarea de probleme cu obiecte sau cu desene simple: puncte, cerușe, linii</p>	<p>- asociază mulțimi (alcătuite din obiecte identice, ușor de numărat), cu numărul lor (cardinalul mulțimii);</p> <p>-numără corect, crescător și descrescător, din 1 în 1, în centrul 0-10;</p> <p>- copiază, transcrie și scrie după dictare cifrele;</p> <p>-efectuează adunări și scăderi în centrul 0-</p>	<p>Evaluarea orală și scrisă</p> <p>Aprecieri verbale</p> <p>Evaluări curente</p> <p>Probe scrise,</p>
2. Dezvoltarea capacităților de				

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

explorare/investigare și rezolvare de probleme 3. Formarea și dezvoltarea capacității de a comunica utilizând limbajul matematic	- să exploreze modalități variate de compunere și descompunere a numerelor, în centrul 0 – 10 cu suport intuitiv; - să efectueze operații de adunare și de scădere cu numere naturale	etc.. -ex. de descompunere a numerelor naturale; -ex. de adunare și scădere cu 1-2 elemente ; -ex. – joc pentru verbalizarea etapelor de calcul -ex. de comparare a numerelor folosind diferite reprezentări ale acestora	10, utilizând simbolurile +, -, = ; - descompune numerele naturale (1-10) utilizând obiecte; -rezolvă probleme cu date numerice și enunț sintetic, care presupun o singură operație, cu numere mai mici decât 10;	fișe de lucru
---	--	---	---	---------------

Prin acest program am urmărit:

- recuperarea laturilor disfuncționale;
- consilierea comportamentală;
- antrenarea preșcolarului în activități plăcute pentru a-l stimula;
- antrenarea preșcolarului în activități extracurriculare;
- dezvoltarea motricității generale și a finei motricități;
- dezvoltarea abilităților de numerație și calcul matematic;
- formarea deprinderilor de scriere corectă și respectare a spațiului de scris;
- îmbogățirea, precizarea și activizarea vocabularului;
- dezvoltarea autonomiei personale și sociale;
- dezvoltarea capacității de orientare și adaptare la mediu;
- dezvoltarea atitudinilor pozitive de relaționare în grup;

PROIECT DIDACTIC

Prof-educator:Stamate Elena
Profesională Specială „Emil Gârleanu” Galați

Inspecție specială pentru obținerea gradului didactic I

Data: 23.11 .2017

Unitatea de învățământ: Școala Profesională Specială„Emil Gârleanu”Galați

Clasa:aIXa/ -aXa simultan(4 elevi + 4 elevi)

Prof-educator:Stamate Elena

Aria curriculară: Terapia educațională complexă și integrată

Disciplina:Terapia ocupațională

Unitatea de învățare: Tehnici de lucru,materiale și instrumente de lucru

Subiectul:Păpușa din lingură de lemn

Tipul lecției :Formare/exersare de priceperi și deprinderi

Tipul e dizabilitate: sever

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ:

- **3.2.Realizarea de produse utilizând tehnicile învățate.**

OBIECTIVE OPERAȚIONALE:

- **Cognitive:**

OC1-să lipească părul (lână) , ochii, nasul și gura pelingura de lemn,

OC2-să ruleze cartonul colorat,

OC3-să prindă rochița (cartonul colorat și materialul textil) pe lingura de lemn,

OC4-să înfășoare sârma plușată,

OC5-să realizeze o lucrare îngrijită.

- **Afective:**

OA1:-să participe activ la desfășurarea activității.

- **Psihomotrice:**

OP1:-sămânuiascăcorectmaterialele de lucru.

RESURSE

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

A) METODOLOGICE

1 Strategia didactică:(dirijată)

2 Metode și procedee:conversația,explicația,observația,exercițiul,demonstrația

3Forme de organizare:frontal, individual

4Mijloace didactice: lingură de lemn,lână,ochi mobili,sârmă plușată,carton colorat,
lipici, material textil, desen cu păpușă, pietricele colorate, fișe de lucru.

B) Evaluare:observarea sistematică,aprecieri verbale, acordarea de calificative.

C) *Bibliografice:*

1.oficiale:

- *Programașcolară: Clasele I- aXa Aprobat prinordin al ministrului nr. 5234/01.09.2008*
București,2008.Aria curriculara: „*Terapia educațională complexă și integrată*’*TERAPIA OCUPAȚIONALĂ*.”
- *www.edu.ro.*

2. metodice:Mușu,I.Taflan,A.,*Terapie educațională complex și integrată,*”București-Editura Pro-Humanitate,1997.

D) TEMPORALE:45 min.

E) UMANE : 8 elevi

ANEXE :fișe

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Secvențele instruirii și dozarea	Obop	Conținutul informațional al lecției		Resurse			Evaluare
		Activitatea profesorului	Activitatea elevilor	Metode si Procedee	Materiale didactice	Forme de organizare	
Moment organizatoric 2 min		Asigur condițiile necesare pentru buna desfășurare a lecției. Pregătirea materialelor didactice.	Se pregătesc pentru lecție.	conversația	lingura de lemn, carton colorat, lână, lipici, material textil, ochi mobili, sârmă plușată.	frontal	Observarea sistematică
Captarea atenției 3 min		Realizez prin întrebarea-Dacă vă plac jucăriile? Prezint o lingură de lemn.	Sunt atenți și numesc lingura de lemn.	Observația conversația	lingura de lemn	frontal	Observarea sistematică
Anunțarea temei 5 min		Anunț titlul activității :Păpușa din lingură de lemn” și se prezintă pe înțelesul elevilor obiectivele urmărite pe parcursul activității.	Recepționează mesajul	conversația		frontal	
Desfășurarea activității 30 min	OC1	a)Intuirea globală a modelului. Prezint elevilor,păpușa model. b)Prezentarea materialelorși a instrumentelor de lucru necesare. Prezintmateriale- le folosite pe parcursul activității. c) explicareași demonstrarea tehnicii de lucru	. Sunt atenți la păpușa model. Sunt atenți la prezentarea materialelor	conversația observația explicația exercițiul conversația observația	Păpușa model lingura de lemn,lână,lipici , ochi, pietricele, sârmăplușată,	Frontal frontal	Observarea Sistematică

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

	<p>OC2</p> <p>OC3</p> <p>OC4</p> <p>OC5</p> <p>OA1</p> <p>OPI</p>	<p>Prezintă modul de realizare al păpușii și etapele de lucru. Întâi lipim firele de lână pe lingura de lemn, apoi lipim ochii, nasul și gura. După aceea rulăm cartonul colorat care este rochița, îl prindem pe lingura de lemn adăugăm materialul textil și la urmă înfășurăm cu sârma plușată și modelăm mâinile păpușii (vezi, ANEXA I, pag. 6)</p> <p>d) realizarea lucrării de către elevi. Fac precizări:</p> <ul style="list-style-type: none"> - să respecte etapele de lucru: - să lucreze îngrijit. Înainte de a începe să lucreze le cer elevilor să facă câteva exerciții ale mâinilor (pentru dezvoltarea mușchilor mici) Urmăresc modul de lucru al elevilor. Se lucrează individual și acolo unde întâmpină dificultăți vor fi ajutați. 	<p>Elevii fac exerciții ale mâinilor.</p> <p>Elevii lucrează păpușa din lingură de lemn.</p> <p>Se lucrează diferențiat: o parte dintre elevi colorează fișe sau lipesc pietricele pe un desen (vezi ANEXA II, pag. 7).</p>	<p>explicația exercițiului</p> <p>demonstrarea</p> <p>demonstrarea</p>	<p>carton colorat, material textil.</p> <p>lingura de lemn</p> <p>lână, lipici, ochi, sârma plușată, carton colorat, material textil, pietricele.</p> <p>fișe de lucru, desen cu păpușă, pietricele, creioane colorate</p>	<p>individual</p>	<p>Observarea sistematică</p>
<p>Evaluare</p> <p>3min</p>		<p>Expun păpușile din linguri de lemn..</p>		<p>conversația</p>	<p>Păpușile din linguri de lemn</p>	<p>individual</p>	<p>Aprecieri verbale. Acordare a calificativelor.</p>

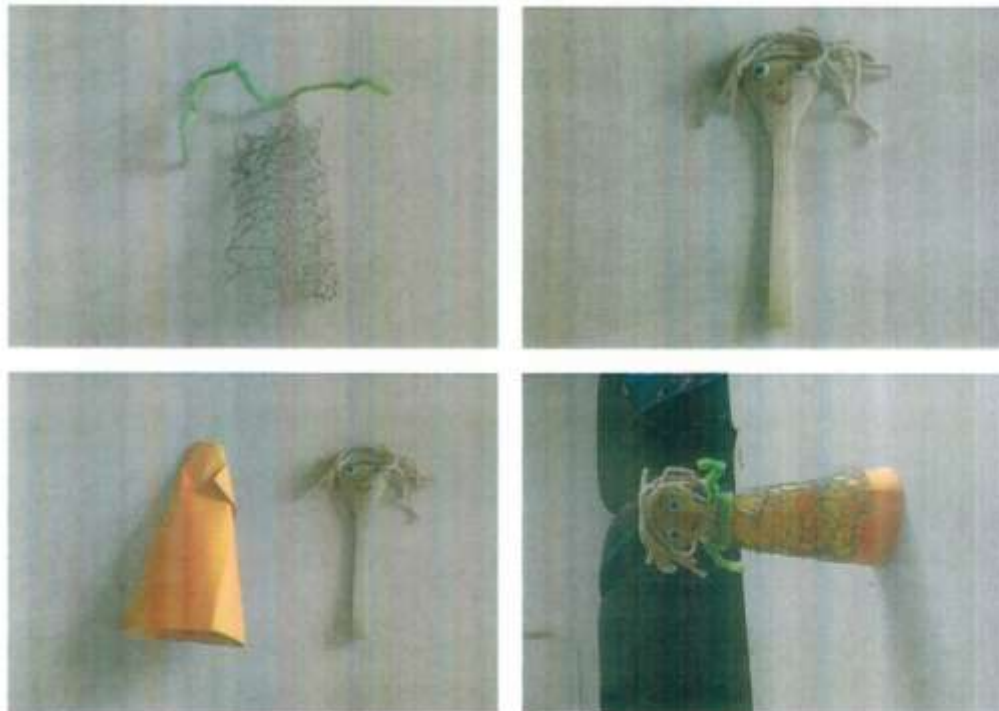

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Încheierea activității 2 min		Fac aprecieri generale asupra modului cum au lucrat.	Primesc recompense	conversații			Aprecieri verbale
---------------------------------	--	---	--------------------	-------------	--	--	----------------------

ANEXA 1

ETAPELE LECȚIEI

STUDIU DE CAZ

**Costache Dorina-Adela- Prof. Înv. Primar
Școala Gimnazială Grebănu
Localitatea Grebănu
Jud.Buzău**

SUBIECTUL: *Zaharia Florin*, 7 ani, clasa I

PREZENTAREA CAZULUI

- inadaptarea școlară
- elevul înregistrează rezultate slabe la învățătură, atingând cu greu standardele minimale de performanță;
- lipsa de respect față de tată, dezinteres față de activitatea școlară, nervozitate, agitație, tulburări de comportament.

ISTORICUL EVOLUȚIEI PROBLEMEI

Având în vedere că mama copilului, elev în clasa I, este plecată în căutarea unui loc de muncă în afara țării, respectiv Italia, el rămânând în grija tatălui, care la rândul său are grave probleme din cauza consumului abuziv de alcool, copilul a profitat de lipsa de interes a părintelui pentru evoluția sa școlară iar urmarea a acestor cauze sunt tulburările de comportament și evoluția școlară dezastruoasă.

DESCOPERIREA CAUZELOR GENERATOARE

- Florin este tot timpul deprimat, nu are prieteni și nu socializează cu colegii lui de clasă;
- are absențe nemotivate numeroase;
- manifestă agitație psiho-motorie în timpul orelor.

Comportamentul:

- nu vorbește în clasă decât atunci când i se adresează în mod direct o întrebare;
- răspunde ezitant și evaziv, cu voce nesigură, abia auzită, se înroșește la față și evită contactul vizual cu profesorii care predau la această clasă cât și cu mine ca învățător, când îi cerem să răspundă oral în clasă de față cu ceilalți elevi, colegii lui;
- când trebuie să lucreze individual în clasă, nu-și termină niciodată activitatea, nu rămâne liniștit și își deranjează colegii;
- are capacitate intelectuală de nivel minim;
- începe foarte rar o conversație;

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- rămâne singur în timpul recreațiilor, ceilalți îl ocolesc datorită comportamentului său de multe ori violent;
- Florin spune că, acasă nimeni nu îl bruschează, dacă este liniștit.

Dialog cu elevul:

Florin pare la prima vedere un băiat liniștit care evită dialogul. El declară că acasă face numai ce vrea el. Dacă tatălui nu-i place ce face el la un moment dat, el se supără, iar părintele îl lasă în pace.

Dacă cineva din colegii lui încearcă un dialog cu el, imediat, în recreație, devine violent.

Dialog cu tata:

- are un comportament ostil și agresiv față de sora lui în vârstă de 5 ani. Atunci când sora lui îi atrage atenția că nu vorbește frumos, Florin de multe ori încearcă să își exprime agresivitatea, îi vorbește și se comportă urât;
- tata nu-l pedepsește pentru ceea ce face, spunând și fiind convins de faptul că Florin va învăța din greșeli și ca principalul motiv pentru acest comportament este lipsa mamei.

ANALIZA DATELOR ȘI STABILIREA IPOTEZELOR

Inadaptarea lui Florin la clasă este atât expresia certitudinii că el nu este capabil să reușească, cât și expresia adevărului conform căreia, *“Voi reuși și singur în viață!”*.

Problemele copilului în legătură cu terminarea activităților la școală, pun în lumină problema de motricitate fină și nu în ultimul rând, de motivație. Dacă va avea un număr mai mare de probleme orale-probe orale și va fi încurajat să le rezolve în timp util, va constata că va reuși.

CREAREA UNUI PROGRAM DE SCHIMBARE ȘI FIXAREA OBIECTIVELOR

Obiective pe termen lung

1. Florin va frecventa regulat toate orele;
2. La școală va lua parte la toate discuțiile cu toți colegii;
3. Activitățile scrise vor fi terminate în timp util.

Obiective pe termen scurt

1. Va fi implicat în a-și spune părerea la toate discuțiile din clasă alături de colegii săi;
2. Va primi sarcini precise, fiind implicat în diverse acțiuni, pentru a fi responsabilizat;

Metode și strategii

Conceperea și punerea în practică a unor metode coerente de lucru cu el. O strânsă legătură cu familia, astfel încât prezenta sa la școală să fie de 100%.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

- ajutarea lui Florin de a depăși teama de a participa la ore, spunându-și părerea în fața colegilor săi, printr-un sistem de sprijin și încurajare din partea mea și a profesorilor care mai predau la clasă;
- mai puțină exigență în materie pentru temele de acasă;
- se va cere ajutorul unui profesor de sprijin.

APLICAREA PROGRAMULUI DE SCHIMBARE

Am fixat o întâlnire la care au participat tatăl copilului și directorul școlii. Florin a acceptat în prezența acestora să încerce să atingă obiectivele pe termen scurt.

Responsabilități

Îi cer lui Florin să răspundă zilnic de cretă și de buretele pentru tablă, explicându-i cât de importantă este sarcina sa.

Participarea în clasă

Îl ajut în fiecare zi să găsească răspunsul unei întrebări care va fi pusă în ziua următoare. Rolul jucat de mine va scădea în funcție de progresele înregistrate de elev, astfel încât să-i permită să participe sau să răspundă spontan la discuțiile din clasă.

Teme scrise

- reduce numărul notițelor pe care trebuie să le ia în clasă.

Sedințe de consiliere

- odată pe lună vor avea loc sedințe de consiliere;
- odată pe lună va participa la sedința de consiliere și tatăl lui Florin.

EVALUARE PROGRAMULUI DE SCHIMBARE

La un interval de o săptămână, cate doua ore, au avut loc ședințele cu profesorul de sprijin și la o lună, cu tatăl copilului și profesorul de sprijin.

Obiectivele pe termen scurt au fost realizate și se observă progrese rapide în relațiile spontane și convenabile lui Florin cu alte persoane.

REZOLVAREA PROBLEMEI

- am hotărât ca acest comportament să fie considerat pozitiv;
- randamentul copilului la învățatura a crescut, dar i-am impus în continuare un program de lucru suplimentar printr-o sedință de o oră pe săptămână în afara orelor de clasă;
- tatăl continua să întâmpine dificultăți în impunerea unor limite acasă, deși recunoaște ca Florin depune mult efort pentru a colabora.
- cu cât părintele înțelege mai bine ceea ce simte și trăiește copilul, cu atât mai mult va reuși să găsească soluții potrivite, non-agresive de a-i rezolva problemele.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

CONCLUZII

Teama pe care o manifestă Florin de a da răspunsuri la întrebările mele, dorința lui de a epata prin comportamentul agresiv se datorează lipsei de comunicare cu ambii părinți pe aceste teme.

Cauzele comportamentului agresiv și a reacțiilor negative față de sora lui pot fi:

- imitarea comportamentului agresiv pe care îl vede la copiii/adulții din jur;
- se află în mijlocul unei situații stresante, frustrante;

lipsa supravegherii adulte în afara orelor, în special a persoanei de sex feminin din casa, respectiv mama, în care copilul are mare încredere și față de care simte momentan că este abandonat.

În continuare profesorul de sprijin îl va monitoriza pe Florin prin a observa indiciile care declanșează cauzele și circumstanțele declanșatoare menționate mai sus, prin aplicarea tehnicilor experimentale, pentru a ameliora teama și starea de inadaptare școlară a copilului.

BIBLIOGRAFIE:

1. **Iucu, B. Romita** “Managementul clasei de elevi- aplicatii pentru gestionarea situatiilor de criza educationala”- Ed. Polirom Iasi;
2. **Cristea Sorin** “Managementul organizatiei scolare”, E.D.P., Bucuresti, 2003;
3. **Jinga Ioan** “Managementul invatamantului”, Ed. Aldin, Bucuresti, 2001.

PROIECT DIDACTIC

Profesor-educator: Vîntdevară Elena-Lăcrămioara

Unitatea de învățămînt: Școala Profesională Specială „Emil Gârleanu” Galați

Unitatea de învățământ: Școala Profesională Specială „Emil Gârleanu” Galați

Clasa : a VII a

Descrierea colectivului: Colectivul clasei este format din 11 elevi diagnosticați cu deficiență mintală ușoară (șase), deficiență mintală moderată (trei) și deficiență mintală severă (doi). Elevul cu deficiență mintală gravă este diagnosticat medical cu hemipareză și agenezie cerebrală în emisfera stângă (se deplasează greu și nu își folosește mâna stângă (necesită PIP).

Data : 20.03.2018

Profesor-educator: Vîntdevară Elena-Lăcrămioara

Aria curriculară: Terapie educațională complexă și integrată

Modulul: Terapie ocupațională

Tema: *Iepuraș-sfesnic* - confecționare și asamblare

Tipul activității: consolidare/exersare de priceperi și deprinderi

Obiectiv de referință :

Exersarea tehnicilor de lucru utilizate în activitățile de terapie ocupațională;

Utilizarea materialelor de lucru în activitatea practică.

Obiective operaționale :

a) cognitive:

- să precizeze caracteristici/fenomene definitorii ale anotimpului de primăvară. Obiectivul va fi atins la nivel minim dacă elevii vor preciza cel puțin trei caracteristici ale anotimpului;
- să lucreze respectând succesiunea etapelor de lucru. Obiectivul va fi atins la nivel minim dacă elevul va reuși să realizeze cel puțin prima parte a lucrării (decupajul);

- să îmbine în mod creativ tehnicile specifice decupării, răsucirii, lipirii și asamblării pentru a obține lucrarea propusă. Obiectivul va fi atins la nivel minim dacă elevul va reuși să îmbine cel puțin două tehnici în cadrul lucrării propuse.

b) psihomotrice:

- să utilizeze corect materialele de lucru, pe baza explicației profesorului. Obiectivul va fi atins la nivel minim dacă elevul va reuși să decupeze respectând conturul pentru 50% dintre elemente

- să asambleze prin lipire pe suprafața dată elementele decupate pentru a realiza modelul propus de profesor. Obiectivul va fi atins la nivel minim dacă elevii asamblează elementele conform indicațiilor profesorului și materialului-model.

- să lucreze îngrijit, ordonat, păstrând acuratețea lucrării. Obiectivul va fi atins la nivel minim dacă respectă aceste cerințe în proporție de 65%;

- să aibă o poziție corectă în timpul lucrului. Obiectivul va fi atins la nivel minim dacă elevii stau corect în propria bancă.

a) afective:

- să manifeste dorința de a finaliza lucrarea propusă. Obiectivul va fi considerat atins dacă elevii realizează acțiuni proprii în vederea finalizării sau solicită ajutorul colegilor/al cadrului didactic pentru a încheia lucrarea.

Strategii didactice :

Metode și procedee: conversația, explicația, exercițiul practic, ciorchinele, observația spontană și dirijată, demonstrația

Materiale: foi flipchart, markere, șabloane, foarfece, lipici, carton colorat, hârtie colorată, pahare sticlă, sârmă plușată, fetru, panglică, pampoane colorate, ochișori plastic, lumânări

Forme de organizare: frontal, pe grupe, individual

Timp: 45 minute

Resurse umane: 11 elevi

Bibliografie:

Constantin Cucoș (coord.), „*Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și gradele didactice*”, Iași, Editura Polirom, 1998;

Dumitriu Gh., Dumitriu C., „Psihopedagogie”, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 2003;

Apetroaie E., Borș M., „Culegere de abilități practice”, Editura Media, 2001;

DESFĂȘURAREA LECȚIEI

ETAPELE ACTIVITĂȚII	TIMP	ACTIVITATEA PROFESORULUI	ACTIVITATEA ELEVILOR	STRATEGII DIDACTICE	MODALITĂȚI DE EVALUARE
MOMENT ORGANIZATORIC	2 min	Se creează o atmosferă destinsă, necesară desfășurării lecției. Se asigură condiții optime pentru buna desfășurare a activității (sunt pregătite și distribuite materialele necesare desfășurării activității).	Se pregătesc de activitate.	Colajul, cartonul colorat, șabloanele, hârtia colorată, foarfece, lipici, etc. conversația	observația
CAPTAREA ATENȚIEI	5 min.	Atenția elevilor se reține prin discuția referitoare la „primăvară” și fenomenele care se produc o dată cu apariția ei. Elevii vor fi solicitați să lipească diferitele	Elevii sunt atenți, răspund și lipesc jetoanele primite	Conversația Metoda ciorchinelui Flipchart	Aprecierea verbală și

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

		<p>caracteristici pe o foaie de flipchart în jurul cuvântului „primăvară”.</p> <p>Se prezintă elevilor colajul –model și semnificația sărbătorii pascale.</p>		<p>Jetoane cu imagini de primăvară</p>	<p>întărirea răspunsurilor</p>
<p>ANUNȚAREA TEMEI</p>	<p>3 min.</p>	<p>Se anunță titlul activității și se prezintă obiectivele într-o manieră accesibilă elevilor. Tehnicile de lucru folosite vor fi: decuparea după contur, lipirea și asamblarea . Vor reuși acest lucru dacă în timpul activității vor fi atenți, vor respecta cerințele realizării lucrării și vor acorda multă atenție și dăruire.</p> <p>Activitatea de azi va fi o continuare a activităților precedente, de întâmpinare a sărbătorii cu bucurie, dăruire și lumină sufletească.</p>	<p>Elevii recepționează mesajul.</p>	<p>Conversația, explicația</p>	<p>Observația sistemică</p>
<p>PREZENTAREA LUCRĂRII-MODEL ȘI DESCRIEREA</p>	<p>5 min</p>	<p>Se prezintă elevilor lucrarea-model și modalitățile de realizare. Se prezintă materialul PPT cu etapele de lucru.</p> <p>- Ce materiale s-au folosit în realizarea acestei lucrări ?</p>	<p>Elevii observă cu atenție etapele de lucru, răspund întrebărilor profesorului.</p>	<p>Observația spontană și dirijată Conversația explicația</p>	<p>Aprecieri încurajatoare privind atenția cu care au ascultat modul</p>

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

FAZELOR LUCRĂRII		Se prezintă modul de realizare, etapele de lucru în realizarea sfesnicului, decuparea după șablon, asamblarea și lipirea pe sticlă.	Pentru manevrarea cu ușurință a paharelor, acestea au fost pictate în prealabil de elevi, într-o oră precedentă.		de realizare a lucrării
DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚII	25 min.	<p>Înainte de începerea lucrării, se solicită elevilor să execute câteva exerciții de încălzire a mușchilor mâinii.</p> <p>Lucrarea pe care o vor realiza este de fapt o lucrare în perechi. De aceea fiecare copil va avea sarcini diferite de lucru (unul va decupa elementele componente ale colajului, iar celălalt le va asambla după modelul arătat).</p> <p>Se coordonează lucrul fiecărei perechi pe etapele de realizare a produsului. Se urmărește executarea lucrărilor.</p> <p>Activitatea se va desfășura pe fond muzical, astfel încât elevii să lucreze</p>	Se vor implica în realizarea acestei activități.	Explicația Conversația	Se apreciază atitudinea și implicarea elevilor

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

		relaxat și cu plăcere. Elevii care întâmpină dificultăți vor fi ajutați cu explicații, demonstrații, observații și sprijin suplimentar și individual.	Realizează lucrarea propusă respectând cerințele și indicațiile.	Exercițiul Demonstrația Lucru în echipă	
EVALUAREA	3 min.	După ce iepurașul-sfesnic a fost asamblat, elevii vor repeta tema și etapele activității, iar lucrările vor fi expuse pentru a fi analizate. Vor fi antrenați toți elevii în aprecierea lucrărilor și argumentarea observațiilor făcute.	Elevii repetă tema activității și se bucură de realizarea acesteia	Conversația explicația	Aprecieri verbale și stimulative privind analiza lucrărilor
ÎNCHEIEREA ACTIVITĂȚII	2 min	Elevii vor fi apreciați pentru munca lor și vor face curat la locul de muncă.	Elevii se pregătesc pentru următoarea activitate.	conversația	Aprecieri verbale

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

JETOANE

ETAPE DE LUCRU:

MATERIALE NECESARE

PRIMA ETAPĂ

ETAPA A II-A

PRODUSUL

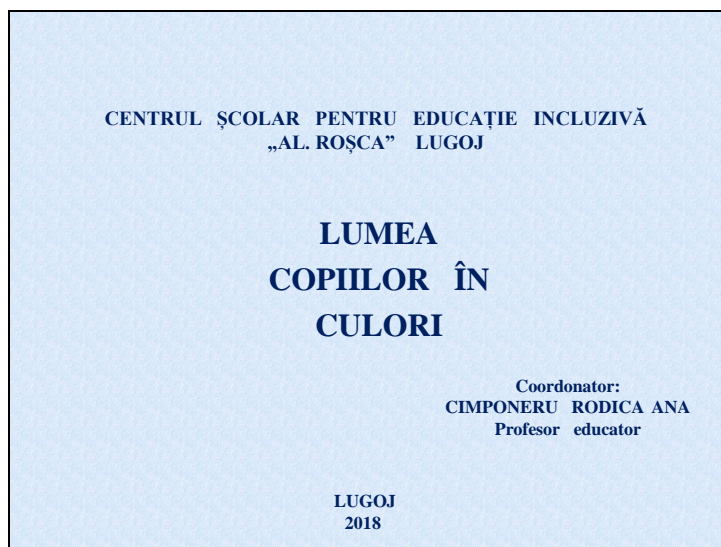

FINAL

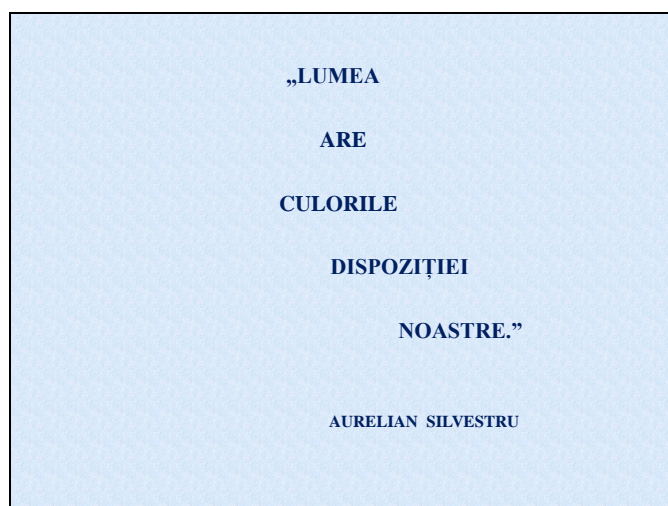
LUMEA COPIILOR ÎN CULORI

**Prof. educator Cimponeru Rodica
C.S.E.I. „Al. Roșca”, Lugoj**

Slide 1

Slide 2

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 3

IMPORTANT:

- * VALENȚELE TERAPEUTICE ALE ARTEI AU UN ROL IMPORTANT ÎN PROCESUL DE EDUCARE ȘI RECUPERARE;
- * EDUCAȚIA ARTISTICĂ STIMULEAZĂ CREATIVITATEA ȘI IMAGINAȚIA;
- * ACTIVITĂȚILE DE EXPRESIE PLASTICĂ ȘI GRAFICĂ SUNT MODALITĂȚI DE INTERACȚIUNE CU MEDIUL ȘI DE EXPRIMARE, ÎN SPECIAL CÂND ABILITĂȚILE DE COMUNICARE VERBALĂ SUNT INSUFICIENT DEZVOLTATE .

Slide 4

CE AM FĂCUT...

DIN CE AM AVUT

PRIN FORMĂ ȘI CULOARE

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 5

Slide 6

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 7

Slide 8

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 9

Slide 10

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 11

Slide 12

ARTA
POSEDĂ MULTIPLE VALENȚE
EDUCATIVE ȘI COGNITIVE,
DEOARECE SE ADRESEAZĂ NU NUMAI
AFECTIVITĂȚII ȘI IMAGINAȚIEI,
CI ȘI GÂNDIRII ȘI VOINȚEI.

TERAPIE OCUPAȚIONALĂ – „Ornamente de primăvară”

Prof. educator Ivănescu Giulia
Șc. Profesională Specială „Emil Gârleanu”, Galați

Slide 1

Slide 2

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 3

Slide 4

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 5

Slide 6

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

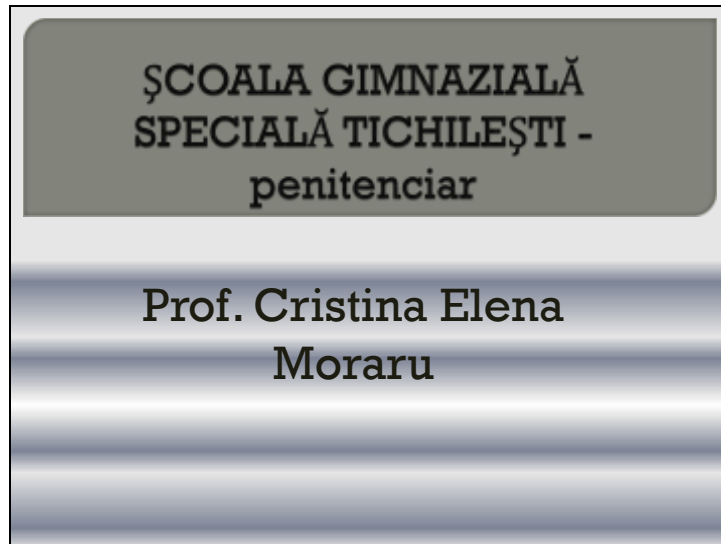
Slide 7

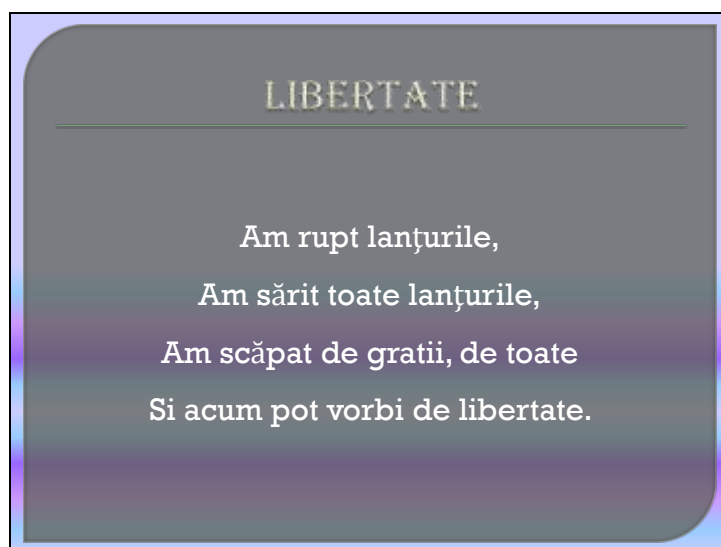
LIBERTATE

**Profesor Cristina Elena Moraru,
Șc. Gimn. Specială Tichilești- Penitenciar**

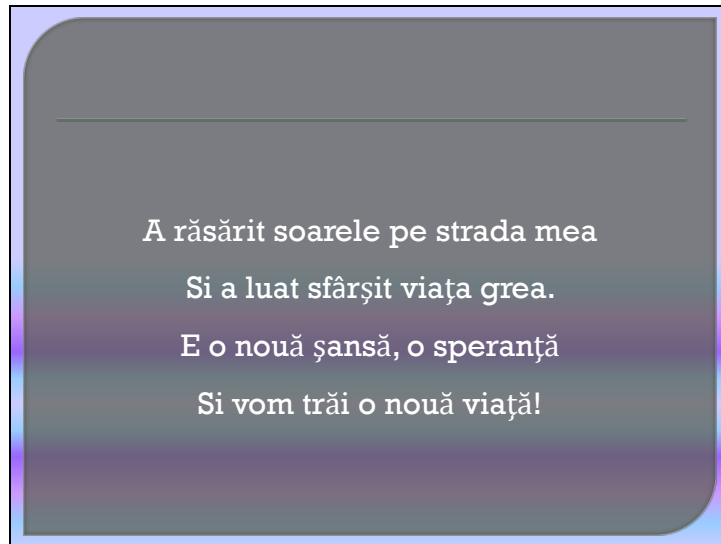
Slide 1

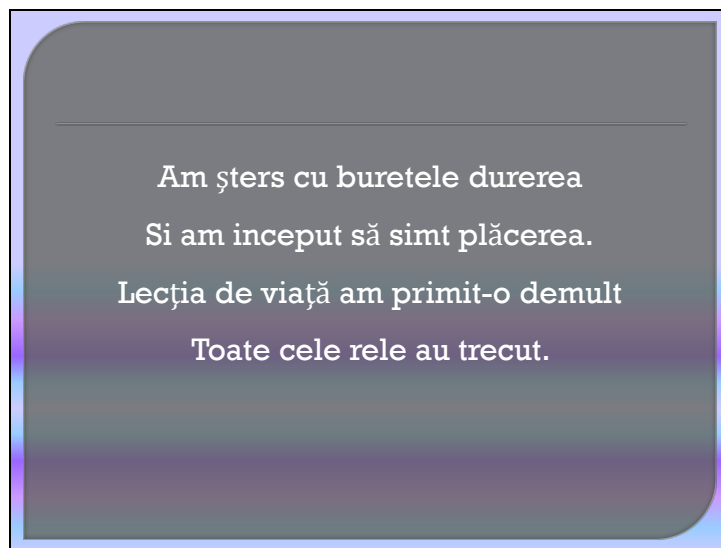
Slide 2

Slide 3

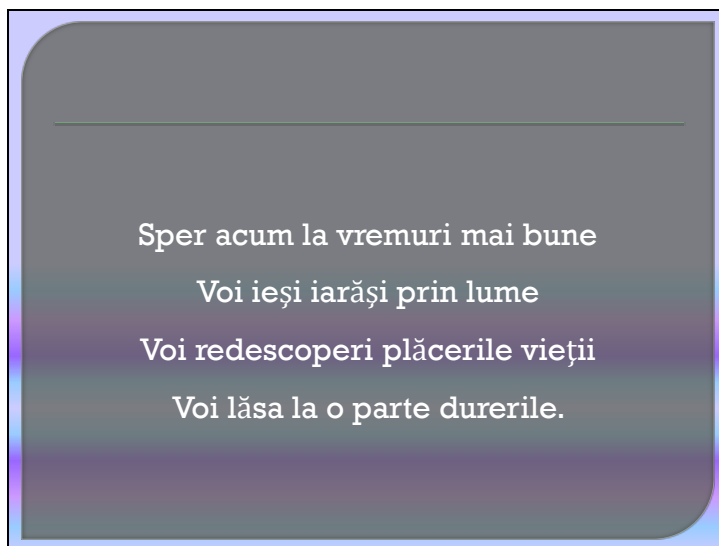
Slide 4

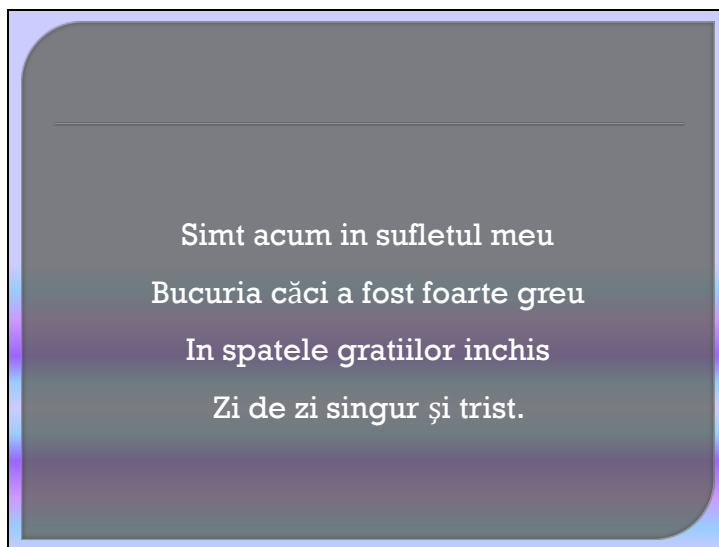
Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 5

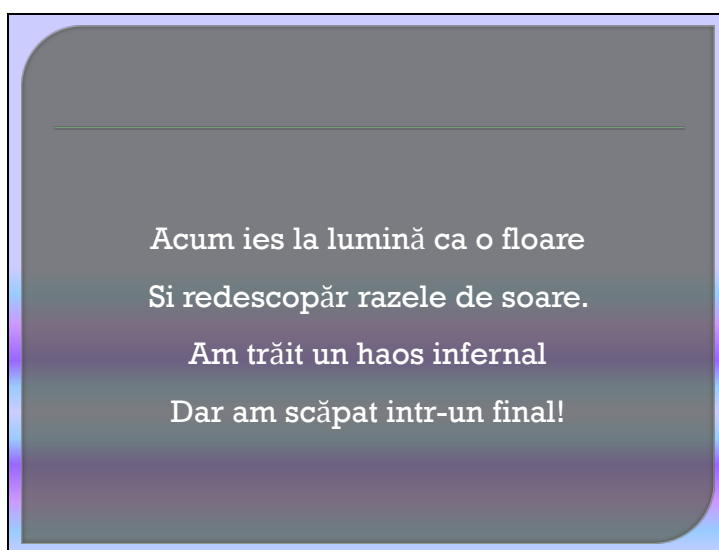
Slide 6

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 7

Slide 8

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 9

Slide 10

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 11

Slide 12

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 13

Slide 14

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 15

Slide 16

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 17

Slide 18

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 19

Slide 20

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 21

Slide 22

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 23

Slide 24

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 25

Slide 26

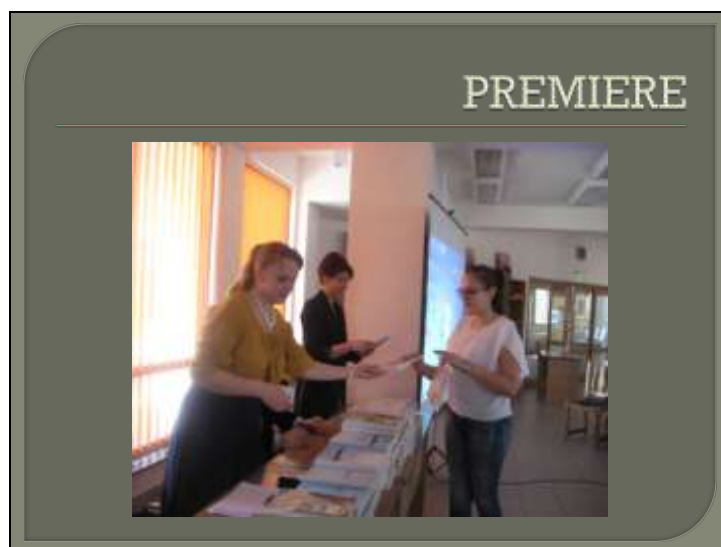
Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 27

Slide 28

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 29

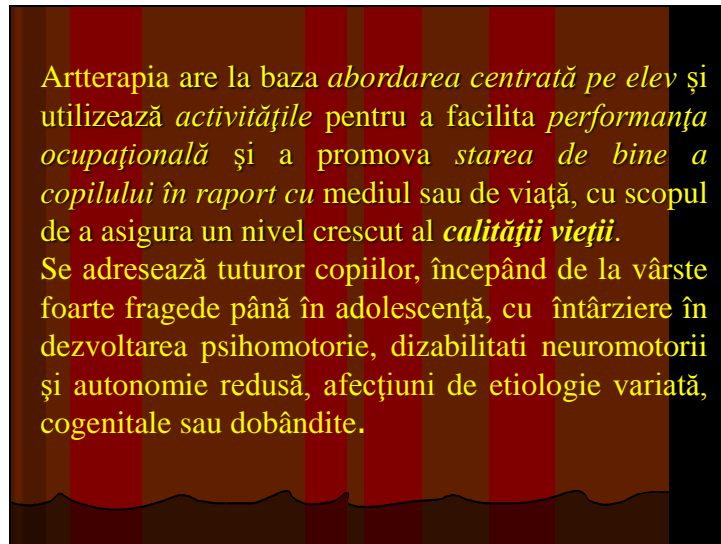
Slide 30

Slide 1

Slide 2

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Slide 3

Slide 4

Evaluarea va avea în vedere:

1. Evaluarea bolii care determină dizabilitatea.
2. Bilanțul funcțional - bilanțul articular și muscular, evaluarea pe diferite scale funcționale.
3. Evaluarea dezvoltării psiho-neuro-motorii în raport cu vârsta.
4. Aprecierea nivelului funcțional motor după Tardieu.
5. Profilul dezvoltării conform Dolman & Delcato.
6. Metoda Bobath privind posibilitățile funcționale și calitatea lor, pe baza cunoștințelor despre dezvoltarea motorie normală a copilului.

La copiii cu deficiențe de comunicare interviul se va adresa părinților și/sau personalului de îngrijire. Existența unui mediu familial suportiv este esențială în dezvoltarea și reabilitarea copilului cu CES.

Desfășurarea programului de arteterapie este **condiționat** de rezultatele bilanțului.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Slide 5

Slide 6

Slide 7

Arterapia acționează la **nivelul** :

- ▶ **elevului**: punerea în situație în activități cotidiene, sarcini domestice, gesturi profesionale, jocuri sau alte ocupații ale vieții ;
- ▶ **mediului înconjurător** : propunerea de soluții practice pentru a modifica mediul înconjurător material sau arhitectural cu scopul de a-l face mai accesibil copilului cu CES.

Slide 8

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 9

Atribuțiile unui terapeut, prezentate schematic, sunt :

- programe de tratament adaptate pentru copiii cu autism, cu tulburări de învățare sau deficiențe mentale ;
- jocuri adaptate pentru copiii cu probleme psihice ;
- programe de stimulare pentru prevenirea retardului de dezvoltare la copii ;
- evaluarea și alcătuirea programelor de exerciții pentru elevii cu entorse, fracturi, secțiuni de tendoane ;
- educare pentru a ajunge la autonomie în alimentație, îmbrăcat, îngrijire, utilizarea mijloacelor de comunicare și deplasările ;

Slide 10

- conceperea și fabricarea de orteze și ajutoare tehnice pentru a facilita accesul la școală, domiciliu sau de recreere ;
- evaluarea capacității de merge la școală la elevii cu dizabilități și posibilitățile de reîntoarcere la școală ; acolo unde este posibil adaptarea accesului în școală;
- reinserția socială a copiilor cu probleme psihice ;
- ameliorarea calității vieții la acești elevi.

Slide 11

Obiectivele urmărite indică și **etapele terapeutice:**

1. Achiziția de noi automatisme gestuale.
2. Creșterea rapidității și eficacității gestului.
3. Ameliorarea tulburărilor funcțiilor cerebrale superioare.
4. Alegerea unei dominante laterale.
5. Achiziționarea unui grad de independență cât mai ridicat posibil.
6. Confeccionarea ortezelor ce previn diformitățile și mențin articulațiile în poziții funcționale.

Slide 12

VĂ MULȚUMIM!

The slide features four photographs arranged in a 2x2 grid. The top-left photo shows a child painting on a canvas. The top-right photo shows a child working with clay on a pottery wheel. The bottom-left photo shows a group of children sitting at a table with their art projects. The bottom-right photo shows a child working with a large yellow ball of clay.

BENEFICIILE UTILIZĂRII ARTTERAPIEI LA COPIII CU C.E.S.

Prof. Kinetoterapeut Buda Mihaela Alina , C.S.E.I. ,, Primăvara”, Reșița

Slide 1

BENEFICIILE UTILIZĂRII ART- TERAPIEI ÎN EDUCAȚIA SPECIALĂ

Slide 2

CE ESTE ART-TERAPIA

- Art terapia este o formă de psihoterapie care are la bază convingerea că procesul creațional poate ajuta indivizii să rezolve conflicte respectiv probleme, să dezvolte abilități interpersonale, să-și îmbunătățească comportamentul, să reducă stresul și să le crească stima de sine. Acest tip de terapie este indicat pentru aceia care sunt incapabili a verbaliza efectele emoționale și mentale ale doliului, violenței domestice, problemelor de acasă sau cele legate de identitate.

Slide 3

CUM ESTE ART TERAPIA UTILIZATĂ ÎN EDUCAȚIA SPECIALĂ

- Art terapia s-a dovedit a fi o formă de tratament de succes pentru elevii școlilor speciale și copiii cu probleme de comportament, emoționale și psihologice. Acest tip de terapie poate fi considerat un serviciu psihoterapeutic care le permite copiilor să se auto-exprime prin modalități non-verbale și anume utilizarea unor instrumente și materiale de art-terapie. Această formă de exprimare poate oferi unui specialist (psiholog, logoped, asistent social) multe informații importante despre acel copil. De fapt, oferă copilului o cale de a spune lucruri pe care nu le poate exprima verbal în cuvinte.

Slide 4

BENEFICIILE ART TERAPIEI

- Terapiile artistice pot determina o îmbunătățire a stimei de sine și auto-aprecierii
- În general, acest tip de intervenție poate conduce către o lume a beneficiilor comportamentale și emoționale
- Arta permite elevilor cu nevoi speciale să-și descopere propria identitate culturală

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 5

- Joaca cu plastilina și pictura stimulează copiii cu nevoi speciale și îi ajută să devină mai conștienți de simțurile lor. Când arta este integrată în educația specială copiii nu doar că se distrează explorând creativitatea lor, dar primesc și terapie.
- Art terapia îi ajută pe copii să își dezvolte coordonarea.
- Art terapia **îmbunătățește aptitudinile de socializare** a copiilor cu nevoi speciale, prin dezlănțuirea imaginației copilului

Slide 6

- Arta ajută copiii cu nevoi speciale în auto-exprimare, aptitudini pentru viață, deprinderea citit-scrisului și coordonare. Copiii cu nevoi speciale întâmpină mai multe eșecuri și dezamăgiri în viață decât ceilalți copii. Dar arta este o cale importantă pentru aceștia de a găsi succesul în viață.

SUGESTII ARTTERAPEUTICE ÎN CORECTAREA TULBURĂRILOR DE LIMBAJ

Profesor psihopedagog Szabo Maria Manuela
C.Ș.E.I. „Al. Roșca”, Lugoj

Slide 1

Slide 2

Slide 3

TEHNICILE DE ABORDARE

- tehnici medicale (necesare în unele cazuri),
- tehnici psihologice (necesare pentru abordarea componentei emoționale, afective, despre care voi aminti și voi oferi exemple în următoarele rânduri),
- tehnici psihopedagogice (necesare pentru îmbunătățirea deprinderilor respiratorii, articulatorii și fonatorii).

Slide 4

MODELAREA LUTULUI

- în dezvoltarea motricității fine prin apăsare, rulare, întindere etc.,
- în dezvoltarea limbajului prin modelarea literelor, cifrelor, animalelor, plantelor, obiectelor etc.
- în înlăturarea emoțiilor negative privind terapia logopedică sau procesul de învățare nou propus,
- în exprimarea emoțiilor, poveștilor de acasă / de la școală ,
- în dezvoltarea abilităților artistico- plastice.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Slide 5

„GALERIA DE ARTĂ STÂNGACE”

- Galeria acceptă doar să aibă lucrări caraghioase, stângace, dezordonate, néngrijite
- După numai un minut sau două, terapeutul le cere copiilor să-și arate desenele stângace și le expune la vedere tot restul ședinței. Grupul se poate plimba prin cameră să vadă desenele, ca și cum ar fi într-o galerie de artă adevărată.

Slide 6

!Atunci când copiii se opun desenului, multe tehnici potențial utile devin inaccesibile. Respingerea desenului de către copil poate fi rezultatul perfecționismului, autocriticii, inhibiției sau lipsa stimei de sine.

Slide 7

Să încercăm și noi!

Slide 8

TEATRUL PRIN „REDARE”

„ Teatrul prin redare , formă de improvizație concepută de Jonathan Fox în 1975, este o valoroasă tehnică terapeutică narativă proiectivă prin care participanții verbalizează povești și sentimente personale, apoi le pun în scenă reciproc, unii pentru alții. ” (pag.484)

Slide 9

BIBLIOGRAFIE

1. Heidi Gerard Kaduson, Charles E.Schaefer, „*101 tehnici favorite ale terapiei prin joc*”, Ed. Trei, București, 2015
2. Carolina Bodea Hațegan, „*Terapia tulburărilor de limbaj. Structuri deschise*”, Ed.Trei, București, 2016
3. Dr.Violet Oaklander, „*Ferestre către copiii noștri- Gestalt-terapie pentru copii și adolescenți* ”, Ed. Herald, București, 2013

Slide 10

Vă mulțumesc pentru atenție!

TERAPIA PRIN ARTĂ- MODALITATE DE EXPRIMARE A COPIILOR CU TULBURĂRI DE SPECTRU AUTIST

**Profesor Viorica Paraschivu, Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă ”Al. Roșca”, Lugoj
Profesor Veronica Frunzea, Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă ”Al. Roșca”, Lugoj**

Motto:

„N-am s-ajung pe culme? Se poate foarte bine. Dar vreau să urc atât cât am să pot prin mine!”

(Edmond E.A. Rostand)

Adesea, când explorăm universul ființei umane, ne confruntăm cu o mare diversitate. Uneori, suntem puși în situația de a căuta noi soluții la problemele abordate. Una dintre aceste probleme o reprezintă copiii cu cerințe educative speciale, în particular - cei cu dizabilități. Ei au nevoie de o abordare personalizată în ceea ce privește demersurile pe care le întreprindem în educația lor. O caracteristică specială a acestor copii aflați “în pericol de excludere”o constituie faptul că ei nu sunt în concordanță cu nivelul obișnuit al așteptărilor față de copii, ei nu se adaptează cu ușurință. În spatele acestor probleme stă, desigur, și faptul că nici în cadrul familiei, nici în societate ei nu beneficiază de o stimulare corespunzătoare. Deficitul apărut în urma educației necorespunzătoare este totuși reversibil și poate fi compensat chiar și în cazul unor tulburări organice, cu condiția ca potențialul copilului să fie activat în mod corespunzător.

Autismul este una dintre cele mai grave tulburări ale copilăriei care frânează dezvoltarea. Ce sunt tulburările din spectrul autist? O tulburare din spectrul autist este o dizabilitate de dezvoltare complexă, care afectează modul în care o persoană comunică și relaționează cu cei din jur.

Aceste tulburari sunt caracterizate, in grade diferite, de dificultati in

interactiunile sociale, in comunicarea verbala si non-verbala si de comportamentee repetitive. Incepand cu mai 2013, conform manualului de diagnostic psihiatric DSM-5, toate afectiunile specifice autismului au fost unite sub denumirea de tulburari de spectru autist (TSA). Termenul de spectru autist este folosit adeseori, deoarece tulburarea variaza de la o persoana la alta; unii oameni

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

pot avea și dizabilități de învățare asociate, în timp ce alții sunt mult mai înzestrați, având o inteligență medie sau peste medie.

Deși cele mai recente studii semnaleză o creștere semnificativă a numărului de persoane diagnosticate cu autism (1 din 68 de persoane are autism), oamenii de știință americani susțin că până la 50% din copiii cu o tulburare genetică fără nicio legătură cu autismul sunt diagnosticați, în mod eronat, cu tulburări de spectru autist, ceea ce duce la tratamente nu doar ineficiente, ci chiar dăunătoare.

Copilul cu TSA devine greu autonom. Șchioapătă din punct de vedere afectiv: ori are prea multe emoții, ori nu are destule. Inteligența, nu este atinsă în toate cazurile, doar că nu se poate servi din cauza închiderii sale față de lumea exterioară. Crește în mod dizarmonic, unele sectoare ale personalității sale rămânând foarte puțin dezvoltate, în timp ce altele pot depăși normalul. Putem spune că păstrează aproape toată viața o anumită fragilitate a caracterului și că are nevoie să fie susținut de un mediu care să-l înțeleagă și să-l accepte.

Conceptul de integrare socială constituie parte integrantă a procesului educațional și a intervenției terapeutice asupra copilului cu TSA.

Integrarea școlară a elevilor cu tulburări din spectrul autism reprezintă o provocare atât pentru cadrele didactice și școală, cât și pentru părinți și copii.

Unii elevi reușesc să se adapteze clasei și să progreseze dacă li se oferă suportul necesar prin intervenții centrate pe elev și pe modelare comportamentală. A oferi sprijin persoanelor cu tulburări din spectru autism este un lucru care cere enorm de multă implicare, cercetare și imaginație.

Pentru ca integrarea lor în societate să fie cât mai bună, trebuie pregătiți la început într-un spațiu protejat în care să putem accepta autismul așa cum este. Un prim pas în realizarea acestor aspecte îl constituie conștientizarea autismului ca fiind o categorie aparte, care necesită o altfel de integrare școlară și socială.

Dezvoltarea creativă are ca scop facilitarea dezvoltării copilului pe toate ariile afectate, prin intermediul mai multor metode și tehnici complementare ce sunt adaptate nevoilor copilului și implementate într-o manieră creativă. Pe lângă achizițiile pe plan comportamental și cognitiv, este necesară începerea unei terapii de dezvoltare multilaterală a copilului cu TSA. Aria emoțională și cea socială necesită un cadru non- directiv în care copilul să găsească propriul lui fel de a fi, un cadru care să îl ajute să câștige pe partea de independență, asertivitate, spontaneitate, naturalețe și exprimare a emoțiilor. Terapia de dezvoltare multilaterală readuce în discuție nevoia copilului de a reacționa spontan, de a fi creativ, de a fi original, de a fi diferit.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

Datorită obiectivelor terapiei ABA, asertivitatea, exprimarea opiniilor, a frustrărilor, a emoțiilor neplăcute, a revoltei, dezvoltarea spontaneității, unicității și a creativității sunt trecute în plan secundar.

Autismul are câteva caracteristici generale, însă acest lucru nu face ca toți copiii cu autism să fie la fel. De aceea, se impune îmbinarea mai multor abordări terapeutice, selectând acele tehnici ce răspund cel mai bine nevoilor copilului.

Strategiile generale pe care trebuie să se axeze intervenția educațională în cazul copiilor cu autism trebuie să ia în considerație faptul, că copiii învață mai bine dacă:

Fac mișcare - pentru ca îi ajută la conștientizarea corpului și la coordonare;

Ascultă muzică - pentru că are un efect liniștitor, le reduc tensiunile individuale și interpersonale, le pot oferi consolare, dar îi și mobilizează pentru activitate;

Se joacă - pentru că jocul diminuează stresul, stimulează creativitatea și îi ajută să-și exprime sentimentele, dorințele și să exploreze noi relații;

Desenează, modelează, pictează – fac artă vizuală – pentru că îi ajută să se exprime mai repede și mai ușor, le facilitează comunicarea și adaptarea în societate.

Astfel, prin combinarea acestor activități copiii autiști beneficiază de descoperirea propriilor capacități, a potențialului de schimbare, de a se exprima liber, de a-și dezvolta potențialul creativ, le aduc satisfacția unui lucru făcut cu propriile forțe, încrederea în sine, sentimentul împlinirii, descărcarea tensiunilor, cunoașterea și învățarea unor comportamente necesare integrării în diferite grupuri sociale.

Abordarea terapiei creative are rădăcinile în terapia gestalt și terapia prin joc și dramaterapie, acestea fiind complementare în lucrul cu copii.

Abordarea creativa permite combinarea psihoterapiei cu terapii complementare moderne cum sunt terapia cu animale, terapia fizică sau altele care încurajează deschiderea spre alte practici de dezvoltare (origami, aikido, sport, muzică, ateliere de copii pe diferite teme etc). Această deschidere încurajează dezvoltarea multilaterală a copilului cu autism, ale cărui nevoi și dificultăți sunt atât de variate.

Terapia prin arta îi ajută pe acești copii să-și dezvolte capacitățile de exprimare și creativitatea, să exploreze și să descopere culori, texturi, forme și astfel să se înțeleagă pe

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

sine și lumea din jur, să se elibereze de anxietățile și tensiunile acumulate, să dezvolte abilități de comunicare și să exerseze și optimizeze propriile capacități de relaționare cu ceilalți copii și cu adulții, ajutând în final, la elaborarea unor strategii de rezolvare a conflictelor. Iată câteva dintre beneficiile art terapiei: dezvoltarea inteligenței emoționale, dezvoltarea abilităților de exprimare, comunicare și relaționare, creșterea adaptării în societate, o dezvoltare armonioasă, echilibrată, responsabilizare, dezvoltarea inițiativei, dezvoltarea imaginației și a spiritului creativ, reducerea tensiunilor și a anxietății, dezvoltarea unor instrumente sănătoase de rezolvare a conflictelor și dezvoltarea stimei de sine.

Contrar tendinței promovate în literatura de specialitate, care afirmă că persoanele cu tulburare din spectrul autist (TSA) au mari dificultăți de imaginație, gândire și comportament flexibil, ele pot experimenta jocul creativ și chiar este încurajat în terapia prin joc, acest aspect- al creativității.

Copiii carora li se obstructionează accesul la modalitățile de exprimare creative, ori care sunt direcționați strict, prea mult în jocul lor, vor continua să relaționeze într-un mod rigid, inflexibil, uneori chiar haotic.

Sunt o mulțime de persoane cu TSA care sunt capabile să –și exprime abilitatile intelectuale și talentul în moduri variate prin intermediul artelor creative (pictura, muzica, desen, dans, marionete, teatru etc).

În acest sens, pentru a valorifica talentul unui copil cu autism, **Centrul Școlar Pentru Educație Incluzivă „Alexandru Roșca”** a organizat la Galeria de Artă Lugoj, expoziția **„Și eu pot...! Desenele lumii mele”**.

Pornind de la motto-ul:

„N-am s-ajung pe culme? Se poate foarte bine. Dar vreau să urc atât cât am să pot prin mine!” (Edmond E.A.Rostand), prin organizarea acestei expoziții, am dorit să înlăturăm barierele sociale și să arătăm tuturor că persoanele cu autism pot trece dincolo de *ziduri*, pot crea

lucruri minunate în care regăsim o parte din sensibilitatea și tăcerea lumii lor. Am încercat să construim un climat socio- afectiv pozitiv, îndemnând publicul spre toleranță și acceptare. Cei prezenți au fost impresionați de lucrările elevului Chiția Cătălin, în special de expresivitatea și capacitatea acestuia de a reda din memorie, cu finețe, precizie și rapiditate imagini observate și analizate, dezinvoltura liniei și naturalețea în ordonarea și combinarea culorilor.

Valențele art-terapiei în contextul activităților instructiv-educative și recuperatorii ale copiilor cu cerințe educative speciale

---

Vernisajul expoziției s-a bucurat de participarea unui număr foarte mare de elevi, părinți, oameni de seamă ai comunității locale și a avut un impact pozitiv în ceea ce privește percepția persoanelor cu dizabilități.

Prin urmare, abordarea creativă în terapia copiilor cu TSA este esențială pentru o dezvoltare compensatorie care să faciliteze integrarea în comunitate.

